

การประมวลผลการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning)
ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่
โครงการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖
สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๔

โครงการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖ ของกระทรวงมหาดไทย

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔

การบริหารราชการแผ่นดินในปัจจุบันมีกรอบการดำเนินงานภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย และแผนระดับต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) แผนการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติและการสร้างความสามัคคีปรองดอง (ป.ย.ป.) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) นโยบายไทยแลนด์ ๔.๐ รัฐบาล ๔.๐ แผนพัฒนาภาค (๖ ภาค) แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด (๑๘ กลุ่มจังหวัด) แผนพัฒนาจังหวัด (๗๖ จังหวัด) เขตเศรษฐกิจพิเศษ (๑๐ เขตพื้นที่) ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง และเมืองพัทยา) ตลอดจนระเบียบเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่

กระทรวงมหาดไทยมีภารกิจในการบำบัดทุกข์ บำรุงสุขของประชาชนด้านต่าง ๆ โดยเกี่ยวข้องกับการบริหารราชการส่วนภูมิภาค การพัฒนาจังหวัดกลุ่มจังหวัด ตลอดจนการพัฒนาภาคและเชื่อมโยงกับการปกครองส่วนท้องถิ่น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาบุคลากรทุกประเภท/ระดับ ให้มีความพร้อมในการปฏิบัติราชการให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ การพัฒนาข้าราชการเพื่อให้มีความพร้อมสำหรับการก้าวขึ้นไปสู่ตำแหน่งระดับบริหารของส่วนราชการนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยกระทรวงมหาดไทยได้จัดโครงการศึกษาอบรม หลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๖ และได้ปรับปรุงหลักสูตรดังกล่าวให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ความมั่นคงของชาติ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ตลอดจนพัฒนาการ ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ตามกรอบมาตรฐานหลักสูตรการฝึกอบรมนักบริหารระดับสูงของ ก.พ. เพื่อให้หลักสูตรฝึกอบรมนักปกครองระดับสูงของกระทรวงมหาดไทยได้รับการรับรองจากคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) และสามารถพัฒนานักปกครองและนักบริหารระดับสูง รองรับการภารกิจของส่วนราชการในสังกัดกระทรวงมหาดไทยและส่วนราชการต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์ที่ ๖ ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ (ประเด็นหลักการพัฒนาที่ ๖.๔ การพัฒนาบุคลากรภาครัฐ) ยุทธศาสตร์กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ (ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๔ การวางรากฐานการพัฒนาองค์กรอย่างสมดุล) และยุทธศาสตร์การพัฒนา บุคลากรของกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ (ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๑ การพัฒนาระบบและบุคลากรที่เป็นเลิศ ยุทธศาสตร์ที่ ๑.๓ การพัฒนาบุคลากรพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง)

หลักสูตรฝึกอบรมนักปกครองระดับสูง(นปส.) ของกระทรวงมหาดไทย ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๔ มีเป้าหมายการพัฒนาผู้เข้าอบรมหลักสูตรฝึกอบรมนักปกครองระดับสูง (นปส.) ของกระทรวงมหาดไทยให้เป็น “นักบริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์และคุณธรรม (visionary and ethical leadership) ภาวะผู้นำแบบบริหารร่วมกัน (collaborative leadership) ภาวะผู้นำด้านดิจิทัล (digital leadership) ภาวะผู้นำภายใต้สถานการณ์วิกฤต (crisis leadership) และภาวะผู้นำที่ยั่งยืน (sustainable leadership) รวมทั้งเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (changeleaders) ที่มีความรู้ ทักษะ และสมรรถนะในการบริหารจัดการการพัฒนาในระดับพื้นที่ (area-based development) พร้อมทั้งจะก้าวขึ้นไปปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งรองผู้ว่าราชการจังหวัดหรือเทียบเท่า” โดยมีวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เพื่อพัฒนานักปกครองและนักบริหารระดับสูงให้มีคุณลักษณะที่จะนำไปสู่การได้รับการยอมรับ ความเชื่อถือ และไว้วางใจจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งประเภทอำนวยการหรือเทียบเท่าในการเข้าสู่ตำแหน่งประเภทบริหาร สามารถปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถทางการบริหารจัดการใน

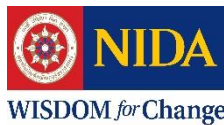
การทำงานและเพื่อการใช้ชีวิตในบริบทภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ อาทิเช่น ภาวะผู้นำและการบริหารราชการกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ ๒๑ การบริหารทิศทาง นโยบายและการบริหารการเปลี่ยนแปลง การจัดการด้านทรัพยากรในบทบาทและหน้าที่ของนักปกครองระดับสูง การบริหารตนและการบริหารคน ศาสตร์พระราชาและการประยุกต์ใช้ในการบริหารการพัฒนาเชิงพื้นที่ รวมถึงสมรรถนะต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับนักปกครอง/นักบริหารระดับสูง ได้แก่ การตัดสินใจ การสื่อสาร การประสานงาน การประสานสัมพันธ์ การปรับตัวและความยืดหยุ่น และจิตมุ่งบริการ เพื่อสร้างเครือข่ายผู้นำ ซึ่งสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการของประเทศในประเด็นต่าง ๆ ตามสถานการณ์ได้

“การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning)” เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำบทเรียนและประสบการณ์จากการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาจากพื้นที่จริงไปใช้ในการบริหารราชการและสร้างมูลค่าเพิ่มสำหรับประสบการณ์การบริหารราชการให้แก่ผู้เข้าอบรมหลักสูตรสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานได้กว้างขวางมากขึ้น โดยกำหนดพื้นที่การเรียนรู้จากการปฏิบัติการในพื้นที่**จังหวัดเชียงใหม่**

ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้เก็บรวบรวมข้อมูล ณ สถานที่จริง โดยร่วมมือกับประชาชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อวิเคราะห์ให้ทราบถึงปัจจัยภายใน และปัจจัยจากภายนอกของหมู่บ้านที่ส่งผลกระทบต่ออุปสรรคหรือความสำเร็จในการประกอบสัมมาอาชีวะของคนในชุมชนที่ผู้เข้าอบรมได้เข้าไปศึกษา และทางราชการสามารถนำบทเรียนจากปัจจัยที่ได้วิเคราะห์นำไปปรับใช้กับระบบการทำงานทางการเงินการจัดซื้อจัดจ้าง การจัดอบรม ปรับทัศนคติ และทักษะต่าง ๆ เพื่อให้คนในชุมชนมีวิถีชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

สารบัญ

	หน้า
๑. การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) ณ จังหวัดเชียงใหม่	๑
๒. กรอบการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning)	๒
๓. บทสรุปจากคณะอาจารย์ที่ปรึกษาหลักสูตร	๕
๔. การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการในอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่	๙
๕. การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่	๗๕
๖. การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการในอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่	๑๒๗
๗. การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการในอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่	๑๗๑
๘. การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่	๑๙๘
๙. การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการในอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่	๒๒๘

การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) ณ จังหวัดเชียงใหม่
หลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖
ระหว่างวันที่ ๕ – ๙ เมษายน ๒๕๖๔

“การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ” เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖ โดยวัตถุประสงค์ เพื่อร่วมเรียนรู้และทำความเข้าใจกับชุมชนท้องถิ่นถึงสถานการณ์ในขณะนี้และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงใน ๒ ปีข้างหน้าของ “ชุมชนท้องถิ่น” “โอกาสและความสามารถในการปรับตัวของชุมชนท้องถิ่น” ในสถานการณ์ที่โครงสร้างเศรษฐกิจเปลี่ยนไป เพราะเทคโนโลยีที่พลิกผัน ภาวะโลกร้อนและการระบาดของไวรัสโควิด-19 โดยนำหลักการทรงงานในการพัฒนา **“เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา”** ที่ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ทรงพระราชทานให้ยึดถือปฏิบัติมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ว่า

๑. สถานการณ์ปัจจุบันและอนาคต ๒ ปีข้างหน้า

ทางเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมและนิเวศสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้านที่เป็นชุมชนชนบทที่ทำการศึกษาว่าที่ผ่านมา ผู้คน สถาบันครอบครัว ศาสนา การศึกษาเรียนรู้ ระบบการผลิต ระบบการเงิน ระบบทุน ระบบเทคโนโลยี ระบบการบริโภค ระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม ได้ปรับและเปลี่ยนแปลงไปอันเป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างพลังกดดันจากภายนอกชุมชนและแรงต้านแรงรับจากภายในชุมชนอย่างไรบ้าง

๒. คนยากจน* ครूरเรือนยากจน

ครूरเรือนที่พอพึ่งตนเองได้มีความเสี่ยงอะไรในด้านใดบ้างที่จะไม่มีชีวิตที่อยู่ดีมีความสุข

๓. ร่วมรับรู้และร่วมคิดกับคนยากจน ครूरเรือนยากจน

ครूरเรือนที่พอพึ่งตนเองได้บ้างที่เป็นเจ้าของปัญหาว่าจะป้องกันความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัวและชุมชนโดยจะแก้ไขข้อจำกัดและปัญหาของตนเองด้วยตนเอง อย่างไร

***คนยากจน** ในที่นี้ คือ คนที่มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐที่ยังไม่หมดอายุและสมาชิกในครूरเรือนที่มีรายได้ของครूरเรือนทั้งปีต่ำกว่ารายได้ที่เป็นเส้นความยากจนของแต่ละจังหวัดในปี ๒๕๖๓

กรอบการศึกษาเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) เพื่อเข้าใจ เข้าถึง วิถีชีวิตชุมชน

การเรียนรู้เพื่อเข้าใจ เข้าถึง วิถีชีวิตชุมชน

๑. การศึกษาเรียนรู้ภูมิสังคมและวิถีชีวิตของชุมชน
๒. การศึกษาเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการชุมชน
๓. การศึกษาเรียนรู้นโยบายภาครัฐและผลกระทบต่อการพัฒนาของชุมชน

๑. การเรียนรู้ภูมิสังคมและวิถีชีวิตของชุมชน

วัตถุประสงค์

เพื่อเข้าใจชุมชนในลักษณะที่เป็นระบบชีวิตระบบหนึ่งที่มีตัวตน มีที่มา มีเอกลักษณ์ มีทรัพยากรที่เป็นฐานชีวิต มีความเป็นพลวัตร ปรับตัว เปลี่ยนแปลง เปลี่ยนผ่านไปตามเงื่อนไขปัจจัยต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน บางช่วงเวลาเร็ว บางช่วงเวลาช้า มีการสั่งสมทุนปัญญา ทุนทรัพยากร ทุนการจัดการ และทุนทางวัฒนธรรมของตนเอง มากน้อยแตกต่างกัน ส่งผลให้มีความสามารถและความพร้อมในระดับหนึ่งที่จะฟันฝ่าแสวงหาไปเป็นสายธารที่แข็งแรงของโลกาภิวัตน์ได้อย่าง เท่าทัน พอเพียง และปลอดภัยหรือไม่ อย่างไร

ประเด็นที่ศึกษา

๑.๑ ประวัติความเป็นมา การตั้งถิ่นฐาน ชาติพันธุ์ของผู้อาศัย เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชน ในช่วงเวลาที่ผ่านมา ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งชุมชน การบริหารจัดการชุมชนภายใต้กรอบหรือบริบทของชนบทธรรมนิยม วัฒนธรรม

๑.๒ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ การใช้ชีวิต การจัดการชีวิตและครอบครัวของผู้คนแต่ละกลุ่ม หมู่บ้าน ผู้คนแต่ละระดับชั้นทางเศรษฐกิจสังคม

๑.๓ ภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนในด้านการผลิต การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การรักษาพยาบาล การศาสนา การสร้างความสงบทางจิตใจ และการจัดการกิจการสาธารณะต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความอยู่ดีมีสุขของผู้คนในและระหว่างชุมชน

๑.๔ ลักษณะทางชีวภาพและกายภาพของชุมชน ทรัพยากรและปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นฐานชีวิตให้แก่ชุมชนที่ศึกษาและชุมชนอื่นในพื้นที่ลุ่มน้ำเดียวกันหรือแหล่งนิเวศน์เดียวกัน และมีผลต่อวิถีชีวิตชุมชนในพื้นที่ เช่น แหล่งน้ำการจัดการชลประทาน สภาพความสมบูรณ์ของดิน ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และระบบนิเวศน์ของพื้นที่ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างกันภายในชุมชน เป็นต้น

๑.๕ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนอันเกิดจากแรงกดดันจากปัจจัยภายนอกที่สำคัญ คือ บทบาทรัฐในการพัฒนาชนบท และพลังของเศรษฐกิจระบบตลาดเสรี เช่น การส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่ตามนโยบายรัฐบาล การเข้ามาของระบบเงินตราและระบบทุน ระบบสินเชื่อ การส่งเสริมวิสาหกิจในชุมชน และการผลิตสินค้าเกษตรอุตสาหกรรมตามความต้องการของตลาด เป็นต้น

๒. การเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการชุมชน

วัตถุประสงค์

เพื่อเข้าใจและประเมินความเข้มแข็งของชุมชนในแง่ของความสามารถของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากเงื่อนไขต่างๆ ที่เป็นโอกาส เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาและ ชีตความสามารถของชุมชนในการรับรู้ กำหนด และจัดการแก้ไขปัญหาในเรื่องการหารายได้และการประกอบอาชีพ อีกทั้งปัญหาสังคมของชุมชนให้ ผ่อนคลาย ทั้งนี้ เพื่อมุ่งค้นหาประสบการณ์ของชุมชนในแง่ของมุมมอง หลักคิดที่มีต่อปัญหา และโอกาสในการ พัฒนา ตลอดจนกลวิธี แนวทาง ขั้นตอนการจัดการที่ชุมชนถือปฏิบัติ รวมทั้งการเรียนรู้ของชุมชน

ประเด็นที่ศึกษา

๒.๑ ศึกษากฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของภาครัฐ ที่มีผลกระทบต่อการใช้หรือการประกอบ อาชีพภายในชุมชน ระบบการบริหารจัดการเงินทุน ระบบการผลิตเชิงเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรมที่เกิดขึ้น ภายในชุมชน รวมทั้งปัจจัยความเสี่ยงในการเกิดหนี้สิน และความเสี่ยงในการไม่สามารถชำระหนี้ภายในชุมชน

๒.๒ การวิเคราะห์โอกาสหรือข้อจำกัดในการจัดการปัญหาของชุมชนในปัจจุบันว่าควรได้รับการ สนับสนุนในประเด็นใดเป็นสำคัญหรือการดำเนินแนวทางการพัฒนาชุมชนภายใต้ของจำกัดที่มีอยู่ รวมทั้ง แนวทางการลดข้อจำกัดที่มีอยู่ เป็นต้น

๒.๓ การวิเคราะห์ความสามารถในการบริหารจัดการชุมชนว่ามีมากน้อยเพียงใด รวมทั้งมี กระบวนการหรือขั้นตอนในการกำหนด ติดตาม และประเมินผลอย่างไรบ้าง

๒.๔ การวิเคราะห์ภาพรวมของภาคการเกษตรในพื้นที่ โดยสามารถพิจารณาเป็นห่วงโซ่ ตั้งแต่ เรื่องวัตถุดิบ ปัจจัยการผลิต การแปรรูป การตลาด รวมทั้งความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น

๒.๕ การจัดการชุมชนเข้มแข็งตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยพิจารณาว่าภาครัฐต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบายหรือแนวทางปฏิบัติอย่างไรให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่หรือชุมชนเองจะต้องได้รับการสนับสนุนในด้านใดบ้าง จึงจะมีศักยภาพด้านการจัดการตามเจตนารมณ์ของภาครัฐ รวมทั้งพิจารณา ข้อจำกัดที่เป็นตัวแปรสำคัญในการบริหารจัดการชุมชน

๓. การศึกษาเรียนรู้นโยบายภาครัฐและผลกระทบต่อการพัฒนาของชุมชน

วัตถุประสงค์

เพื่อเข้าใจชุมชนในลักษณะที่เป็นระบบชีวิตระบบหนึ่งที่มีตัวตน มีที่มา มีเอกลักษณ์ มีทรัพยากร ที่เป็นฐานชีวิต มีความเป็นพลวัตร ปรับตัว เปลี่ยนแปลง เปลี่ยนผ่านไปตามเงื่อนไขปัจจัยต่างๆ ทั้งภายในและ ภายนอกชุมชน บางช่วงเวลาเร็ว บางช่วงเวลาช้า มีการสั่งสมทุนปัญญา ทุนทรัพยากร ทุนการจัดการ และทุน ทางวัฒนธรรมของตนเอง มากน้อยแตกต่างกัน ส่งผลให้มีความสามารถและความพร้อมในระดับหนึ่งที่จะฟัน ฝ่าแสวงหาเข้าไปในสายธารที่เชี่ยวแรงของโลกาภิวัตน์ได้อย่าง เท่าทัน พอเพียง และปลอดภัยหรือไม่ อย่างไร

ประเด็นที่ศึกษา

๓.๑ บทบาทของภาครัฐ และผลลัพธ์ของการนำนโยบายต่าง ๆ ของภาครัฐไปปฏิบัติในพื้นที่ เช่น นโยบายการจัดการน้ำดินป่าการส่งเสริมเกษตร สินเชื่อการเกษตร วิสาหกิจชุมชน การรับจำนำข้าว การรักษา สุขภาพ การปราบปรามยาเสพติด และข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนในพื้นที่

๓.๒ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากนโยบายของภาครัฐก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน ภายในชุมชนในเชิงบวกและลบอย่างไร

๓.๓ ระดับของการพัฒนาของชุมชนที่ศึกษาในขณะนี้อยู่ในระดับใด

๓.๔ สัดส่วนจำนวนของครัวเรือนที่ยากจนในชุมชน

๓.๕ ความคิดเห็นและความสามารถของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากโครงการกิจกรรมต่างๆ ภายใต้นโยบายแต่ละด้านที่มีการดำเนินการในชุมชนเพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของครัวเรือนทั่วไปและครัวเรือนที่ยากจน

๓.๖ ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อโอกาสและความเสี่ยงของชุมชนและครัวเรือนยากจน

๓.๗ ประเด็นสำคัญที่ต้องพัฒนาของชุมชน ทิศทาง แนวคิด แนวทางในการพัฒนาที่เหมาะสม และปฏิบัติได้จริง

ประเด็นหัวข้อของการพัฒนาของชุมชน

ให้นักศึกษาแต่ละกลุ่มเลือกประเด็นการพัฒนา ๑ - ๓ หัวข้อ มาประกอบการร่วมคิดร่วมเรียนรู้กับคนยากจนในครัวเรือนและชุมชนในการป้องกันความเสี่ยง และแก้ปัญหการพัฒนา โดยตอบคำถาม ดังนี้

๑. ผลที่เกิดขึ้นจากการเร่งรัดพัฒนาชุมชนใน ๖๐ ปีที่ผ่านมา
๒. ระดับความสามารถของชุมชนในการจัดการปัญหาและพัฒนาตนเอง
๓. ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการนำนโยบายของรัฐบาลมาปฏิบัติ
๔. ความเสี่ยงของหมู่บ้านและครัวเรือนที่จะมีชีวิตที่ไม่มั่นคง
๕. การร่วมคิดกับชุมชนในการหาแนวทางทำให้ชุมชนอยู่รอดปลอดภัยและยั่งยืน

รายชื่อหมู่บ้าน “การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ” หลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖ ดังนี้

๑. อำเภोजอมทอง ได้แก่ บ้านอังกาญ้อย หมู่ที่ ๑๗ ตำบลบ้านหลวง กลุ่มปฏิบัติการที่ ๑ (กป.๑)
บ้านเชิงดอย หมู่ที่ ๓ ตำบลสบเตี๊ยะ กลุ่มปฏิบัติการที่ ๑๑ (กป.๑๑)
๒. อำเภอเชียงดาว ได้แก่ บ้านปางเพื่อง หมู่ที่ ๒ ตำบลปิงโค้ง กลุ่มปฏิบัติการที่ ๒ (กป.๒)
บ้านแม่เมะ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลแม่ทะ กลุ่มปฏิบัติการที่ ๙ (กป.๙)
๓. อำเภอแม่ฮ่องสอน ได้แก่ บ้านป่านี้อ หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่ทา กลุ่มปฏิบัติการที่ ๓ (กป.๓)
บ้านแม่วอง หมู่ที่ ๔ ตำบลออนเหนือ กลุ่มปฏิบัติการที่ ๔ (กป.๔)
๔. อำเภอสะเมิง ได้แก่ บ้านแม่ตุงติง หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่สาบ กลุ่มปฏิบัติการที่ ๕ (กป.๕)
บ้านโป่งกวาว หมู่ที่ ๓ ตำบลสะเมิงเหนือ กลุ่มปฏิบัติการที่ ๗ (กป.๗)
๕. อำเภอแม่แตง ได้แก่ บ้านแม่ใจ หมู่ที่ ๑ ตำบลบ้านเป้า กลุ่มปฏิบัติการที่ ๖ (กป.๖)
บ้านเมืองก๊อต หมู่ที่ ๑ ตำบลก๊อตช้าง กลุ่มปฏิบัติการที่ ๑๐ (กป.๑๐)
๖. อำเภอแม่เงา ได้แก่ บ้านห้วยตอง หมู่ที่ ๑๐ ตำบลแม่เงา กลุ่มปฏิบัติการที่ ๘ (กป.๘)
บ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่ ๑ ตำบลแม่เงา กลุ่มปฏิบัติการที่ ๑๒ (กป.๑๒)

บทสรุปจากคณะอาจารย์ที่ปรึกษาหลักสูตร

อาจารย์พินัย อนันตพงศ์

จากแนวความคิดที่จะพัฒนาทักษะและสมรรถนะในการบริหารจัดการ เพื่อบูรณาการการทำงานในระดับพื้นที่ (Area base approach) โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง คือ ให้ประชาชนเป็นทั้งเป้าหมายและเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา หลักสูตรฝึกอบรมนักปกครองระดับสูง (นปส.) จึงกำหนดให้มีการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) โดยให้นักศึกษาหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖ ลงไปศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนระดับฐานราก ด้วยการวางแผนพัฒนาระดับหมู่บ้าน ซึ่งเป็นพื้นที่การบริหารราชการระดับล่างสุด ในลักษณะเป็นการวางแผนจากเบื้องล่าง (Bottom-up) ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยให้นักศึกษาลงไปศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไข ตลอดจนบันทึกผล ถ่ายทอดบทเรียน และรายงานผลการเรียนรู้จากประสบการณ์ดังกล่าว ในรูปแบบการรายงานกลุ่ม ดังปรากฏอยู่ในเอกสาร “การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning)” ฉบับนี้

แม้ว่าการศึกษาดูงานด้วยการลงไปสัมผัสคลุกคลีอยู่กับวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่ที่มีระยะเวลาอันสั้นเพียง ๔-๕ วัน และมีพื้นที่การศึกษารั้งนี้เพียง ๑๒ หมู่บ้าน ใน ๑๑ ตำบล ๖ อำเภอ จากพื้นที่ทั้งหมด ๒,๐๖๖ หมู่บ้าน ใน ๒๐๔ ตำบล ๒๕ อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ แต่จากข้อมูลและข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ก็สามารถสะท้อนสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในระดับหมู่บ้านของจังหวัดเชียงใหม่ในบางแง่มุมได้อย่างชัดเจน ดังมีข้อมูลที่น่าสนใจ เช่น

๑) แม้จังหวัดเชียงใหม่จะมีผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด (Gross Provincial Product) ในปี ๒๕๖๐ จำนวน ๒๓๑,๗๒๖ ล้านบาท ซึ่งสูงเป็นลำดับที่หนึ่งของภาคเหนือ แต่เมื่อลงไปดูในพื้นที่ก็ยังพบปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำปรากฏอยู่ทั่วไปในทุกหมู่บ้าน

๒) ที่ตั้งหมู่บ้านเกือบทั้งหมดที่ลงไปศึกษารั้งนี้ มีภูมิประเทศเป็นสภาพป่าเขา ที่ราบเชิงเขา และที่ราบในหุบเขา ตลอดจนพื้นที่ไหล่เขาหรือภูเขาสูง ทั้งยังอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ วนอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตรอยต่อกับอุทยานฯ และเขตพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น ๑A และ ๑B ทำให้ประชาชนประสบปัญหาเรื่องไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกิน และประชาชนขาดโอกาสจากโครงการของรัฐที่ไม่สามารถลงมาดำเนินการในพื้นที่ได้ เพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐมักไม่บริหารความเสี่ยง แต่มักใช้วิธีการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงแทน

๓) อาชีพหลักของประชาชนส่วนใหญ่ยังเป็นอาชีพเกษตรกร ซึ่งทำการเกษตรแบบดั้งเดิม (ยกเว้นในพื้นที่ของโครงการหลวง) โดยปลูกพืชเชิงเดี่ยว และมักประสบปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ ทั้งมีสาเหตุจากการขาดอำนาจการต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง รวมทั้งมีคู่แข่งจากผู้ผลิตรายใหญ่และมีการนำเข้าจากต่างประเทศ ในด้านการผลิตยังพบปัญหาการใช้สารเคมีทั้งปุ๋ยและยาฆ่าแมลง ซึ่งนอกจากทำให้ต้นทุนสูงแล้วยังปนเปื้อนลงสู่แหล่งน้ำที่ใช้ในการอุปโภคบริโภค และส่งผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพในระยะยาว

๔) เนื่องจากพื้นที่หมู่บ้านส่วนใหญ่มีภูมิประเทศและสภาพธรรมชาติที่สวยงาม หลายหมู่บ้านจึงพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จนเป็นที่นิยมและรู้จักในบรรดานักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างประเทศ บางหมู่บ้านยังได้รับการคัดเลือกให้ดำเนินการตาม “โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวชุมชนวิถี” ตามนโยบายของรัฐบาล โดยมีบริการทั้งแหล่งท่องเที่ยว ปางช้าง ร้านอาหาร รีสอร์ท และโฮมสเตย์ ทำให้ในระยะที่ผ่านมาหมู่บ้านบางแห่งมีการท่องเที่ยวเป็นอาชีพหลักแทนอาชีพการเกษตรเดิม และเกษตรกรกลายเป็นลูกจ้างหรือผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม พบว่าการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิด

ปัญหาการบุกรุกป่า การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งพบปัญหาขยะชุมชนเกิดขึ้นในหลายพื้นที่

๕) เมื่อสำรวจความต้องการของประชาชน พบว่ายังมีความต้องการโครงการประเภทโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และน้ำเพื่อการเกษตร แต่การดำเนินการโครงการดังกล่าวในพื้นที่ป่ามีปัญหาด้านกฎหมาย ทำให้บางหมู่บ้านไม่มีไฟฟ้าใช้ การคมนาคมไม่สะดวก ขาดน้ำเพื่อการเกษตรในหน้าแล้ง และต้องซื้อน้ำสะอาดสำหรับการบริโภค

๖) ทุกหมู่บ้านเป็นชุมชนเข้มแข็ง มีผู้นำที่ดีมีความสามารถ ประชาชนมีความสามัคคี มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เคารพกฎกติกาของหมู่บ้าน มีปราชญ์ชาวบ้านเป็นที่ปรึกษา ประกอบกับมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ จึงมีศักยภาพที่จะพัฒนาต่อยอดต่อไปได้อีก แต่ในช่วงที่ประสบปัญหาการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโควิด-๑๙ ที่ผ่านมา หมู่บ้านที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวได้รับผลกระทบอย่างหนัก เพราะไม่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามา ส่วนเกษตรกรก็ได้รับผลกระทบมีปัญหารองรับผลผลิตทางการเกษตร

ในด้านการศึกษาเรียนรู้นโยบายภาครัฐและผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชน พบว่าหลายโครงการประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ แต่ก็มีบางโครงการที่มีผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ เช่น โครงการกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งมีประโยชน์สำหรับประชาชนสามารถนำไปใช้จ่ายในการประกอบอาชีพ และนำดอกเบี้ยที่เป็นรายได้ไปดูแลสาธารณะประโยชน์ให้แก่ชุมชน แต่เมื่อมีการกู้ยืมมากขึ้นก็มีผลทางลบ คือเพิ่มจำนวนหนี้สินครัวเรือนและมีแนวโน้มว่าจะเกิดหนี้เสียมากขึ้นในอนาคต โครงการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพบางโครงการประสบผลสำเร็จในช่วงแรก ต่อมาเมื่อไม่ได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติมก็ล้มเหลวปราศจากความยั่งยืน รวมทั้งพบว่าโครงการของหน่วยงานที่ลงมาปฏิบัติจัดทำในพื้นที่ที่มีความซ้ำซ้อนกันและขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน โครงการบางอย่างไม่ตรงกับความต้องการของประชาชน หรือตรงกับความต้องการแต่วิธีการไม่สอดคล้องกับจารีตและความเชื่อของชุมชน จึงมีข้อเสนอว่าควรเปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียได้เข้ามามีบทบาทส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการของภาครัฐที่จะลงไปดำเนินการในพื้นที่มากขึ้น

นักศึกษา นปส.รุ่นที่ ๗๖ ซึ่งมาจากต่างหน่วยงานและมีพื้นความรู้หลากหลายสาขาวิชาเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ได้ร่วมคิดกับประชาชนในพื้นที่และจัดทำข้อเสนอที่น่าสนใจหลายประการ แต่ในที่นี้ขอยกมาเฉพาะข้อเสนอในการแก้ปัญหาหลักของหมู่บ้านซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ป่า คือ

๑) ข้อเสนอขอใช้ป่าสงวนแห่งชาติเป็น “ป่าชุมชน” เพื่อให้ประชาชนได้อาศัยพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและพื้นที่ติดป่าสงวนแห่งชาติในการดำรงชีวิต เพราะปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ไม่ได้นำมาสร้างมูลค่าให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจแก่หมู่บ้าน ด้วยความคิดเดิมที่เห็นว่าคนอยู่ร่วมกับป่าไม่ได้ จึงต้องแยกออกจากกันโดยเด็ดขาด ปัจจุบันสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป แนวคิดที่ว่าคนอยู่ร่วมกับป่าได้ และการจัดการป่าชุมชนจึงมีความจำเป็น เพื่อเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า รวมทั้งประชาชนจะได้ช่วยกันรักษาป่าและได้รับประโยชน์จากป่า โดยประชาชนจะได้อาศัยเป็นแหล่งอาหารของหมู่บ้าน เป็นแหล่งเก็บของป่าไปขายเพื่อสร้างรายได้ (ภายใต้กติกาของชุมชนและกฎหมาย) ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในป่า เกิดแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ เพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ประเทศ เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ ช่วยแก้ปัญหาภัยแล้งและป้องกันน้ำท่วมตลอดจนลดภาวะโลกร้อน แนวความคิดเรื่องป่าชุมชนจึงควรได้รับความสนใจจากผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งช่วยผลักดันให้เกิดขึ้นและเป็นประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริง

๒) สำหรับการจัดทำโครงการพัฒนาในพื้นที่ป่า ควรมีการจัดเตรียมโครงการล่วงหน้า และขออนุญาตใช้พื้นที่ก่อน โดยมีข้อเสนอว่าควรจัดทำโครงการแบบมีส่วนร่วมและเสนอโครงการร่วมกันระหว่าง

อุทยานฯ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และอำเภอ กล่าวคือ อุทยานฯ ยอมให้ใช้พื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและอำเภอเป็นผู้จัดทำงบประมาณสนับสนุน และชุมชนเป็นผู้ใช้ประโยชน์ตลอดจนดูแลรักษา

หวังว่าผลการศึกษาครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์สำหรับจังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะการพิจารณานำข้อเสนอต่าง ๆ ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว รวมทั้งหวังว่าจะเป็นประโยชน์สำหรับข้าราชการทุกคนที่สนใจจะได้นำไปศึกษาเป็นแนวทางปฏิบัติราชการตามหน้าที่และความรับผิดชอบของตนต่อไป และที่เป็นวัตถุประสงค์หลักของการเรียนรู้เชิงปฏิบัติครั้งนี้ หวังว่านักศึกษา นปส. รุ่นที่ ๗๖ จะได้นำประสบการณ์และบทเรียนที่ได้รับจากพื้นที่จริงไปใช้ให้เป็นประโยชน์และสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการได้กว้างขวางมากขึ้นในอนาคต

ขอขอบคุณนักศึกษานปส.รุ่นที่๗๖ทุกคน ที่มีความตั้งใจและให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการครั้งนี้ ทำให้สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่วางไว้ทุกประการ

อาจารย์จริยวัฒน์ สันตบุตร

เอกสารการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการจังหวัดเชียงใหม่ระหว่างวันที่ ๕-๙ เมษายน ๒๕๖๔ โดย นปส.๗๖ นี้ สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของโครงการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) ที่นปส.๗๖ ทุกท่านได้กลับไปสัมผัสและเรียนรู้ของจริงจากพื้นฐานของสังคมไทย แม้จะเป็นระยะเวลาสั้นๆ แต่ก็น่าจะเป็นเครื่องเตือนใจให้ตน. ทุกท่านได้ระลึกถึงสภาพความเป็นอยู่ ความต้องการ ความพยายาม ความรู้/ความไม่รู้ วิธมองหน่วยราชการของชาวบ้าน และผลกระทบของคำสั่งนโยบายจากส่วนกลางที่มีต่อชุมชนเล็ก ๆ ตามบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปของประเทศและสังคมรอบตัว

นปส.๗๖ ได้พยายามทำตัวกลมกลืนกับชุมชนและร่วมคิดร่วมวิเคราะห์บนพื้นฐานข้อมูลที่ได้จากชุมชน ทราบถึงความต้องการและอาจคิดไปถึงวิธีการสนองความต้องการนั้น ว่าสมควรหรือไม่ ควรดำเนินการอย่างไร (แนะนำชุมชน) ควรเตรียมการอย่างไร (เช่นถ้ามีงบหลังโควิด จะเตรียมเสนอในทันทีได้ไหม อย่างไร) หรือช่วยหาช่องทางจากภายในและภายนอกชุมชน เพื่อสนองตามความประสงค์ นอกจากนี้ นปส.๗๖ ยังได้เรียนรู้จากชาวบ้านถึงความเป็นอยู่อย่างธรรมดาและธรรมชาติรอบตัวอันเป็นทรัพยากรที่ไม่ค่อยจะได้ตระหนักนัก รวมถึงการเรียนรู้วิถีชีวิตและความขาดแคลนบางปัจจัยที่มักจะเป็นเป็นเรื่องไม่น่าเชื่อในยุคนี้ เช่น (ขาดน้ำบาดาล / น้ำใช้ / ขาดช่องทางติดต่อไวไฟ / โทรศัพท์ การคมนาคมขนส่งที่ยากลำบาก การรักษาดูแลสัตว์เลี้ยงและช้าง)

ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะที่ นปส. ๗๖ พยายามนำออกมาในหนังสือเล่มนี้จึงควรแก่การรับไปคิดและต่อยอดเพราะน่าจะเริ่มมาจากพื้นฐานของจริงที่นำมาประยุกต์แล้ว

อาจารย์ปริญญา อุดมทรัพย์

เอกสาร “การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) จังหวัดเชียงใหม่ เล่มนี้ จัดทำโดย คณะ
ปกครองระดับสูง นปส. รุ่นที่ ๗๖ ระหว่างวันที่ ๕-๙ เมษายน ๒๕๖๔ มีข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่จริง
ของชาวบ้าน ที่เรียกว่า “รากหญ้า” หรือ “ฐานราก” ของสังคมไทย เหมาะสมที่ผู้บริหารตั้งแต่ระดับ ๘-๑๐
ทุกกระทรวงกรม และ อปท. รวมทั้งภาคเอกชน นำไปใช้เพื่อประโยชน์ในการบูรณาการการทำงานแบบ ๓๖๐
องศา คือ ราชการทุกหน่วยงาน ประชาชนทุกอาชีพ ทุกเพศ ทุกวัย ทุกวัฒนธรรม เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
สอดคล้องกับยุคสมัย ลดความเหลื่อมล้ำที่มีอยู่มากมายในสังคมไทยทุกวันนี้
รวมทั้งมีข้อเสนอแนะทรงคุณค่าพิจารณาจาก นปส. ทั้ง ๑๒ กป. เช่น

- สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง พระราชทานโครงการฟาร์ม
ตัวอย่างให้หมู่บ้านแม่ตุงติง อ.สะเมิง เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๔๐ ควรที่จะมีการขยายผลความสำเร็จ
- หมู่บ้านท่าंगโลลชาดการสนับสนุนจากระดับตำบล อำเภอ ไม่เท่าเทียม ควรที่จะต้องดูแล
- หากมุ่งเน้นส่งเสริมรายได้อย่างเดียวจะทำให้การท่องเที่ยวเป็นที่นิยมลดน้อยลง หรืออาจล่มสลายได้
ถือเป็นปัจจัยเสี่ยงที่พบแล้ว
- การพัฒนายุคใหม่ต้องทำแบบองค์รวม เน้นความสมดุลและยั่งยืน
- ส่งเสริมโครงการน้ำบาดาลพลังแสงอาทิตย์
- ความซ้ำซ้อนในกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐ บางครั้งไม่ตรงกับความต้องการของชาวบ้าน
- บางหมู่บ้านทำแผนพัฒนาหมู่บ้านเชื่อมโยงและบูรณาการยุทธศาสตร์ ตั้งแต่ ระดับชาติ แบบ one –
plan ทำให้เกิดผลเป็นรูปธรรมชัดเจน
- การยื่นคำขอสิทธิการออกโฉนดตาม พ.ร.บ.ป่าชุมชน พ.ศ.๒๕๖๒ ได้รับการเหลียวแลจากราชการน้อย
เกินไป
- สามารถผลิตพืช ผัก ผลไม้ เลี้ยงสัตว์ อาหารปลอดภัย ฟังตนเองได้หลังการแพร่ระบาดของไวรัสโคโร
นา โควิด-๑๙ ควรส่งเสริมให้มากขึ้น
- ปกาเกอญอมีความห่วงใยในผืนป่าที่รักษาจากบรรพชน รักษาให้ชุมชนมีความร่มเย็น กินอยู่ไม่ขัด
สน เป็นบทเรียนที่เจ้าหน้าที่รัฐต้องไม่ผิดพลาด
- มีระดับการพัฒนาตาม ๕ มิติการพัฒนา ของ UN’s SDG เช่น ขจัดความหิวโหย การจัดการน้ำและ
สุขาภิบาล เป็นสิ่งที่หมู่บ้านพัฒนาเองได้
- โครงการอินเตอร์เน็ต (เน็ตประชารัฐ) เป็นประโยชน์ต่อชาวบ้านมาก ควรสนับสนุน

อำเภोजอมทอง

รายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning)
บ้านอังก้าน้อย หมู่ที่ ๑๗ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง
จังหวัดเชียงใหม่

จัดทำโดย
กลุ่มปฏิบัติการที่ ๑ (กป.๑)

นางสาวปาณิสรา	กาญจนะจิตรา	หัวหน้าสำนักงานรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย
นางสาวกมลชญา	ประเสริฐสิน	นายอำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา
นายธนิศ	ภูมิถาวร	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านยุทธศาสตร์ กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนากองทัพบก สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
นายสิทธิชัย	เทพนุชา	นายอำเภอเทพา จังหวัดสงขลา
นายศักรินทร์	เสมหิรัญ	นายอำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา
นายวิสิทธิ์	โชคชัย	เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดกระบี่
นายพีรพล	จันทพรณ	โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดพิจิตร
นายจิรศักดิ์	สีหามาตย์	ผู้ตรวจราชการกรม กรมการพัฒนชุมชน
นายปวิช	เกศวงศ์	ผู้อำนวยการกองการต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม
นายปรีดา	บุญภา	สรรพสามิตพื้นที่นครสวรรค์

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖
สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๔

คำนำ

เอกสารรายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) ของบ้านอังก้าน้อย หมู่ที่ ๑๗ ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เล่มนี้ จัดทำขึ้นโดยนักศึกษาหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ ๗๖ กลุ่มปฏิบัติการที่ ๑ (กป.๑) ซึ่งได้ลงไปฝังตัวกินนอนอยู่กับชุมชนเพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึกของชุมชน ตั้งแต่ภูมิสังคมและวิถีชีวิตของชุมชน ระบบการบริหารจัดการชุมชน ตลอดจนการเรียนรู้นโยบายภาครัฐ และผลกระทบต่อการพัฒนาของหมู่บ้านอังก้าน้อย หมู่ที่ ๑๗ ซึ่งคณะนักศึกษากลุ่มปฏิบัติการที่ ๑ จำนวน ๑๐ ท่าน ได้เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน การพูดคุยกับชาวบ้านแบบไม่เป็นทางการ รวมถึงการศึกษาข้อมูลทางเอกสาร การสังเกตภูมิสังคม และสภาพแวดล้อมทั่วไปจนสรุปได้เป็นเอกสารรายงานในรูปแบบเล่มที่สมบูรณ์นี้

คณะผู้จัดทำ หวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) เล่มนี้ จะเป็นประโยชน์สำหรับหน่วยงานที่มีส่วนรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนบ้านอังก้าน้อย ตำบลบ้านหลวง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ได้เป็นอย่างดี เพราะข้อมูลที่ได้เป็นข้อเท็จจริงและความต้องการของชุมชน รวมถึงการให้ข้อเสนอแนะจากบุคคลภายนอกที่ได้พบเห็น ประมวลสังเคราะห์เป็นแผนงาน/ กิจกรรมการพัฒนา สำหรับชุมชนไว้ด้วยแล้ว

คณะผู้จัดทำ

นักศึกษาหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ ๗๖

กลุ่มปฏิบัติการที่ ๑ (กป.๑)

ส่วนที่ ๑

กรอบการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติเพื่อเข้าใจ เข้าถึง วิถีชีวิตชุมชน

๑. การศึกษาเรียนรู้ภูมิสังคม และวิถีชีวิตของชุมชน

หมู่บ้านอ่างกาน้อย หมู่ที่ ๑๗ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านชุมชน “เผ่าปกาเกอะญอ” หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “กะเหรี่ยงขาว” อาศัยอยู่บนพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอย อินทนนท์ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเล ๑,๐๗๐ เมตร โดยมีประวัติของชุมชนที่น่าสนใจ ดังนี้

๑.๑ ประวัติของชุมชนบ้านอ่างกาน้อย

บ้านอ่างกาน้อย หมู่ที่ ๑๗ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ มีอยู่ด้วยกัน ๓ หย่อมบ้าน คือ ๑) บ้านแม่กลางหลวง ๒) บ้านอ่างกาน้อย และ ๓) บ้านสบหาด ซึ่งมีการอพยพอยู่บ่อยครั้ง และก่อตั้งเป็นหลักเป็นแหล่งในปี พ.ศ. ๒๔๗๗ โดยครอบครัวของนายเปะ เหลอะเกอะ ได้อพยพย้ายจากหมู่บ้านแม่แอบ มาตั้งถิ่นฐานใหม่เรียกว่าหมู่บ้านแม่กลางหลวง หรือภาษาปกาเกอะญอ เรียกว่า “มีกะโก๊ะ” เป็นหมู่บ้านชาวปกาเกอะญอ หมู่บ้านหนึ่งในประวัติศาสตร์ “แคว้นมีกะคี” ว่าด้วยการเดินทางอันยาวไกลของชนเผ่าปกาเกอะญอ เพื่อค้นหาดินแดนอันสงบสุข อุดมสมบูรณ์สำหรับการตั้งถิ่นฐาน ซึ่งตรงกับลักษณะวิถีชีวิตที่สันโดษ เรียบง่าย รักสงบสุขของชนเผ่า จนกระทั่งมาถึงสถานที่ที่เรียกขานกันว่า “มีกะคี”

แคว้น “มีกะคี” ในความหมายแปลว่า ชุมน้ำที่อุดมสมบูรณ์ เต็มไปด้วยความสุข ประกอบไปด้วย หย่อมบ้าน ชุนกลาง ผาหมอน หนองหล่ม แม่แอบ และหมู่ที่ ๑๗ ในปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วย แม่กลางหลวง อ่างกาน้อย และสบหาด ซึ่งแต่ละหย่อมบ้านมีประวัติความเป็นมา ดังนี้

หย่อมบ้านอ่างกาน้อย เริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ โดยมีครอบครัวของนายละโพ นายก๊นุ นายวะแจ และนายเหว้เจ๊ะ โดยที่มาของชื่อหย่อมบ้าน จากการบอกเล่าเดิมบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านมีหน้าผาสูงใหญ่ และบริเวณหน้าผาจะมีแอ่งที่มีน้ำขัง และมักจะเห็นนก อีกา ลงมากินน้ำจำนวนมาก ชาวบ้านจึงเรียกหย่อมบ้านนี้ว่าอ่างกาน้อย

หย่อมบ้านแม่กลางหลวง ก่อตั้งเป็นหลักแหล่งในปี พ.ศ. ๒๔๗๗ นำโดยครอบครัวของนายเปะ เหลอะเกอะ ได้อพยพย้ายจากหมู่บ้านแม่แอบมาตั้งถิ่นฐานใหม่ชื่อว่า บ้านแม่กลางหลวง หรือภาษาปกาเกอะญอว่า “มีกะโก๊ะ” โดยแรกเริ่มมีครัวเรือนทั้งหมด ๘ หลังคาเรือน

หย่อมบ้านสบหาด มีคนจากบ้านขุนยะเข้ามาตั้งถิ่นฐานในปี พ.ศ. ๒๔๗๐ โดยมีครอบครัวของ นายลิเกอะโต๊ะ นายท่าพอพ นายลิเกะ และนางหน่อเฮอพ

- พ.ศ. ๒๕๓๘ – ๒๕๕๑ ผู้นำคนสำคัญคนแรก ได้แก่ นายพงษ์ทุ เชื้อสุจริตไพรบูลย์ เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑๗ ดำรงตำแหน่งอยู่ ๓ สมัย สมัยที่ ๑ มีนายจ่อลาคา สันธานดำรง และนายไพศาล ประทีปโกสุมภ์ เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และสมัยที่ ๒ – ๓ นายพงษ์ศักดิ์ วนาลัยนิเวศน์ และนายโยแซ กิจจรูญชัย เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในสมัยนั้น

- พ.ศ. ๒๕๕๑ – ๒๕๕๕ ผู้นำคนสำคัญคนที่สอง ได้แก่ นายโกโย พงษ์เจริญโชติ เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๑๗ มีนายคำจัน ธรรมชาติไพโร นายศรีวัน ถิ่นพนานิยม เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

- พ.ศ. ๒๕๕๕ - ปัจจุบัน ผู้นำคนสำคัญคนเดิมก็ได้กลับมาดำรงตำแหน่งอีกครั้งได้แก่ นายพงษ์ทุ เชื้อสุจริตไพรบูลย์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๗ โดยมีนายคำจัน ธรรมชาติไพโร นายศรีวัน ถิ่นพนานิยม เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

การเข้ามาตั้งถิ่นฐานในแคว้น มีกะคี

เริ่มจากเมื่อ ๑๐๐ กว่าปีที่ผ่านมา มีบรรพบุรุษกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ อพยพมาจากจังหวัดตาก จากนั้นขยายไปอยู่จังหวัดแม่ฮ่องสอน อพยพมาจากแม่ฮ่องสอนเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ปี ๒๓๓๐ ในพื้นที่ปัจจุบัน โดยขณะนั้นบริเวณดังกล่าวมีเจ้าเมืองลำพูนเป็นเจ้าของ หากใครจะย้ายมาตั้งรกรากต้องซื้อที่ดิน แต่เนื่องจากกลุ่มปกากะญอ มีแต่ช้าง จึงได้ทำการซื้อที่ดินจากเจ้าเมืองลำพูนโดยใช้ช้างหางกุด (ช้างหางด้วน) มาแลก โดยมีโบราณเป็นหลักฐาน ปัจจุบันหลักฐานโบราณได้สูญหายไปแล้ว (ของชาวบ้านได้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทผู้สืบทอด) จุดที่ตั้งบ้านเรือนครั้งแรก คือ บริเวณหว่าทะเล (ระหว่าง กม. ที่ ๒๖ – ๒๗)

"มีกะคี" คือ จุดศูนย์รวมการเป็นศูนย์กลางในการติดต่อไปมาหาสู่กัน โดยมีลุ่มน้ำกลางพาดไหลผ่านระหว่างกิ่งกลางของชุมชน (แหล่ปะกะโก๊ะ) มีดอยอินทนนท์ เป็นแหล่งน้ำอันสำคัญที่หล่อเลี้ยงชีวิตผู้คน ที่ดำรงชีวิตอยู่ในบริเวณนี้ และคนพื้นราบเขตอำเภอจอมทอง (ภาษาท้องถิ่นเรียกดอยอินทนนท์ว่า "เก้อเจอะพะโต๊ะโซ" ความหมายคือ ดอยหลวง) และเป็นเขตการทำมาค้าขายกันระหว่างชุมชนพื้นที่สูงและพื้นราบ เป็นจุดติดต่อประสานงานทางราชการในอดีต เป็นพื้นที่ที่มีความสงบสุข อยู่สบาย อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เมื่อนำความหมายมารวมกันแล้วจะให้ความหมายเป็น "ดินแดนแห่งสันติสุข รักสงบ อุดมสมบูรณ์"

การเข้ามาตั้งถิ่นฐานของคน **"แคว้นมีกะคี"** เริ่มต้นจากมีกลุ่มคนปกากะญอ อพยพมาจากจังหวัดแม่ฮ่องสอน แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ๒ เส้นทาง

เส้นทางแรก เป็นกลุ่มครอบครัวแรกมาจากบ้านแม่ลาหลวง อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมี ๕ ครอบครัวหลักที่ร่วมเดินทาง

อย่างไรก็ตาม บ้านอ่ากาน้อย ได้เป็นชื่อหมู่บ้านอย่างเป็นทางการของหมู่ที่ ๑๗ เดิมใช้ผู้นำการปกครองหมู่บ้านเดียวกันกับหมู่บ้านผาหมอน รวมพัฒนาการการร่วมหมู่บ้านทั้งสิ้น ๔ หมู่ ก่อนมาเป็นหมู่ที่ ๑๗ เช่นในปัจจุบัน คือ พ.ศ. ๒๕๐๗ - ๒๕๑๕ เป็นหมู่ที่ ๑๙ , พ.ศ. ๒๕๑๕ - ๒๕๒๕ เป็นหมู่ที่ ๑๓ , พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๓๘ เป็นหมู่ที่ ๘ และ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้แยกการปกครองจากหมู่ที่ ๘ บ้านผาหมอน มาเป็นหมู่ที่ ๑๗ จนถึงปัจจุบัน โดยมีผู้นำที่สำคัญ ดังนี้

๑. ครอบครัวนายตาโรกับนางลำเปอ
๒. ครอบครัวนายเปือยอ่ากวากับนางปูลิ
๓. ครอบครัวนายดอกคากับนางแฮดู
๔. ครอบครัวนายก๊วย
๕. ครอบครัวนายปูกา

กลุ่มครอบครัวทั้ง ๕ ครอบครัวนี้ เป็นกลุ่มแรกที่เดินทางมาถึงในปี พ.ศ. ๒๔๑๓ โดยเริ่มออกเดินทางจากบ้านแม่ลาหลวง ช่วงแรกของการเดินทางอพยพมาถึงที่หมาย ทั้ง ๕ ครอบครัวได้อยู่ที่บ้านผาแดง (เลกรูคี่) ๑ ปี และบ้านขุนแตะ (โต๊ะไข่กัวกิ) เป็นเวลา ๕ ปี รวมใช้เวลาในการเดินทางมาถึงที่หมายนานถึง ๖ ปี ก่อนที่จะออกเดินทางอพยพต่อไปจนถึงที่แคว้นมีกะคีต่อไป

เส้นทางที่สอง อพยพมาจากบ้านปางตอง อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เริ่มเดินทางอพยพมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๕ โดยมี ๖ ครอบครัวที่มาด้วยกัน แต่มาถึงที่หมายแค่ ๓ ครอบครัว ส่วนอีก ๓ ครอบครัวได้เดินทางกลับไปยังบ้านปางตองเหมือนเดิม ครอบครัวที่อพยพมาจากบ้านปางตอง ได้แก่

๑. ครอบครัวนายเบอะริ
๒. ครอบครัวนายเดสา
๓. ไม่ทราบชื่อ

ในการเดินทางในช่วงแรกของทั้งสองกลุ่มครอบครัว ต่างก็ใช้เวลาจนถึง ๖ ปี ทั้งสองกลุ่มเพราะในระหว่างเดินทางต่างก็แวะตั้งหลักแหล่งเพื่อหาความเหมาะสมของการตั้งที่อยู่ถาวรมากที่สุด ครั้งหนึ่งที่กลุ่มนายตาโรและอีก ๔ ครอบครัว อยู่ที่บ้านขุนตะแตะ (โตะไข่กวางก็) ได้ ๕ ปี นายตาโร บอกแก่ลูกบ้านหลักที่ได้เดินทางอพยพมาด้วยกันว่า "บ้านขุนตะแตะนี้มีพื้นที่จำกัด และไม่เหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐานและเกรงอีกว่าในอนาคตนั้น พื้นที่ทำกินอาจไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต จึงสมควรที่จะต้องหาที่ใหม่" ดังนั้น เวลาต่อมา นายตาโรและพวกจึงเดินทางออกจากบ้านขุนตะแตะ และได้ไปสำรวจพื้นที่ในการตั้งถิ่นฐานใหม่ จนกระทั่งมาถึงแคว้นมีกะคี ในปีพ.ศ. ๒๔๒๘ เมื่อมาถึงที่หมายและนายตาโรกับพวกได้ตั้งชื่อแคว้นว่า "มีกะคี" โดยได้ยืนอยู่บนดอยสูงเข้าใจว่าน่าจะเป็นดอยหัวเสือในปัจจุบัน เพราะเป็นดอยที่สูงสามารถมองไปได้ไกล แล้วทั้ง ๕ ครอบครัวจึงชวนกันเดินลงจากดอยลงมาถึงที่หมายจากสายตาที่ได้กะเอาไว้

หลังจากอพยพมาได้ระยะหนึ่ง แขนงนำที่ประกอบด้วย นายตาโร นายเปอะเลอะกวา (นายขาว) นายกวีเด เป็นตัวแทน "แคว้นมีกะคี" ได้ไปปรึกษาเจ้าเมืองจอมทอง (ชื่ออีกนามหนึ่งคือ เจ้าพญาเมืองจอมทอง) เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานรกรากในบริเวณแห่งนี้ เมืองจอมทองได้ให้คำแนะนำให้ไปขออนุญาตและขอซื้อแผ่นดินจากเจ้าเมืองลำพูน ซึ่งเจ้าเมืองลำพูนที่ดำรงตำแหน่งในสมัยนั้นคือ เจ้าอุตรกรโกศล ตรงกับเจ้าผู้ครองเมืองเชียงใหม่องค์ที่ ๗ เจ้าอินทริวิชยานนท์ ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๑๖ - ๒๔๔๐ ตัวแทนทั้งสามจึงได้เดินทางไปเข้าเฝ้าเจ้าเมืองลำพูน เจ้าเมืองลำพูนก็อนุญาตให้เข้ามาอาศัยตั้งถิ่นฐานได้ โดยที่นายตาโรและพวกได้ตกลงซื้อขายที่ดินผืนนี้ แต่เนื่องจากไม่มีเงินทองติดตัวมากนัก มีเพียงช้างตัวเมียหางด้วน ชื่อว่า "โมธูหม่ม" ตัวเดียว จึงสัญญาว่าจะมอบช้าง "โมธูหม่ม" ให้เจ้าเมืองลำพูน เพื่อแลกกับที่อยู่ซึ่งเข้ามาตั้งถิ่นฐานแห่งนี้ โดยนายตาโรและนายเปอะเลอะกวา (นายขาว) ได้ตั้งราคาไว้ที่ ๔๐๐ เหรียญรูปี (เท่ากับเงินไทย ๔,๐๐๐ บาท) แต่ในวันมอบตัวเข้าเมืองลำพูนได้คืนเงินให้แก่ นายตาโรและนายเปอะเลอะกวา (นายขาว) ๘๐ เหรียญรูปี (๘๐๐ บาทไทย) เท่ากับว่าเจ้าเมืองลำพูนได้ตีราคาแผ่นดิน "แคว้นมีกะคี" เพียง ๓๒๐ เหรียญรูปี (๓,๒๐๐ บาท) เท่านั้น ซึ่งอีกจุดประสงค์หนึ่งของเจ้าเมืองลำพูนคือ ต้องการที่จะเลี้ยงช้างในบริเวณผืนป่าแห่งนี้ด้วย เลยคิดค่าแผ่นดินเพียงแค่ ๓๒๐ เหรียญรูปี (แต่หลังจากนั้นอีกหนึ่งปี ได้เกิดโรคระบาดสู่สัตว์ ทำให้ช้างเจ้าเมืองลำพูนล้มตายไปหมด)

และในวันนั้นได้มีการทำสัญญาซื้อขายไว้เป็นสามชุด โดยเจ้าเมืองลำพูนได้มอบให้กับนายตาโร ๒ ชุด และเก็บไว้เป็นหลักฐานอีกหนึ่งชุด ลักษณะของสัญญาเป็นใบลาน เก็บใส่ไว้ในกระบอกไม้ไผ่ เมื่อเจ้าเมืองลำพูนมอบให้กับนายตาโรแล้ว เจ้าเมืองลำพูนก็แต่งตั้งนายตาโรและมอบอำนาจให้นายตาโร ดูแลปกครองคนในชุมชนแคว้น "มีกะคี" โดยมีหน้าที่หลักคือเป็นฝ่ายปกครอง เก็บภาษีที่นา วัว ควาย ช้าง ส่งให้เจ้าเมืองลำพูนเป็นประจำทุกปี ซึ่งชุมชนได้ ถือปฏิบัติมาจนถึงยุคเจ้าแก้วนารัฐ เจ้าผู้ครองเชียงใหม่องค์สุดท้าย นอกจากนี้ นายตาโร ยังมีหน้าที่ในการดูแล หากมีบุคคลใดประพฤติผิดปฏิบัติไม่ดี ไม่ถูกต้อง ไม่ปฏิบัติตามกฎ จารีต ประเพณีของหมู่บ้าน เจ้าเมืองลำพูนให้สิทธิแก่นายตาโรโดยสามารถจับไล่คนคนนั้นออกจากชุมชนได้ และขึ้นอยู่กับผู้กระทำผิดด้วยว่าทำผิดอะไร และลงโทษไปตามความผิดดังที่ได้กระทำไว้

ในการปกครองนั้น นายตาโร มีนายเปอะเลอะกวา และนายกวีเด เป็นที่ปรึกษาในการแก้ไขปัญหาชุมชน โดยใช้หลักกฎหมายและกฎจารีตประเพณีในการปกครองชุมชนควบคู่กันไป เมื่อได้รับอนุญาตอย่างสมบูรณ์ถูกต้องตามกฎหมายของประเทศราชแล้ว ทั้ง ๕ ครอบครัวกลุ่มแรก ก็เข้ามาตั้งถิ่นฐานอย่างเป็นทางการเป็นหลักเป็นแหล่งในแผ่นดินแคว้น "มีกะคี" หรือสถานที่ตั้งบ้านผาหมอนในปัจจุบัน

ในขณะนั้น กลุ่มครอบครัวกลุ่มที่สอง ๓ ครอบครัว ได้เริ่มเดินทางเข้ามาในเขต "แคว้นมีกะคี" ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๒๕ แต่ก็ตั้งถิ่นฐานชั่วคราวระหว่างทางไปเรื่อย และได้เดินทางมาถึงจุดหมายที่ ๒ นี้ ในปี พ.ศ. ๒๔๒๘ เช่นกัน หลังจากกลุ่มนายตาโรไม่นาน โดยตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ยอดดอย "ตั่วะเหว" (ความหมายคือบริเวณดังกล่าวมีการทำออกมาเป็นรูปวงกลม และรอบรูปวงกลมจะมีการทำแนวเหมือนกับแนวกันป่าเอาไว้

ล้อมกรอบและบริเวณด้านในดังกล่าว จะเป็นที่บรรจุเก็บศพของผู้ตายและของมีค่าของผู้ตายเอาไว้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นวัฒนธรรมของคนชนชาติลี้วะ) ซึ่งเป็นเขตของแคว้น "มีกะคี" แต่ด้วยเหตุที่ ๕ ครอบครัวหลักที่มีนายตาโรเป็นผู้นำ มาถึงก่อน ทางนายเบอะริและนายเดสา จึงได้เข้าไปปรึกษานายตาโรและพวก เพื่อการก่อตั้งถิ่นฐานร่วมกัน แม้จะมาถึงปีเดียวกันแต่ไม่สามารถเข้ามาอยู่ได้ทันที ต้องมีการประชุมปรึกษาหารือเพื่อหาข้อสรุปในการตั้งถิ่นฐานร่วมกัน ด้วยเหตุผลหลักความถูกต้องในการจัดตั้งถิ่นและถูกต้องตามหลักของปกาเกอะญอ การที่ผู้อพยพสำหรับมาตั้งถิ่นฐานใหม่ มาเจอกันโดยบังเอิญโดยมิได้นัดหมาย ต้องถือหลักผู้ที่มาถึงก่อนเป็นแกนนำ มิฉะนั้นจะขัดต่อขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบเนื่องกันมา

ในการประชุม นายตาโรได้เสนอแนวทางการเข้ามาอยู่ร่วมกันในครั้งนี้ว่า "ขอให้ทางนายเบอะริ และเดสาพร้อมกับญาติพี่น้องที่อพยพมาจากบ้านปางตอง หาเงินก้อนหนึ่งจำนวนเท่าไรก็ได้แล้วแต่จะให้ตามความเหมาะสม เพื่อเป็นการแก้เคล็ด เพราะแคว้น "มีกะคี" ก่อนที่ ๓ ครอบครัวกลุ่มที่สองจะเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่ "มีกะคี" นั้น ทาง ๕ ครอบครัวจากบ้านแม่ลาหลวง ได้มาตั้งถิ่นฐานก่อนและมีการซื้อขายกับเจ้าเมืองลำพูนอย่างถูกต้องแล้ว ฉะนั้นหากผู้เข้ามาที่หลังจะเข้ามาอยู่ด้วยแบบไม่รับรู้นั้น ย่อมไม่เป็นผลดีต่อการตั้งถิ่นฐาน "มีกะคี" และขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมปกาเกอะญอ หากไม่ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีแล้ว ผลร้ายจะตามมาภายหลังและแคว้น "มีกะคี" จะไม่ส่งต่อการปกครองในอนาคต" แต่ด้วยในขณะนั้นกลุ่ม ๓ ครอบครัวจากบ้านปางตองนั้น ก็ไม่มีเงินที่จะมอบให้กับกลุ่มแรกเช่นกัน ประกอบการอพยพมานั้นเส้นทางอันแสนลำบากยากเย็น ต้องเดินทางข้ามภูเขาลำเนาไพร ไม่สามารถหาเงินได้ ทำให้ไม่มีเงินติดตัวแม้แต่สิ่งเดียว สิ่งที่มีนั้นคือ "ข้าว" และ "ความรู้" ที่ติดตัวมาด้วยความเห็นใจ ดังนั้นนายตาโรเลยให้แกนนำกลุ่ม คือ นายเบอะริและนายเดสา จัดทำการสานเสื่อ ๑ ผืน จากหวายอย่างดี เมื่อทำการสานเสร็จแล้ว ขอให้มามอบให้กับครอบครัวกลุ่มแรก เพื่อมิให้ขัดต่อธรรมเนียมการตั้งถิ่นฐานร่วมกัน และสร้างแนวทางการยอมรับการเข้ามาเป็นครอบครัวเดียวกันและการอยู่ร่วมกันในอนาคต โดยไม่ต้องหาเงินมาให้ตามที่เรียกร้องครั้งแรก

จากนั้นนายเบอะริและนายเดสา ก็เดินทางกลับขึ้นไปบนดอยที่ได้ตั้งถิ่นฐานชั่วคราวที่ "ต่าะเหว" และได้ช่วยกันทำการสานเสื่อจากหวายขึ้นมาหนึ่งผืน นำมามอบให้กับ ๕ ครอบครัวกลุ่มแรกไว้ เมื่อเสร็จสิ้นตามขั้นตอนที่นายตาโรมอบหมายให้ จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นการสร้างถิ่นฐานแคว้น "มีกะคี" ร่วมกันอย่างสมบูรณ์ ๓ ครอบครัวหลักที่เคยตั้งถิ่นฐานชั่วคราวที่บริเวณ "ต่าะเหว" จึงได้ทำการอพยพ ต่าลงมาบนเหนือหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในปัจจุบันมีชื่อเรียกว่า "หม่อลิลูโซ่" (ดอยลิง) เนื่องจากยอดดอยลูกนี้มีลิงเยอะ ชาวบ้านเลยตั้งชื่อเพื่อเป็นเกียรติให้แก่ลิงที่เคยอยู่อาศัยบนดอยลูกนี้อยู่บนดอย "หม่อลิลูโซ่" เป็นเวลา ๒ ปี ในปี พ.ศ. ๒๔๓๓ ทั้ง ๓ ครอบครัวหลัก ก็ย้ายลงมาต่ำกว่าเดิมที่บริเวณที่เรียกว่า "แคลอปู" และได้ทำการอพยพโยกย้ายไปมาหลายพื้นที่ แต่ไม่ได้ย้ายขึ้นไปอยู่เหมือนเดิม ด้วยเหตุผลหลายประการช่วงปี พ.ศ. ๒๔๓๓ ได้เกิดโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ นานา ทำให้ชุมชนต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่อง

ตั้งแต่นั้นมา คนที่ย้ายมาอยู่แคว้น "มีกะคี" ได้ยึดถือนายตาโรเป็นแกนนำหลัก ประกอบกับที่นายตาโรได้รับการแต่งตั้งเป็นฝ่ายปกครองจากเจ้าเมืองลำพูน ในที่สุดครอบครัวทั้งหมด ๘ ครอบครัวหลักได้เข้ามาอยู่ร่วมกัน และพัฒนาแคว้น "มีกะคี" โดยยึดหลักความสามัคคี การมีน้ำใจให้กัน การให้ความเคารพนับถือซึ่งกันและกันเป็นบรรทัดฐานในการอยู่ร่วมกัน โดยมีขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ในการปกครองลูกหลาน โดยไม่ได้ยึดถือเงินเป็นใหญ่

อย่างไรก็ตาม จากเรื่องราวที่ทั้ง ๘ ครอบครัวยึดถือและปฏิบัติร่วมกันทำให้แคว้น "มีกะคี" มีความสงบสุข มีความเป็นปึกแผ่น รวมทั้งหญิงและชายอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขมาตลอดจนถึงทุกวันนี้ ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานในครั้งนั้น เป็นเรื่องราวให้คนรุ่นลูกหลานแคว้นมีกะคี ได้จดจำบุญคุณของ "ช้างโมธูหม่ม" อัน

เป็นสัญลักษณ์แห่งความยิ่งใหญ่ แข็งแรง และเสียสละให้กับคนในแคว้นมีกะคี เพื่อที่จะได้มีผืนแผ่นดินในการดำรงชีวิตอยู่ชั่วลูกชั่วหลาน รวมถึง "เสือหาย" ผืนนั้น ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งการเคารพนับถือซึ่งกันและกัน การให้เกียรติกัน

การเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านต่าง ๆ ใน "แคว้นมีกะคี"

หลังจากที่ทำการลุ่มนายตาโร ทำการซื้อที่ดินจากเจ้าเมืองลำพูนอย่างถูกต้องแล้ว ก็ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานใน "แคว้นมีกะคี" โดยครั้งแรกเข้ามาตั้งอยู่ที่ บ้านห้วยไผ่ "หว่าทะโกละ" อยู่ได้ ๕ ปี ก็ย้ายไปตั้งหมู่บ้านใหม่ที่ บ้านห้วยน้ำแดง "นะแดโกละ" อยู่ห้วยน้ำแดงได้ ๙ ปี ก็ย้ายไปตั้งหมู่บ้านใหม่ที่บ้านหนองหล่ม "นาโล่ท่า" ต่อมาภายหลังมีคนอพยพมาขออาศัยอยู่ด้วย คือ นายเบอะริ และนายเต๊ะซา ซึ่งย้ายมาจากหมู่บ้านอื่น และหลังจากนั้นก็มีคนอพยพมาขออยู่ด้วยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ปี พ.ศ. ๒๔๖๕ เริ่มมีการขยายชุมชนให้กว้างขวางออกไป โดยมีบางครอบครัวได้อพยพออกจากบ้านหนองหล่มไปตั้งหมู่บ้านใหม่ที่ บ้านผาหมอน "มีกะคี" ได้แก่ ครอบครัวนายตาดี นายตาเต๊ะ นายตุ่กอ (Toojgauz) นายดูกะ นายพาซ่อ (Hpa qauz) และนายตุ่แล

ปี พ.ศ. ๒๔๗๒ บางครอบครัวได้ย้ายออกจากบ้านหนองหล่ม แล้วไปตั้งหมู่บ้านใหม่ที่อ่างกาน้อย ชื่อว่า บ้านอ่างกาน้อย "พากะน้อย" ประกอบด้วยครอบครัวนายละโพ นายก๊นุ นายวะแจ นายจะเจ๊ะ และนายเหว่เจ๊ะ

ปี พ.ศ. ๒๔๗๗ ครอบครัวนายเปอะเหลอะเกอะ ได้อพยพย้ายไปตั้งหมู่บ้านใหม่อีกแห่งหนึ่งที่บ้านแม่กลางหลวง ตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านแม่กลางหลวง "มีกะคี"

๑.๒ ตำแหน่งที่ตั้งของหมู่บ้าน

หมู่บ้านอ่างกาน้อย หมู่ที่ ๑๗ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ทางเข้าหมู่บ้านอยู่หลัก กม.๒๖ เส้นถนน ๑๐๐๙ พื้นที่อยู่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑,๐๗๐ เมตร เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติและอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์

ที่ตั้ง

ทางด้านทิศตะวันออก	ติดกับ	บ้านแม่แอบ	หมู่ที่ ๖
ด้านทิศตะวันตก	ติดกับ	บ้านขุนกลาง	หมู่ที่ ๗
ทางด้านทิศใต้	ติดกับ	บ้านแม่ปอน	หมู่ที่ ๑๕
ทางทิศเหนือ	ติดกับ	บ้านผาหมอน	หมู่ที่ ๘

๑.๓ ลักษณะทางกายภาพ

หมู่บ้านอ่างกาน้อย หมู่ที่ ๑๗ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ในบริเวณเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ซึ่งดอยอินทนนท์ ถือเป็นยอดดอยที่สูงที่สุดในประเทศไทย มีเนื้อที่ทั้งหมด ๓๐๑,๕๐๐ ไร่ ประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติเมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๑ ตัวชุมชนอยู่บนที่ราบสูงอุดมสมบูรณ์ไปด้วยสิ่งแวดล้อมป่าไม้ ภูเขา ลำธาร มีแม่น้ำแม่กลางไหลผ่าน และลำห้วยระบบหมุนเวียน จึงมีการปรับใช้ที่ดินลาดชันไปรูปแบบนาขั้นบันได

๑.๔ ลักษณะภูมิอากาศ และความเหมาะสมในการประกอบอาชีพ

ลักษณะภูมิอากาศ หมู่บ้านอ่างกาน้อยมีลักษณะคล้ายคลึงกับดอยอินทนนท์ คือ มีอากาศหนาวเย็นตลอดทั้งปี อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยทั้งปีอยู่ที่ ๒๕ องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุดอยู่ที่ ๕ องศาเซลเซียส

๑ ปีประกอบด้วย ๓ ฤดู

- ฤดูร้อน ตั้งแต่เดือนมีนาคม – เมษายน

- ฤดูฝน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม – ตุลาคม
- ฤดูหนาว ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน – กุมภาพันธ์

๑.๕ การคมนาคม

การคมนาคม ภายในหมู่บ้าน

ชาวบ้านส่วนใหญ่มีรถยนต์ และรถจักรยานยนต์ใช้ เนื่องจากอยู่บนพื้นที่สูง ห่างไกลตัวอำเภอ จึงจำเป็นต้องการใช้เดินทางในชุมชน

การคมนาคม ภายนอกชุมชน

๑. โดยรถยนต์ส่วนตัว

สามารถเดินทางจากตัวเมืองเชียงใหม่ ตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๑๐๘ (เชียงใหม่ - ฮอด) ผ่านอำเภอหางดง อำเภอสันป่าตอง และอำเภอจอมทอง เป็นระยะทาง ๕๐ กิโลเมตรโดยประมาณแล้ว เดินทางต่อไปตามเส้นทางอำเภอจอมทอง อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ (ทางหลวงหมายเลข ๑๐๐๙) อีกประมาณ ๒๖ กิโลเมตร เลี้ยวซ้ายเข้าสู่บ้านอ่ากาน้อย

๒. โดยรถประจำทาง

- จาก กทม. นั่งรถสาย กทม.จอมทอง มีทั้งรถ ปอ. ๑ และ ปอ.๒ หลังจากนั้นต่อรถสองแถว ที่ อ.จอมทอง

- จากจอมทองนั่งรถสายจอมทอง – แม่แจ่ม ค่าโดยสาร ๘๐ บาท เป็นรถสองแถวสีเหลือง คิวนั่งอยู่ที่ข้างวัดพระธาตุศรีจอมทอง รถจะออกต่อเมื่อมีผู้โดยสารเต็ม รถจะผ่านเข้าเส้นทางไปอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ บอกคนขับว่า ลง กม. ที่ ๒๖ บ้านแม่กลางหลวง หลังจากนั้นเดินเข้าไปในหมู่บ้านอีกประมาณ ๕๐๐ เมตร ก็จะถึงบ้านอ่ากาน้อย

๑.๖ ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรน้ำ

หมู่บ้านอ่ากาน้อยเป็นแหล่งต้นน้ำ มีแม่น้ำแม่กลางไหลผ่าน สมัยก่อนชาวบ้านใช้น้ำจากลำธารข้างโรงเรียนนิคมไพรผาหมอน เพื่ออุปโภคบริโภคเป็นหลัก ภายหลังมีการสร้างอ่างเก็บน้ำตามโครงการอ่างเก็บน้ำ ๘๐ แห่ง ตามแนวพระราชดำริ "น้ำคือชีวิต" คณะกรรมการหมู่บ้านจะทำการดูแลเก็บค่าบำรุงปีละ ๑๐๐ บาท สำหรับน้ำที่ใช้ในการเกษตร ชาวบ้านใช้น้ำจากเหมืองฝายเกษตรกร แต่เดิมชาวบ้านออกแบบโครงสร้างและร่วมมือกันก่อสร้างเองโดยการใช้ดิน แต่เนื่องด้วยเกิดดินถล่มและพังบ่อจึงขอกจากโครงการหลวงมาสร้างเหมืองฝายเกษตรกรด้วยปูน ปัจจุบันจึงมีความคงทนแข็งแรง ซึ่งเป็นน้ำที่มาจากน้ำตกผาดอกเสี้ยว

ทรัพยากรป่าไม้

หมู่บ้านอ่ากาน้อยตั้งอยู่บนเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จึงมีความอุดมสมบูรณ์ในเรื่องทรัพยากรป่าไม้ เขตพื้นที่ห้วยอ่ากาน้อย ๒๐,๐๐๐ ไร่ แบ่งออกเป็นป่าต้องห้าม และป่าทำกิน

๑. ป่าทำกิน เป็นพื้นที่สามารถทำการเกษตร นาขั้นบันได และเลี้ยงสัตว์ได้ในพื้นที่ป่าทำกิน ชาวบ้านมักจะทำการปลูกผลผลิตที่จะส่งให้โครงการหลวง เช่น ชูโกนี เซอร์ราลี เสาวรส สตรอเบอร์รี่ มะเขือเทศ โทมัส หอมญี่ปุ่น พริกหวาน

๒. ป่าต้องห้าม เป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่รุ่นของบรรพบุรุษโดยป่าต้องห้ามนี้จะใช้สำหรับประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวปกากะญอแฝงไปด้วยความเชื่อและให้ตระหนักถึงการอนุรักษ์ป่า

๑.๗ สภาพทางสังคม

๑.๗.๑ โครงสร้างประชากร

ตารางแสดงจำนวนประชากร จำนวนหลังคาเรือน ค่าพิคัดที่ตั้งของหมู่บ้าน

ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนประชากร	จำนวน		จำนวนหลังคาเรือน	ค่าพิคัด	
		ชาย	หญิง		E	N
บ้านอังก้าน้อย	๗๘๕	๓๖๐	๔๒๕	๒๑๐	๔๕๒๐๔๘	๒๐๔๙๖๖๖

๑.๗.๒ ลักษณะครอบครัวและเครือญาติ

ลักษณะครอบครัวของหมู่บ้านอังก้าน้อยเป็นครอบครัวใหญ่ มีทั้งปู่ ย่า ตา ยาย พ่อและแม่ และมีญาติตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้เคียงในบริเวณเดียวกัน

๑.๗.๓ การศึกษา

สถานศึกษาภายในชุมชน

โรงเรียนนิคมไพรผาหมอนอินทนนท์ ห้องเรียนเคลื่อนที่ บ้านอังก้าน้อย ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านผาหมอน เริ่มเปิดการสอนเมื่อประมาณ ๒๐ ปี ที่ผ่านมา โดยสำนักงานการศึกษาแห่งชาติ เปิดสอนระดับชั้นอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ ๖ ระบบการเรียนการสอนเชิงบูรณาการตามนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งทางโรงเรียนบรรจุหลักสูตรท้องถิ่นและยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ การอาศัยรากฐานชุมชน อาทิ การนำธรรมชาติทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนเป็นแนวทางการเรียน พลุกจิตสำนึกให้แก่เด็ก ได้ใช้ในการดำเนินชีวิต ซึ่งโรงเรียนนิคมไพรผาหมอนอินทนนท์ห้องเรียนเคลื่อนที่ บ้านแม่กลางหลวง โดยมีเด็กนักเรียนทั้ง ๓ หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านแม่กลางหลวง บ้านอังก้าน้อย และบ้านสบหาด มาเรียนที่เดียวกัน ได้เริ่มเปิดการเรียนการสอนอย่างเป็นทางการ ได้เพียง ๒ ปีเท่านั้น ปัจจุบันมีนักเรียนทั้งหมด ๔๙ คน

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสมเด็จพระญาณวโรดม

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสมเด็จพระญาณวโรดม เริ่มต้นจากการรวมกลุ่มกันในชุมชนของชาวเขาปกาเกอญอ เพื่อช่วยเหลือกันดูแลเด็กเล็กในชุมชนในระหว่างที่ผู้ปกครองไปทำงาน ต่อมาพระที่วัดเทพศิรินทราวาส ซึ่งเป็นคนท้องถิ่นนี้ได้มีความคิดที่จะพัฒนาเด็ก ๆ ในชุมชนให้ได้รับการศึกษาและการดูแลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จึงได้ประสานกราบเรียนขอพระนามจากท่านเจ้าอาวาสในสมัยนั้น "สมเด็จพระญาณวโรดม" มาเป็นชื่อศูนย์และขอรับความช่วยเหลือจากที่ต่าง ๆ แต่ยังไม่มียี่สิบกลางที่จะเข้าถึง

ต่อมาพระสมภารได้มีโอกาสไปเยี่ยมเยียนที่ศูนย์แห่งนี้ ด้วยความอาลัยระลึกถึงเจ้าประคุณสมเด็จพระญาณวโรดม และความปรารถนาที่จะเห็นศูนย์แห่งนี้พัฒนาขึ้นเพื่อที่จะบรรลุจุดประสงค์ในการเพิ่มคุณภาพชีวิตและการศึกษาของคนในชุมชนนี้รวมถึงชุมชนใกล้เคียง จึงได้เริ่มและทุ่มเทให้การช่วยเหลือศูนย์ฯ นี้อย่างเต็มความสามารถ

๑.๘ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ

การเคารพธรรมชาติ เทวา อารักษ์ เจ้าป่า เจ้าเขา สิ่งสูงสุด

พิธีผูกข้อมือ พิธีแต่งงาน การเลี้ยงเจ้าที่เจ้าทาง ขุนน้ำ ผาย นารี สวน ฯลฯ

ศาสนา พุทธ ๒ นิกายได้แก่ นิกายคatholicและโปรเตสแตนท์

ภาษา ปาเกอญอ ภาษาเหนือ ภาษาไทยกลาง

ประเพณีในรอบปี

เดือน/ช่วงเดือน	ประเพณี
มกราคม - กุมภาพันธ์	ประเพณีขึ้นปีใหม่ "นีซอโค"
มีนาคม - เมษายน	ไม่มีพิธีกรรม
พฤษภาคม	พิธีกินข้าว "เพาะ คี ต๊ะ"
มิถุนายน	พิธีเลี้ยงผีฝ่าย "หลือ ที เคาะ"
กรกฎาคม	พิธีกรรมในการปลูกข้าว "สู่ ลอ ปือ"
สิงหาคม - กันยายน	พิธีกลางปี "ลา คู ปู" เลี้ยงผีนา "เตอ เม๊ะ จิ" การผูกขวัญควาย "ก๊ ปัด หน้า จี้"
ตุลาคม	พิธีผูกข้อมือออกพรรษา
พฤศจิกายน - ธันวาคม	พิธีหว่าข้าว "เอาะ ปือ โค" พิธีนวดข้าว "เพาะปือ กี่ จือ" พิธีขอข้าว "แฮะ ปือ ส่า" พิธีเรียกขวัญข้าว "แก๊วะ ปือ เกอะ ลา" พิธีเลี้ยงส่งนกขวัญข้าวกลับขึ้นฟ้า "เก๊าะ ถ่อ โถ่ บี ข่า" พิธีกินข้าวเพ็งนวด "เพาะ คี ต๊ะ" พิธีกินข้าวยุ่ง

พิธีกรรมที่สำคัญเกี่ยวกับชนเผ่าปกาเกอะญอ

การเกิด (ดีต้าเบล)

เมื่อทารกเกิด สายรกที่ตัดออกไปแล้วก็จะบรรจุลงในกระบอกไม้ไผ่ปิดฝาด้วยเศษผ้าแล้วนำไปผูกไว้ตามต้นไม้ในป่ารอบหมู่บ้าน ต้นไม้ต้นนั้นเรียกว่า "เดปอทุ" แปลว่าต้นสายรก และต้นไม้ต้นนี้ก็จะห้ามตัดโดยเด็ดขาด เพราะเชื่อว่าขวัญของทารกจะอาศัยอยู่ที่นั่น หากตัดทิ้งจะทำให้ขวัญของทารกหนีไปและทำให้ทารกล้มป่วยลง หากว่ามีใครตัดต้นไม้ต้นนี้โดยเจตนาหรือไม่เจตนาจะต้องถูกปรับด้วยไก่หนึ่งตัว พ่อแม่ก็จะนำไก่ตัวนี้ไปทำพิธีเรียกขวัญทารกกลับคืนมา

วันที่ไปผูกสายทารกติดกับต้นไม้ นั้น เพื่อนบ้านทุกคนจะไม่ออกไปทำงาน ซึ่งถือเป็นข้อห้ามเรียกข้อห้ามนี้ว่า "ดีต้าเบล" เป็นกฎหมายประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต เมื่อถึงเวลาข้าวสายรกหลุดออกไป ผู้เป็นพ่อก็จะทำพิธีปลุกข้อมือเรียกขวัญทารก โดยไปทำพิธีที่ใต้ต้นไม้ที่ผู้ติดสายทารกต้นนั้นเพื่อให้ขวัญกลับมาอยู่ที่บ้าน เรียกพิธีผูกขวัญว่า "ก๊ เบลจือ" คือพิธีผูกขวัญครั้งแรกของบุคคลผู้นี้ที่เกิดมาลิ้มตาอยู่บนโลก ชาวปกาเกอะญอเชื่อว่าขวัญของคนจะมีอยู่ ๓๗ ขวัญที่อยู่ในรูปของสัตว์ชนิดต่าง ๆ การผูกขวัญครั้งแรกของทารกนี้จะทำให้ทารกได้รับขวัญทั้ง ๓๗ ขวัญนี้ โดยครบถ้วน

ขวัญ ๓๗ ขวัญได้ ๑.ขวัญหัวใจ ๒.ขวัญมือซ้าย ๓.ขวัญมือขวา ๔.ขวัญเท้าซ้าย ๕.ขวัญเท้าขวา ๖.ขวัญหอย ๗.ขวัญปู ๘.ขวัญปลา ๙.ขวัญเขียด ๑๐.ขวัญแย้	๑๑.ขวัญจิ้งหรีด ๑๒.ขวัญตุ๊กแตน ๑๓.ขวัญตุ๊กแก ๑๔.ขวัญแมงมุม ๑๕. ขวัญนก ๑๖.ขวัญหนู ๑๗.ขวัญชะนี ๑๘.ขวัญหมูป่า ๑๙.ขวัญไก่อป่า ๒๐.ขวัญแก้ง	๒๑.ขวัญกวาง ๒๒.ขวัญสิงห์ ๒๓.ขวัญเสือ ๒๔.ขวัญนก ๒๕.ขวัญข้าว ๒๖.ขวัญงู ๒๗.ขวัญตุ่น ๒๘.ขวัญเม่น ๒๙.ขวัญเลี้ยงผา ๓๐.ขวัญกระทิง	๓๑.ขวัญแรด ๓๒.ขวัญเต่า ๓๓.ขวัญตะกวด ๓๔.ขวัญกิ้ง ๓๕.ขวัญอีเห็น ๓๖.ขวัญต่อ ๓๗.ขวัญนกแก๊กนกแกง
--	--	---	---

แต่งงาน (ดีเทาะโคเบล)

สู่ขอ (เอาะเม)

เมื่อเป็นที่รับรู้แล้วว่าหญิงชายรักชอบพอกัน พ่อแม่และญาติพี่น้องของฝ่ายหญิงก็จะส่งคนไปหาฝ่ายชายเพื่อสอบถามให้แน่ใจว่าฝ่ายชายรักและยินดีจะแต่งงานกับฝ่ายหญิงจริง ๆ หรือไม่ หากฝ่ายชายรักและยินยอมที่จะแต่งงานกับฝ่ายหญิงก็จะมีการนัดหมายวันเวลา ทำพิธีแต่งงานกันในเวลานั้น (ประเพณีปกากะญอฝ่ายหญิงจะสู่ขอฝ่ายชาย)

การหมั้น (เตอะโหล)

เมื่อชายตกลงปลงใจว่าจะแต่งงานกับฝ่ายหญิงและนัดหมายวันเวลาแต่งงานที่แน่นอนแล้ว ฝ่ายชายก็จะส่งเถ้าแก่ไปทำพิธีหมั้นหมายฝ่ายหญิงก่อนวันแต่งงานในพิธีฝ่ายหญิงจะฆ่าไก่ ๑ คู่ ทำอาหารเพื่อเลี้ยงรับรองเถ้าแก่ฝ่ายชาย วันรุ่งขึ้นก็จะนัดหมายวันเวลาที่ฝ่ายชายและเพื่อน ๆ จะมาหาฝ่ายหญิง เพื่อทำพิธีแต่งงานต่อไป

หมุดแรกที่ทำพิธี (เทาะเตาะ)

เทาะเตาะ คือ หมุดแรกที่ฆ่าในพิธีแต่งงาน เนื้อหมุดนี้จะเอาไว้เป็นเครื่องบูชาเพื่อขอเทวดามารวยพรเจ้าบ่าวเจ้าสาวและผู้ร่วมงานทุกคน เมื่อถึงเวลาออกเดินทางไปสู่หมู่บ้านเจ้าสาว เถ้าแก่ เจ้าบ่าวและเพื่อนเจ้าบ่าวจะลงไปอยู่พร้อมกันตรงที่พักหน้าบ้านที่สร้างไว้ชั่วคราว เถ้าแก่จะทำพิธีรินหัวเหล้าและอธิษฐานขอพรเสร็จพิธีก็จะออกเดินทางโดยมีเจ้าบ่าวและเพื่อน ๆ ร่วมเดินทางอย่างพร้อมเพรียงกัน เมื่อเดินทางมาถึงบ้านเจ้าสาว เถ้าแก่ฝ่ายเจ้าสาวและเพื่อนบ้านก็จะคอยต้อนรับ โดยจะให้ไปพักพิงชั่วคราวหน้าบ้านเพื่อทำพิธีดื่มหัวเหล้า พอเสร็จพิธีดื่มหัวเหล้าก็จะขึ้นสู่บ้านเจ้าสาวเพื่อพักผ่อนและดื่มเหล้าพร้อมกับลำนำโต้ตอบกันระหว่างเพื่อนเจ้าบ่าวที่เป็นคนต่างถิ่นและเพื่อนเจ้าสาวที่เป็นคนต่างหมู่บ้าน ในเวลาเดียวกันนี้ญาติพี่น้องเจ้าสาวก็จะฆ่าหมูทำอาหารสำหรับเลี้ยงแขกที่มานงาน เมื่อทำอาหารเสร็จแล้วก็จะให้เถ้าแก่ทั้งฝ่าย เจ้าบ่าวและฝ่ายเจ้าสาวทำพิธีถวายข้าวแด่เทพยดาเพื่อขอพร จากนั้นก็จะเรียกแขกทุกคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อนเจ้าบ่าวที่มาจากแดนไกลมารับประทานอาหาร เสร็จแล้วก็จะเป็นเวลาส่วนตัวของแต่ละคนที่จะพักผ่อนนอนหลับหรือเยี่ยมเยียนเพื่อนบ้านอื่น ๆ และขับลำนำโต้ตอบกัน ซึ่งบางคนบางก็จะเที่ยวขับลำนำตลอดทั้งคืน

ไก่สำหรับเริ่มต้นพิธีบ๊ะ (ขอเกาะเก)

ช่วงหนึ่งของพิธีแต่งงานจะมีการฆ่าไก่ ๒ ตัว ต้มสุกโดยไม่ปรุงอะไรลงไปทั้งสิ้น ผู้เฒ่าผู้แก่จะเลือกเด็กหญิงและเด็กชายฝ่ายละหนึ่งคน โดยที่เด็กทั้ง ๒ คนต้องเป็นเด็กที่ทั้งพ่อและแม่ยังต้องมีชีวิตอยู่ เด็กทั้ง ๒ คนนี้มีหน้าที่จัดคำข้าวและเนื้อไก่ ๒ ตัวนั้น แล้วมอบให้เจ้าบ่าวและเจ้าสาวรับประทาน โดยเด็กหญิงจะจัดให้เจ้าสาวและเด็กชายจะจัดให้เจ้าบ่าว ฝ่ายเจ้าบ่าวและเจ้าสาวก็จะให้สร้อยลูกปัดหนึ่งเส้นและเงินหนึ่งบาทแก่เด็กหญิงเด็กชายตามลำดับ เป็นการตอบแทนน้ำใจที่มา

ขันหมาก (เกอะเนอะ)

ปกาเกอะญอมีวัฒนธรรมว่าขันหมากเป็นของผู้หญิงหรือผู้หญิงมีขันหมาก ฝ่ายชายนำขันหมากมาให้ ซึ่งขันหมากนั้นประกอบด้วย ชื่น ๑ ผืน เสื้อผู้ชาย ๑ ตัว ผ้าโพกศีรษะ ๑ ผืน เสียม ๑ ค้ำม เสื้อแม่บ้าน ๑ ตัว และเกลือ ๑ ห่อ แต่ผู้หญิงบางคนอาจจะมีขันหมากมากกว่านี้ก็ได้ ในวันที่เจ้าบ่าวและเพื่อนเดินทางมาที่บ้านเจ้าสาวนั้น ก็จะมีแม่บ้านคนหนึ่งถือขันหมากมาด้วย แม่บ้านคนนี้ต้องเป็นแม่บ้านที่สามียังมีชีวิตอยู่ เมื่อใกล้ใกล้ขั้นตอนเช้าของวันรุ่งขึ้น ก็จะมีวิธีการทำขันหมากมาด้วย การทำพิธีจะทำโดยเจ้าแม่ฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ขอส่วนฝ่ายชายจะเป็นผู้ให้ โดยที่การขอจะต้องขอด้วยการขบลิ้นนำโต้ตอบกัน การทำพิธีขอขันหมากนี้จะต้องใช้เวลามากพอสมควรในการขบลิ้นนำ เนื่องจากว่าฝ่ายชายจะไม่ให้กันง่าย ๆ จะต้องเจรจากันในบทลิ้นนำหลายบทกว่าจะเสร็จก็จะถึงตะวันรุ่งสาง ตอนเช้าก็จะให้แขกหรือเพื่อนเจ้าบ่าวรับประทานอาหารอีกครั้ง แต่ก่อนรับประทานอาหารเจ้าแม่ของทั้ง ๒ ฝ่ายก็จะทำพิธีถวายข้าวแด่เทพยดาเพื่อขอพรอาหารเสร็จก็เป็นอันว่าสิ้นสุดพิธีแต่งงานในฝ่ายของหญิงจากนั้นเพื่อนเจ้าบ่าวต่างก็จะพากันกลับบ้าน

ไก่ขอพระหว่างเดินทางกลับบ้าน (ขอโจล่อ)

การเดินทางกลับบ้านของเจ้าแม่และเพื่อนเจ้าบ่าว ฝ่ายหญิงก็จะฆ่าไก่ ๒ ตัว ต้มให้สุกแล้วห่อให้เพื่อนเจ้าบาวนำกลับบ้านไปด้วย เพื่อเป็นอาหารระหว่างทาง เมื่อถึงเวลาก่อนรับประทานอาหาร เจ้าแม่จะทำพิธีถวายเทวดา เพื่ออวยพรผู้ร่วมเดินทางให้ได้รับความปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งหลายและด้วยความสวัสดิภาพ พอกลับถึงบ้านแล้วทุกคนก็จะมารวมกันที่เพิงพักหน้าบ้านเจ้าบ่าว ก่อนที่จะแยกย้ายกันกลับบ้านของตน และที่เพิงพักนี้เจ้าแม่ก็จะทำพิธีตีหมั้วเหล้าอีกครั้งหนึ่งเป็นครั้งสุดท้าย วันรุ่งขึ้นเพื่อนบ้านทุกคนจะหยุดงาน ซึ่งถือเป็นข้อห้าม เรียกข้อห้ามนี้ว่า ตีเทาะโคเบล

การตาย

การเตรียมศพ

ในหมู่บ้านหากมีคนเสียชีวิตลง เพื่อนบ้านทุกคนต้องหยุดงานเพราะถือว่าเป็นข้อห้าม ซึ่งเรียกว่า ตีปากชะลอหมา หมายความว่า ข้อห้ามสำหรับวิญญาณที่หลุดหายไป แม้แต่การดำข้าวซึ่งปกติจะทำกันทุกเช้าและเย็น ก็งดทำทั้งสิ้น ซึ่งขั้นแรกญาติพี่น้องก็อาบน้ำศพ นำเสื้อผ้าใหม่มาเปลี่ยนให้แล้วห่อศพด้วยผ้าสีขาว การเตรียมสัณหาระให้ศพ หากเป็นการตายโหงนอกหมู่บ้าน ชาวบ้านจะมารอรับศพที่หน้าหมู่บ้าน และนำไปเผาและประกอบพิธีทางศาสนาเลย โดยจะไม่นำศพเข้าหมู่บ้าน

หลังจากห่อศพเสร็จแล้วจะหาไม้ท่อนหนึ่งยาวประมาณ ๕ ศอก ผ่าออกเป็น ๔ ซีกเท่า ๆ กัน ครึ่งท่อนแล้วง่ามลงบนศพเพื่อให้ศพมัน เรียกไม้ท่อนนี้ว่า "ไม้ง่ามศพ" จากนั้นก็นำเสื้อของศพที่ญาติพี่น้องมอบให้แขวนไว้ที่ปลายท่อนไม้ เสื้อผ้าและข้าวของศพนี้เรียกว่า "ตาเสาจกือ" หมายความว่า สัณหาระของศพ เป้าหมายการเตรียมสัณหาระของศพนี้ก็เพื่อความร่มรื่นให้ศพขณะเดินทางกลับไปยังโลกหน้า

การขบลิ้นนำ

ตกเย็นจะเป็นเวลาแห่งการขบลิ้นนำส่งวิญญาณศพ โดยชายหนุ่มพอบ้านจะขึ้นมาขบลิ้นนำ ลิ้นนำในช่วงแรกจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับคนตาย ลิ้นนำสำหรับศพนี้ผู้ขบจะจำกัดเฉพาะแต่ผู้ชายเท่านั้น ผู้หญิงจะ

ขับลำนํ้าไม่ได้ถือเป็นสิ่งต้องห้าม ผู้หญิงที่กำลังตั้งท้องและเสียชีวิตลงจะมีการขับลำนํ้าส่งวิญญาณเช่นเดียวกัน แต่ผู้มาขับลำนํ้าจะเป็นเฉพาะผู้ชายเท่านั้น ลำนํ้าที่ขับมีชื่อเรียกว่า "ทวโหรควา" ผู้เสียชีวิตที่เป็นวัยหนุ่มสาวจะมีการไปสร้างกระต๊อบหลังเล็กที่ก่อด้วยแฉ่งหนึ่งแห่งใดใกล้หมู่บ้านและทางเดินที่ผู้เสียชีวิตเคยเดินไปมาและเสื่อผ้าขาวของต่างไปวางไว้ในกระต๊อบหลังนั้น สิ่งนี้เรียกว่า "เสอะอะแล" ผู้เสียชีวิตกลุ่มนี้มีลำนํ้าส่งวิญญาณโดยเฉพาะเช่นกัน เรียกว่า "ทาเยอลอ" แปลว่าลำนํ้าคํานึงหา

พิธีส่งสัณการะและข้าวของให้ศพ (เอ้าะโล) ก่อนที่จะปลงศพจะมีการเตรียมสัณการะและข้าวของให้ศพ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยจำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวันได้แก่ ยํ้าม หม้อ ถ้วย ชาม มีด ไม้ขีดไฟ เชื้อเผือกเชื้อมัน เชื้อข้าว กลักกล้วย ยาสูบ หมากรุก พลุ เป็นต้น ข้าวของและสัณการะทั้งหมดจะบรรจุลงในกระชูปะหนึ่ง เมื่อได้เวลาปลงศพ กระชูปะนั้นจะถูกเอาไปด้วย ปลงศพเสร็จพิธีก็จะมีเพื่อนบ้านอีกคนหนึ่งนำขอมไม้เกี้ยวคอเสื้อผู้ทำพิธีและดิงกลับบ้านพอเป็นพิธี การทำพิธีส่งสัณการะและข้าวของให้ศพนี้มีความหมายว่าในโลกหน้าวิญญาณของศพจะกลับไปทำมาหากินเช่นเดียวกับชีวิตในโลกนี้ จึงต้องมีการมอบสัณการะและข้าวของให้มิเช่นนั้นวิญญาณจะมีความยากลำบาก ไม่มีข้าวของและเครื่องมือทำมาหากิน

ข้อห้ามหลังปลงศพ หลังจากปลงศพแล้วข้อห้ามในประเพณีจะไม่ให้คนในหมู่บ้านออกมาทำมาหากินนอกหมู่บ้าน ส่วนจะห้ามกี่วันนั้นขึ้นอยู่กับว่าศพนั้นมีการเก็บไว้กี่วัน หากเก็บไว้ ๑ วัน ก็จะห้ามทำงาน ๑ วัน ถ้าเก็บไว้ ๓ วัน ก็จะห้ามทำงาน ๓ วัน เป็นต้น ข้อห้ามนี้เรียกว่า "ตึนาเกอะเกราะ" หมายความว่า "ข้อห้ามผีผู้ตาย" เพราะว่าหลังจากปลงศพผีของผู้ตายยังเดินไปมาภายในช่วงนี้ผีผู้ตายอาจจะเห็นเข้าและจับขวัญของผู้ที่ไปซึ่งจะทำให้ผู้นั้นล้มป่วยลงได้

พิธีผัดของศพ หากมีผู้เสียชีวิตลงในกลางปีและผู้เสียชีวิตไม่มีโอกาสได้รับประทานผลผลิตผักที่ตนปลูกไป ในกรณีนี้ญาติพี่น้องก็นำผลผลิตของผักต่าง ๆ ในรอบปีนั้นไปผัดไว้ที่ไร่หรือต้นไม้บริเวณของศพก็ได้ หลังจากเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว ทั้งนี้ก็เพื่อให้วิญญาณได้กลับมารับประทานผลผลิตของพืชผักเหล่านั้นแล้วจะได้กลับไปสู่สุคติด้วยความสงบสุข จะได้ไม่กลับมาขอจากญาติพี่น้องอีกต่อไป

การมัดมือ

เป็นพิธีกรรมที่ลูกหลานจะต้องทำให้กับผู้สูงอายุในครอบครัวของตน เพราะมีความเชื่อว่าผู้สูงอายุเมื่อมีอายุมากขึ้น ขวัญจะไม่ค่อยอยู่กับเนื้อกับตัวจะเกิดอาการเจ็บไข้ได้ป่วยได้ง่าย ในแต่ละปีจึงต้องมีพิธีมัดมือเรียกขวัญให้กับผู้สูงอายุ โดยพิธีกรรมจะเริ่มในตอนเช้า ลูกหลานจะเชิญหมอมผีมาทำเคาะหัวบันไดบ้าน จากนั้นก็ตั้งไข่ คือ การนำข้าวสารมาใส่ชามแล้วไม้ไผ่ที่มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๐.๕ เซนติเมตร มาปักลงในข้าวสาร จากนั้นนำไข่มาตັงบนไม้ไผ่ถ้าหากตັงได้แสดงว่าขวัญผู้สูงอายุกลับมา จากนั้นหยิบข้าวสารโรยบนไข่ถ้าหากข้าวสารติดอยู่บนไข่ ๑ คู่ แล้วหมอมผีจะให้ผู้สูงอายุหยิบข้าวมา ๑ หยิบมือ นับให้ครบคู่ก็แสดงว่าขวัญแล้วทำพิธีอื่นได้ บางครั้งขวัญไม่มาตັงไข่ครั้งวันก็ไม่สามารถทำได้ ลูกหลานจะนำหมู ๑ ตัว ไก่ ๑ ตัว และเหล้ามาทำพิธี จากนั้นจะให้ลูกหลานมัดมือให้กับผู้สูงอายุ

๑.๙ สุขภาพอนามัยและการได้รับบริการสาธารณสุข

ในชุมชนบ้านอ่างกาน้อย ไม่มีสถานที่ช่วยเหลือทางด้านสาธารณสุขอย่างชัดเจน เช่น โรงพยาบาลชุมชน หรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ (สถานีอนามัย) หากกรณีเจ็บป่วย ส่วนใหญ่จะเดินทางไปรักษา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพสต.) ใกล้เคียง ที่ใกล้กับชุมชนอ่างกาน้อย ได้แก่

- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดอยอินทนนท์
- โรงพยาบาลจอมทอง
- คลินิกทั่วไป
- สมุนไพร ภูมิปัญญาชาวบ้าน

ปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ ส่วนมากจะเป็นโรคเกี่ยวกับกระดูก หัวเข่า ข้อเข่าเสื่อม แต่ไม่พบโรคภัยร้ายแรงอื่น ๆ

๑.๑๐ กลุ่มองค์กร/ภาคในพื้นที่

กลุ่มองค์กรชุมชน

๑. **กลุ่มรวบรวมกาแฟ** มีสมาชิกกลุ่ม ๖ คน เป็นลักษณะการทำงานรูปแบบการรวบรวมกาแฟตามหมู่บ้านและมีการทำกะลา กาแฟเพื่อจำหน่ายให้กับโครงการ TIDP : โครงการพัฒนาชาวเขาแบบผสมผสาน มีการดำเนินการมาตั้งแต่ปี ๒๕๔๗

๒. **กลุ่มมัคคุเทศก์** เป็นผู้นำเที่ยวในชุมชน คอยแนะนำสถานที่ และให้ความรู้กับผู้ที่เข้ามาท่องเที่ยว

๓. **กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์** เริ่มมีการดำเนินการจัดตั้งกลุ่มเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๒ โดยการแนะนำจากผู้ช่วยอุทยาน ที่เล็งเห็นศักยภาพของพื้นที่จะสามารถพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวได้ จึงประชุมกับคณะกรรมการ ผู้นำชุมชน จึงเริ่มมีการจัดทีมคณะกรรมการทั้งหมด ๑๔ คนเพื่อเข้ามาบริหารจัดการและมีการบริหารจัดการทั้งการบริการหาหรือ การเตรียมงาน กิจกรรม จัดสรรงบประมาณ และการปันผล โดยมีการจัดสรรงบประมาณที่ได้เป็นสัดส่วนเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนและเยาวชนด้วย ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด ๘๐ กว่าคน

๔. **กลุ่มโฮมสเตย์** แต่เดิมมีทั้งหมด ๒๕ หลังคาเรือนที่เข้าร่วมกลุ่ม ปัจจุบันเหลือแค่ ๑๙ ครัวเรือน ที่เปิดบ้านเพื่อรับนักท่องเที่ยวเข้าพักในชุมชน เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตในชุมชน

๕. **กลุ่มอาสาสมัคร** ๓ กลุ่ม ได้แก่ อสม. , ชรบ. , อพพร.

๖. **กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร/สิ่งแวดล้อม** ๓ กลุ่ม ซึ่งการดำเนินการจะร่วมกันทั้งหมู่บ้านดูแลรักษาร่วมกัน

- กลุ่มอนุรักษ์พันธุ์ปลาแหล่งน้ำธรรมชาติ
- กลุ่มเครือข่ายลุ่มน้ำแม่กลางตอนบน
- กลุ่มทำแนวกันไฟและเฝ้าระวังไฟป่า

๗. **การรวมกลุ่มเครือข่าย** เริ่มจากปัญหาความขัดแย้งเรื่องการใช้ น้ำ ไฟป่า และสารเคมี ระหว่างชุมชน ต้นน้ำกับชุมชนปลายน้ำ ทำให้มีการรวมกลุ่มเครือข่ายลุ่มน้ำแม่กลางตอนบนเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเริ่มมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและพูดคุยกันตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๖ ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๓๘ มีการขับเคลื่อนอย่างเป็นทางการ ภายใต้ชื่อเครือข่ายลุ่มน้ำแม่กลางตอนบน และมีคณะกรรมการเป็นตัวแทนทุกหมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้านเป็นคณะกรรมการโดยตำแหน่งเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการขับเคลื่อน

๘. องค์กรในชุมชน

- วัด/โบสถ์แม่พระ ๓ แห่ง
- ศูนย์เด็กเล็ก ๑ แห่ง
- สถานีวิทยุ/หอกระจายข่าว ๑ แห่ง
- ศาลากลางหมู่บ้าน ศูนย์เรียนรู้ ๑ แห่ง

๑.๑๑ ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวชุมชน

ที่อยู่ : บ้านอ่าวกาน้อย หมู่ที่ ๑๗ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

เบอร์โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๓ - ๑๓๑๓๘๕๐ คุณอุ๋น ผู้จัดการบ้านพักเชิงอนุรักษ์

ประวัติความเป็นมาศูนย์บริการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านอ่าวกาน้อย

การท่องเที่ยวชุมชนบ้านอ่างกาน้อย จะเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านแม่กลางหลวง โดยมีประวัติดังนี้

การท่องเที่ยวหมู่บ้านแม่กลางหลวงได้ถูกริเริ่มขึ้นจากนายสมศักดิ์ ศิริภูมิทอง ชาวบ้านหมู่บ้านแม่กลางหลวง กล่าวว่า "เราคือนักเดินทาง เดินทางมาทั่วประเทศ แต่เมื่อกลับมามองที่บ้านตัวเอง หมู่บ้านเรา ยากจน ปลูกไร่ผืน ตัดไม้ ฆ่าสัตว์ มีสภาพเป็นดอยหัวโล้น ชาวบ้านต้องไปรับจ้างคนมีอิทธิพลโดนเอาเปรียบ" จึงเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เริ่มมีบริษัททัวร์นำนักท่องเที่ยวเข้ามายังหมู่บ้าน แต่ชาวบ้านไม่ได้รับประโยชน์หรือมีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวดังกล่าวแต่อย่างใด อีกทั้งยังไม่เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนมากเท่าไรนัก เพราะกลัวว่าจะทำให้วิถีชีวิตวัฒนธรรมเปลี่ยนไป

จนกระทั่งปี ๒๕๔๒ ได้มีการจัดตั้งกลุ่มทางการท่องเที่ยวขึ้น โดยใช้ชื่อว่าศูนย์ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านแม่กลางหลวง หรือ Eco Tourism อย่างเป็นทางการ โดยได้รับความร่วมมือจากผู้ช่วยอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ อบต. และชาวบ้านบางส่วน ที่มองเห็นศักยภาพของหมู่บ้านอ่างกาน้อยว่าสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ อีกทั้งยังเข้าถึงง่าย การคมนาคมสะดวกเพราะติดถนน โดยมีเป้าหมายหลัก คือ ด้านความสัมพันธ์ ความเข้าใจ ระหว่างคนพื้นราบและคนบนดอย การถูกปฏิเสธ การยอมรับจากสังคมพื้นราบ ความสัมพันธ์ความเข้าใจระหว่างคนบนดอยกับอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ เรื่องการบุกรุกทำลายป่า การเข้าใจผิด ต่อกฎวิถีชีวิตที่แตกต่างกันเมื่อการท่องเที่ยวเกิดขึ้น เกิดกิจกรรมที่ทำร่วมกันกับทุกฝ่าย การท่องเที่ยวจึงเปรียบเหมือนตัวกลางสร้างความสัมพันธ์ให้กับทุกฝ่ายเป็นเหมือนประตูที่เปิดต้อนรับโลกภายนอกเข้ามาสู่หมู่บ้าน เพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของคนบนดอย แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่เรียบง่ายของปกากะญอ นอกจากนี้แล้วยังเป็นการ สร้างอาชีพสร้างรายได้ให้แก่คนในหมู่บ้าน เมื่อชาวบ้านมีรายได้จากการท่องเที่ยว ก็เลิกตัดไม้ทำลายป่า ฆ่าสัตว์ ชาวบ้านบางคน จากที่เคยเข้าไปตัดไม้ในป่า เปลี่ยนอาชีพมาเป็นัคคุเทศก์

แรกเริ่มการจัดตั้งศูนย์ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านอ่างกาน้อย มีบ้านพักเพียงสองหลัง ซึ่งสร้างด้วยน้ำพักน้ำแรงของกลุ่มผู้ก่อตั้งในช่วงแรก นำโดย นายสมศักดิ์ ศิริภูวดล พ่อหลวงพงษ์ฟู เชื้อสุจริต ไพบูลย์นายทองคำ ชมทองสุข นายโยแส กิจจรรณชัย รวมคณะกรรมการทั้งหมด ๑๔ คน เพื่อเข้ามาบริหารจัดการ โดยเริ่มต้น มีนายชาติ เป็นผู้จัดการบ้านพัก โดยได้คำแนะนำจากผู้ช่วยแก้ว ธิติรัตน์ โพรเสสา ผู้ช่วยอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ ในขณะนั้น ผู้ช่วยแก้วยังได้นำบุคคลภายนอกเข้ามาช่วยดูแลให้ความรู้กับชาวบ้านเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ทั้งเรื่องบริการ กิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น การดูดาว ดูนก กิจกรรมการท่องเที่ยวช่วงแรกของหมู่บ้าน คือ ท่องเที่ยวนาขั้นบันได เดินป่า ดอยหัวเสือ น้ำตกผาดอกเสี้ยว ดูนก ดูดาวโดยนักท่องเที่ยวกลุ่มแรกที่เข้ามาชมชมเป็นกลุ่มนักศึกษา สาขาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มาศึกษาดูงานจากแนะนำของผู้ช่วยแก้ว และคุณครรชิต ในช่วง ๓ ปีแรก นักท่องเที่ยวยังไม่มากนัก แต่เมื่อนักท่องเที่ยวรู้จักมากขึ้นจากการบอกปากต่อปาก เริ่มมีภาพยนตร์เข้ามาถ่ายทำในพื้นที่ อาทิ เหนียว ซ้อย ลมหนาว ตะเคียน แต่ภาพยนตร์ที่ทำให้แม่กลางหลวงเป็นที่รู้จักมากขึ้น คือ ภาพยนตร์เรื่อง รักจัง ภาพยนตร์เรื่อง หนึ่งใจเดียวกัน ภาพยนตร์ในทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี นอกจากนี้ยังเป็นที่ยังรู้จักมากขึ้นอีกจากละครเรื่อง ลมซ่อนรัก แสดงนำโดย ณเดชน์ คูกิมิยะ และ แด้ว ณฐพร

ปัจจุบัน ศูนย์ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านอ่างกาน้อย มีบ้านพักทั้งหมด ๑๑ หลัง และได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน ตั้งแต่วันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ ตามคำแนะนำของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยโดยมีนายพงษ์ศักดิ์ วนาลักษณ์เวช เป็นผู้จัดการบ้านพัก เมื่อเวลาผ่านไป ชาวบ้านเริ่มเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการท่องเที่ยวมากขึ้น นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามายังหมู่บ้านมากขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากบ้านพักของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแล้ว ยังมีบ้านพักของเอกชน ที่จัดตั้งโดยชาวบ้านในหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย รายได้จาก

วิสาหกิจชุมชน ยังมีส่วนช่วยในการพัฒนาหมู่บ้านและแบ่งปันปันส่วน ทั้งซ่อมถนน สะพาน ทุนการศึกษา แยกกันไฟ แข่งกีฬาประจำปี

เมื่อหมู่บ้านเป็นที่รู้จักมากขึ้น นักท่องเที่ยวล้นหลามเข้ามาทั้งชาวไทยและต่างประเทศ เริ่มมีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาถามหาที่พักแบบโฮมสเตย์ นอนพักร่วมกับชาวบ้าน จึงได้มีการเปิดที่พักแบบโฮมสเตย์เป็นอีกหนึ่งตัวเลือกสำหรับนักท่องเที่ยวที่อยากเข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตของปกากะญอ รวมถึงนักเรียนจากโรงเรียนนานาชาติที่เข้ามาเข้าพักเป็นประจำทุกปีอีกด้วย โฮมสเตย์อ่างกาน้อย ยังได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยที่รับรองโดยกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาอีกด้วย

๑. จะทำอย่างไรให้เกิดการยอมรับ ภาพทางด้านลบในอดีต ชาวเขาตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งในอดีตก็ยอมรับเพราะเป็นเรื่องจริง ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ มันเป็นสิ่งต้องทำมาหากิน ทำไร่ผืน ไร่หมุนเวียน ปลูกรายได้ก็ไม่ได้แต่ต้องทำ

๒. เผยแพร่ประเพณีวัฒนธรรมแก่ชนภายนอก ให้เข้าใจกะเหรี่ยงมากขึ้น

๓. การอยู่กับสังคมไม่ได้เชิงเดียวอยู่กันเป็นครอบครัว

๔. ส่งเสริมรายได้นอกภาคอุตสาหกรรม

เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น

๑. การหาข้อตกลงในการใช้ทรัพยากรระหว่างชุมชนกับหน่วยงาน

๒. การจัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยว

๓. การบริหารจัดการโดยชุมชน

ได้อะไรจากการท่องเที่ยว

๑. การแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดวัฒนธรรม

๒. เกิดการพัฒนาชุมชนและสังคม

๓. เกิดรายได้เสริม มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

๔. เกิดจิตใจสำนึกในการดูแลรักษาและเห็นคุณค่าของธรรมชาติ

การบริหารจัดการรายได้

๑. สนับสนุนกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน เช่น แยกกันไฟ ปลูกรายป่า ๑๐%

๒. สนับสนุนกองทุนสาธารณะประโยชน์ เช่น ซ่อมแซมถนน ศาลา แข่งกีฬา ๑๐ %

๓. สนับสนุนสวัสดิการชุมชน เช่น การนอนโรงพยาบาล คินละ ๒๐๐/คน/คืน ไม่เกิน ๑๐ คืน

๔. ค่าตอบแทนคณะกรรมการ ปีละครั้ง ๑๐%

๕. สนับสนุนทุนการศึกษา ๑๐%

๖. ปันผลคืนให้สมาชิก ๓๐ %

๗. เก็บเป็นทุนสำรองเพื่อใช้จ่าย ๒๐ %

๑.๑๒ ฤดูกาลท่องเที่ยว หมู่บ้านอ่างก้าน้อย

เดือนและสภาพอากาศ	ธรรมชาติพืชพรรณและนก	วิถีชีวิตวัฒนธรรมในพื้นที่	กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่
มกราคม อากาศหนาวจัดบางครั้งอุณหภูมิต่ำกว่า ๐ องศาเซลเซียส จะเกิดน้ำค้างแข็งในช่วงต้นเดือน	ใบไม้ในป่าผลัดใบเริ่มเปลี่ยนสีส้มจากเขียวเป็นเหลืองและแดง ช่วงฤดูดอกไม้บาน ดอกกุได้ตีที่สุดเดือนหนึ่งของปี ทั้งนกอพยพและนกประจำถิ่น	หลังฤดูเก็บเกี่ยวข้าว แต่เป็นช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิต กาแฟ สตอเบอร์รี่ ดอกไม้ ช่วงเริ่มต้นจัดพิธีกรรมการ มัดมือกินข้าวใหม่ของแต่ละครอบครัว	เดินป่า ดูนก เก็บเมล็ดกาแฟ เก็บสตอเบอร์รี่ สวนดอกไม้เมืองหนาว ฝึกเรียนทอผ้า ให้อาหารปลา ดูดาว ทะเลหมอก เล่านิทานและดนตรีท้องถิ่น งานฤดูหนาว ต้อนรับปีใหม่ และงานทำบุญข้าวใหม่ทั่ววัด ปันจกรยานเสือภูเขา
กุมภาพันธ์ อากาศหนาวต่ำกว่า ๑๕ องศาเซลเซียส	ใบไม้ในป่าผลัดใบเริ่มทึบ ดอกไม้สีแดงเริ่มเบ่งบาน เสียงจิ้งจั่นร้องต้อนรับฤดูร้อนที่กำลังจะมา นกฮิวาบ ตีกลั่น จะส่งเสียงร้องแจ้งข่าวทั้งกลางวันและกลางคืนสัญญาณลักษณะแห่งความแห้งแล้งกำลังมาเยือน	ช่วงจัดงานมัดมือกินข้าวใหม่ของคนปกาเกอญอ และงานปีใหม่ของคนม้ง กิจกรรมทำแนวป้องกันไฟป่าในพื้นที่ป่าชุมชนของแต่ละชุมชน	เดินป่า ดูนก เก็บเมล็ดกาแฟ เก็บสตอเบอร์รี่ สวนดอกไม้ ฝึกเรียนทอผ้า ให้อาหารปลา ดูดาว เล่านิทาน และดนตรีท้องถิ่น ทำแนวป้องกันและดับไฟป่า ทำฝายดักตะกอน เพาะกล้าไม้ ให้อาหารนก ปันจกรยานเสือภูเขา
มีนาคม อากาศเย็นตอนกลางคืน แต่ร้อนในตอนกลางวัน ประมาณ ๓๐ องศาเซลเซียส	เริ่มต้นฤดูร้อนใบไม้ในป่าผลัดใบทึบใบเห็นแต่กิ่ง ก้าน ลำต้นที่เปลือยเปล่า ไร่ไผ่และป่าน้ำเต้าเป็นช่วงที่เกิดไฟไหม้ป่าหมอกควันมีมากที่สุดของปี นกหลายชนิดจะส่งเสียง ในช่วงกลางคืนเกือบตลอดทั้งคืน เช่น นกขอดหญ้าสีด้า	ชุมชนคนในหมู่บ้านเริ่มปรับปรุงบ้านและสิ่งปลูกสร้างทั้งหลายเพื่อให้ยังความแข็งแรงรองรับฤดูฝนที่กำลังจะมา ช่วงฤดูช่วยกันดับไฟป่าร่วมกับเจ้าหน้าที่ไฟป่าและเครือข่ายต้นน้ำแม่กลาง	เดินป่า ดูนก ชิมกาแฟ เก็บสตอเบอร์รี่ สวนดอกไม้ เมืองหนาว ฝึกเรียนทอผ้า ให้อาหารปลา ดูดาว เล่านิทาน และดนตรีท้องถิ่น อาสาสมัคร ทำแนวป้องกันและดับไฟป่า ทำฝายดักตะกอน เพาะกล้าไม้ ให้อาหารนก ปันจกรยานเสือภูเขา

เดือนและสภาพอากาศ	ธรรมชาติพืชพรรณและนก	วิถีชีวิตวัฒนธรรมในพื้นที่	กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่
เมษายน อากาศเย็นสบาย ตอนกลางคืน แต่ร้อนประมาณ ๓๐ องศาเซลเซียส ในช่วงกลางวัน	กลางฤดูร้อนมีไฟไหม้ป่า มาก หมอกควันมาก เช่นกัน แต่มักจะมีพายุ ฤดูร้อนเกิดขึ้น ต้นไม้ป่า ผลัดใบเริ่มผลิใบใหม่ นกเริ่มทำรัง วางไข่และ ออกลูก เหยี่ยวรุ้งจะบิน ร่อนออกส่งเสียง ในตอนสาย	ช่วงเทศกาลสงกรานต์ และตกแต่งกิ่งดูแลให้บูย อินทรีย์แก้ตันกาแพ การเตรียมความพร้อม ในการวางระบบน้ำ เหมืองฝาย	เดินป่า ดูนก เก็บสตอเบอร์รี่ สวนดอกไม้เมืองหนาว ฝึกเรียนทอผ้า เพาะกล้าไม้ ให้อาหารนก ให้อาหารปลา ดูดาว เล่นนิทานและดนตรี ท้องถิ่น ทำแนวป้องกัน และดับไฟป่า ทำฝาย ดักตะกอน เพาะกล้าไม้ ปั่นจักรยานเสือภูเขา
พฤษภาคม อากาศเย็นสบายปลาย ฤดูร้อน ช่วงบ่ายเย็น ๆ มักมีฝนตกจากพายุ ฤดูร้อน อุณหภูมิ ประมาณ ๑๕ - ๓๐ องศาเซลเซียส	ปลายช่วงฤดูร้อน ต้นไม้ ในป่าผลัดใบ ผลิใบเขียว ตามการเพิ่มขึ้นของ ความชื้นในอากาศ ที่จะ เริ่มต้นสู่ฤดูฝน ในช่วง บ่ายถึงค่ำมักจะมีฝน และมีปรากฏการณ์รุ้ง กินน้ำ นกประจำถิ่น ส่วนใหญ่กำลังเลี้ยงลูก กลางวัน ได้ยินเสียง จิกจั่นและนกกลางคืน จะได้ยินเสียงกบ เขียด	เตรียมหว่านต้นกล้าพันธุ์ ข้าวหอมมะลิระบบน้ำใน นาขั้นบันได เลี้ยงฝาย ฝิน้ำ และเป็นช่วงมีการ จัดพิธีแต่งงานของคน ท้องถิ่น	เดินป่า ดูนก เพาะกล้าไม้ ทอผ้า ทำฝายกันน้ำ เล่นนิทานและดนตรี ท้องถิ่น สวนดอกไม้ เมืองหนาว ทำฝายดัก ตะกอน ฝายน้ำล้น เพาะกล้าและปลูกไม้ อาหารนก ปั่นจักรยาน เสือภูเขา
มิถุนายน อากาศเย็นสบาย เริ่มต้น สู่ฤดูฝน อุณหภูมิ ประมาณ ๑๐-๓๐ องศาเซลเซียส	เริ่มต้นสู่ฤดูฝน ฝนเริ่ม มากขึ้น ไปไม้ใบหญ้า พืชทั้งป่าผลัดใบและ ป่าดิบเขาเริ่มกลับมา เขียวชอุ่มอีกครั้ง	ชาวพุทธอำเภอจอมทอง ทำ บุญ วัด พระ ธาตุ จอมทอง วรวิหาร เนื่องในวัน วิสาขบูชา ชาวนาเริ่ม ไถพรวนดินและดูแล ต้นกล้าได้	เดินป่า ฝึกดำนาปลูก ข้าว ไถนา ให้อาหาร ปลา สวนดอกไม้เมือง หนาว เล่นนิทานและ ดนตรีท้องถิ่น เพาะกล้า และปลูกไม้อาหารนก ปั่นจักรยานเสือภูเขา

เดือนและสภาพอากาศ	ธรรมชาติพืชพรรณและนก	วิถีชีวิตวัฒนธรรมในพื้นที่	กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่
กรกฎาคม ฝนเริ่มตกหนัก โดยเฉพาะช่วงเช้าและเย็น อุณหภูมิประมาณ ๑๐-๓๐ องศา เซลเซียส	กลางฤดูฝน ฝนจะมาก เริ่มมีน้ำไหลหลากมากขึ้น สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ เช่น กบ เขียด อึ่งอ่าง มักจะส่งเสียงร้องระงมทั่วท้องทุ่งนา	ช่วงฤดูไถนาและปลูกข้าวของคนในชุมชน พิธีเลี้ยงผีนา	ฝึกทำนาปลูกข้าวกับคนท้องถิ่น ให้อาหารปลา สวนดอกไม้เมืองหนาว ชิมกาแฟสด ดนตรีท้องถิ่น เพาะกล้าและปลูกไม้ให้อาหารนก ปันจรรย์านเสื่อภูเขา
สิงหาคม ฝนเริ่มตกหนักมากขึ้น โอกาสที่จะเห็นแสงอาทิตย์น้อยลง อุณหภูมิประมาณ ๑๐ - ๒๕ องศาเซลเซียส	ฝนยังตก ถ้าตกมากเกินไป ๑,๐๐๐ มิลลิเมตร โอกาสเกิดน้ำป่าและดินสไลด์ในพื้นที่ที่ขึ้นและลาดชันมาก	ช่วงดูแลระบบน้ำในนาข้าว ทำสวนดอกไม้	เดินป่า เก็บผักในสวน ฝึกทอผ้า ให้อาหารปลา สวนดอกไม้เมืองหนาว เล่านิทานและดนตรีท้องถิ่น เพาะกล้าและปลูกไม้ ให้อาหารนก ปันจรรย์านเสื่อภูเขา
กันยายน ช่วงฝนตกหนักมากที่สุดของปี โอกาสที่จะเห็นแสงอาทิตย์น้อยเช่นกัน อุณหภูมิประมาณ ๑๐ - ๒๕ องศาเซลเซียส	ฝนยังตกมาก ถ้าตกเกิน ๑,๐๐๐ มิลลิเมตร โอกาสเกิดน้ำป่าและดินสไลด์ได้ง่าย ช่วงปลายเดือนจะมีฝนตามแนวปะทะลมหนาวที่กำลังเริ่มจะมาเยือนในช่วงปลายเดือน	พิธีการเลี้ยงผีนาในช่วงข้าวตั้งท้อง และเป็นช่วงเริ่มต้นปลูกผักกาดสวนครัว	เดินป่า เก็บผักในสวน สวนดอกไม้เมืองหนาว ฝึกทอผ้า ให้อาหารปลา เล่านิทานและดนตรีท้องถิ่น ปันจรรย์านเสื่อภูเขา
ตุลาคม อากาศเริ่มหนาว ลมหนาวแรกเริ่มมาเยือน แต่ยังมีความชื้นในอากาศมาก อุณหภูมิประมาณ ๕-๒๐ องศาเซลเซียส	ปรากฏการณ์ทะเลหมอกในตอนเช้าและทิวทัศน์ข้าวกำลังออกรวงในนา ขึ้นบันไดในหุบเขาได้สวยงามที่สุดเดือนหนึ่งของปี	ช่วงเตรียมการปลูกต้นสตอเบอรี่ และเริ่มต้นฤดูเก็บเมล็ดกาแฟสด เตรียมวัสดุ อุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวข้าว	เดินป่า ดูนก เตรียมแหล่งปัจจัยดำรงชีพของนก เก็บกาแฟ สวนดอกไม้เมืองหนาว ฝึกเรียนทอผ้า ให้อาหารปลา ดูดาวทะเลหมอก เล่านิทานและดนตรีท้องถิ่น ปันจรรย์านเสื่อภูเขา

เดือนและสภาพอากาศ	ธรรมชาติพืชพรรณและนก	วิถีชีวิตวัฒนธรรมในพื้นที่	กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่
พฤศจิกายน อากาศเริ่มหนาวลมหนาวแรกเริ่มมาเยือนแต่ยังมีความชื้นในอากาศสูง อุณหภูมิประมาณ ๕-๒๐ องศาเซลเซียส	ปรากฏการณ์ทะเลหมอกในตอนเช้าและทุ่งสีทองของนาขั้นบันไดในหุบเขาและดอกไม้พีชล้มลุกพื้นล่างในป่าออกดอกบานมากที่สุดในรอบปี	ช่วงเก็บเกี่ยวข้าวในนาขั้นบันได และเก็บเกี่ยวเมล็ดกาแฟสดงานประเพณียี่เป็งที่วัดพระธาตุจอมทองวรวิหาร	การเดินป่าดูนกและสำรวจความหลากหลายของนก เก็บเกี่ยวข้าวเก็บเมล็ดกาแฟสวนดอกไม้เมืองหนาวฝึกเรียนทอผ้า ให้อาหารปลา ดูดาว ทะเลหมอกเล่นนิทานและดนตรีท้องถิ่น ปั่นจักรยานเสือภูเขา
ธันวาคม เป็นช่วงเดือนที่มีอากาศหนาวจัดของปี บางช่วงอุณหภูมิต่ำกว่า ๐ องศาเซลเซียส มีน้ำค้างแข็งที่ยอดดอย	ป่าผลัดใบเริ่มเปลี่ยนสีดอกไม้ป่าเริ่มบานต้อนรับช่วงเทศกาลคริสต์มาสและปีใหม่เป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวมากที่สุดของปี	ช่วงสุดท้ายในฤดูเก็บเกี่ยวข้าว และเฉลิมฉลองวันคริสต์มาสของชาวคริสต์ ช่วงเมล็ดกาแฟในสวนกาแฟวนเกษตร ผู้หญิงมีเวลาทอผ้า หาปลาในช่วงตอนเย็น	การเดินป่า ดูนกเก็บเมล็ดกาแฟเก็บสตอเบอรี่สวนดอกไม้เมืองหนาวฝึกเรียนทอผ้า ให้อาหารปลา ดูดาว ทะเลหมอกเล่นนิทานและดนตรีท้องถิ่น ปั่นจักรยานเสือภูเขา

๑.๑๓ กิจกรรมท่องเที่ยวบ้านอ่างกาน้อยที่น่าสนใจ

๑.๑๓.๑ ถ่ายรูปคู่กับนาขั้นบันได

การปรับใช้พื้นที่ให้อยู่ในรูปแบบนาขั้นบันไดจนเป็นที่รู้จักกันในชื่อนาขั้นบันไดอ่างกาน้อย ชาวบ้านจะเริ่มดำนาประมาณเดือนมิถุนายน ถ้าใครไปช่วงนี้จะได้บรรยากาศต้นข้าวต้นเล็ก ๆ สีเขียวที่เพิ่งถูกปักลงไปยังขั้นบันไดและเดือนกันยายนถึงตุลาคมเริ่มเข้าสู่ช่วงฤดูฝน นาขั้นบันไดจะเขียวขจีถูกคลุมด้วยสายหมอกบาง ๆ แต่ถ้าใครอยากได้บรรยากาศต้นข้าวสีทองเหลืองอร่ามก็ต้องมาช่วงปลายเดือนตุลาคมถึงต้นเดือนพฤศจิกายน เก็บภาพบรรยากาศแล้วก็อย่าลืมแวะชิมข้าวคั่วยอที่ทั้งหอมทั้งหวาน ใช้ทำเมนูข้าวต้มดี ข้าวผัดก็อร่อย หรือจะซื้อเป็นของติดไม้ติดมือกลับไปฝากให้ครอบครัวหรือเพื่อน ๆ เพราะข้าวคั่วยอพันธุ์ท้องถิ่นแบบนี้หาซื้อที่ไหนไม่ได้ นอกจากที่นี่อ่างกาน้อย รวมถึงถ้าใครสนใจกิจกรรมดำนาหรือเกี่ยวข้าวกับชาวบ้านก็สามารถติดต่อได้ที่ศูนย์บริการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านอ่างกาน้อยได้เลย

๑.๑๓.๒ ลิ้มรสชาติกาแฟอาราบิกาสด

ถ้ามาถึงหมู่บ้านอ่างกาน้อยแล้วไม่ได้ชิมกาแฟอาราบิกาสดละก็ถือว่ามาไม่ถึงอ่างกาน้อย มาแล้วก็ต้องไปดูต้นกาแฟที่ปลูกอยู่ตามป่าบริเวณหมู่บ้าน รวมถึงวิธีการชงกาแฟ การบด การคั่ว หรือคุณจะได้ลองชงกาแฟด้วยตัวเองจากเครื่องบดกาแฟแบบดั้งเดิม ที่ยังต้องใช้แรงในการหมุนอยู่ แนะนำว่าให้ชิมแบบยังไม่ต้องใส่น้ำตาลก่อนถึงจะได้รสชาติกาแฟสดแท้ ๆ สามารถชิมกาแฟสด เน้นคำว่า "ฟรี" ตัวใหญ่ได้ทั้งสองร้าน คือร้านกาแฟสดอ่างกาน้อยของคุณลุงไยแสง และร้านกาแฟโอบีเบที่ แปลว่า นกพญาไฟหรือกาแฟ คุณลุงสมศักดิ์ ซึ่งจะชิมกาแฟกันก็แล้วคุณลุงทั้งสองก็ไม่ว่า แล้วอย่าลืมอุดหนุนกาแฟติดไม้ติดมือไปฝากที่บ้าน

๑.๑๓.๓ เดินป่าเส้นทางศึกษาธรรมชาติน้ำตกผาดอกเสี้ยว

น้ำตกผาดอกเสี้ยว มาจากชื่อดอกเสี้ยวที่ออกดอกอยู่บริเวณเส้นทางเดินน้ำตก จะได้เห็นดอกเสี้ยวสีขาวออกดอกสวยงามในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ หรืออีกชื่อที่เรียกติดปากกันว่า น้ำตกรักจัง ตามชื่อเรียกของภาพยนตร์ที่ยกกองถ่ายมาถ่ายทำกันที่นี่อีกหนึ่งไฮไลท์สำคัญของหมู่บ้าน ที่ใครมาแล้วก็ต้องมาถ่ายรูป คือ บริเวณสะพานไม้ไผ่เหมือนในฉากหนึ่งที่พระเอกนางเอกอย่างฟิล์ม รัฐภูมิ และสาวพอล่านั่งคุยกันในฉากสำคัญของเรื่อง น้ำตกผาดอกเสี้ยวเป็นอีกสถานที่หนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสวยงามและความสมบูรณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติของหมู่บ้าน ตลอดระยะทางเกือบ ๓ กิโลเมตร ทั้งพรรณไม้นานาชนิด สมุนไพร ผีเสื้อ นก และถ้าคุณโชคดีคุณจะได้ยินเสียงร้องของชะนี แต่คุณจะไม่มีความมองหาตัวมันเจอ การเดินศึกษาเส้นทางธรรมชาติน้ำตกผาดอกเสี้ยวจำเป็นต้องมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเดินด้วย เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว และเป็นกฎระเบียบทางการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน เพื่อสร้างรายได้เสริมให้แก่ชาวบ้าน

๑.๑๓.๔ เดินป่าดอยหัวเสือ

ดอยหัวเสือ อีกหนึ่งเส้นทางเดินป่าดอยที่มีลักษณะเป็นรูปจระเข้ จึงเป็นที่มาของการเรียกชื่อดอยหัวเสือ อุณหภูมิไปด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิด สภาพป่าบริเวณนี้จะเป็นป่าสนสลัดใบดิบเขา และจะพบกุหลาบพันปีในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายน เส้นทางนี้เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวหรือคนที่ชอบเดินป่าจริง ๆ เพราะระยะทางค่อนข้างไกลใช้เวลา ๓ - ๔ ชั่วโมง ในการเดิน ขึ้นอยู่กับ การตกลงกับมัคคุเทศก์ ท้องถิ่นที่นำเดิน แต่เมื่อคุณขึ้นไปจุดสูงสุดได้ คุณจะหายเหนื่อยเลยทันที เนื่องจากระยะทางที่ค่อนข้างไกล จึงเหมาะมากที่จะสั่งข้าวห่อใบตองขึ้นไปกินเป็นอาหารกลางวันบนยอดดอยหัวเสือที่สูงจากระดับน้ำทะเล กว่า ๑,๘๘๑ เมตร

๑.๑๓.๕ ไหว้พระพุทธรูทยานอ่างกาน้อย

พุทธรูทยานแม่กลางหลวงหรือปากเกอญาราม แปลว่า วัดของชาวกะเหรี่ยงตั้งอยู่บนเนินเขาในบริเวณหมู่บ้านและอยู่ในความดูแลของพระบดินทร์ ศีลสังวร (หลวงพี่เบิ้ม) ทางอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ได้นิมนต์ให้มาทำนกออยู่ที่พุทธรูทยานแม่กลางหลวง โดยในวันพระใหญ่ชาวบ้านทุกเพศทุกวัยก็จะขึ้นไปทำบุญกันอย่างสม่ำเสมอ หลายคนอาจจะยังไม่ว่าภายในเจดีย์สิริปากเกอญอเป็นที่ประดิษฐานของพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งสมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายกประทานให้นำมาประดิษฐานไว้ ณ พุทธรูทยานแม่กลางหลวงแห่งนี้ ในบริเวณวัดยังล้อมรอบไปด้วยต้นไม้ใหญ่บรรยากาศเงียบสงบ ใครที่แวะเวียนมาหมู่บ้านแม่กลางหลวงก็อย่าลืมนั่งไปสักการะพระบรมสารีริกธาตุ ไหว้พระทำบุญหรือจะมาปฏิบัติธรรมฝึกจิตใจให้มีความสุขมากขึ้น

๑.๑๓.๖ ชมแหล่งเพาะพันธุ์ปลาเตอเจียน

บ่อเลี้ยงปลาเตอเจียนอยู่ในความดูแลของโครงการหลวงอินทนนท์ ซึ่งต้องการหาพื้นที่ทำวิจัยขยายแหล่งเพาะพันธุ์ปลาเตอเจียน ประมงพื้นที่สูงจึงเลือกหมู่บ้านอ่างกาน้อยเป็นแหล่งขยายพันธุ์ เพราะพื้นที่ดี น้ำดี มีอุณหภูมิที่เหมาะสม เพราะปลาเตอเจียนเป็นปลาที่จะเติบโตได้ดีในอุณหภูมิไม่เกิน ๒๐ องศาเซลเซียส และมีน้ำไหลผ่านตลอดเวลา ปลาเตอเจียนมีลักษณะคล้ายปลาคาร์พ ลำตัวสีดำ และยังเป็นปลาที่นำไปปรีดทำเป็นไข่ปลาเค็มหรือนึ่งเอง ถ้าใครอยากเห็นปลาเตอเจียนชัด ๆ ทั้งตัวใหญ่และตัวเล็กแนะนำให้ไปช่วงเช้าประมาณ ๘ โมง บางวันเจ้าหน้าที่จะล้างบ่อปลาและต้องสูบน้ำออกทั้งหมดจะทำให้เห็นตัวปลาชัดเจนหรือถ้าวันไหนโชคดีคุณจะได้เห็นการชั่งน้ำหนักปลา ซึ่งเจ้าหน้าที่จะนำปลาขึ้นมาชั่งน้ำหนักบริเวณข้างบ่อปลา หรือถ้าไปไม่ทันตอนเช้าและถ้าใครอยากรู้ว่า ปลาเตอเจียนกินอะไรเป็นอาหาร เวลาประมาณ ๖ โมงเย็นของทุกวัน จะเป็นเวลาที่เจ้าหน้าที่ให้อาหารปลา นอกจากจะได้ชมปลาเตอเจียนแล้วจุดนี้ยังเป็นจุดที่สามารถชมนาขั้นบันไดได้สวยงาม ๆ อีกจุดหนึ่งเลยก็ว่าได้

๑.๑๓.๗ ชิมอาหารท้องถิ่นปกาเกอะญอ

เข่าว่ากันว่ามาถึงถิ่นก็ต้องกินให้สุด มาภาคเหนือก็ต้องกินข้าวซอย มาอ่างกาน้อยต้องกิน "ข้าวเบ๊อะ" อาหารท้องถิ่นของปกาเกอะญอขนานแท้ ที่มีส่วนผสมหลักเป็นข้าว แล้วใส่ผัก หรือเนื้อสัตว์อื่น ๆ ผสมกันลงไป จะเป็นเนื้อไก่หรือกระดูกหมูก็อร่อย ยังมีเมนูอื่นๆ ที่รอให้ทุกคนได้ลิ้มลอง น้ำพริกปกาเกอะญอ ถ้าใครชอบกินปลาร้าฉันทาก็ต้องชอบน้ำพริกปกาเกอะญอ เช่นกัน น้ำพริกปลากระป๋อง ปลากระป๋องอาหารธรรมดาสำหรับคนในเมืองหลวง แต่เมื่อเอามาทำเป็นน้ำพริก ฝีมือชาวบ้านแล้วอร่อยไม่แพ้ใคร น้ำพริกน้ำปูที่หากินได้เฉพาะช่วงฤดูทำนา ผัดเห็ดขมิ้นที่จะขึ้นในช่วงเดือนกรกฎาคม เหนียวนุ่มอร่อยกำลังดี เมนูผักเมืองหนาว ผักท้องถิ่นตามฤดูกาล ที่สำคัญปลอดภัยปลอดสารเคมีแถมได้สุขภาพดีอีกด้วย

๑.๑๓.๘ นอนพักโฮมสเตย์ชาวบ้าน

อีกหนึ่งสิ่งสำคัญที่ชาวบ้านอยากให้เราได้มาเรียนรู้ เมื่อคุณเข้ามาเยี่ยมชมบ้านปกาเกอะญอ วิถีชีวิตปกาเกอะญอและความเข้าใจเป็นสิ่งสำคัญ นอนโฮมสเตย์ ใช้ชีวิตง่าย ๆ ทำกิจกรรมร่วมกับชาวบ้าน คือ สิ่งที่ดีที่สุดที่คุณจะได้รู้จักและเข้าใจพวกเขามากขึ้น แนะนำอย่างน้อยที่สุด ใช้เวลาสองคืนหรือถ้ามีเวลามากกว่านั้น มันจะทำให้คุณได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ มากมายจากประสบการณ์ครั้งนี้ ถ้ามาในช่วงดำนาคูณจะได้ลงไปดำนากับชาวบ้านด้วย ความน่ารัก ใจดี และเป็นกันเองของชาวบ้านอาจจะทำให้คุณไม่อยากกลับบ้านเลยก็ได้ การมาพักโฮมสเตย์ราคาอยู่ที่คนละ ๓๕๐ บาท รวมอาหารอีกสองมื้อ แถมยังได้เรียนรู้วิถีชีวิตปกาเกอะญอ อยู่กับป่าและธรรมชาติที่คุณคงหาไม่ได้จากที่ไหน

๑.๑๓.๙ ซื้อของฝากศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้าน

นอกจากผักผลไม้เมืองหนาวที่ควรหิ้วกลับไปฝากคนที่บ้านแล้ว ก็อย่าลืมแวะมาเที่ยว มาซื้อของฝากกันที่ศูนย์หัตถกรรมผ้าทอปกากะญอ บ้านอ่างกาน้อย ตั้งอยู่ใกล้ๆ กับร้านกาแฟสมศักดิ์ ซื้อติดไม้ติดมือไปฝากที่บ้าน ผ้าทุกผืนทอเองกับมือ ทำให้เลือกกันหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นเสื้อปกากะญอ ทั้งผู้หญิงผู้ชาย ผ้าพันคอ ผ้าปูโต๊ะ ผ้าคลุม กระเป๋ายาม เลือกซื้อได้ตามใจชอบ หรือจะซื้อแล้วใส่เดินเที่ยวในหมู่บ้าน ทำตัวกลมกลืนเป็นหนุ่มสาวปกากะญอ อ่างกาน้อย ก็เก๋ไปอีกแบบ

๑.๑๓.๑๐ นั่งชิล ชมวิว ชิมกาแฟ

ร้านกาแฟอู๋มเอิบ ที่มีความหมายมาจากคำว่า อู๋ม ความเขียวขุ่มของทุ่งนา ขึ้นบันได เอิบ มาจาก ความอึมเอิบของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยว ร้านนี้ตั้งอยู่ริมน้ำบริเวณเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลา ชาวบ้านจะรู้ดีและจะไม่จับปลา ในบริเวณนี้จนถึงสะพานเข้าหมู่บ้าน ทำให้มีปลาอยู่เป็นจำนวนมากทั้งปลาพลวง ปลาไนและปลารวมชาติชนิดอื่น ๆ ชิมกาแฟ กินขนมเค้กและบราวนี่อร่อย ๆ นั่งชิล บนชั้น ๒ ชมวิวนาขั้นบันไดในช่วงเดือน มิถุนายน ถึง เดือน พฤศจิกายน และชมวิวทุ่งดอกดาวเรืองในช่วงเดือนกุมภาพันธ์

ร้านกาแฟอู๋มใจ ตั้งอยู่บริเวณศูนย์บริการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านอ่างกาน้อย ตัดนาขั้นบันได ไปถ่ายรูปสวยๆ ที่สะพานไม้ที่ยื่นออกไปยังทุ่งนาและยังมีบริการ กาแฟสด วาฟเฟิลสด รวมถึงอาหารท้องถิ่นปกากะญออีกด้วย

ร้านกาแฟแม่กลางหลวงฮิลล์ ร้านกาแฟวิวสวย ตั้งอยู่ในบริเวณส่วนของที่พัก แม่กลางหลวงฮิลล์ นอกจากจะชิมกาแฟ ถ่ายรูปสวยๆ แล้วที่นี่ยังมีผ้าทอขนแกะ ให้เลือกซื้อกลับไปเป็นของฝากอีกด้วย

๒. การศึกษาเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการชุมชน

บ้านอังก้าน้อย หมู่ที่ ๑๗ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ได้แยกการปกครองจากหมู่ที่ ๘ บ้านผาหมอน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๘ เป็นหมู่ที่ ๑๗ ซึ่งในการบริหารจัดการชุมชนตาม พ.ร.บ. ปกครองท้องที่มีนายพงษ์ทุ เชื้อสุจริตไพบูลย์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน มีนายอภิสิทธิ์ ชำนาญกิจพนา และศรีวัน ถิ่นพนานิยม เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และมีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ร่วมเป็นคณะกรรมการคอยดูแลบริหารจัดการชุมชน และบำบัดทุกข์ให้กับประชาชนในหมู่บ้าน

๒.๑ คณะกรรมการต่าง ๆ ที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน

๒.๑.๑ รายชื่อคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

๑) นายพงษ์ทุ	เชื้อสุจริตไพบูลย์	ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน
๒) นายดวงจันทร์	เมฆวิชัยวงศ์	ตำแหน่ง สมาชิกเทศบาลตำบลบ้านหลวง
๓) นายศรีวัน	ถิ่นพนานิยม	ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
๔) นายสุเทพ	ศิริรัตน์กมล	ตำแหน่ง ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
๕) นายมนตรี	พิมพ์พันธ์	ตำแหน่ง ประธานกรรมการ
๖) นายสินใจ	อนุรักษพันธ์	ตำแหน่ง รองประธาน
๗) นายพงษ์ศักดิ์	วนาลัยนิเวศน์	ตำแหน่ง เลขา
๘) นายโยธะ	กิจจรรณชัย	ตำแหน่ง เจริญชัย
๙) นายพจจะเชอ	เผ่าศิริพนา	ตำแหน่ง กรรมการ
๑๐) นายดอยโพ	รุกข์อนุรักษ	ตำแหน่ง กรรมการ
๑๑) นายทองคำ	ชุมทองสุข	ตำแหน่ง กรรมการ
๑๒) นายเปล่งศักดิ์	ตั้งใจเจริญกุล	ตำแหน่ง กรรมการ
๑๓) นายวิทยา	ดูพนาพรรษา	ตำแหน่ง กรรมการ
๑๔) นางสาวพร	วนาลัยนิเวศน์	ตำแหน่ง กรรมการ
๑๕) นายภาดี	พนาลัยชีวิน	ตำแหน่ง กรรมการ
๑๖) นางโสภิต	ประทีปโกสุมภ์	ตำแหน่ง กรรมการ
๑๗) นายสมศักดิ์	ศิริภูมิทอง	ตำแหน่ง กรรมการ
๑๘) นายทศพล	เนาพนาวัลย์	ตำแหน่ง กรรมการ
๑๙) นายสุรสิทธิ์	สว่างธรรมกุล	ตำแหน่ง กรรมการ
๒๐) นายอมร	เจริญนาสนันติ	ตำแหน่ง ฝ่ายสาธารณสุข
๒๑) นายชาติ	สว่างธรรมกุล	ตำแหน่ง ประธาน อสม.)
๒๒) นายบรรพต	วนาลัยนิเวศน์	ตำแหน่ง ผู้ทรงคุณวุฒิ
๒๓) นายไกรสร	เกสรเสาวคนธ์	ตำแหน่ง ฝ่ายพัฒนา
๒๔) นายวรพงศ์	ดำรงสิริมณี	ตำแหน่ง ฝ่ายรักษาความสงบ
๒๕) นายพะเงิน	มูบู	ตำแหน่ง ฝ่ายรักษาความสงบ
๒๖) นายสมมิตร	ชั้นเงิน	ตำแหน่ง ฝ่ายรักษาความสงบ

๒.๑.๒ รายชื่อสมาชิกสภาเทศบาลนายกเทศมนตรี รองนายกเทศมนตรี ฯลฯ (ที่อยู่ในหมู่บ้านนี้)

นายดวงจันทร์	เมฆวิชัยวงศ์
--------------	--------------

๒.๑.๓ รายชื่ออาสาพัฒนาชุมชน (อช.)

๑) นายพงษ์ศักดิ์	วนาลัยนิเวศน์
๒) นายสมศักดิ์	ศิริภูมิทอง
๓) บางแสงเดือน	เต้จ๊ะ

๒.๑.๔ รายชื่ออาสาสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

๑) นายชาติ	สว่างธรรมกุล	ตำแหน่ง ประธาน อสม)
๒) นายคำจัน	หรรษาไพโร	ตำแหน่ง รองประธาน
๓) นายอมร	เจริญนาสน์	ตำแหน่ง รองประธาน
๔) นายโยธะ	กิจจรรณชัย	ตำแหน่ง เฝ้าระวัง
๕) นายพจนะ	เผ่าศิริพนา	ตำแหน่ง กรรมการ
๖) นายภานุพงศ์	สามารถศิลป์	ตำแหน่ง กรรมการ
๗) นายจำสุก	อนุรักษพันธ์	ตำแหน่ง กรรมการ
๘) นายเมตตา	ชูวารี	ตำแหน่ง กรรมการ
๙) นายศรีวัน	ถิ่นพนานิยม	ตำแหน่ง กรรมการ
๑๐) นายยอด	รักศรีบัวทอง	ตำแหน่ง กรรมการ
๑๑) นายศรีกา	ไพโรวัลย์ศรี	ตำแหน่ง กรรมการ
๑๒) นายทองสุข	สุขคำรงนา	ตำแหน่ง กรรมการ
๑๓) นายติกา	วนาไพโรศรีคง	ตำแหน่ง กรรมการ

๒.๑.๕ รายชื่ออาสาสมัครเกษตร

๑) นายพงษ์ทุ	เชื้อสุจริตไพโรบลย์
๒) นายปึกา	คุณาหรยา
๓) นายวิทยา	คุณาหรยา
๔) นายสินใจ	อนุรักษพันธ์
๖) นายอมร	เจริญนาสน์
๗) นายจำสุก	อนุรักษพันธ์
๘) นายคำจัน	หรรษาไพโร

๒.๑.๖ รายชื่อ อพปร.

๑) นายปึกา	คุณาหรยา
๒) นายอภิสิทธิ์	ชำนาญกิจพนา
๓) นายทองสุข	สุขคำรงนา
๔) นายพนชัย	เจริญไพโรพนา

๒.๑.๗ คณะกรรมการกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

๑) นายก่อขี	เพชรไพโรพนาวัลย์	ตำแหน่ง ประธานกลุ่ม
๒) นายโกโย	พงษ์เจริญโชติ	ตำแหน่ง รองประธาน
๓) นายอนุสรณ์	พรพจศิริไพโร	ตำแหน่ง เลขานุการ
๔) นายพงษ์ทุ	เชื้อสุจริตไพโรบลย์	ตำแหน่ง เฝ้าระวัง
๕) นายสมศักดิ์	ศิริภูมิทอง	ตำแหน่ง กรรมการ
๖) นายโยธะ	กิจจรรณชัย	ตำแหน่ง กรรมการ

๗) นายตะตู่ย	พนาไพรศิลป์	ตำแหน่ง กรรมการ
๘) นายธีระ	เจริญส่งเสริม	ตำแหน่ง กรรมการ
๙) นายดวงจันทร์	เมฆวิชัยวงศ์	ตำแหน่ง กรรมการ
๑๐) นายจอลาคา	สันธาดำรง	ตำแหน่ง กรรมการ
๑๑) นายกรฤทธิ	ตุ้เจ๊ะโต๊ะ	ตำแหน่ง กรรมการ
๑๒) นายทองคำ	ชุมทองสุข	ตำแหน่ง กรรมการ
๑๓) นายคำจัน	หรรษาพนาไพร	ตำแหน่ง กรรมการ
๑๔) นายกมล	ไพรแดนสว่าง	ตำแหน่ง กรรมการ
๑๕) นายพงษ์ศักดิ์	วนาลัยนิเวศน์	ตำแหน่ง ผู้จัดการบ้านพัก

๒.๒ กฎระเบียบชุมชน

บ้านอังก้าน้อย หมู่ที่ ๑๗ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ นอกจากจะมี การบริหารจัดการชุมชนให้เป็นไปตามกฎหมาย ลักษณะปกครองท้องที่ซึ่งต้องมีผู้นำชุมชน คือ ผู้ใหญ่บ้าน มีผู้ช่วย ผู้ใหญ่บ้านแล้ว ยังต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นคณะทำงานในการบริหารจัดการชุมชน รวมถึงการ แต่งตั้งอาสาสมัครฝ่ายต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่พี่น้องประชาชน รองรับบริการจากหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ที่จะ ให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่

นอกจากนี้ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยโดยในชุมชนผู้นำชุมชนร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน ภาคส่วนทางสังคมร่วมกันพิจารณาสร้างกฎระเบียบของชุมชนขึ้นมา เพื่อรองรับการแก้ไขปัญหาอันจะเกิดขึ้น ในอนาคต ซึ่งชุมชนบ้านอังก้าน้อยนั้น นอกจากจะมีวิถีชีวิตด้านการเกษตรแล้ว ศักยภาพของชุมชนยังมีความสวยงามทางธรรมชาติ เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว ทั้งในและต่างประเทศ เดินทางเข้ามาเที่ยวชมและพักค้างใน หมู่บ้านเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดอาชีพ รายได้แก่ชุมชน ที่นับวันจะทวีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในทางกลับกันเมื่อมีคนต่างถิ่น เข้ามาพักอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ย่อมมีโอกาสกระทบกระทั่งกับคนในชุมชน จึงต้องมีการวางกฎกติกาเอาไว้อย่างชัดเจนอีก ประการหนึ่ง เนื่องจากชุมชนบ้านอังก้าน้อยตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์สำคัญเพราะเป็นพื้นที่ต้นน้ำของแม่น้ำปิง จำเป็นต้องกำหนดกฎระเบียบในการอยู่กับป่า ไร่ปลูก หรือทำลายป่ามีส่วนร่วมอนุรักษ์ให้ ป่าคงความอุดมสมบูรณ์ตลอดไป ซึ่งกฎระเบียบชุมชนในการบริหารจัดการชุมชนบ้านอังก้าน้อย ให้มีความเป็นระเบียบ เรียบร้อยและเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีดังนี้

๒.๒.๑ กฎระเบียบผู้ประกอบการในชุมชน มีจำนวน ๕ ข้อได้แก่

๑) สมาชิกการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องยอมรับและปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างเคร่งครัด

๒) การประกอบกิจการใด ๆ หรือเข้ามาเป็นสมาชิกการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องผ่านการพิจารณา ของคณะกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนก่อน

๓) ผู้ประกอบกิจการชุมชนและผู้ประกอบกิจการภายนอกห้ามมิให้เรียกค่าคอมมิชชั่นระหว่าง กันโดยเด็ดขาดเพื่อความเป็นธรรมแก่นักท่องเที่ยว

๔) ห้ามค้าขายสิ่งที่มีผิดกฎหมายทุกชนิด ให้แก่นักท่องเที่ยวโดยเด็ดขาด

๕) ห้ามบังคับหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ในเชิงบังคับให้นักท่องเที่ยวซื้อของโดยเด็ดขาด

๒.๒.๒ กฎระเบียบการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านอ่างก้าน้อย มีจำนวน ๑๐ ข้อ ดังนี้

- ๑) การแต่งกายของนักท่องเที่ยวต้องมิดชิด และสุภาพ เวลาอยู่ในชุมชน
- ๒) ห้ามนำของมีค่า การพนัน สื่อลามก สิ่งเสพติดทุกชนิดเข้ามาในชุมชน
- ๓) ห้ามส่งเสียงดังเกินเวลา ๑๐.๐๐ น. (สี่ทุ่ม)
- ๔) ทิ้งขยะในที่ที่จัดไว้ให้ ห้ามทิ้งเรี่ยราดไม่เป็นที่เป็นทาง
- ๕) ห้ามนักท่องเที่ยวชาย – หญิง ประพฤติตนเชิงชู้สาวในชุมชน
- ๖) ห้ามนักท่องเที่ยวชาย – หญิง พักด้วยกันในบ้านพักแบบ “โฮมสเตย์”
- ๗) นักท่องเที่ยวทุกคนต้องบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน เป็นจำนวน ๒๐ บาท/ครั้ง/คน
- ๘) นักท่องเที่ยวไม่ลบหลู่หรือใช้วาจาไม่สุภาพตามสถานที่ประกอบศาสนพิธี
- ๙) ห้ามมีคฤศณ์กำหนดกิจกรรมเอง นอกเหนือจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนกำหนด
- ๑๐) ห้ามนักท่องเที่ยวก่อเรื่องทะเลาะวิวาทโดยเด็ดขาด

๒.๒.๓ กฎระเบียบนักท่องเที่ยวของท้องถิ่น (ไกด์ท้องถิ่น)

- ๑) นักสื่อความหมายท้องถิ่นต้องผ่านการฝึกอบรมจากอุทยานฯ
- ๒) นักสื่อความหมายท้องถิ่นต้องไม่เสพสิ่งเสพติดและสิ่งมีค่าทุกชนิด
- ๓) นักสื่อความหมายท้องถิ่นห้ามประพฤติดนกับนักท่องเที่ยวในเชิงชู้สาว อันนำไปสู่ความเสื่อมเสียต่อวัฒนธรรมประเพณีชุมชน
- ๔) นักสื่อความหมายท้องถิ่นห้ามทำการหลอกลวงนักท่องเที่ยว
- ๕) นักสื่อความหมายท้องถิ่นต้องดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว และต้องแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมนั้น ๆ ทุกครั้ง แก่นักท่องเที่ยว
- ๖) เวลาเดินป่าห้ามนำของป่าทุกชนิดออกจากป่า หากนำออกมาจะมีความผิดตามกฎหมายอุทยานฯ

๓. การศึกษาเรียนรู้นโยบายภาครัฐและผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชน

๓.๑ นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว

รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๐ ได้ร่างนโยบายพัฒนาภาคการท่องเที่ยวไว้ ๕ ประการ ดังนี้

๓.๑.๑ พัฒนาคูณภาพและความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวโดยส่งเสริมพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพระดับโลกบนพื้นฐานของวัฒนธรรมไทย และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการจัดการขยะของเสียเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม และชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบหลายประเทศ จุดมุ่งหมายเดียวกัน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในเชิงกลุ่มพื้นที่เมืองหลักและเมืองรองที่มีศักยภาพ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงกีฬาและนันทนาการ การท่องเที่ยวเรือสำราญ และการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน

๓.๑.๒ ดึงดูดนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและรายได้โดยมุ่งเน้นขยายตลาดพร้อมรักษตลาดเดิมรวมทั้งนำระบบดิจิทัล มาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ต่าง ๆ ของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓.๑.๓ พัฒนาคูณภาพและมาตรฐานธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยว

๓.๑.๔ ดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ น้ำตกภูเข
อำนวยการบูรณาการความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ

๓.๑.๕ ส่งเสริมให้เกิดการกระจายรายได้จากธุรกิจท่องเที่ยวชุมชน โดยพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ
ให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาความเชื่อมโยงระหว่างธุรกิจหลัก ธุรกิจรอง ธุรกิจสนับสนุน รวมทั้งพัฒนาทักษะ
และองค์ความรู้ของท้องถิ่น ชุมชน และสถาบันการศึกษา เพื่อสนับสนุนให้มีส่วนร่วมและทำธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่ให้
มากขึ้น อาทิ การพัฒนามัคคุเทศก์

๓.๒ นโยบายการพัฒนาสร้างความเข้มแข็งจากฐานราก

รัฐบาลให้ความสำคัญกับชุมชนในการนำความรู้และทรัพยากรในพื้นที่มาผลิตเป็นสินค้าและบริการเพื่อ
เพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจฐานรากให้สามารถสร้างรายได้ กระจายรายได้สู่ชุมชน สนับสนุนสินค้าชุมชน
และยกระดับวิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง พัฒนาช่องทางการตลาดเชื่อมโยงกับระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์
และสร้างพลังสังคม พลังชุมชน รวมทั้งสร้างการเรียนรู้ฝึกอาชีพกลุ่มอิสระในการร่วมขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศ

การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น รัฐบาลมุ่งยกระดับคุณภาพตลาดชุมชน สถาบันการเงิน
ของชุมชน สวัสดิการชุมชนสาธารณสุขชุมชน ป่าชุมชน ไม้มีค่า ท่องเที่ยวชุมชน และส่งเสริมการขยายตลาดออกสู่
ต่างประเทศ เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการด้านการผลิตแหล่งเงินทุน พัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่ม
ให้สามารถเชื่อมโยงเข้าเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่การผลิต รวมทั้งมาตรฐานสากลและสอดคล้องความต้องการของตลาด
รวมทั้งส่งเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชนจัดสวัสดิการที่จำเป็นภายในชุมชน

๓.๓ การเข้าถึงนโยบายของรัฐของชุมชนบ้านอังก้าน้อย

ตามที่ คณะนักศึกษหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) กลุ่มปฏิบัติการที่ ๑ (กป.๑)
ของกระทรวงมหาดไทย ประจำปี ๒๕๖๔ ได้ลงพื้นที่เพื่อเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Action learning) ณ ชุมชนบ้านอังก้าน้อยหมู่ที่
๑๗ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้พบว่า ชุมชนบ้านอังก้าน้อย สามารถเข้าถึงนโยบายของรัฐได้
ในระดับหนึ่ง อาทิเช่น เบี้ยผู้สูงอายุ ผู้พิการ หรือเด็กแรกเกิด โครงการคนละครึ่ง หรือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งเป็นโครงการ
ที่เข้าถึงแบบปัจเจกบุคคลนั้น ถือว่าประชาชนมีคุณสมบัติสามารถเข้าถึงได้ แต่นโยบายที่เป็นสาธารณะเพื่อส่วนรวมยังไม่
ค่อยปรากฏเท่าใดนัก อาจเป็นเพราะมีจำนวนจำกัดไม่ทั่วถึงทุกพื้นที่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อมูลและการตัดสินใจของภาครัฐที่
เป็นกลไกในการบริหาร ไม่ว่าจะเป็นส่วนท้องถิ่น อำเภอ หรือจังหวัดก็ตาม

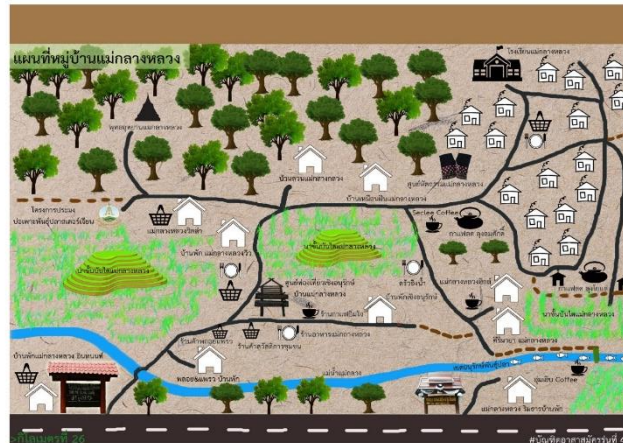
อีกประการหนึ่งที่ทางคณะผู้ศึกษาได้ตั้งข้อสังเกต คือ ชุมชนบ้านอังก้าน้อยเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่
เขตอุทยานแห่งชาติ การพัฒนาโดยใช้งบประมาณของรัฐและการใช้พื้นที่ยอมติดปัญหาเรื่องข้อกฎหมายของอุทยาน จึง
ไม่ค่อยมีโครงการหรือกิจกรรมใดมาดำเนินการได้หรืออาจจะมีมาบ้างก็ต้องได้รับการยินยอมหรืออนุญาต โดยทาง
อุทยานนี้มีข้อจำกัดหรือปัญหาอุปสรรคสำคัญสำหรับการพัฒนาของชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อุทยาน ซึ่งในการนี้
คณะผู้ศึกษาได้ให้ข้อเสนอกลับทางผู้นำชุมชนในการหาทางออกดังกล่าว คือ ให้ประสานกับทางอุทยานแห่งชาติดอยอิน
ทนนท์ และทางเทศบาลตำบลบ้านหลวง หรือทางอำเภอจอมทอง ให้จัดทำโครงการแบบมีส่วนร่วม
ทั้งสามส่วนเป็นผู้เสนอโครงการร่วมกัน กล่าวคือ มีทางอุทยานเป็นผู้ยินยอมให้ใช้พื้นที่ ทางเทศบาลหรืออำเภอเป็นผู้
จัดหางบประมาณ และชุมชนเป็นผู้ใช้ประโยชน์และดูแลรักษา แนวทางดังกล่าวนี้จึงจะได้รับการสนับสนุน
งบประมาณเพื่อการพัฒนาชุมชนจากภาครัฐทำให้ประชาชนได้รับความสุข

ส่วนที่ ๒

ประเด็นการพัฒนาของชุมชนบ้านอ่างกาน้อย

๒.๑ แผนที่ชุมชน (แสดงข้อมูลครัวเรือน, สถานที่สำคัญ, จุดที่ตั้งผู้นำ, หัวหน้าคุ้ม, คนพิการ, คนยากจน, และสิ่งแวดล้อมของชุมชน)

ชุมชนปัจจุบัน ปี ๒๕๖๔

แผนที่หมู่บ้านอ่างกาน้อย

๒.๒ ที่ตั้ง อาณาเขต ขนาด สภาพพื้นที่ของหมู่ที่ ๗

ที่ตั้ง

ทางด้านทิศตะวันออก ติดกับ บ้านแม่แอบ หมู่ที่ ๖

ด้านทิศตะวันตก ติดกับ บ้านขุนกลาง หมู่ที่ ๗

ทางด้านทิศใต้ ติดกับ บ้านแม่ปอน หมู่ที่ ๑

ทางทิศเหนือ ติดกับ บ้านผาหมอน หมู่ที่ ๘

พื้นที่อยู่สูงจากระดับน้ำทะเล ๑,๐๗๐ เมตร เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ โดยยึดระเบียบองค์กรเครือข่ายลุ่มน้ำแม่อ่าง ทำนาปีละครั้งเดียว ห้ามขายที่ทำกินให้กับบุคคลภายนอก อยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

- ระยะทางห่างจากอำเภอโดยประมาณ ๒๘ กม.

จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร์ ๗๘๕ คน ๒๑๐ ครัวเรือน

จำนวนประชากร ชาย ๓๖๐ คน หญิง ๔๒๕ คน ผู้สูงอายุ ๗๔ คน เด็กเล็ก ๔๒ คน

เด็กวัยเรียน ๑๕๐ คน พิการ ๑๒ คน

จำนวนครัวเรือน ๒๑๐ ครัวเรือน

จำนวนหลังคาเรือน ๑๘๙ หลังคาเรือน

อายุชุมชน ๑๒๐ ปี

๒.๓ ข้อมูลด้านโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

(๑) การมีไฟฟ้าใช้ของครัวเรือน

- มีไฟฟ้าใช้ จำนวน ๑๘๕ ครัวเรือน

(๒) โทรศัพท์สาธารณะ จำนวน - แห่ง

(๓) แหล่งน้ำสาธารณะ จำนวน - แห่ง ประกอบด้วย

(๔) แหล่งน้ำตามธรรมชาติ จำนวน ๗ แห่ง ประกอบด้วย

๑. แม่น้ำแม่กลาง

๒. แม่น้ำแม่กลางพาด

๓. ห้วยผาน้อย

๔. ห้วยน้ำแดง

๕. ห้วยเลโป

๖. ห้วยสบหาด

๗. ห้วยอ่างกาน้อย

(๕) แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- บ่อบาดาล จำนวน - แห่ง

- บ่อน้ำตื้น จำนวน - แห่ง

- ถังเก็บน้ำฝน (คสล) จำนวน ๖ แห่ง

(๖) เส้นทางสาธารณะ

- ถนนดิน/ลูกรัง จำนวน ๕ เส้น

- ถนนคอนกรีตฯ จำนวน ๓ เส้น

(๗) ป่าชุมชนกี่แห่ง (ระบุ) ๓ แห่ง จำนวน ๑,๐๐๐ ไร่

หมายเหตุ ป่าอนุรักษ์/ป่าเขตแนวกันไฟ แม่กลางหลวง ๒๐,๐๐๐ ไร่

อ่างกาน้อย ๕,๐๐๐ ไร่

สบหาด ๓,๐๐๐ ไร่

๒.๔ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

(๑) การประกอบอาชีพ

เกษตรกรรวม - ทำไร่ ๐ ครัวเรือน

- ทำนา ๑๒๐ ครัวเรือน

- ทำสวน ๕๐ ครัวเรือน

- เลี้ยงสัตว์ ๑๒๐ ครัวเรือน

ประมง - ครัวเรือน

ค้าขาย ๙ ครัวเรือน

บริการ - ครัวเรือน

รับจ้าง ๘๒ ครัวเรือน

ทำงานประจำรับราชการ ๑ ครัวเรือน (ลูกจ้างประจำข้าราชการ)

ทำงานประจำเอกชนบริษัท/โรงงาน - ครัวเรือน

(๒) รายได้ของประชากร

- ครั้วเรือนที่มีรายได้สูงกว่า ๓๐,๐๐๐ บาท/คน/ปี จำนวน ๑๐๐ ครั้วเรือน
- ครั้วเรือนที่มีรายได้ต่ำกว่า ๒๐,๐๐๐ บาท/คน/ปี จำนวน ๖๗ ครั้วเรือน
- รายได้เฉลี่ยของประชากรของชุมชน จำนวน ๓๐,๐๐๐ บาท/คน/ปี

๒.๕ ข้อมูลด้านสังคม และประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน

(๑) การศึกษา	ไม่ได้เรียนหนังสือ	๔๙ คน	อนุปริญญา	๑ คน
	ประถมศึกษา	๓๐๐ คน	มัธยม	๘๐ คน
	(ปวส. ปวช. ปวท.)	๒๐ คน	ปริญญาตรี	๑๕ คน
	สูงกว่าปริญญาตรี	๑ คน		

(๒) ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านต่าง ๆ ในชุมชน

- แพทย์แผนไทย/สมุนไพร/หมอพื้นบ้าน ได้แก่

๑. นายเหล้า เจริญนาสนดี ที่อยู่ ๗๕ บ.อ่าวก้าน้อย รายละเอียด หมอพื้นบ้าน
๒. นายมุเซอ ดุพนาหารษา ที่อยู่ ๖๗/๒ บ.อ่าวก้าน้อย รายละเอียด หมอพื้นบ้าน
๓. นายพาแะ ประทีปโกสมุท ที่อยู่ ๖๐ บ.อ่าวก้าน้อย รายละเอียด หมอพื้นบ้าน
๔. นายสิงห์คำ เทียนชัยพนา ที่อยู่ ๑๕๗ บ.อ่าวก้าน้อย รายละเอียด หมอพื้นบ้าน
๕. นายศรีวัน ถิ่นพนานิยม ที่อยู่ ๑๓๘ บ.อ่าวก้าน้อย รายละเอียด หมอเป่า

- ผู้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม/ประเพณีท้องถิ่น เช่น นักดนตรีพื้นเมือง ช่างซอ ได้แก่

๑. นายควงจันทร์ เมฆวิชัยวงศ์ ที่อยู่ ๗๕ บ.อ่าวก้าน้อย รายละเอียด คนตรีเตหนา
๒. นายมนตรี พิมพ์พันธ์ ที่อยู่ ๑๘๒ บ.แม่กลางหลวง รายละเอียด คนตรีพื้นเมือง
๓. นายศรีทอง เจริญไพรพนา ที่อยู่ ๑๔๐ บ.แม่กลางหลวง รายละเอียด รำดาบ

- งานฝีมือต่าง ๆ เช่น ช่างไม้ ช่างปั้น ช่างแกะ หัตถกรรม/จักสาน ทอผ้า ได้แก่

๑. นายพาจะเซอ เมาศิริ ที่อยู่ ๒๓ บ.แม่กลางหลวง รายละเอียด ช่างไม้, ช่างจักสาน
๒. นายคอยโพ กอนุรักษ์ ที่อยู่ ๔๐ บ.แม่กลางหลวง รายละเอียด ช่างไม้, ช่างจักสาน
๓. นายจะโพ พนาลัยชีวิน ที่อยู่ ๔๘ บ.อ่าวก้าน้อย รายละเอียด ช่างไม้, ช่างเหล็ก

- ผู้มีความรู้ด้านการเกษตร เช่น การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ การปรับใช้เทคโนโลยี ได้แก่

๑. นายสุรสิทธิ์ สว่างธรรมกุล ที่อยู่ ๒๐ บ.อ่าวก้าน้อย รายละเอียด การเพาะปลูก
๒. นายกาดี พนาลัยชีวิน ที่อยู่ ๘๑ บ.อ่าวก้าน้อย รายละเอียด การเพาะปลูก
๓. นายสินใจ อนุรักษ์พินัย ที่อยู่ ๑๑๑/๑ บ.แม่กลางหลวงรายละเอียด การเพาะปลูก
๔. นายทวี สว่างธรรมกุล ที่อยู่ ๒๐ บ.อ่าวก้าน้อย รายละเอียด การเพาะปลูก
๕. นายขันแก้ว เนาพนาวลย์ ที่อยู่ ๙๖๒ บ.สบหาด รายละเอียด การเพาะปลูก

- ผู้มีความรู้ด้านการถนอมอาหาร ได้แก่

๑. นางลิพอ วนาลัยนิเวศน์ ที่อยู่ ๖๑/๓ บ.อ่าวก้าน้อย รายละเอียด ด้านการถนอมอาหาร
๒. นางเบอะเจ้ กิจบุญชัย ที่อยู่ ๑๑๕ บ.แม่กลางหลวง รายละเอียด ด้านการถนอมอาหาร
๓. นางวันเพ็ญ พารณะ ที่อยู่ - บ.สบหาด รายละเอียด ด้านการถนอมอาหาร

- ผู้มีความรู้ด้านความเชื่อ/โหราศาสตร์ /ไสยศาสตร์ ได้แก่

๑. นายเหนงกา พฤษาฉิมพลี ที่อยู่ ๕ บ.แม่กลางหลวง รายละเอียด คำนความเชื่อ
๒. นายวาเจ๊ะ พงษ์สิทธิ์ไพร ที่อยู่ ๕ บ.อ่าวก้าน้อย รายละเอียด ผู้นำธรรมชาติ
๓. นายสิงห์คำ เทียนชัยพนา ที่อยู่ ๑๕๗ บ.สบหาด รายละเอียด ผู้นำศาสนาคริสต์

- ผู้มีความสามารถด้านการบริหารจัดการกลุ่ม/คน ได้แก่
 ๑. นายพงษ์ศักดิ์ วนาลัยนิเวศน์ที่อยู่ ๑๓๖ บ.อังก้าน้อย รายละเอียด กลุ่มท่องเที่ยว
 ๒. นายโยธะ กิจบุญชัย ที่อยู่ ๑๓๕ บ.แม่กลางหลวง รายละเอียด กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์
 ๓. นางสาวแสงจันทร์ ขาเหล็กที่อยู่ ๖๖ บ.สบหาด รายละเอียด กลุ่มทอผ้า
- ผู้มีความสามารถด้านอื่น ๆ
 ๑. นายสมพร วงศ์รัตนบุรี ที่อยู่ - บ.อังก้าน้อย รายละเอียด ภาษาญี่ปุ่น
 ๒. นางสาวสิริพร กิจบุญชัย ที่อยู่ ๑๓๕ บ.แม่กลางหลวง รายละเอียด ภาษาอังกฤษ
 ๓. นายประเสริฐ เจริญไพโรจน์ที่อยู่ ๖๒/๑ บ.แม่กลางหลวงรายละเอียด ภาษาอังกฤษ
 ๔. นายวิทยา ดุพนาหารษา ที่อยู่ ๖๗/๒ บ.แม่กลางหลวงรายละเอียด คอมพิวเตอร์
 ๕. นายเจมู เจริญทิพย์วงศ์ ที่อยู่ ๑๓๔ บ.อังก้าน้อย รายละเอียด ภาษาท้องถิ่น

๒.๖ กลุ่ม/องค์กร

กลุ่มออมทรัพย์/สวัสดิการ/กองทุน ๔ กลุ่ม ได้แก่

๑) กลุ่มทอผ้า

๒) กลุ่มออมทรัพย์แม่บ้าน

๓) กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ม.๑๗

๔) กลุ่มกาแปด/เมล็ดกาแป/เพาะกล้ากาแป

๕) กลุ่มนาเที่ยวในชุมชน (ผู้นำเที่ยวท้องถิ่น)

ธุรกิจชุมชน โรงสี ร้านค้า ๒ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มหัตถกรรมทอผ้า, กลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์

เครือข่าย ๑ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเครือข่ายลุ่มน้ำแม่กลางตอนบน

กลุ่มอาสาสมัคร ๓ กลุ่ม ได้แก่ อสม., ชรบ., อพปร.

กลุ่มเยาวชน ๒ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเยาวชนกับการทำเศรษฐกิจพอเพียง, กลุ่มรักษาสายธารา

กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร/สิ่งแวดล้อม ๒ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอนุรักษ์พันธุ์ปลาแหล่งน้ำธรรมชาติ กลุ่มเครือข่ายลุ่ม

น้ำแม่กลางตอนบน

กลุ่มอื่น ๆ ๑ กลุ่ม ได้แก่กลุ่มทำแนวกันไฟและฝักระวังไฟฟ้า

องค์กรในชุมชน ได้แก่

- วัด/มัสยิด/โบสถ์แม่พระ ๕ แห่ง ได้แก่ อ่างก้าน้อย ๑ , สบหาด ๒ , แม่กลางหลวง ๒

- ศูนย์เด็กเล็ก ๒ แห่ง ได้แก่ อ่างก้าน้อย , แม่กลางหลวง

- หน่วยงานบริการของราชการ ๑ แห่ง ได้แก่ สาธารณสุขบ้านขุนกลาง

- สถานีวิทยุ/หอกระจายข่าว ๓ แห่ง ได้แก่ อ่างก้าน้อย , แม่กลางหลวง , สบหาด

- สนามกีฬาชั่วคราว ๓ แห่ง ได้แก่ อ่างก้าน้อย , แม่กลางหลวง , สบหาด

- ศาลากลางหมู่บ้าน/ห้องสมุด/ศูนย์เรียนรู้ ๓ แห่ง ได้แก่ อ่างก้าน้อย , แม่กลางหลวง , สบหาด

- สมาคม , มูลนิธิ ๑ แห่ง ได้แก่ มูลนิธิเกษตรหลวงอินทนนท์

- ร้านค้า/ร้านอาหาร ๙ แห่ง ได้แก่

บ้านแม่กลางหลวง จำนวน ๖ แห่ง

บ้านอังก้าน้อย จำนวน ๒ แห่ง

บ้านสบหาด จำนวน ๒ แห่ง

งานประเพณี

ผู้เข้าร่วม จำนวน ๒ ครั้งต่อปี ระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ และเดือนสิงหาคม

แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ

๑. ดอยอินทนนท์ ๒. โครงการหลวงดอยอินทนนท์ ๓. น้ำตกผาดอกเสี้ยว

๒.๗ ปฏิทินฤดูกาล

(แสดงข้อมูลเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นในหมู่บ้าน เช่น ภัยธรรมชาติ/โรคระบาด)

เดือน	เรื่อง	สถานที่เกิด/ผลกระทบ
มกราคม - กุมภาพันธ์	สภาพอากาศเปลี่ยนแปลง	เด็กและผู้สูงอายุที่มีภูมิด้านทานน้อย เป็นหวัดง่าย
มีนาคม	ความแห้งแล้งของป่าไม้	ทำให้เกิดไฟป่า
เมษายน - พฤษภาคม	น้ำในลำธารน้อยลง	ทำให้เกษตรกรขาดแคลนน้ำในการอุปโภค บริโภค
มิถุนายน	วอดภัย	ทำให้หลังคาบ้านเรือนและผลผลิตเสียหาย
กรกฎาคม - กันยายน	การสัญจร	ทำให้เกษตรกรขนส่งผลผลิตเป็นไปด้วย ความยากลำบาก เนื่องจากถนนเป็นหลุม เป็นบ่อ
ตุลาคม - ธันวาคม	ฤดูการเก็บเกี่ยว	-

๒.๘ สรุปแนวทางการพัฒนาและแผนงาน/โครงการพัฒนาชุมชน

๒.๘.๑ กำหนดอัตลักษณ์ของชุมชน

คำขวัญของชุมชน

“นาขั้นบันไดสวยเด่น น้ำตกผาดอกเสี้ยวเย็นฉ่ำ กลิ่นกาแฟอาราบิก้า ผืนป่าไม้เขียวขจี สู่เศรษฐกิจ ดีแบบพอเพียง”

วิสัยทัศน์ของชุมชน (สิ่งที่ชุมชนมุ่งหวังอยากให้เป็นในอนาคต)

“พอเพียงคือสุข สุขแต่พอเพียง”

พันธกิจ (สิ่งที่ชุมชนต้องร่วมมือกันทำเพื่อให้หมู่บ้านเป็นไปตามที่มุ่งหวัง)

“การรักษาทรัพยากรคงที่ ชุมชนดีมีเศรษฐกิจแบบพอเพียง”

๒.๘.๒ ศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชน

จุดแข็งของชุมชน (บอกถึงสิ่งที่มีและเห็นว่าเด่นในชุมชนทั้งด้านบุคคล , กลุ่ม , สิ่งแวดล้อม , ภูมิปัญญา , วัฒนธรรมประเพณี , และสิ่งอื่น ๆ เป็นปัจจัยภายในชุมชนเอง)

- จุดเด่นด้านบุคคล (ทุนด้านทรัพยากรบุคคล)

ที่	ชื่อ - สกุล	อายุ	บ้านเลขที่	โทรศัพท์	ลักษณะเด่น
๑	นายพงษ์ทุ เชื้อสุจริตไพบูลย์	๕๖	๑๕๔	-	ปราชญ์ชาวบ้าน
๒	นายสมศักดิ์ ศิริภูมิทอง	๕๒	๖๘	-	ด้านจักสาน, กาแฟโบราณ
๓	นายพงษ์ศักดิ์ วนาลัยนิเวศน์	-	-	-	การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
๔	นายโยสเส กิจจรูญชัย	๖๐	๑๓๕	-	กลุ่มกาแฟแม่กลางหลวง
๕	นายอภิสิทธิ์ ชำนาญกิจพนา	๔๓	๑๕๒	-	กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน

- จุดเด่นด้านกลุ่ม/องค์กร (ทุนด้านเศรษฐกิจ/สังคม)

ที่	ชื่อกลุ่ม	ปีที่ก่อตั้ง พ.ศ.	วัตถุประสงค์	มีสมาชิก (คน)	เงินทุน (บาท)	กิจกรรมหลัก	ประธานกลุ่ม	ผลดำเนินงาน
๑	กองทุนหมู่บ้าน	๒๕๔๐	เพื่อให้เกิดทุนหมุนเวียนในชุมชน	๗๐	๑,๐๐๐,๐๐๐	ปล่อยให้สมาชิกกู้ยืม	นาย ธีรวัฒน์ สุกุลเจริญ	ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกเป็นอย่างดี
๒	กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์	๒๕๕๐	เพื่อออมสะสมไว้	๑๘๐	๒,๐๐๐,๐๐๐	ออมสะสมทรัพย์ทุกเดือน	นายพงษ์ทุ เชื้อสุจริตไพโรบลย์	ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกเป็นอย่างดี
๓	กลุ่มทอผ้า	๒๕๕๔	ทอผ้าออมทรัพย์	๒๒	๓๐,๐๐๐	ทอผ้าออมทรัพย์	นายแสงจันทร์ ขาเหล็ก	มีรายได้ในชุมชนตลอดทั้งปี

- จุดเด่นด้านทรัพยากรธรรมชาติ (ทุนด้านทรัพยากรธรรมชาติของหมู่บ้าน/ชุมชน เช่น แหล่งน้ำ/ป่า/สถานที่ท่องเที่ยว สาธารณะและการใช้ประโยชน์)

ชื่อแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ	ลักษณะการใช้ประโยชน์	หมายเหตุ
ถ้ำน้ำผาหน้าผี	ทำนา , ปลูกผัก	น้ำออกในถ้ำตลอดทั้งปี
น้ำตกผาดอกเสี้ยว	น้ำเที่ยวศึกษาธรรมชาติ	ท่องเที่ยวโดยชุมชน

- จุดเด่นด้านภูมิปัญญาชุมชน

ประเภทภูมิปัญญา	ชื่อ – สกุล และที่อยู่ของเจ้าของภูมิปัญญา	ประโยชน์ต่อชุมชนในด้านใด
สมุนไพร, หมอชาวบ้าน	นายมุเซอ ดุพนาหารราช	ใช้สมุนไพรในพื้นที่รักษาชาวบ้าน

- จุดเด่นด้านประเพณี/วัฒนธรรม/กฎ ระเบียบ/ค่านิยมและความสัมพันธ์ของชุมชน (เป็นลักษณะของพื้นที่หล่อหลอมจากประสบการณ์ของรุ่นสู่รุ่น เป็นสำนึกร่วมของคนในชุมชนที่สร้างขึ้นมาก เพื่อกำกับดูแลชุมชนให้ดำเนินชีวิตไปตามระบบคุณค่าแนวคิดของชุมชนนั้น ๆ เป็นกฎของหมู่บ้าน)

ประเพณี/กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ต้องทำอะไรบ้าง
การเลี้ยงผีน้ำ	การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	ทำทุกปีตามความเชื่อ
เลี้ยงป่าพิธีกรรม	คืนความอุดมสมบูรณ์ให้กับระบบนิเวศน์ป่าต้นน้ำ	ทำในพื้นที่รวมบ้าน

- จุดอ่อนของชุมชน (บอกลักษณะจุดอ่อนหรือจุดด้อยของชุมชนด้านต่าง ๆ เป็นปัจจัยภายในชุมชน)

เรื่องที่เป็นจุดอ่อน	มีผลกระทบต่อชุมชนอย่างไร	ควรจะทำอย่างไร
เด็กรุ่นใหม่ไม่รู้จักสมุนไพร	อนาคตสมุนไพรจะไม่มีใครรู้จัก	จะต้องมีการศึกษาเรียนรู้อบรมเรื่องสมุนไพร

- โอกาสของชุมชน (เป็นปัจจัยภายนอกชุมชนที่จะส่งเสริมและสร้างโอกาสให้ชุมชนสามารถพัฒนาได้)

เรื่องที่เป็นโอกาส	มีผลกระทบต่อชุมชนอย่างไร	ชุมชนควรสร้างโอกาสอย่างไร
พัฒนาการท่องเที่ยว	เรื่องขยะในชุมชน	ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ผลิตข้าวกล้อง ปลอดสารพิษ	ขาดความรู้ในการออกแบบแปรรูปผลิตภัณฑ์	ประสานหน่วยงานในพื้นที่ (โครงการหลวงฯ)

- ข้อจำกัดของชุมชน (เป็นปัจจัยภายนอกและเป็นเงื่อนไขที่จะทำให้การพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชนไม่บรรลุเป้าหมาย)

ข้อจำกัด	มีผลกระทบต่อชุมชนอย่างไร	จะแก้ไขข้อจำกัดอย่างไร
ผลผลิตมีจำกัด	ขาดความต่อเนื่อง	ตั้งกลุ่มในการผลิต
บุคลากรในชุมชน	ไม่มีความต่อเนื่อง	จัดตั้งกลุ่มและอบรม

๒.๘.๓ กำหนดตำแหน่งอาชีพ และทิศทางการพัฒนาของชุมชนตามศักยภาพของชุมชน

- ๑) อาชีพ ๒ กลุ่มชุมชน
- ๒) การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
- ๓) การทำนาขั้นบันได (นาปี)

รายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Action Learning)
หมู่บ้านเชิงดอย ตำบลสบเตี๊ยะ อำเภอจอมทอง
จังหวัดเชียงใหม่

จัดทำโดย
กลุ่มปฏิบัติการที่ (กป.) ๑๑

นางอรุณรัตน์	ชิงชนะ	พัฒนาการจังหวัดนครราชสีมา
นายบุญธรรม	ถาวรทัศนกิจ	ผู้อำนวยการสถาบันดำรงราชานุภาพ
นายจักรกฤษณ์	ฝั่งชลจิตร	นายอำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายสิทธิธา	ภูเอี่ยม	นายอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ
นายยงยุทธ	สุขศิริ	นายอำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก
นายวรวุฒิ	หลายพูนสวัสดิ์	เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดกาญจนบุรี
นายสงกรานต์	ชุตินธิ์ระกุล	ผู้อำนวยการฝ่ายวิศวกรรมและบริการ
นายศาสวัต	ภูริภัตสรกุล	ผู้อำนวยการสำนักความปลอดภัย
นายเศรษฐราชต์	เลียดสกุล	อุตสาหกรรมจังหวัดปทุมธานี
นายแสงทอง	อนันตภักดิ์	ผู้อำนวยการสำนักประชาสัมพันธ์ เขต ๓ (เชียงใหม่)

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖
สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๔

คำนำ

รายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Action Learning) บ้านเชิงดอย ตำบลสบเตี๊ยะ อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาเชิงพื้นที่ เพื่อวิเคราะห์และประเมินภูมิสังคม วิถีชีวิต ความเข้มแข็งของชุมชน การพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนในการรับรู้ การบริหารจัดการชุมชน และจัดการแก้ไขปัญหาตนเองของชุมชน ตลอดจนข้อเสนอแนะการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต โดยชุมชนร่วมเรียนรู้และทำความเข้าใจกับชุมชนเกี่ยวกับสถานการณ์ในปัจจุบันและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงใน ๒ ปีข้างหน้าของชุมชนท้องถิ่น โอกาส ตลอดจนความสามารถในการปรับตัวของชุมชน ทั้งนี้ คณะผู้ศึกษาได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูลอันเป็นประโยชน์จากหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และองค์กรภายในหมู่บ้านอย่างยิ่ง รายงานฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับหมู่บ้านรวมทั้งคณะผู้ศึกษาเองที่จะสามารถนำไปปรับใช้เป็นกรอบแนวคิดในการเสริมสร้าง/พัฒนาความเข้มแข็งชุมชน ภายใต้การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ โดยความร่วมมือของภาคประชาชน ภาควิชาการ ตลอดจนภาคประชาสังคมต่อไป

คณะผู้จัดทำ

นักศึกษาหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ ๗๖

กลุ่มปฏิบัติการที่ (กป.) ๑๑

ส่วนที่ ๑ กรอบการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ เพื่อเข้าใจ เข้าถึง วิถีชีวิตชุมชน บ้านเชิงดอย ตำบลสบเตี๊ยะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

๑.๑ การศึกษาเรียนรู้ภูมิสังคมและวิถีชีวิตของชุมชน

๑.๑.๑ ประวัติหมู่บ้านเชิงดอย

คำขวัญของหมู่บ้าน

ทิวเขางามล้ำ แม่น้ำสองสาย

พระปางองค์ใหญ่ ม่วนใจ๋อุทยานธรรม

น้อมนำความพอเพียง

“หมู่บ้านเชิงดอย” เดิมมีชื่อเรียกว่า “บ้านโมคคัลลาน” ซึ่งตั้งชื่อเรียกตามพุทธประวัติล้านนา และตำนานพระบรมธาตุจอมทอง (ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๖ พ.ศ. ๒๕๔๖) กล่าวถึงเมื่อครั้งในสมัยพุทธกาล สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงส่งพระโมคคัลลานอัครสาวกมาโปรดพญามังกรเจ้าเมืองจอมทอง ผู้ทรงศรัทธาอันถือเลื่อมใสและประสงค์ที่จะทอดพระเนตรเห็นพระบรมศาสดายิ่งนัก พระโมคคัลลานได้เสด็จมาพร้อมกับสาวกอีก ๔ รูป โดยการเหาะเหินมาทางอากาศ และได้แสดงธรรมแก่พญามังกรก่อนที่พระสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเสด็จมาในภายหลัง พระโมคคัลลานได้แสดงอิทธิฤทธิ์เหาะเหินเดินอากาศเหยียบเล่นตรวยอดดอยต่าง ๆ จึงได้มีการเรียกขานชื่อดอยนี้ว่า ดอยโมคคัลลาน ก่อนจะเหาะลงตรงดอยจอมทองซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของเมืองจอมทอง อาณาเขตบริเวณจากเหนือจรดใต้ของดอยโมคคัลลาน ยาวประมาณ ๑.๕ กิโลเมตร กว้างประมาณ ๑ กิโลเมตร อันเป็นที่ตั้งของหมู่บ้านโมคคัลลานหรือบ้านเชิงดอยในปัจจุบัน

ต่อมาเมื่อประมาณ ๑๐๐ กว่าปีล่วงมา ได้มีพระธุดงค์จากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้มาจำศีลปฏิบัติธรรมที่ดอยโมคคัลลาน และได้มีนิมิตเห็นพระโมคคัลลานเถระเจ้าได้มานั่งปฏิบัติธรรมอยู่ ณ ดอยแห่งนี้ จึงได้สร้างพระธาตุโมคคัลลานขึ้นโดยการสนับสนุนของทหารอากาศดอยอินทนนท์ และศรัทธาสาธุชนชาวบ้านโมคคัลลานและใกล้เคียง และเนื่องจากบ้านเรือนของชาวบ้านกับพระธาตุโมคคัลลานอยู่ห่างกันประมาณสองกิโลเมตร การไปทำบุญปฏิบัติธรรมเป็นไปด้วยความยากลำบากมาก ชาวบ้านจึงได้ร่วมกันสร้างวัดใหม่ชื่อ “วัดโมคคัลลาน” (หนองเตา) และได้รับวิสุงคามสีมา ประกาศเป็น วัดโมคคัลลาน (หนองเตา) ห่างจากพระธาตุโมคคัลลานลงมาที่เชิงเขา มีหนองน้ำขนาดใหญ่ชื่อ หนองเตา ใกล้กับลำน้ำแม่กลาง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ เกิดฝนตกหนัก น้ำได้ไหลเข้าท่วมวัดโมคคัลลาน (หนองเตา) เป็นเวลานานหลายเดือน พระสงฆ์อยู่อย่างยากลำบากเนื่องจากชาวบ้านไม่สามารถไปทำบุญและดูแลวัดได้จึงได้มีชาวบ้านผู้ใจบุญร่วมกันบริจาคที่สร้างวัดขึ้นใหม่อยู่ในหมู่บ้านซึ่งตอนนั้นมีอยู่เพียงไม่กี่ครัวเรือน และหลังจากเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ ชาวบ้านได้มีการอพยพจากที่ตั้งบ้านเรือนติดน้ำ (บ้านล้อง) ขึ้นมาอยู่ใกล้กับวัดมากขึ้นและเรียงตัวโอบรอบดอยโมคคัลลาน โดยมีผู้นำหมู่บ้านที่สืบทอดการปกครองหมู่บ้านมาหลายคน ตั้งแต่ พ่อหลวงหนานก่อง บุญมาปะ พ่อหลวงเผือก ต๋วยตามพันธ์ พ่อหลวงจัน ต๋วยตามพันธ์ พ่อหลวงน้อยอุ่น ทาระนัด และได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านจาก “บ้านโมคคัลลาน” มาเป็น “หมู่บ้านเชิงดอย” ในสมัยของพ่อหลวงน้อยผัด ผู้ใหญ่บ้านคนต่อมาชื่อนายอ้าย ยานะโส ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๘ และได้ลาออกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๕ นายสุรพล มังยะสุ ได้เป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๔๕ หมดวาระเมื่อ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๕ นางสาวทัศนีย์ ยานะโส ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่วันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๕ และเป็นผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน

๑.๑.๒ สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน

บ้านเชิงดอย หมู่ที่ ๓ ตำบลสบเตี๊ยะ อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ มีเนื้อที่ประมาณ ๖๒๐ ไร่ แบ่งเป็นที่อยู่อาศัย ๒๕๐ ไร่ ที่ดินสำหรับทำกินประมาณ ๕๕๐ ไร่ ห่างจากตัวอำเภोजอมทองไปทางทิศใต้ ตามถนนสายเชียงใหม่ – ฮอด (๑๐๘) ประมาณ ๔ กิโลเมตร

ทิศเหนือ	ติดกับหมู่บ้านสบเตี๊ยะ หมู่ ๑ และบ้านเด่นตะวันใต้ หมู่ ๒๐
ทิศใต้	ติดต่อบ้านแท่นดอกไม้ หมู่ ๖ และอุทยานแห่งชาติออบหลวง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับลำน้ำแม่กลางและบ้านทุ่งหมากหน่ม หมู่ ๕
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติออบหลวง และบ้านทุ่งปุ่น หมู่ ๑๐

อีกทั้งยังได้ดูแลป่าชุมชนเนื้อที่ประมาณ ๕๐๐ ไร่ ดูแลป่าของเขตอุทยานแห่งชาติออบหลวง ประมาณ ๑,๓๐๐ ไร่

๑.๑.๓ ลักษณะภูมิประเทศ

หมู่บ้านเชิงดอยมีลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบสลับกับภูเขา ที่ตั้งของหมู่บ้านค่อนข้างลาดชัน ราษฎรปลูกบ้านเป็นลักษณะขั้นบันไดเรียงรายขึ้นไปตามเชิงเขา (ดอยโมคคัลลาน) ส่วนด้านทิศเหนือเป็นทุ่งนาและมีแม่น้ำแม่กลางไหลผ่าน ซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ในการเกษตรและอุปโภค นอกจากนั้นทางด้านทิศตะวันตกยังติดกับลำน้ำแม่เตี๊ยะซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญอีกเช่นกัน เนื่องจากชาวบ้านได้ใช้ลำน้ำดังกล่าวผลิตน้ำประปาสำหรับใช้ในหมู่บ้านและใช้สำหรับการเกษตร โดยลำน้ำแม่เตี๊ยะแยกเป็นลำเหมืองดอยไหลผ่านสวนลำไยซึ่งทอดตัวอ้อมดอยโมคคัลลานไปทางทิศใต้ของหมู่บ้านเชิงดอย

๑.๑.๔ ลักษณะภูมิอากาศ

โดยทั่วไปลักษณะภูมิอากาศจะมี ๓ ฤดูหลัก คือ

ฤดูหนาว จะเริ่มตั้งแต่ประมาณเดือนพฤศจิกายนของทุกปีไปจนถึงประมาณปลายเดือนกุมภาพันธ์ ฤดูหนาวอากาศจะหนาวเย็นและหนาวจัดในช่วงเดือนธันวาคม

ฤดูร้อน จะเริ่มในราวเดือนมีนาคมของทุกปีและร้อนจัดในเดือนเมษายน ฤดูร้อนอากาศจะแห้งแล้งบางปีก็ประสบกับปัญหาภัยแล้ง และปัญหาไฟป่าทุก ๆ ปี

ฤดูฝน จะเริ่มต้นประมาณเดือนมิถุนายน ทั้งนี้ เมื่อฝนตกหนักติดต่อกันจะทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมเนื่องจากอยู่ติดกับแม่น้ำถึงสองสาย ทำให้พืชผลทางการเกษตรของชาวบ้านเสียหาย

๑.๑.๕ ข้อมูลด้านประชากร

จำนวนครัวเรือนที่อาศัยอยู่จริง ๑๕๐ ครัวเรือน

ประชากร ๕๕๑ คน แบ่งเป็น ชาย จำนวน ๒๗๔ คน และหญิง จำนวน ๒๗๗ คน

แบ่งเป็น หมวดหมู่เรียกตามภาษาถิ่นว่า “ป๊อก” แบ่งเป็น

- ป๊อกบ้านนอก ๑๐๐ ครัวเรือน
- ป๊อกบ้านใหม่กลาง ๑๔ ครัวเรือน
- ป๊อกบ้านห้วยไซ ๔๓ ครัวเรือน

มีร้านค้า สถานประกอบการ จำนวน ๓ ราย

ประชากรนับถือศาสนาพุทธ ไม่มีศาสนาอื่น

๑.๑.๖ สภาพทางเศรษฐกิจและรายได้

- รายได้ภาคเกษตรเฉลี่ย ๓๐,๐๐๐ บาท / ครัวเรือน / ปี
- รายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ย ๓๕,๐๐๐ บาท / ครัวเรือน / ปี

อาชีพหลัก

- ๑) เกษตรกรรม ทำสวนลำไยเป็นหลัก ปลูกพืชตามฤดูกาล อาทิ ถั่วเหลือง กระเทียม หอมแดง กวาวี มะเขือเทศ ยาสูบ มันฝรั่ง
- ๒) รับจ้าง
- ๓) ค้าขาย

อาชีพเสริม

- ๑) ทอผ้า
- ๒) เย็บผ้า
- ๓) งานช่างก่อสร้าง
- ๔) งานช่างไม้ หรือ สล่า
- ๕) งานช่างอื่น ๆ อาทิ จักสาน

๑.๑.๗ ข้อมูลสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน/ชุมชน

- พื้นที่อยู่อาศัย ประมาณ ๒๕๐ ไร่ พื้นที่ทำการเกษตร ประมาณ ๕๕๐ ไร่ ทำนาปีละ ๒ ครั้ง
- พื้นที่ทำนา ประมาณ ๓๐ ไร่ พื้นที่ทำไร่ ประมาณ ๔๐ ไร่ พื้นที่ทำสวน ประมาณ ๒๘๐ ไร่
- พื้นที่เกษตรในเขตชลประทาน - ไร่
- ป่าชุมชน ๒ แห่ง คือ ป่าชุมชนเขตป่าสงวนแห่งชาติและป่าชุมชนเขตอุทยานแห่งชาติออบหลวง
- แหล่งน้ำสาธารณะ ๓ แห่ง
- ประปา ๒ บ่อ
- โรงเรียนถูกยุบรวมกับโรงเรียนบ้านสบเตี๊ยะ
- วัด ๑ แห่ง วัดเก่า ๒ แห่ง สำนักสงฆ์ ๑ แห่ง
- หอกระจายข่าว ๑ แห่ง
- ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ๑ แห่ง
- หอประชุมหมู่บ้าน ๑ แห่ง
- ร้านค้าชุมชนประชารัฐกองทุนหมู่บ้าน ๑ แห่ง
- สนามกีฬา ๑ แห่ง
- สุสาน ต้องใช้ร่วมกับหมู่ ๒ หมู่ ๕ และหมู่ ๒๐
- แหล่งเรียนรู้ผ้าทอมือย้อมสีธรรมชาติสีหินโมคคัลลาน และงานหัตถกรรม ๑ แห่ง
- แหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรตามแนวพระราชดำริ ๑ แห่ง
- หน่วยพัฒนาอาชีพด้านการทอผ้า ๑ แห่ง
- ผลิตภัณฑ์โอท็อป และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ๒ กลุ่ม

๑.๑.๘ จุดเด่น จุดด้อย สภาพปัญหา และโอกาส ของหมู่บ้านเชิงดอย

จุดเด่น	จุดด้อย	สภาพปัญหา	โอกาส
๑. สภาพพื้นที่ของหมู่บ้านชุมชนมีทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สวยงาม - มีป่าชุมชน และป่าใช้สอย - แม่น้ำไหลผ่านสองสาย - ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านน่าสนใจ - มีโบราณสถานที่สำคัญ หลายแห่ง - มีพระนอนองค์ใหญ่ที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่น	- พื้นที่กว้างขวาง มีทั้งป่า ภูเขา แม่น้ำ - โบราณสถานหลายแห่ง แต่การดูแลรักษาไม่ทั่วถึง	- ในบางปี เกิดปัญหาน้ำท่วมและภัยแล้ง - การบุกรุก/ลักลอบตัดไม้ ล่าสัตว์ป่า - โบราณสถานบางแห่งถูกทิ้งให้รกร้าง	- สามารถพัฒนาพื้นที่และโบราณสถานต่าง ๆ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจเพื่อการสร้างโอกาสและรายได้ให้กับชุมชนในอนาคต - มีความอุดมสมบูรณ์ของอาหารการกิน
๒. ชาวบ้านมีความรักสามัคคี ให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน	- ชาวบ้านมากกว่าร้อยละ ๗๐ สำเร็จการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษา ๔ ร้อยละ ๑๐ สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า - ร้อยละ ๓ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี - ร้อยละ ๘ ไม่ได้เรียนหนังสือ	- ขาดแคลนบุคลากรที่มีทักษะ ความรู้ความชำนาญด้านต่าง ๆ - การประกอบสัมมาชีพเป็นระดับแรงงานไร้ทักษะ - การให้ความร่วมมือกันเป็นเพียงความรู้สึกมักคุ้นแต่ไม่ได้ มาจากการคิดวิเคราะห์ผลดีผลเสีย	- ต้องพัฒนาความรู้ทักษะฝีมือด้านต่าง ๆ ให้กับชาวบ้าน
๓. หัตถกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นยังเป็นอาชีพเสริมในครัวเรือนได้พออยู่พอกินอีกทั้งยังคงอัตลักษณ์ของตนไว้ให้อนุชนรุ่นหลังตลอดจนผู้สนใจทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้มาศึกษาเรียนรู้	- ประชาชนชาวบ้าน/ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นผู้สูงอายุ	- คนรุ่นใหม่ในหมู่บ้านชุมชนขาดความสนใจและการมีส่วนร่วมในการร่วมสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น	- ผู้สูงอายุได้รับการดูแลส่งเสริมให้มีรายได้มีงานทำ อีกทั้งยังมีความภาคภูมิใจในตนเอง

จุดเด่น	จุดด้อย	สภาพปัญหา	โอกาส
๔. ด้านโครงสร้าง สาธารณูปโภคพื้นฐาน ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา อินเทอร์เน็ต การเข้าถึง สะดวก	- บางครัวเรือนยังไม่มี ไฟฟ้า - ไฟฟ้าเพื่อการเกษตรยัง มีไม่ทั่วถึง - ถนนคอนกรีต เสื่อมสภาพเป็นหลุมเป็น บ่อ บางเส้นทางยังเป็นดิน ลูกรัง - น้ำประปาไม่ได้มาตรฐาน ทั้งบ่อประปา แหล่งน้ำ ดิบ การกรองและการ จ่ายน้ำ ยังไม่ทั่วถึง - ยังไม่มีระบบ อินเทอร์เน็ตชุมชน ชาวบ้านต้องจ่ายเงินเพื่อ ติดตั้งใช้เอง	- ชาวบ้านขาดแคลนน้ำ เพื่อการอุปโภค บริโภค ที่สะอาดปลอดภัย - การสัญจรและขนส่ง พืชผลทางการเกษตรยัง ยากลำบาก - ไฟฟ้ายังมีไม่เพียงพอ - อินเทอร์เน็ตชุมชนยัง ไม่มีประสิทธิภาพ	- สามารถใช้ประโยชน์ จากโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อการพัฒนาได้ง่าย

๑.๑.๙ วิสัยทัศน์ หมู่บ้านเชิงดอย

ยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
สงบสุขตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง
หลักเลี้ยงสิ่งเสพติดแหล่งอบายมุข
สงบสุขสามัคคีปรองดอง
ปกป้องธรรมชาติรักษาความสะอาดสิ่งแวดล้อม
นอบน้อมรักศักดิ์ศรีเป็นคนดีมีคุณธรรม
เชิดชูวัฒนธรรมประเพณี

๑.๑.๑๐ พันธกิจ

- ๑) ส่งเสริมและให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และความจงรักภักดีต่อสถาบัน
- ๒) ส่งเสริมพัฒนาอาชีพ ความเป็นอยู่อย่างพอเพียงตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
- ๓) อนุรักษ์ส่งเสริมต่อต้านสิ่งเสพติด และ ลด ละ เลิก อบายมุข
- ๔) สร้างความสงบสุข ส่งเสริมให้มีความรัก สามัคคีปรองดองช่วยเหลือเกื้อกูลกันฉันพี่น้อง
- ๕) ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ปลุกฝังจิตสำนึกชาวบ้านให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม
- ๖) ส่งเสริมให้ชาวบ้านมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง หมู่บ้านปราศจากโรคระบาดตลอดจนโรคติดต่อ

๗) ดูแลรักษาครัวเรือนสิ่งแวดล้อมให้สะอาดน่าอยู่ รู้จักใช้และรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างรู้ค่าและเหมาะสม

๑.๑.๑๑ เป้าหมาย

๑) ชาวบ้านได้รับการพัฒนาในทุกด้าน มีความกินดีอยู่ดี รู้จักพึ่งพาตนเอง สร้างสรรค์เศรษฐกิจในครัวเรือนและชุมชน โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญานำมาสร้างรายได้ที่ยั่งยืน

๒) ชาวบ้านมีความสุข มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ยึดหลักแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความสุข พึ่งพาอาศัยกันและกัน ยึดมั่นในพระพุทธศาสนาและหลักธรรมคำสอน ปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีในสังคม ช่วยเหลือและเสียสละเพื่อส่วนรวม

๓) หมู่บ้านมีสิ่งแวดล้อมที่ดี สะอาดร่มรื่น น่าอยู่ รู้จักใช้พลังงานทดแทน

๑.๑.๑๒ ระเบียบหรือกฎกติกาของหมู่บ้าน

๑) งดการเลี้ยงสุราในงานศพ

๒) ห้ามตัดไม้ ทำลายป่า เผาป่าล่าสัตว์ และทิ้งขยะในเขตป่า

๓) ห้ามทิ้งขยะในที่สาธารณะ เช่น แม่น้ำลำคลอง ถนนหนทาง

๔) ห้ามจำหน่ายสุราเกินเวลา ๒ พุ่ม

๕) การจัดงานเพื่อความสนุกสนานส่วนตัว เช่น งานวันเกิด ไม่ควรเกิน ๔ พุ่ม ยกเว้นงาน แต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ งานศพ

๖) ไม่อนุญาตเปิดร้านเกม ร้านอินเทอร์เน็ต ในเขตพื้นที่ของหมู่บ้าน

๗) ผู้ที่ถูกดำเนินคดีเกี่ยวกับยาเสพติดจะถูกตัดจากการรับเงินฌาปนกิจสงเคราะห์หมู่บ้าน

๑.๑.๑๓ ประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญ

ประเพณี ๑๒ เดือน

เดือนเกี๋ยง คือ เดือนที่ ๑ ตามคติของชนเมืองเหนือ (ประมาณกันยายน - ตุลาคม)

ชาวบ้านทำบุญออกพรรษา และจัดประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ ณ ทางลงพระธาตุโมคคัลลานอุทยานพระนอน

เดือนยี่เป็ง (ประมาณเดือนตุลาคม - พฤศจิกายน)

ประเพณียี่เป็ง กลุ่มแม่บ้านและผู้สูงอายุจะเริ่มทำประทีปไว้จำหน่าย เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน

นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้การทำประทีปพร้อมกับกลุ่มแม่บ้านและกลุ่มผู้สูงอายุได้

เดือนสาม (ประมาณเดือนธันวาคม - มกราคม)

ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุวัดโมคคัลลานและสืบชะตาหลวง

เดือนสี่ (ประมาณมกราคม-กุมภาพันธ์)

ประเพณีตานข้าวใหม่ หลังเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จและชาวบ้านจะนำข้าวใหม่มาถวายทานทำบุญที่วัด และทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ญาติผู้ล่วงลับให้ได้กินข้าวใหม่

เดือนห้า (ประมาณเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม)

ทำบุญเดือนห้าเป็ง

เดือนหก (ประมาณเดือนมีนาคม - เมษายน)

ประเพณีบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนของวัดโมคคัลลาน

เดือนเจ็ด (เดือนเมษายน)

ประเพณีปีใหม่เมืองเริ่มจัดตั้งแต่วันที่ ๑๓ - ๒๐ เมษายน รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ พ่ออู๋แม่อู๋

เดือนแปด

พิธีขอฝน บางปีฝนแล้งมาก ๆ ชาวบ้านจะทำพิธีขอฝนที่สบน้ำแม่เตี้ยะ

เดือนเก้า (ประมาณพฤษภาคม-มิถุนายน)

ประเพณีการเลี้ยงผี เช่นผีบรรพบุรุษ ปู่หม่อนย่าหม่อน เสือบ้านเสือเมือง

เดือนเก้าดับ

จัดประเพณีสงกรานต์บูชาตุ๊กตาโมคคัลลาน สักการะรูปปั้นเหมือนหลวงปู่แก้ว และรอยพระบาทพระโมคคัลลานะ ณ สำนักสงฆ์โมคคัลลาน

เดือนสิบ (ประมาณเดือน มิถุนายน-สิงหาคม)

ประเพณีเข้าพรรษา

เดือนสิบสอง (ประมาณกันยายน-ตุลาคม)

ทำบุญเดือน ๑๒ ทานสลากภัต สลากโชคทำบุญให้กับญาติพี่น้องผู้ล่วงลับ

๑.๑.๑๔ แหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน

เส้นทางท่องเที่ยวบ้านเชิงดอย

(๑) เส้นทางที่มาของวัดโมคคัลลานและศาสนสถานที่สำคัญของหมู่บ้าน

ซึ่งเป็นเรื่องเล่าเก่าแก่สืบทอดเส้นทางสายธรรมตามรอยพระมหาโมคคัลลานะ เริ่มที่การเดินทางขึ้นบันไดนาค ๒๒๐ ขั้น ไปสู่พระธาตุโมคคัลลาน ซึ่งเป็นที่ประทับรอยพระบาทของพระมหาโมคคัลลานะ อัครสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของหลวงปู่แก้วสุทโธ สหายทางธรรมของหลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ ผู้สร้างพระธาตุโมคคัลลาน ชมวิวทิวทัศน์ของจังหวัดลำพูนและเชียงใหม่

(๒) วัดเก่าหนองเตา (โมคัลลานเดิม)

ศึกษาเยี่ยมชมวิหารเก่า เรื่องเล่าในตำนานพญานาคและตาน้ำผุด

วัดเก่าหนองเตา (วัดโมคคัลลานเดิม) สร้างขึ้นเนื่องจากชาวบ้านที่จะขึ้นไปทำบุญที่บนพระธาตุโมคคัลลานต้องใช้เวลามากในการขึ้นลง ตลอดจนพระภิกษุสงฆ์ที่ต้องเดินทางไปบิณฑบาตในหมู่บ้านค่อนข้างยากลำบาก จึงได้มีการสร้างวัดหนองเตาขึ้นมาเพื่อให้ชาวบ้านมาทำบุญได้สะดวก พระสงฆ์สามารถเดินทางไป-มาสะดวกยิ่งขึ้น ที่วัดแห่งนี้มีหนองน้ำขนาดประมาณ ๑๐ ไร่ ชื่อว่า หนองเตา ซึ่งมีเรื่องเล่าถึงคำศักระสิทธิ์ที่อยู่ใต้หนองเตาและพญานาคที่สิงสถิตในหนองน้ำแห่งนี้ ซึ่งมีน้ำผุดขึ้นมาตามธรรมชาติ โดยที่หนองแห่งนี้ไม่มีแหล่งน้ำจากที่อื่นใดเลย ทั้งนี้ วัดเก่าหนองเตาถูกทิ้งร้างเนื่องจากเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๖ เกิดน้ำท่วมหนักและท่วมขังวัดหนองเตาเป็นเวลานานหลายปี ชาวบ้านและเจ้าอาวาสในสมัยนั้นจึงได้ทำการย้ายวัดขึ้นมาตั้งใหม่ในหมู่บ้าน โดยมีผู้บริจาคที่ดินสร้างวัดขึ้นมาใหม่

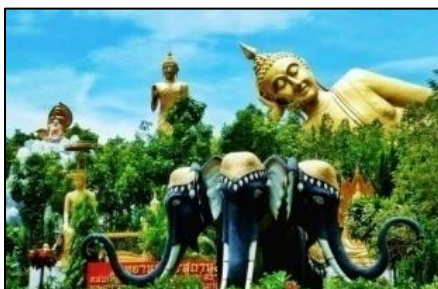
วัดเก่าหนองเตามีวิหารโบราณที่สวยงามซ่อนตัวอยู่หลังต้นไม้ใหญ่ มองไม่เห็นเมื่ออยู่ภายนอก ต้องเดินเข้าไปหลังต้นไม้ใหญ่เท่านั้น และผู้ที่มาเคารพกราบไหว้มักจะโชคดีสมปรารถนาถ้วนทุกคน

ทุก ๆ ปีในเดือนเก้าเหือน ชาวบ้านจะไปประกอบพิธีฟังธรรมโปรดเมตตาต่อทุกสรรพสิ่งที่สถิตอยู่บริเวณวัดหนองเตา และเลี้ยงเจ้าแม่สองนางซึ่งเป็นผู้ปกป้องรักษาอาณาบริเวณดังกล่าวไม่ให้ผู้ที่ทำผิดคิดร้ายมารบกวนสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้

(๓) อุทยานพระนอน

เป็นสถานที่ประดิษฐานพระนอนปางไสยาสน์องค์ใหญ่สูง ๑๕ เมตร ยาว ๘๐ เมตร ตั้งโดดเด่นตามแนวเขาโมคคัลลาน นักท่องเที่ยวนิยมขึ้นมาสักการะบูชาตลอดปี โดยเฉพาะวันหยุดและเทศกาลต่าง ๆ บนอุทยานแห่งนี้ยังมีม่อนขุมข้าวโบราณซึ่งมีตำนานทางประวัติศาสตร์เล่าขานว่า มีเม็ดข้าวขนาดใหญ่วางปิดหลุมขนาดใหญ่ไว้ภายในมีศาสตราวุธโบราณนับร้อยปี ต่อมาพระครูนิพัฒน์ ธรรมทิน เจ้าอาวาสวัดโมคคัลลาน ได้รับการถวายเงินให้สร้างพระธาตุม่อนขุมข้าวไว้ใกล้ ๆ กับหลุมข้าวแห่งนี้ เพื่อไว้ให้กับพุทธศาสนิกชนได้มาสักการะบูชาและศึกษาประวัติศาสตร์

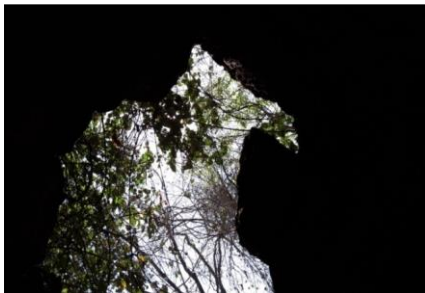
(๔) จุดเย็บมขมไม้กลายเป็นหิน

เป็นบริเวณที่มีกลุ่มหินชั้นลักษณะเหมือนไม้ วางเรียงรายบนพื้นที่ประมาณ ๕๐๐ ตารางเมตรอยู่เชิงเขาห่างจากหมู่บ้าน ประมาณ ๑.๕ กิโลเมตร เป็นจุดที่น่าสนใจในการศึกษาธรรมชาติของหินที่มีรูปร่างและลักษณะเหมือนไม้ซึ่งอดเชื่อไม่ได้ว่าไม้กลายเป็นหิน

(๕) ส่องไฟชมหินย้อยภายในถ้ำมะเกลือ

เที่ยวถ้ำมะเกลือ ความลึกประมาณ ๑๐ เมตร ตามผนังถ้ำจะปรากฏหินย้อย สวยงามมากในช่วงฤดูฝน การเดินทางไปสู่ถ้ำมะเกลือใช้เส้นทางเดียวกับจุดเย็บมขมไม้กลายเป็นหิน เดินทางได้อย่างสะดวกทั้งรถยนต์ รถจักรยานยนต์ และรถจักรยาน

(๖) แหล่งเรียนรู้การย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติและการทอผ้า

แหล่งเรียนรู้การย้อมผ้าด้วยหินโมคคัลลาน สิ่งมหัศจรรย์เพียงแห่งเดียว นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์ด้านการย้อมผ้าฝ้ายด้วยหินดินดานและสีเปลือกไม้อื่น ๆ ตามธรรมชาติ และจะได้ฝึกเรียนรู้วิถีการทอผ้าซึ่งเป็นงานหัตถกรรมดั้งเดิมของชาวบ้านเชิงดอย

(๗) แหล่งเรียนรู้การจักสาน

(๘) แหล่งเรียนรู้ด้านการเย็บผ้าด้วยมือ (ผ้าคันมือ)

ผ้าเย็บมือเป็นภูมิปัญญาของคนโบราณเมื่อขณะที่ยังไม่มีเครื่องมือเช่นจักรเย็บผ้า เริ่มจากการดัน การเย็บ ตะเข็บธรรมดาและเย็บไขว้เพิ่มความแข็งแรงของการต่อผ้า ต่อมาลวดลายดังกล่าวเป็นที่นิยมเนื่องจากมีความสวยงาม สร้างลวดลายบนผืนผ้าเป็นเอกลักษณ์

(๙) แหล่งเรียนรู้ด้านการทำเกษตรพอกิน

(๑๐) แหล่งเรียนรู้ด้านการทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำหมักสวนเกษตรอินทรีย์และสวนสมุนไพร

เป็นแหล่งเรียนรู้การทำปุ๋ยหมักแบบไม่พลิกกลับกอง การทำสวนเกษตรอินทรีย์เกษตรปลอดภัย สวนเกษตรสมุนไพร และการใช้สมุนไพรในการรักษา การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์

๑.๑.๑๕ เกียรติบัตรและรางวัลที่ได้รับ

- ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ พัฒนาหมู่บ้านจัดการขยะ
รับรางวัล ZERO WASTE จากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
- ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๕๙ พัฒนาบ้านสวยเมืองสุข
รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ ๑ จังหวัดเชียงใหม่
- ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ พัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง
รับรางวัลรองชนะเลิศอันดับ ๒ จังหวัดเชียงใหม่
- ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ พัฒนาหมู่บ้านสู่หมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชน CBT
- ปี พ.ศ. ๒๕๖๔ รับรางวัล บ้านสวยเมืองสุขระดับที่ ๒ ของอำเภอจอมทอง
รางวัลหมู่บ้านปลอดไข้เลือดออก ๖ ปีซ้อน

๑.๒ การศึกษาเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการชุมชน

๑.๒.๑ ความผูกพันกับประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม

ระบบบริหารจัดการบ้านเชิงดอย หมู่ที่ ๓ ตำบลสบเตี๊ยะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ จากประวัติความเป็นมาของคนในชุมชนที่อยู่ร่วมกัน จะมีความละเอียดอ่อนต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม ความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ ความเชื่อ และการปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนา การเข้าไปศึกษาเกี่ยวกับระบบบริหารจัดการชุมชนบ้านเชิงดอย หมู่ ๓ ตำบลสบเตี๊ยะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ หมู่บ้านมีความเป็นมาและความผูกพันกับประวัติศาสตร์ ความเชื่อตลอดจนการเคารพ มีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีรากเหง้า ความเป็นมาสืบทอด ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความผูกพันทางจิตวิญญาณ และความเชื่อในพระพุทธศาสนาว่า พระโมคคัลลาน เคยเหยียบลงตรงกลางดอยโมคคัลลาน ปรากฏเป็นรอยขนาดใหญ่บนหินให้เห็น จนเรียกขานชื่อดอยแห่งนี้ว่า ดอยโมคคัลลาน รวมทั้งบริเวณเชิงดอยเป็นหมู่บ้านเชิงดอยจนถึงปัจจุบัน

๑.๒.๒ ชุมชนยึดหลักความพอเพียงในการดำเนินชีวิตและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การดำเนินชีวิตของคนในหมู่บ้านชุมชน ต่างยึดหลักการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีความพอเพียง พออยู่พอกินตามวิถีชนบทไทย อีกทั้งยังคงมีความเรียบง่ายในการประกอบอาชีพ การใช้ชีวิตในชุมชน มีการปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงไก่ เลี้ยงเป็ด เพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร ชุมชนอยู่ใกล้พื้นที่ป่าสามารถหาของป่าเช่น หน่อไม้ มาถนอมอาหารไว้รับประทาน ใช้วัฒนธรรมมาเป็นแบบแผนชีวิตแต่ละช่วงเวลา ประชาชนแต่ละช่วงวัย ใช้ชีวิตตามวิถีที่สอดคล้องตามช่วงวัย ตั้งแต่เด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ และวัยสูงอายุ อาจมีการรับวัฒนธรรม วิถีความคิด ความเชื่อของสังคมเมืองเข้ามาบ้าง แต่ก็ยังสามารถรักษาวิถีชีวิตความพอเพียงดั้งเดิมเอาไว้ได้ โดยมีกลุ่มผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ผู้ทรงภูมิปัญญา ยังคงสืบสานรักษาไว้ได้อย่างมั่นคง เช่น ประเพณีสิบสองเป็ง เป็นต้น ในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีกลุ่มทอผ้าบ้านเชิงดอยซึ่งเป็นกลุ่มที่อนุรักษ์ผ้าทอ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเพิ่มมูลค่าโดยการแปรรูปเป็นเสื้อผ้าสำเร็จรูป กระเป๋า ยาม ตลอดจนได้รวบรวมและ

เรียนรู้ภูมิปัญญาด้านการทำฝ้ายกล้านา ซึ่งชาวบ้านเชิงดอยได้ค้นคิดภูมิปัญญาในการใช้หินโมคัลลาเป็นสี ย้อมผ้า อันเป็นอัตลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเฉพาะถิ่นที่เกิดขึ้นและเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ ชุมชน ก่อให้เกิดรายได้สู่ชุมชนอย่างแท้จริง ในส่วนของวัตถุดิบคือ ฝ้าย ชุมชนได้คิดที่จะปลูกฝ้ายเพื่อใช้ใน กระบวนการตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง ปลายทาง ซึ่งจะทำให้ต้นทุนการผลิตลดลง รายได้เพิ่มขึ้น

๑.๒.๓ การบริหารจัดการชุมชนโดยผู้นำที่มีความเข้มแข็ง องค์กรชุมชนเข้มแข็ง ตลอดจนมีความรัก

ความสามัคคี และความเอื้ออาทรในชุมชน

ความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ของผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) คณะกรรมการหมู่บ้าน องค์กรในชุมชน มีการรวมกลุ่มกัน บริหารจัดการหมู่บ้านโดยมีการกำหนด ทิศทาง วิสัยทัศน์ การพัฒนาหมู่บ้านร่วมกัน มีการ ประชุมปรึกษาหารือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผู้อาวุโส ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ ชาวบ้าน กลุ่มองค์กรภายใน ชุมชน มีการรวมกลุ่มจากกลุ่มเล็ก ๆ ขยายไปสู่อุตสาหกรรมและหัตถกรรมในครัวเรือน กลุ่มทอผ้าบ้านเชิงดอย จนปัจจุบันเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงในการผลิตสินค้าผ้าฝ้ายทอมือ ที่มีเอกลักษณ์ เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการย้อมผ้าด้วยหินธรรมชาติ กระบวนการเหล่านี้ มีความเป็นมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มรวมกัน อยู่เป็นหมู่บ้าน มีการตั้งผู้ใหญ่บ้านสืบทอดมา จนถึงผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันซึ่งมีความเป็นผู้นำที่เข้มแข็ง สามารถ สร้างความร่วมมือร่วมใจ ในการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นอย่างดียิ่ง มีการแข่งขัน ผ่านกลไกสมัยใหม่ มีการจัดตั้ง กรรมการหมู่บ้านแต่ละฝ่าย องค์กรภาคีเครือข่าย อสม. กลุ่มพัฒนาสตรี กลุ่มอาชีพ กองทุนหมู่บ้าน โรงเรียน วัด เยาวชน ปราชญ์ชุมชน และผู้สูงอายุ

โครงสร้างคณะกรรมการหมู่บ้านเชิงค้อย หมู่ที่ ๓ ตำบลสบเตี๊ยะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ข้อมูลปราชญ์ชุมชนบ้านเชิงดอย หมู่ที่ ๓ ตำบลสบเตี๊ยะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ที่	ชื่อ สกุล	อายุ	บ้านเลขที่	ปราชญ์ชุมชนด้าน	หมายเหตุ
๑.	นายอินตา นันต๊ะเล	๖๘	๒/๑	การค้นหาสีย้อมผ้าจากธรรมชาติ	
๒.	นายวัน กาวิล	๗๓	๒๑	การจักสานด้วยไม้ไผ่	
๓.	นายอุ้น บุญมาปะ	๗๘	๑๒๓	การจักสานด้วยใบตาล	
๔.	นายอ้าย ยานะโส	๗๒	๖๒	การจักสานด้วยไม้ไผ่	
๕.	นางสมพร นันต๊ะเล	๖๘	๒/๑	การย้อมผ้า	
๖.	นางไผ่ จันทรสม	๕๖	๑๕๓	การทอผ้า การทอลายจกล้านนา	
๗.	นางแสงคำ ยานะโส	๗๑	๙๘	งานใบตอง	
๘.	นางจัน ทาระนัด	๗๓	๖๙	การปั่นเส้นฝ้าย	
๙.	นายบุญ บุญมาปะ	๕๘	๑๐๓	เล่าเรื่องชุมชน ป่า สมุนไพร	

๑.๓ การศึกษาเรียนรู้นโยบายภาครัฐและผลกระทบต่อการพัฒนาของชุมชน

หมู่บ้านเชิงดอย เป็นหมู่บ้านขนาดเล็กมีจำนวนครัวเรือนเพียง ๑๕๐ ครัวเรือน ประชากรจำนวน ๕๕๐ คน โดยรายได้ของประชากรในหมู่บ้านมาจากภาคเกษตรเฉลี่ย ๓๐,๐๐๐ บาท / ครัวเรือน / ปี และนอกภาคเกษตรเฉลี่ย ๓๕,๐๐๐ บาท / ครัวเรือน / ปี ซึ่งนับเป็นรายได้ที่ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากหมู่บ้านมีพื้นที่ทำการเกษตรเพียง ๕๕๐ ไร่ โดยแบ่งเป็นพื้นที่สำหรับทำนา ๓๐ ไร่ พื้นที่ทำไร่ ๔๐ ไร่ พื้นที่ทำสวน ๒๘๐ ไร่ และอื่น ๆ จำนวนประมาณ ๒๐๐ ไร่

การส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อการพัฒนาหมู่บ้านเชิงดอย มีทั้งในรูปแบบของรัฐคิดให้ คือ บริหารจัดการให้ทั้งหมดทั้งกระบวนการ และรูปแบบที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจเพื่อดำเนินการตามความต้องการของชาวบ้านเอง ประกอบด้วย

๑.๓.๑ โครงการกองทุนหมู่บ้าน

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า แม้การจัดโครงการของภาครัฐจะมีเจตนาเพื่อส่งเสริมและพัฒนาความอยู่ดีกินดีของชาวบ้านแต่ผลกระทบในระยะยาวอาจจะเป็นการเพิ่มปัญหาด้านอื่นแก่ประชาชนได้ เช่นกรณีโครงการกองทุนหมู่บ้านของบ้านเชิงดอย ข้อมูลจากผู้นำชุมชนและชาวบ้านสอดคล้องกันคือ ช่วยลดปัญหาข้อจำกัดด้านการกู้ยืม โครงการกองทุนหมู่บ้านส่งผลทำให้อัตราการกู้ยืมของครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น โดยเหตุผลหลักในการกู้ยืมคือเพื่อการลงทุนทำการเกษตร การซ่อมแซมบ้าน การบริโภค ซึ่งสอดคล้องกับผลของการดำเนินโครงการฯ กล่าวคือการบริโภคของครัวเรือนที่เพิ่มมากขึ้น แต่ปัญหาที่ตามมาซึ่งน่าเป็นห่วงอย่างยิ่งคือ การเพิ่มขึ้นของหนี้สินภาคครัวเรือน และที่สำคัญคือมีแนวโน้มของการเกิดหนี้เสียจำนวนมากที่ส่งผลกระทบต่อดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านของคณะกรรมการกองทุนฯ

๑.๓.๒ โครงการร้านค้าชุมชนประชารัฐ

โครงการร้านค้าชุมชน เป็นโครงการที่ทำให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ซึ่งช่วยแก้ไขปัญหาค่าครองชีพของชาวบ้านเชิงดอยได้เป็นอย่างดีในสถานะที่เศรษฐกิจของประเทศยังคงอยู่ในช่วงอ่อนแอ ค่าครองชีพสูง รายได้ของชาวบ้านลดลง และยังมาผนวกกับโครงการลดต้นทุนมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (โควิด-๑๙) อาทิ มาตรการคนละครึ่ง ร้านธงฟ้า บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งเป็นการช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน

๑.๓.๓ โครงการผันน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้า

บ้านเชิงดอยใช้น้ำอุปโภค บริโภคจากแหล่งน้ำธรรมชาติที่ไหลผ่านหมู่บ้าน 2 สาย คือ ลำน้ำแม่เตี๊ยะ และลำน้ำแม่กลาง ทั้งนี้ ในช่วงฤดูแล้งแหล่งน้ำดิบจะมีไม่เพียงพอต่อการผลิตน้ำประปาและน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งส่วนใหญ่ชาวบ้านจำเป็นต้องซื้อน้ำดื่มเป็นขวดจากโรงงานผลิตน้ำดื่มนอกหมู่บ้าน ส่วนน้ำเพื่อการเกษตรในช่วงหน้าแล้งจำเป็นต้องเจาะบ่อบาดาลกลางลำน้ำแม่เตี๊ยะที่แห้งแล้วลากโยงสายไฟจากหมู่บ้านเพื่อไปสูบน้ำจากบ่อเพื่อใช้ในการรดน้ำสวนลำไย ซึ่งสิ่งที่ชาวบ้านต้องการอย่างยิ่งคือโครงการสร้างฝายเก็บน้ำกั้นลำน้ำแม่เตี๊ยะ และโครงการผันน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้า ซึ่งจะสามารถบรรเทาและแก้ไขปัญหการขาดแคลนน้ำได้ในระดับหนึ่ง

๑.๓.๔ โครงการขยายเขตไฟฟ้าเพื่อการเกษตร

พื้นที่การเกษตรของหมู่บ้านเชิงดอยทั้งที่เป็นสวนลำไยและนาข้าวส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชุมชนหมู่บ้านที่ระบบไฟฟ้ายังเข้าไปไม่ถึง ทำให้ชาวบ้านจำนวนหนึ่งประสบปัญหาในการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสูบน้ำบาดาล และสูบน้ำจากลำห้วยลำเหมืองเพื่อการรดน้ำพื้นที่สวนและนา ทั้งนี้ หากมีโครงการไฟฟ้าเพื่อการเกษตรก็จะสามารถบรรเทาปัญหาได้ ในการนี้ นักศึกษาหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖ (กป.๑๑) ได้ประสานเป็นการภายในเพื่อให้การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเข้ามาช่วยเหลือแก้ไขปัญหาระบบไฟฟ้าให้กับชาวบ้านเชิงดอยในเบื้องต้นด้วยแล้ว

ส่วนที่ ๒ ประเด็นการพัฒนาของชุมชน

๒.๑ ความเสี่ยงที่จะไม่มีชีวิตที่มั่นคงของบุคคล ครอบครัว และชุมชน

จากการรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการลงพื้นที่เพื่อพูดคุยกับผู้นำท้องที่และชาวบ้านเชิงดอย ตำบลสบเตี๊ยะ อำเภอจอมทอง คณะผู้ศึกษาสามารถวิเคราะห์แยกได้เป็น ๓ ประเด็น ดังนี้

๒.๑.๑ การจัดการแหล่งน้ำให้เพียงพอต่อการเกษตรในชุมชน

สภาพปัญหา

บ้านเชิงดอยมีแหล่งน้ำที่สำคัญตามธรรมชาติ ๒ แหล่ง ที่ไหลผ่านหมู่บ้านคือ ลำน้ำแม่เตี๊ยะและลำน้ำแม่กลาง ซึ่งไหลมาบรรจบกันเรียกว่า “สบเตี๊ยะ” (ที่บริเวณหมู่ ๓) โดยแหล่งน้ำมีสภาพแห้งขอดในฤดูแล้ง น้ำดิบมีปริมาณไม่เพียงพอต่อการผลิตน้ำประปาและน้ำใช้เพื่อการเกษตร ซึ่งบ้านเชิงดอย ไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำไว้ใน การอุปโภคบริโภค มีเพียงฝายชะลอน้ำคอนกรีตขนาดเล็กซึ่งมีสภาพชำรุดบริเวณจุดส่งน้ำ อีกทั้งหน้าฝายมีสภาพตื้นเขิน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่มีงบประมาณสำหรับการซ่อมบำรุงฝาย จึงไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ใน ช่วงฤดูแล้งได้ ประชาชนจึงทำได้เพียงเจาะบ่อน้ำตื้นในพื้นที่ เพื่อหาแหล่งน้ำ

ประเด็นการพัฒนาแก้ไขปัญหา

ผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน ตลอดจนประชาชนในหมู่บ้านได้มีข้อเสนอแนะไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีการจัดทำแผนงาน/โครงการซ่อมแซมบำรุงชุดรอกหน้าฝาย เพื่อให้มีสภาพการใช้งานเป็นปกติ สามารถกักเก็บน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหการขาดแคลนน้ำของภาคเกษตรได้ ทั้งนี้ ประเด็นการพัฒนาแหล่งน้ำทางคณะผู้ศึกษาได้เห็นสภาพปัญหาและได้เห็นโอกาสจึงมีแนวทางการแก้ไขปัญหาดังนี้

- (๑) ประสาน/จัดหาแหล่งงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ เทศบาลตำบลสบเตี๊ยะ องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ กรมชลประทาน โดยหมู่บ้านเชิงดอย ตำบลสบเตี๊ยะ เสนอปัญหา ความต้องการไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วย
- (๒) หมู่บ้านเชิงดอยควรกำหนดแผนการพัฒนาหมู่บ้านโดยจัดทำโครงการชุดรอกหน้าฝายแม่เตี๊ยะและซ่อมแซมฝายแม่เตี๊ยะ
- (๓) หมู่บ้านเสนอแผนงาน โครงการชุดรอกน้ำแม่เตี๊ยะ
- (๔) หมู่บ้านเสนอแผนงาน โครงการชุดรอกน้ำแม่กลาง
- (๕) หมู่บ้านเสนอแผนงาน โครงการก่อสร้างสถานีสูบน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้า

บ้านเชิงดอยมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่พอเพียง แต่มีปัญหาการบริหารจัดการน้ำให้เพียงพอ ตลอดปี และทั่วถึงกับกลุ่มผู้ใช้น้ำทุกกลุ่ม ทั้งเพื่อการอุปโภค บริโภค และเพื่อการเกษตร ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การปกครองท้องถิ่นในพื้นที่ เทศบาลตำบลสบเตี๊ยะอำเภอจอมทอง องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ และกรมชลประทาน ต้องประสานการร่วมมือกันแก้ไขปัญหา ในระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาวอย่างยั่งยืน

๒.๑.๒ การจัดการป่าชุมชน เพื่อการบริโภคในชุมชน และการสร้างรายได้

สภาพปัญหา

สภาพภูมิประเทศบ้านเชิงดอยเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและพื้นที่ติดอุทยานแห่งชาติออบหลวง ประชาชนได้อาศัยพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและพื้นที่ติดอุทยานแห่งชาติในการดำรงชีวิต เช่น การเก็บหาของป่า เห็ด หน่อไม้ ลำสัตว์ ตัดไม้เพื่อเผาถ่านในอดีต ปัจจุบันพื้นที่ป่าไม่ได้นำมาสร้างมูลค่าให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจในหมู่บ้าน โดยแต่เดิมทางราชการพยายามแยกป่ากับประชาชนโดยเด็ดขาด แต่ด้วยความเป็นวิถีชีวิตของชุมชน ประชาชนจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยพื้นที่ป่า จากสถานการณ์ในปัจจุบันที่เศรษฐกิจ สังคมเปลี่ยนแปลงไป การจัดการ

พื้นป่าในชุมชนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและเกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ อนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังต่อไปด้วย กรมป่าไม้ได้ประกาศพื้นที่ป่าชุมชนประมาณ ๔๐๐ ไร่ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๐ ตามความต้องการของชุมชน ทั้งนี้ ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการดูแลป่าชุมชน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องบ้านเชิงดอย

ประเด็นการพัฒนาแก้ไขปัญา

หมู่บ้านเชิงดอยได้เสนอขอใช้พื้นที่ ป่าสงวนแห่งชาติ ๒ แห่ง จำนวน ๒ แปลง จำนวนเนื้อที่รวม ๑,๓๐๐ ไร่ เพื่อเป็นป่าชุมชน นำมาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจไม่เพิ่ม ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน นอกจากนั้นแล้วประชาชนยังสามารถเก็บและใช้ทรัพยากรจากป่า ได้อย่างถูกต้อง จามระเบียบกฎหมายขณะเดียวกัน ชุมชนได้คืนสภาพปลูกป่าเพิ่มเติม มีคณะกรรมการชุมชนและดูแลรักษาป่า ปัจจุบันกรมป่าไม้ได้อนุญาตให้พื้นที่แล้ว ๑ แปลง ๔๐๐ ไร่ คณะผู้ศึกษาเห็นว่ามศักยภาพการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน ทั้งนี้ หมู่บ้านได้เริ่มจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนและมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชุมชนแล้วบางส่วนในปีที่ผ่านมา ซึ่งคาดว่าภายหลังจากสถานการณ์การระบาดของโรค COVID-๑๙ ลดลง จะสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี

๒.๑.๓ การสร้างทักษะฝีมือใหม่ และการพัฒนาทักษะฝีมือให้สูงขึ้น การแปรรูป การตลาดเพื่อเพิ่มรายได้ และลดต้นทุนการผลิตของชุมชน

สภาพปัญหา

ชาวบ้านสบเตี๊ยะมีกลุ่มอาชีพทอผ้าและเกษตรกรรมผู้ปลูกลำไยเป็นอาชีพหลัก แต่ยังขาดทักษะฝีมือ การพัฒนาทักษะฝีมือเพื่อเพิ่มผลผลิตภาพ การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า การตลาดเพื่อรายได้และการจัดการเพื่อลดต้นทุน โดยพบว่า

(๑) เกษตรกรผู้ปลูกลำไยไม่มีการจัดตั้งกลุ่ม/รวมกลุ่ม เพื่อรวบรวมผลผลิต ต่อรอราคาซื้อ-ขาย กับพ่อค้าคนกลาง แต่เกษตรกรเรียกร้องให้ทางราชการมีการประกันราคาสินค้าให้ได้ราคาที่เกษตรกรสามารถอยู่ได้

(๒) กลุ่มทอผ้าบ้านเชิงดอยเป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง มีองค์ความรู้ต้องการผลิต และภูมิปัญญาการผลิตจากวิถีชีวิตชุมชน ที่สืบทอดต่อกันมา จนเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น มีการย้อมผ้าโดยใช้หินธรรมชาติเป็นสีย้อม สร้างความสนใจให้กับผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ ช่องทางการจำหน่าย ยังจำหน่ายในหมู่บ้าน การเป็นขายหน้าร้าน การเยี่ยมชมกลุ่มและการจัดแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในงานแสดงสินค้าต่าง ๆ เท่านั้น ยังไม่มีช่องทางการจำหน่ายที่รวดเร็วทันสมัย ซึ่งมีความจำเป็นต้องทำ Online เพื่อให้สามารถสร้างการรับรู้ สื่อสารกับกลุ่มลูกค้า/ผู้บริโภคได้โดยตรง ต้องเสริมสร้าง/พัฒนาช่องทางการจำหน่ายทาง Online ให้เกิดขึ้น และมีความเข้มแข็งต่อไป

ประเด็นการพัฒนาแก้ไขปัญา : กลุ่มทอผ้าบ้านเชิงดอย

(๑) ส่งเสริมพัฒนาช่องทางการจำหน่ายแบบออนไลน์และออฟไลน์ โดยหน่วยงานส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงอุตสาหกรรม สถาบันการศึกษา จัดอบรมพัฒนาทักษะ ด้านการจำหน่ายออนไลน์ ความรู้และเทคนิควิธีการต่าง ๆ

(๒) ส่งเสริมลดต้นทุนผลิตตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง ปลายทาง โดยการปลูกฝ้ายในพื้นที่หมู่บ้าน ทดแทนการจัดซื้อฝ้ายดิบจากตลาด เกษตรกรผู้ปลูกฝ้าย แม้ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้า สามารถมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการปลูกพืชเศรษฐกิจลำไยเพียงอย่างเดียว ตลอดจนการปลูกพืชนำไปเป็นสีย้อมธรรมชาติ เช่น ขมิ้น คราม เป็นต้น

(๓) การเพิ่มมูลค่าให้กับการผลิตผ้าทอ การเพิ่มทักษะฝีมือในด้านการย้อม มีสีให้เลือกที่หลากหลาย ลวดลายที่เป็นที่ต้องการของตลาด การเสริมลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะด้วยลายจกล้านนา แต่ยังคงไว้ซึ่งการย้อมสีด้วยหินธรรมชาติ (หินโมคัลลาน)

(๔) การสร้างการรับรู้ในตัวเรื่องราวสินค้าผ้าทอ (story) โดยการตั้งชื่อสามารถสื่อสารถึงประวัติความเป็นมา และคุณค่าด้านรู้สึกที่มีต่อสินค้าเพิ่มมูลค่า (ราคา) ให้กับสินค้าผ้าทอ

(๕) การพัฒนาแปรรูปออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ด้วยการออกแบบการตัดเย็บเป็นเสื้อ กางเกง ผ้าผืน ผ้าพันคอ กระเป๋าย่าง ฯลฯ ให้ทันสมัยตรงกับความต้องการของผู้บริโภค

(๖) การพัฒนาและสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอ เพื่อเพิ่มมูลค่าและเครือข่าย Value chain เพิ่มช่องทางแลกเปลี่ยนสินค้า ลดต้นทุน และการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายแบบเครือข่าย

ประเด็นการพัฒนาแก้ไขปัญหา : เกษตรกรผู้ปลูกลำไย

(๑) จัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย เพื่อรวบรวมผลผลิตต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลาง การจัดซื้อปัจจัยการผลิต (ปุ๋ย) เคมีพันธุ์ (เท่าที่จำเป็น) และเป็นการสร้างโอกาสในการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในรูปแบบของกลุ่มเกษตรกรวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกลำไยบ้านเชิงดอย

(๒) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับประกัน ราคาซื้อลำไยในฤดูการผลิตให้กับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยในฤดูการที่ราคาตกต่ำ ทั้งนี้ต้องเป็นไปด้วยความจำเป็น

(๓) พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในหมู่บ้านให้เพียงพอ ต่อความต้องการของเกษตรกรและพื้นที่เพาะปลูก

(๔) นำเทคโนโลยีมาปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตให้ได้หลักการผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูงขึ้นและลดต้นทุน เช่น โซล่าเซลล์ พลังงานสูบน้ำ ระบบน้ำหยดอัจฉริยะเพื่อประโยชน์

๒.๒ ระดับการพัฒนาของชุมชน

จากการลงพื้นที่พูดคุยกับชาวบ้านเชิงดอย ตำบลสบเตี๊ยะ อำเภอจอมทอง และเก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คณะผู้ศึกษาเห็นว่า บ้านเชิงดอยมีการพัฒนาอยู่ในระดับ “พออยู่ พอกิน” โดยมีศักยภาพครบทั้ง ๔ ด้าน ดังนี้

๑) มิติด้านจิตใจและสังคม กล่าวคือ มีความสามัคคีและร่วมมือกันของคนในหมู่บ้าน มีข้อตกลงร่วมกันของคนในหมู่บ้าน มีกองทุน และรู้จักสิทธิและหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตย

๒) มิติด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือ มีการลดรายจ่าย สร้างรายได้ และรวมกลุ่มพัฒนาอาชีพ

๓) มิติด้านการเรียนรู้ กล่าวคือ ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับหมู่บ้าน ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างคุณค่า มีและใช้ข้อมูลชุมชน

๔) มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ มีการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ทั้งนี้ บ้านเชิงดอย ตำบลสบเตี๊ยะ อำเภอจอมทอง สามารถเป็นต้นแบบการใช้ชีวิตพึ่งตนเอง ทำกิน ทำใช้ในครัวเรือน เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และมีการออม ด้วยกิจกรรม ดังนี้

- ส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (ครัวเรือนพัฒนา)
- ครัวเรือนพัฒนาจัดทำแผนชีวิต นำเข้าสู่เวทีการทบทวนแผนชุมชน
- ครัวเรือนพัฒนาปฏิบัติตามกิจกรรมตามแผนพัฒนาชีวิต
- เพิ่มพูนทักษะการดำรงชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงตามศักยภาพและความสนใจ

- จัดเวทีสรุปผลการพัฒนาครอบครัวในภาพรวม ส่งเสริมความเป็นครัวเรือนต้นแบบจัดทำเป็นเอกสารองค์ความรู้เพื่อเผยแพร่ขยายผล
- ประเมินความสุขมวลรวมของชุมชน (Gross Village Happiness : GVH)

๒.๓ สัดส่วนจำนวนครัวเรือนที่ไม่พอยู่พอกิน

จากการลงพื้นที่พูดคุยกับชาวบ้านเชิงดอย ตำบลสบเตี๊ยะ อำเภอจอมทอง และเก็บรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คณะผู้ศึกษาเห็นว่า บ้านเชิงดอย “ไม่มีครัวเรือนที่ไม่พอยู่พอกิน” ทั้งนี้ผู้นำท้องถิ่น ตลอดจนชาวบ้านชุมชนบ้านเชิงดอย ตำบลสบเตี๊ยะ อำเภอจอมทอง ให้ข้อมูลเพิ่มเติมตรงกันว่า “ไม่มีการขอกันกิน แต่แบ่งปันและเอื้ออาทรกัน”

๒.๔ กิจกรรมการพัฒนาที่ชุมชนจะทำเองเพื่อให้ทุกชีวิตอยู่ดีมีสุขในปี (Post COVID-19)

๒.๔.๑ โครงการการพัฒนาเพื่อยกระดับทักษะฝีมือการทอผ้าและเพิ่มโอกาสทางการตลาด (Post COVID-19)

๑) สภาพปัญหา

บ้านเชิงดอยมีภูมิปัญญาด้านการทอผ้าจากเส้นใยธรรมชาติ ผลิตด้วยกรรมวิธีธรรมชาติ มีการพัฒนาต่อยอดโดยใช้ “หินสีจากดอยโมะคัลลาน” มาเป็นวัตถุดิบในการย้อมจนเป็นเอกลักษณ์ผ้าทอของหมู่บ้าน ซึ่งต่อมาได้มีการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน “กลุ่มผ้าฝ้ายเชิงดอย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตผ้าทอมือย้อมสีธรรมชาติ สร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่สมาชิกในกลุ่ม ส่งเสริมอัตลักษณ์ ภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่น จนได้รับยกย่องให้เป็นสินค้า OTOP ๕ ดาว จากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอจอมทอง ได้รับรางวัลผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมระดับดีมาก ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๒ จากกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

การดำเนินงานที่ผ่านมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ กลุ่มผ้าฝ้ายเชิงดอยได้ดำเนินการผลิตและส่งเสริมการจ้างงานแก่กลุ่มสมาชิกควบคู่ไปกับการประกอบการอาชีพหลักของชาวบ้านในชุมชน พร้อมทั้งได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐในการจัดแสดงผลิตภัณฑ์ชุมชนตลอดจนการขยายช่องทาง ด้านการตลาด แต่เมื่อเกิดสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ทำให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้านอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งนำมาสู่ปัญหาด้านเศรษฐกิจในชุมชน เนื่องจากการดำเนินการต่าง ๆ ต้องหยุดชะงักลง สินค้าที่ผลิตไม่สามารถจำหน่ายได้

๒) ประเด็นการพัฒนาแก้ไขปัญา

ชุมชนบ้านเชิงดอยนำโดยผู้ใหญ่บ้าน (นางสาวทัศนีย์ ยานะโส) ได้มีการประชุมร่วมกันเพื่อหาแนวทางบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ โดยได้ร่วมกันเสนอ “โครงการการพัฒนาเพื่อยกระดับทักษะฝีมือการทอผ้าและเพิ่มโอกาสทางการตลาด” ของกลุ่มผู้ด้อยโอกาสที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด ๑๙ แล้วของงบประมาณไปยังกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ซึ่งเป็นกองทุนที่ตั้งขึ้นใหม่ (ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๑) โดยโครงการมีรายละเอียดที่เป็นประโยชน์และน่าชื่นชมอย่างยิ่งหลายประการ อาทิ

- **กลุ่มเป้าหมาย** โดยโครงการฯ จะคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายหลักคือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ โดยตรง อาทิ ผู้ตกงานจากสถานการณ์ COVID-19 **กลุ่มคนพิการ** (ผู้พิการทางสมอง ผู้พิการซ้ำซ้อน ผู้พิการตาบอด) **กลุ่มเด็ก** ที่มีใจรักวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้ ผู้เข้าร่วมโครงการมีมากกว่าจำนวนกลุ่มเป้าหมายที่ตั้งไว้เมื่อคราวเสนอโครงการต่อกองทุนฯ

- **กระบวนการผลิต** มีการปรับปรุงกระบวนการผลิตอย่างครบวงจร ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ กล่าวคือ

กระบวนการต้นน้ำ แม้ชุมชนบ้านเชิงดอยจะมีกลุ่มทอผ้าฝ้ายอยู่ในพื้นที่นานแล้ว แต่วัตถุดิบที่นำมาใช้ ในการทอผ้า อาทิ ฝ้าย คราม (สี) ยังต้องซื้อจากนอกพื้นที่ ซึ่งโครงการฯ ได้จัดกิจกรรมให้มีการสอนปลูกฝ้าย ปลูกคราม โดยเชิญผู้มีความชำนาญมาสอนการปลูกฝ้าย การผลิตสีคราม ซึ่งช่วยลดต้นทุนได้เป็น อย่างมาก **กระบวนการกลางน้ำ** มีการเชิญชนปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ ที่ยังสามารถทอผ้าฝ้ายแบบโบราณ มาร่วม เป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการฯ เพื่อฟื้นฟูการทอผ้าลายโบราณ กระบวนการทอแบบโบราณ ทั้งนี้ มีการแบ่งงานกลุ่มเป้าหมายอย่างเหมาะสม อาทิ สอนให้ผู้พิการเรียนรู้การมัดย้อม (แยกเมล็ดฝ้ายออกจาก ฝ้าย) การปั่นฝ้าย สอนให้กลุ่มเด็กปลูกฝ้าย ผลิตคราม โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการเพาะเมล็ด การบำรุงรักษา การเก็บเกี่ยวผลผลิต การแปรรูป

กระบวนการปลายน้ำ มีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับการตลาด การขายผลิตภัณฑ์ทั้งแบบออฟไลน์และออนไลน์ การจับคู่ (Matching) ทางการค้า ซึ่งมีผู้สนใจทั้งในอำเภอเมืองเชียงใหม่และในจังหวัดขอนแก่น

– การติดตามประเมินผลการดำเนินโครงการฯ ชุมชนบ้านเชิงดอยค่อนข้างมีความตื่นตัวในการมีส่วนร่วมกับการดำเนินโครงการฯ มีการติดตามผลความก้าวหน้า ร่วมกันแก้ไขปัญหาขณะดำเนินงาน การประเมินผลการดำเนินโครงการฯ (ทั้งก่อน ระหว่าง และสิ้นสุดโครงการฯ) เพื่อให้การดำเนินโครงการฯบรรลุตามวัตถุประสงค์

๒.๔.๒ การจัดการแหล่งน้ำให้เพียงพอต่อการเกษตรในชุมชน

๑) สภาพปัญหา

บ้านเชิงดอยมีแหล่งน้ำที่สำคัญตามธรรมชาติ ๒ แหล่ง ที่ไหลผ่านหมู่บ้าน ๒ สาย ได้แก่ ลำน้ำแม่เตี้ยะและลำน้ำแม่กลาง ไหลมาบรรจบกันเรียกว่า สบเตี้ยะ ซึ่งแหล่งน้ำมีสภาพแห้งขอดในฤดูแล้ง ไม่เพียงพอต่อการผลิตน้ำประปาและขาดแคลนน้ำใช้ทางการเกษตรในฤดูแล้ง ทั้งนี้ บ้านเชิงดอยไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำไว้ใช้ มีแต่ฝายชะลอน้ำคอนกรีตขนาดเล็ก ซึ่งปัจจุบันชำรุดใช้งานไม่ได้ บริเวณคลองส่งน้ำ หน้าฝายต้นเขิน ไม่มีหน่วยงานเข้ามาดูแลและขาดงบประมาณในการซ่อมบำรุงฝาย ทำให้ไม่มีความสามารถกักเก็บน้ำในช่วงฤดูแล้ง ประชาชนจึงใช้การเจาะบ่อน้ำตื้นในพื้นที่ เพื่อหาแหล่งน้ำเพื่อใช้ผลิตน้ำประปาและใช้ทำการเกษตร

ผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้านแต่ละองค์กรและประชาชนในหมู่บ้านได้มีข้อเสนอแนะไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีการจัดทำแผนงานโครงการซ่อมแซมบำรุงรักษาและขุดลอกหน้าฝาย เพื่อให้มีสภาพใช้งานและกักเก็บน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะสามารถแก้ไขปัญหาการขาดน้ำใช้ในภาคการเกษตรได้ ประเด็นการพัฒนาแหล่งน้ำ คณะผู้ศึกษาได้เห็นสภาพปัญหาและได้เห็นโอกาสจึงมีแนวทางการแก้ไขปัญหา ดังนี้

(๑) ประสานและจัดหาแหล่งงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาลตำบลสบเตี้ยะ องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ และกรมชลประทาน โดยหมู่บ้านเชิงดอย ตำบลสบเตี้ยะ เสนอปัญหาความต้องการไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วย

(๒) หมู่บ้านเชิงดอยกำหนดแผนการพัฒนาหมู่บ้าน โดยจัดทำโครงการขุดลอกฝายแม่เตี้ยะและซ่อมแซมฝายแม่เตี้ยะ

- (๓) หมู่บ้านเสนอแผนงาน โครงการขุดลอกน้ำแม่เตี้ยะ
- (๔) หมู่บ้านเสนอแผนงาน โครงการขุดลอกน้ำแม่กลาง
- (๕) หมู่บ้านเสนอแผนงาน โครงการก่อสร้างสถานีสูบน้ำด้วยพลังงานไฟฟ้า

บ้านเชิงดอยมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่เพียงพอ แต่มีปัญหการบริหารจัดการน้ำให้เพียงพอสำหรับใช้ได้ตลอดปี และทั่วถึงกับกลุ่มผู้ใช้น้ำทุกกลุ่ม ทั้งนี้ เพื่อการอุปโภคบริโภคและการเกษตร ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาลตำบลสบเตี๊ยะ อำเภोजอมทอง องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ กรมชลประทาน ต้องประสานความร่วมมือกันแก้ไขปัญหา ทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาวอย่างยั่งยืน

๒.๔.๓ การจัดการป่าชุมชนเพื่อการบริโภคในชุมชนและการสร้างรายได้

๑) สภาพปัญหา

สภาพภูมิประเทศบ้านเชิงดอยเป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและพื้นที่ติดอุทยานแห่งชาติออบหลวง ประชาชนได้อาศัยพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและพื้นที่ติดอุทยานแห่งชาติเพื่อการดำรงชีวิต เช่น การเก็บหาของป่า เห็ด หน่อไม้ ลำสั้ว ตัดไม้เพื่อเผาถ่าน ในอดีตจนถึงปัจจุบัน พื้นที่ป่าไม่ได้ถูกนำมาสร้างมูลค่าให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจในหมู่บ้านชุมชน โดยแต่เดิมทางราชการพยายามแยกป่ากับประชาชนโดยเด็ดขาด แต่ด้วยความเป็นวิถีชีวิตของชุมชน ประชาชนยังจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยพื้นที่ป่า จากสถานการณ์ในปัจจุบันที่สภาพเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป การจัดการพื้นที่ป่าในชุมชนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติได้อย่างคุ้มค่าและเกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ อีกทั้งมีการอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังต่อไปด้วย กรมป่าไม้ได้ประกาศพื้นที่ป่าชุมชนประมาณ ๔๐๐ ไร่ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งเป็นไปตามความต้องการของชุมชน ทั้งนี้ ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการดูแลป่าชุมชน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของบ้านเชิงดอย

๒) ประเด็นการพัฒนาแก้ไขปัญหา

หมู่บ้านเชิงดอยได้เสนอขอใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ๒ แห่ง จำนวน ๒ แปลง จำนวนเนื้อที่รวม ๒,๐๐๐ ไร่ เพื่อเป็นป่าชุมชน นำมาสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน นอกจากนั้นแล้ว ประชาชนยังสามารถเก็บและใช้ทรัพยากรจากป่าได้อย่างถูกต้องตามระเบียบกฎหมาย ขณะเดียวกันชุมชนได้คืนสภาพป่าโดยปลูกป่าเพิ่มเติม มีคณะกรรมการชุมชนเพื่อดูแลรักษาป่า ปัจจุบันกรมป่าไม้ได้อนุญาตให้ใช้พื้นที่แล้ว ๑ แปลง จำนวนเนื้อที่ ๔๐๐ ไร่ คณะผู้ศึกษาเห็นว่า พื้นที่ที่มีศักยภาพเพียงพอสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน ทั้งนี้ หมู่บ้านได้เริ่มจัดการการท่องเที่ยว

และในปีที่ผ่านมา มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในพื้นที่ชุมชนแล้วบางส่วน ซึ่งคาดว่าภายหลังจากสถานการณ์การระบาดของโรค COVID-19 ลดลง น่าจะสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี

๒.๔.๔ การสร้างทักษะฝีมือใหม่ และการพัฒนาทักษะฝีมือให้สูงขึ้น การแปรรูป การตลาดเพื่อเพิ่มรายได้ และลดต้นทุนการผลิตของชุมชน

๑) สภาพปัญหา

ชาวบ้านสบเตี๊ยะ มีกลุ่มอาชีพทอผ้าและเกษตรกรรม โดยปลูกลำไยเป็นอาชีพหลัก แต่ยังขาดทักษะฝีมือและการพัฒนาทักษะฝีมือเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า การตลาดเพื่อเพิ่มรายได้และการจัดการเพื่อลดต้นทุน โดยพบว่า

(๑) เกษตรกรผู้ปลูกลำไยในพื้นที่ไม่มีการจัดตั้งกลุ่ม/รวมกลุ่ม เพื่อรวบรวมผลผลิต และต่อรองราคาซื้อ-ขาย กับพ่อค้าคนกลาง แต่เกษตรกรเรียกร้องให้ทางราชการมีการประกันราคาสินค้าให้ได้ราคาที่เกษตรกรต้องการ

(๒) กลุ่มทอผ้าบ้านเชิงดอย เป็นกลุ่มที่มีความเข้มแข็งมาก มีองค์ความรู้ในการผลิตและมีภูมิปัญญาการผลิตจากวิถีชีวิตชุมชนที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาจนเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น มีการย้อมสีผ้าโดยใช้หินธรรมชาติ (หินโมคคัลลาน) มาบดเพื่อทำเป็นสีย้อมผ้า สร้างความสนใจให้กับผู้บริโภคได้อย่างดี สำหรับช่องทางการจำหน่าย ยังใช้ช่องทางการจำหน่ายในหมู่บ้านเป็นหลัก เป็นการขายหน้าร้าน โดยอาศัยการศึกษาดูงาน การเยี่ยมชมกลุ่ม การจัดแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในงานแสดงสินค้าต่าง ๆ เท่านั้น ยังไม่มีช่องทางการจำหน่ายที่รวดเร็ว ทันสมัย เช่น ช่องทางออนไลน์ที่สามารถสร้างความรับรู้ การสื่อสารกับกลุ่มลูกค้า/กลุ่มผู้บริโภคได้โดยตรง จึงจำเป็นต้องเสริมสร้างและพัฒนาช่องทางการจำหน่ายทางออนไลน์ให้เกิดขึ้นและมีความเข้มแข็งต่อไป

๒) ก. ประเด็นการพัฒนาแก้ไขปัญหา : กลุ่มทอผ้า

(๑) ส่งเสริมพัฒนาช่องทางการจำหน่ายออนไลน์ โดยหน่วยงานส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง อาทิ กรมการพัฒนา กระทรวงอุตสาหกรรม สถาบันการศึกษา จัดอบรมพัฒนาทักษะด้านการจำหน่ายออนไลน์ ความรู้และเทคนิควิธีการต่างๆ

(๒) ส่งเสริมการลดต้นทุนในการผลิต โดยการปลูกฝ้ายในพื้นที่หมู่บ้าน ทดแทนการจัดซื้อฝ้ายดิบจากตลาดภายนอก เกษตรกรผู้ปลูกฝ้ายแม้ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้า จะสามารถมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการปลูกพืชเศรษฐกิจลำไยเพียงอย่างเดียว ตลอดจนส่งเสริมการปลูกพืชที่นำไปเป็นสีย้อมธรรมชาติได้ เช่น ขมิ้น คราม เป็นต้น

(๓) การเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอ การเพิ่มทักษะฝีมือในด้านการย้อมที่มีสีให้เลือกอย่างหลากหลาย สร้างตลาดที่เป็นที่ต้องการของตลาด การเสริมด้วยตลาดที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะคือ ลายจกล้านนา แต่ยังคงไว้ซึ่งการย้อมสีด้วยหินธรรมชาติ

(๔) การสร้างการรับรู้เรื่องราวของตัวสินค้าผ้าทอ (story) โดยสามารถสื่อสารความเป็นมา และคุณค่าด้านรู้สึกที่มีต่อสินค้า เป็นการเพิ่มมูลค่า (ราคา) ให้กับสินค้าผ้าทอ

(๕) การพัฒนาการแปรรูป การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ด้วยการออกแบบการตัดเย็บเป็นเสื้อ กางเกง ผ้าผืน ผ้าพันคอ กระเป๋าย่าง ฯลฯ ให้ทันสมัยตรงกับความต้องการของผู้บริโภค

(๖) การพัฒนาและสร้างเครือข่ายกลุ่มผู้ผลิตผ้าทอ เพื่อเพิ่มมูลค่าและเครือข่าย Value chain เพื่อเพิ่มช่องทางแลกเปลี่ยนวัสดุ สินค้า เพื่อลดต้นทุน และเพิ่มช่องทางการจำหน่ายแบบเครือข่าย

๒) ข. ประเด็นการพัฒนาแก้ไขปัญหา : เกษตรกรผู้ปลูกลำไย

(๑) จัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยในพื้นที่ เพื่อรวบรวมผลผลิต สำหรับการต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลาง การจัดซื้อปัจจัยการผลิต อาทิ ปุ๋ย เคมีภัณฑ์ (เท่าที่จำเป็น) และเป็นการสร้างโอกาสในการได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในรูปแบบของกลุ่มเกษตรกรวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกลำไยบ้านเชิงดอย

(๒) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับประกันราคารับซื้อลำไยในฤดูกาลผลิตให้กับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยในฤดูกาลที่ราคาตกต่ำ ทั้งนี้ ต้องเป็นไปด้วยความเหมาะสม จำเป็น

(๓) พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในหมู่บ้านให้เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกรและพื้นที่เพาะปลูก

(๔) นำเทคโนโลยีมาปรับปรุงประสิทธิภาพของการผลิตให้สามารถเพิ่มผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่สูงขึ้น และนำมาใช้จัดการเพื่อลดต้นทุน เช่น การใช้โซลาร์เซลล์เพื่อการสูบน้ำ การทำระบบน้ำหยดอัจฉริยะเพื่อประโยชน์ในการเกษตร เป็นต้น

๒.๕ บทเรียนที่ได้รับ

๒.๕.๑ การบริหารการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

๑) มีสายสัมพันธ์การพัฒนาในระบบเครือข่าย เกิดปัญหาน้อย ไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นในชุมชน ไม่มีแนวคิดในเรื่องการแตกแยกแข่งขัน มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในตัวผู้นำ ทั้งผู้นำที่เป็นทางการ ไม่เป็นทางการ และผู้นำทางจิตวิญญาณ

๒) มีความเข้มแข็งด้านประเพณีท้องถิ่น/ชุมชน เช่น ประเพณีที่ดิงมทั้ง ๑๒ เดือน โดยใช้แนวคิดทางพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำรงชีวิต เช่น การเสียสละ ความสามัคคี อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาผู้นำชุมชน

๓) มีการปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชน

บ้านเชิงดอยยึดหลักการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนในหมู่บ้านทุกครัวเรือนปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก มีครัวเรือนต้นแบบการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มีกิจกรรมลดรายจ่ายในครัวเรือน มีกิจกรรมสร้างภูมิคุ้มกันให้ประชาชนในหมู่บ้านโดยการเก็บออม

เงินของสมาชิกในหมู่บ้านเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนสวัสดิการของชุมชน มีการปลูกผักปลอดภัย เพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน โดยให้ประชาชนในหมู่บ้านปลูกพืชสวนครัวไว้บริโภค เหลือจากนั้นก็จำหน่าย มีน้ำดื่มของชุมชนโดยมีคณะกรรมการบริหารงานกันเอง และจำหน่ายในราคาต้นทุน เป็นการลดรายจ่ายในครัวเรือนและมีน้ำดื่มที่ปลอดภัยในการบริโภค องค์กิจกรรมเกี่ยวกับอบายมุขเพื่อลดรายจ่ายในชุมชน เช่น ไม่ให้เลี้ยงเหล้าในงานต่าง ๆ เป็นต้น

๔) มีการรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนกลุ่มทอผ้าบ้านเชิงดอยวิสาหกิจเป็นแนวคิดในเรื่องการบริหารจัดการทุนในชุมชนอย่างเป็นระบบ มีระเบียบ เพื่อประโยชน์ของชุมชน โดยคนในชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

๒.๕.๒ การบริหารการพัฒนาในระดับตำบลและอำเภอ

๑) การบริหารงานในการพัฒนาตำบลมี ๒ องค์การ คือ ฝ่ายท้องถิ่น มีเทศบาลตำบลสบเตี๊ยะ และฝ่ายปกครอง ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้บริหารงานร่วมกัน โดยจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านนำไปสู่แผนพัฒนาตำบล และแผนพัฒนาอำเภอต่อไป การบริหารงานเป็นไปด้วยดี ไม่มีปัญหาในการประสานงานเนื่องจากชุมชนมีจุดแข็ง มีความเข้มแข็งจากระบบเครือญาติและความสามัคคีในชุมชน

๒) การจัดทำแผนพัฒนาตำบลมาจากแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยการบรรจุในแผนพัฒนาตำบล/อำเภอ ส่วนใหญ่เป็นด้านโครงสร้างพื้นฐาน ไม่มีงบประมาณเพียงพอในท้องถิ่น/อำเภอ ต้องขอรับงบประมาณจากส่วนกลาง

๓) การส่งเสริมอาชีพ โดยเฉพาะการประกอบอาชีพเสริม ส่วนใหญ่ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างจริงจัง เนื่องจากราษฎรส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือการทำเกษตร ปลูกลำไย เน้นปลูกพืชเชิงเดี่ยว และเนื่องจากเป็นการผลิตเพื่อขายให้กับพ่อค้าคนกลางซึ่งมารับซื้อเป็นหลัก ทำให้ยังติดกับดักวงจรหนี้สิน ภาครัฐยังไม่สามารถจัดหาอาชีพเสริม และแข่งขันด้านการตลาดกับเอกชนได้

๒.๕.๓ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล

๑) การบริหารงานของหมู่บ้าน ได้มุ่งมั่นที่จะดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลเพื่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพสูงสุด โดยเฉพาะในเรื่องงบประมาณที่ยั่งยืน การถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐและสามารถรวมกลุ่มจัดตั้งร้านค้าชุมชน เพื่อรองรับการใช้จ่ายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ทำให้เกิดผลกำไร มีผลกำไรเพื่อเฉลี่ยเป็นสวัสดิการชุมชนช่วยเหลือกลุ่มเปราะบางในชุมชนได้

๒) การส่งเสริมการผลิตสินค้าและบริการในระดับท้องถิ่น การดำเนินนโยบายสร้างรายได้และกระจายความเจริญสู่ชุมชนท้องถิ่นของหลายรัฐบาลนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สร้างแรงกระตุ้นให้ชุมชนหมู่บ้านเชิงดอยมีศักยภาพทางด้านการผลิตในระดับครัวเรือน โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ ซึ่งเดิมอาจจะเป็นเพียงการผลิตเพื่อใช้ในครัวเรือนหรือในพื้นที่ชุมชนเท่านั้น ต่อมามีการยกระดับการผลิตเพื่อการค้า โดยการสนับสนุน การเสริมสร้างทักษะฝีมือแรงงาน การตลาด ตลอดจนความร่วมมือกับสถาบันทางวิชาการที่มาเป็นพี่เลี้ยงในการเสริมศักยภาพในการผลิต และการจัดกิจกรรมส่งเสริมและต่อยอดผ่านงานแสดงสินค้าและการบริการ โดยเฉพาะกรมการพัฒนาชุมชนได้มุ่งเน้นการยกระดับการพัฒนาชุมชนบ้านเชิงดอย ในเรื่องสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) มีร้านค้าเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยการระดมทุนจากสมาชิกเพื่อใช้เป็นเงินทุนในการบริหารจัดการซึ่งผลิตภัณฑ์ชุมชนของบ้านเชิงดอยมีคุณภาพ ได้รับการรับรองคุณภาพสินค้า OTOP ระดับ ๕ ดาว

๓) ส่งเสริมจิตสำนึกรักบ้านเกิดในการกลับมาของแรงงานวัยหนุ่มสาว เพื่อพัฒนาชุมชนถิ่นฐานบ้านเกิด ประชากรในชุมชนเป็นทรัพยากรการผลิตที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาพื้นที่ การไหลออกของประชากรในอดีต เป็นการละทิ้งภูมิปัญญาและทักษะความรู้ที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เมื่อภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมานั้นสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพตามความถนัด เป็นสิ่งที่ดึงดูดให้วัยหนุ่มสาวที่ออกไปหางานทำต่างถิ่นฐานกลับมาอยู่กับครอบครัว และสืบทอดองค์ความรู้ที่บรรพบุรุษได้สั่งสมและถ่ายทอดมาให้ ความภูมิใจในภูมิปัญญา วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงาม นอกจากจะนำความเจริญมาสู่ชุมชนและสังคมโดยรวมแล้ว เปรียบเสมือนการฟื้นฟูรากฐานทางสังคมที่เลือนหายไปให้กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้งหนึ่ง และเป็นจุดขายที่ผู้คนจากท้องถิ่นอื่น ๆ เข้ามาท่องเที่ยวและซื้อสินค้า นำมาซึ่งรายได้ที่จะสร้างความเป็นอยู่ที่ดีของครอบครัวเป็นผลประโยชน์ที่จับต้องได้อย่างเป็นรูปธรรม

๔) ความซ้ำซ้อนในการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐ การส่งเสริมการดำเนินงานของภาครัฐมักจะแบ่งไปตามภารกิจและอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานรัฐนั้น ๆ ทำให้แต่ละแผนงาน/โครงการที่ลงมาดำเนินการในพื้นที่บางครั้งไม่ตรงกับความต้องการของชาวบ้าน มีความซ้ำซ้อนและไม่เชื่อมโยงสอดคล้องกัน

๕) การติดตามและประเมินผลนโยบายรัฐบาล การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐได้มีการสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานโครงการต่าง ๆ ในพื้นที่ช่วยผลักดันในการทำงานเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

ภาพกิจกรรม การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) กลุ่มปฏิบัติการที่ ๑๑

อำเภอเชียงดาว

รายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning)
ณ บ้านปางเฟื่อง ตำบลปึงโค้ง อำเภอเชียงดาว
จังหวัดเชียงใหม่

จัดทำโดย
กลุ่มปฏิบัติการที่ (กป.) ๒

นางพรณวิภา	ปิยมบุตร	หัวหน้ากลุ่มพัฒนาระบบบริหาร
นางสุพัตรา	นิ่มกุล	นายอำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน
นายวีระชัย	ประเสริฐโส	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านยุทธศาสตร์ กลุ่มยุทธศาสตร์การพัฒนากาเหนือ
นายไพรัตน์	ทับชุม	นายอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช
นายไพโรจน์	จิงธนาเจริญ	นายอำเภอบ่อพลอย จังหวัดกาญจนบุรี
นายนวรรตน์	วงศ์ปิ่นเพชร	นายอำเภอบ้านม่วง จังหวัดสกลนคร
นายวีรพัฒน์	บุญทริก	โยธาธิการและผังเมือง จังหวัดยะลา
นายอวิรุทธ์	วรกิตต์ ไพศาล	หัวหน้าสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดตราด
นายสีบสกุล	หนูไชยา	ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ ๓
นายสุรพล	ธัญญเจริญ	ปศุสัตว์เขต ๔

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖
สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๔

คำนำ

การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) ณ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหนึ่งในกระบวนการการเรียนรู้ของโครงการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖ ระหว่างวันที่ ๕ – ๙ เมษายน ๒๕๖๔ มีวัตถุประสงค์หลักในการที่จะให้ผู้เข้าร่วมการศึกษอบรมในโครงการได้มีโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหาและแนวทางในการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ และได้มีการมอบหมายให้แต่ละกลุ่มปฏิบัติการได้ศึกษาตามหมู่บ้านต่าง ๆ ในแต่ละอำเภอเพื่อเป็นกรณีศึกษาร่วมกันในจังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มปฏิบัติการที่ ๒ (กป.๒) ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการศึกษาและทำการศึกษาเชิงลึกในพื้นที่บ้านปางเฟื่อง ตำบลปิงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ตามหลักสูตรพระราชบัญญัติรูปแบบของการ เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา โดยได้สกัดเอาความรู้และสิ่งที่ได้รับจากการศึกษาในครั้งนี้มาเป็นรายงานฉบับนี้ อันจะประกอบไปด้วยบริบทของพื้นที่และแนวทางการพัฒนาการแก้ไขปัญหาของประชาชนในพื้นที่และสามารถนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านของประชาชนและเป็นข้อมูลให้กับทางราชการเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคตต่อไป

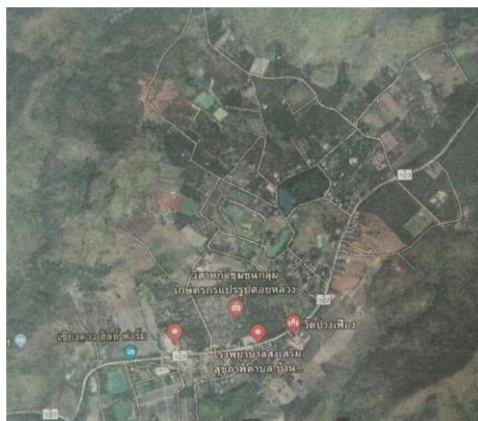
คณะผู้จัดทำ
นักศึกษาหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ ๗๖
กลุ่มปฏิบัติการที่ (กป.) ๒

ส่วนที่ ๑

กรอบการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ เพื่อเข้าใจ เข้าถึง วิถีชีวิตชุมชน

๑. การศึกษาเรียนรู้ภูมิสังคมและวิถีชีวิตของชุมชน

๑.๑ ประวัติความเป็นมาของบ้านปางเฟื่อง บ้านปางเฟื่องตั้งอยู่สองข้างทางบนถนนเชียงใหม่ – ผาเงระหว่างกิโลเมตรที่ ๘๘ – ๘๑ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างทั่วไป เดิมชื่อหมู่บ้านห้วยช้างตาย เพราะเป็นสถานที่หนองน้ำ ดินเป็นโคลนลึกและป่าพรุ ทำให้ช้างป่าที่ลงมากินน้ำติดโคลนขึ้นไม่ได้ จึงตายที่หนองน้ำ ชาวบ้านจึง เรียกกันว่า หนองช้างตาย เดิมตั้งอยู่ในเขตหมู่ที่ ๑๓ ตำบลเมืองงาย เริ่มก่อตั้งประมาณปี พ.ศ.๒๔๘๐ มีชาวบ้านอาศัยประมาณ ๑๕ ครัวเรือน อาชีพคือการเลี้ยงสัตว์และหาของป่าขาย ปัจจุบันมีการพัฒนาปรับปรุงสถานที่เป็นอ่างน้ำขนาดใหญ่ในหมู่บ้านและ เรียกชื่อว่า “หนองน้ำดงชมพู” ตามต้นไม้ที่มีอยู่มากบริเวณรอบอ่าง คือต้นชมพูป่า ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ตำบลเมืองงายได้แบ่งเป็น ๓ ตำบล คือตำบลเมืองงาย ตำบลปิงโค้ง และตำบลทุ่งข้าวพวง หมู่บ้านหนองช้างตายจึงได้แยกออกจากตำบลเมืองงาย มาอยู่ในตำบลปิงโค้ง และใช้ชื่อว่า หมู่บ้านปางเฟื่อง หมู่ที่ ๒ ตำบลปิงโค้ง เหตุที่ใช้ชื่อ หมู่บ้านว่าบ้านปางเฟื่อง เพราะว่าตอนนั้นบ้านปางเฟื่องเป็นเส้นทางผ่านของขบวนเกวียนซึ่งใช้ขน สัมภาระและพืชผลการเกษตร พอผ่านมาก็จะแวะพัก เพื่อให้วัว ควายได้พักกินน้ำและฟางข้าว(เฟื่อง) ซึ่งขบวนเกวียนเหล่านี้ได้จัดเตรียมฟางข้าว นำมาทับกันเป็นกองขนาดใหญ่ เรียกว่ากองฟาง (กองเฟื่อง) เพื่อสำรองไว้ให้วัว ควาย ที่มาแวะได้กินตลอดปี พร้อมกับสร้างเพิงพัก (ปาง) เป็นหลัง ไว้หลบแดดหลบฝน ชาวบ้านจึงเรียกว่า “ปางเฟื่อง”

ภาพที่ ๑ แผนที่บ้านปางเฟื่อง

๑.๒ ลักษณะทางชีวภาพและกายภาพของบ้านปางเฟื่อง บ้านปางเฟื่องมีพื้นที่ทั้งหมด ๔,๐๐๐ ไร่ ๖๔ ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ในตำบลปิงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบเชิงเขา โอบรอบด้วยภูเขาหินปูนลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย พื้นที่ติดกับถนนใหญ่ จะเป็นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ที่อยู่ ถัดไปจะเป็นพื้นที่ในการเพาะปลูกการเกษตร สวนผลไม้ ซึ่งเป็นรอยต่อกับพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติผาแดง และมีแหล่งน้ำซับใต้ดินหล่อเลี้ยงหมู่บ้านตลอดทั้งปี

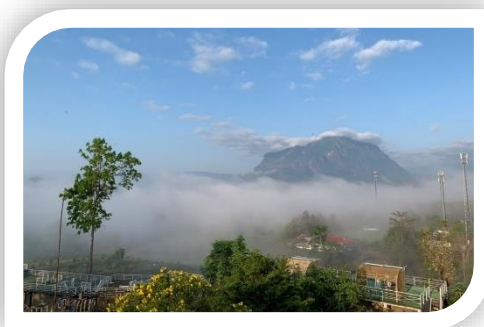
ภาพที่ ๒ อ่างเก็บน้ำดงชมพู

ภาพที่ ๓ สวนลำไยบ้านปางเพื่อง

๑.๓ ข้อมูลด้านประชากร

จากข้อมูลของกรมการปกครองในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ บ้านปางเพื่อง มีประชากรอาศัยอยู่ทั้งสิ้น ๗๔๙ คน จำแนกเป็นเพศชาย จำนวน ๓๔๐ คน และเพศหญิง ๔๐๙ คน เป็นจำนวนทั้งสิ้น ๒๒๔ ครัวเรือน โดยในจำนวนดังกล่าวมีการประกอบอาชีพสวนผลไม้ (ลำไยและมะม่วง) สวนผัก ค้าขาย และรับจ้าง นอกจากนี้ประชาชนในหมู่บ้านยังมีการรวมกลุ่ม OTOP นวัตกรรม วิสาหกิจชุมชนในการแปรรูปถอยหลวง รวมไปถึงการทำเฟอร์นิเจอร์เป็นอาชีพเสริมเพื่อหารายได้ในการดำรงชีพอีกทางหนึ่ง

ภาพที่ ๔ โฮมสเตย์บ้านปางเพื่อง

ภาพที่ ๕ ทิวทัศน์ยามเช้ายามโฮมสเตย์บ้านปางเพื่อง

๒. การศึกษาเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการชุมชน

จากการศึกษาเรียนรู้ของกลุ่มปฏิบัติการที่ ๒ ในพื้นที่บ้านปางเพื่อง ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สำคัญโดยการแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ประชาชนในหมู่บ้าน รวมไปถึงการนำข้อมูลที่ได้รับจากภาครัฐเข้ามาประกอบในการวิเคราะห์ในมิติต่าง ๆ ทำให้ได้ข้อเสนอแนะการพัฒนาบ้านปางเพื่อง โดยมีรายละเอียดดังนี้

๒.๑ การวิเคราะห์ SWOT ของบ้านปางเพื่อง

ภาพที่ ๖ การวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน (SWOT) ของบ้านปางเพื่อง

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและเก็บข้อมูลในพื้นที่ชุมชน สามารถนำเครื่องมือในการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน (SWOT Analysis) เข้ามาวิเคราะห์โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกมาทั้งสิ้น ๔ ส่วนหลัก ได้แก่ จุดแข็ง (Strength) และจุดอ่อน (Weakness) ซึ่งเป็นองค์ประกอบภายในของหน่วยในการวิเคราะห์ รวมไปถึงการวิเคราะห์ โอกาส (Opportunity) และ ภัยคุกคาม (threat) ซึ่งถือเป็นปัจจัยภายนอกหน่วยวิเคราะห์ โดยมีรายละเอียดในแต่ละประเด็นดังนี้

จุดแข็ง (Strengths)

จุดแข็ง (Strengths)

- ผู้นำชุมชนมีวิสัยทัศน์ที่ดี
- มีการบริหารจัดการหมู่บ้านในรูปคณะกรรมการจัดการ
- บริหารหมู่บ้านในรูปคณะกรรมการ 6 ด้านหลัก ได้แก่
อำนวยการ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม
การศึกษา และเพิ่มตามอัตลักษณ์พื้นที่ 2 ด้าน ได้แก่
การท่องเที่ยว และ OTOP (ปี พ.ศ. 2561)
- ได้รับรางวัลชนะเลิศบ้านสวยเมืองสุข ปี 2563 ระดับอำเภอ
และเป็นลำดับที่ 2 ของจังหวัด

ภาพที่ ๗ จุดแข็งของบ้านปางเฟื่อง

S๑ ผู้นำชุมชนมีวิสัยทัศน์ที่ดีมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาโดยการเปิดพื้นที่ในการรับฟังความคิดเห็นและปัญหาของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ผ่านเวทีการประชุมต่าง ๆ มีการนำเอาองค์ความรู้ที่ได้มาจากการประชุมชาวบ้านมาส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยให้มีการส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ลำไยและมะม่วง เพื่อสร้างเสริมรายได้ให้กับประชาชนในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

S๒ หมู่บ้านปางเฟื่องมีการบริหารจัดการหมู่บ้านในรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้านอย่างเป็นระบบตามแนวทางที่กรมการปกครองได้มีการเข้ามาให้การดูแลอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้เกิดความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน พร้อมนี้ยังได้มีแนวทางในการแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นประชาชนชาวบ้าน จำนวน ๑๐ คน โดยประชาชนชาวบ้านทั้ง ๑๐ คน ที่ได้รับการแต่งตั้งจะเป็นคลังสมองของหมู่บ้านในการคิดแก้ไขปัญหาและพัฒนาให้เกิดความเจริญทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงภายในหมู่บ้าน

S๓ หมู่บ้านปางเฟื่องได้มีการจัดการบริหารหมู่บ้านในรูปคณะกรรมการโดยมีการแบ่งออกเป็นภารกิจในด้านต่าง ๆ ๖ ด้านหลัก ได้แก่ ภารกิจด้านอำนวยการ ภารกิจด้านเศรษฐกิจ ภารกิจด้านสิ่งแวดล้อม ภารกิจด้านสังคม ภารกิจด้านวัฒนธรรม ภารกิจด้านการศึกษา และในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ ได้มีการเพิ่มภารกิจตามอัตลักษณ์พื้นที่ ๑ ด้าน ได้แก่ ภารกิจด้านการท่องเที่ยวและ OTOP และส่งผลให้หมู่บ้านปางเฟื่องเป็นหนึ่งในหมู่บ้าน OTOP นวัตกรรมที่มีชื่อเสียงและสามารถส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวในพื้นที่รวมถึงสร้างรายได้จากการขายสินค้า OTOP ของหมู่บ้านตามแนวทางของกรมการพัฒนาชุมชนได้เป็นอย่างดี

S๔ หมู่บ้านปางเฟื่อง เป็นหมู่บ้านที่มีการน้อมนำแนวทางในการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามศาสตร์พระราชา ซึ่งนอกจากจะส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีในเชิงประจักษ์ผ่านสังคมที่สงบและรายได้ในหมู่บ้านที่มีมากขึ้นแล้ว ยังได้รับรางวัลหมู่บ้านต้นแบบพัฒนา

ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ระดับตำบล ปี พ.ศ.๒๕๖๒ รับรางวัลชนะเลิศบ้านสวยเมืองสุข ปี ๒๕๖๓ ของอำเภอเชียงดาว และเป็นลำดับที่ ๒ ของระดับจังหวัด ซึ่งเป็นรางวัลจากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ดำเนินการของหมู่บ้านที่มุ่งเน้นในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ ของประชาชนในพื้นที่ ได้อย่างเป็นรูปธรรม

จุดอ่อน (Weakness)

จุดอ่อน (Weakness)

- การเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อการประกอบอาชีพ/พัฒนา
- มีการกู้หนี้ ยืมสินเพื่ออุปโภค/บริโภคและการประกอบอาชีพ
- ขาดการแนะนำ ดูแล เพื่อยกระดับการปลูกพืชไร่
- การปรับวิถีคิดเพื่อเปลี่ยนแปลงไม่ยอมรับการปรับวิถีคิดและดำรงชีพทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ (Economy)
- ขาดการส่งเสริมอาชีพ
- ขาดอำนาจต่อรองในการกำหนดราคาผลผลิตทางการเกษตร

ภาพที่ ๘ จุดอ่อนของบ้านปางเฟื่อง

W๑ การเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อการประกอบอาชีพ/พัฒนาของบ้านปางเฟื่อง เป็นหนึ่งในจุดอ่อนที่สำคัญ ทำให้ประชาชนไม่มีเงินทุนเพียงพอในการประกอบอาชีพเสริม เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่แม้ว่าจะมีอาชีพในด้านเกษตรกรรมเป็นแหล่งรายได้หลักของชุมชน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาไปถึงอาชีพเสริมหรือการประกอบอาชีพในเวลาว่างเป็นเรื่องที่ยังขาดการส่งเสริมจากภาครัฐ เพื่อให้สามารถสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับคนในหมู่บ้านเพิ่มเติม

W๒ ประชาชนในหมู่บ้านยังมีการกู้หนี้ ยืมสินเพื่ออุปโภค/บริโภคและการประกอบอาชีพ เนื่องจากในปัจจุบัน ปัจจัยที่ใช้ในการผลิต อาทิ ปุ๋ย และเครื่องมือการเกษตรมีราคาสูง ทำให้เกิดการกู้หนี้ยืมสินในการหาเงินเข้ามาเพื่อดำเนินการในด้านการเกษตรของตนเอง

W๓ หมู่บ้านปางเฟื่องยังมีการทำเกษตรในรูปแบบเก่า ๆ ไม่ค่อยมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดเพื่อการพัฒนาตามแนวทางเกษตรสมัยใหม่ โดยทั้งนี้มีส่วนอันเนื่องมาจากการขาดการแนะนำ ดูแล เพื่อยกระดับการปลูกพืชสวนและการส่งเสริมอาชีพจากภาครัฐ ทำให้ประชาชนยังขาดความรู้ในการเพาะปลูก รูปแบบใหม่ที่มีลักษณะของการใช้ต้นทุนที่ต่ำลง รวมไปถึงการให้ผลผลิตที่สูงขึ้นของหมู่บ้านในอนาคต

W๔ การปรับวิถีคิดเพื่อเปลี่ยนแปลงไม่ยอมรับการปรับวิถีคิดและดำรงชีพทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ (Economy) ในปัจจุบันบางพื้นที่ของหมู่บ้านยังมีเรื่องของค่านิยมที่มีความยึดติดกับ

วัตถุที่ย่างจะนำมาซึ่งการใช้จ่ายในส่วนที่ไม่มีความจำเป็นทำให้ไม่สามารถมีเงินเก็บและต้นทุนในการพัฒนาต่อยอดอาชีพ รวมไปถึงการคิดแบบเก่า ๆ ไม่เปิดรับสิ่งใหม่ ทำให้การพัฒนาตนเองเป็นไปได้ยาก

W๕ เกษตรกรในพื้นที่หมู่บ้านปางเฟื่อง ขาดอำนาจต่อรองในการกำหนดราคาผลผลิตทางการเกษตร เนื่องจากเป็นกลุ่มเกษตรกรที่มีขนาดเล็ก ทำให้พืชผลทางเกษตรไม่มากพอในการที่จะต่อรองกับกลุ่มพ่อค้าคนกลาง โดยนอกจากนี้ ยังขาดการส่งเสริมจากหน่วยงานในการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกราคาสินค้าและการตลาดของผลผลิตทางการเกษตร รวมไปถึงการรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่ายเกษตรกรในจังหวัดที่จะทำให้เกิดการนำผลผลิตมารวมกัน และก่อเกิดเป็นอำนาจในการต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลางในที่สุด

โอกาส (Opportunities)

โอกาส (Opportunities)

- เป็นเส้นทางหลักระหว่างเชียงใหม่-เชียงใหม่-เชียงใหม่-เชียงใหม่
 - พื้นที่และภูมิอากาศเหมาะกับการปลูกพืชไร่ เช่น ลำไย มะม่วง
 - มีแหล่งน้ำธรรมชาติหล่อเลี้ยงหมู่บ้านตลอดทั้งปี
- (จากน้ำซับใต้ดิน)

ภาพที่ ๙ โอกาสของบ้านปางเฟื่อง

๐๑ เป็นเส้นทางการคมนาคมหลักระหว่างเชียงใหม่ อำเภอเชียงใหม่ อำเภอฝาง และอำเภอไชยปราการ ทำให้บ้านปางเฟื่องเป็นหนึ่งในจุดยุทธศาสตร์ที่จะสามารถเป็นจุดท่องเที่ยวของประชาชนที่มีการสัญจรไป-มา ในพื้นที่ดังกล่าวข้างต้น อย่างไรก็ตาม หากมีการพัฒนาบ้านปางเฟื่องในทิศทางที่ถูกต้องก็จะสามารถเพิ่มโอกาสในการเป็นจุดหมายในการท่องเที่ยว (Tourist Destination) พร้อมกับการเป็นแหล่งการผลิตทางด้านการเกษตรที่มีศักยภาพไปพร้อมกันได้

๐๒ บ้านปางเฟื่องมีพื้นที่และภูมิอากาศเหมาะกับการปลูกพืชสวน โดยมีพืชผลที่สำคัญ เช่น ลำไย มะม่วง ทำให้หมู่บ้านปางเฟื่องมีโอกาสในการเพิ่มรายได้ให้กับประชาชนในหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี โดยนอกจากนี้ ผลผลิตที่ได้มายังมีการนำไปแปรรูปเป็นสินค้าชนิดต่าง ๆ โดยการก่อตั้งวิสาหกิจชุมชน ๓ แห่งประกอบไปด้วยวิสาหกิจชุมชนกลุ่มลำไย วิสาหกิจชุมชนกลุ่มมะม่วง และวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เป็นการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร (Value Added) เพื่อประชาชนในพื้นที่ที่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีเนื่องจากมีรายได้ที่สูงขึ้น

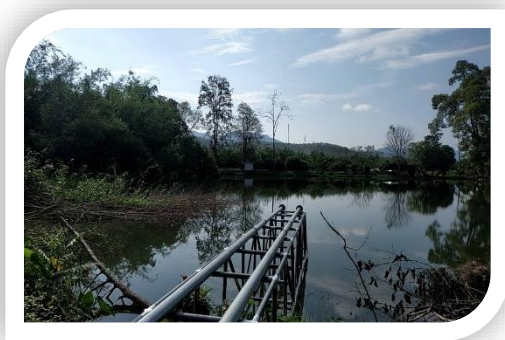
๐๓ มีแหล่งน้ำธรรมชาติหล่อเลี้ยงหมู่บ้านตลอดทั้งปี จากน้ำซับใต้ดิน ซึ่งหมู่บ้านปางเพื่องได้รับงบประมาณจากกรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้นำเอาเทคโนโลยีการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ ซึ่งเป็นพลังงานทดแทน เข้ามาเป็นพลังงานหลักในการส่งน้ำจากแหล่งน้ำไปยังพื้นที่การเกษตรและการอุปโภคตลอดทั้งปีของหมู่บ้าน

ภาพที่ ๑๐ สถานที่ท่องเที่ยวหมู่บ้านปางเพื่อง

ภาพที่ ๑๑ โครงการส่งน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์

ภาพที่ ๑๒ แหล่งน้ำและท่อส่งน้ำพลังงานแสงอาทิตย์

ภาพที่ ๑๓ แผง Solar Cell

ภาพที่ ๑๔ ถังพักน้ำระหว่างการส่งด้วยพลังงานแสงอาทิตย์

ข้อจำกัด (Threats)

ข้อจำกัด (Threats)

- ไฟป่า หมอกควัน
- ภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง (Climate Change)
- ที่ดินส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่ไม่สามารถ ถูกรองกรรรมสิทธิ์ที่ดิน
- ราคาผลผลิตตกต่ำ ไม่สามารถควบคุมราคาผลผลิตทางการเกษตรได้

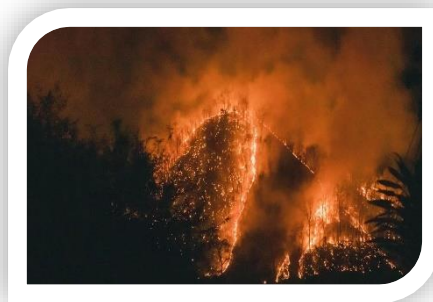
ภาพที่ ๑๕ ข้อจำกัดของบ้านปางเพื่อง

T๑ หมูบ้านปางเพื่อง เป็นหนึ่งในพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่ที่มักจะได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติด้านไฟป่าและหมอกควัน ที่เป็นปัญหาหลักของพื้นที่ในจังหวัดเชียงใหม่และภาคเหนือโดยทั่วไป ซึ่งส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่มีความเสี่ยงในการเกิดปัญหาสุขภาพ โดยเฉพาะด้านทางเดินหายใจ และผลกระทบทางเศรษฐกิจ

T๒ ภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลง (Climate Change) ของโลกโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลที่ไม่เป็นไปตามปกติ ทำให้ประชาชนในพื้นที่มีความยากลำบากในการใช้ชีวิตจากวิถีเดิม รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศยังส่งผลต่อผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ ซึ่งจำเป็นอย่างมากที่จะต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตได้โดยปกติ

T๓ ที่ดินส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่ไม่สามารถ ถูกรองกรรรมสิทธิ์ที่ดิน อันเนื่องมาจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติและพื้นที่ป่าอนุรักษ์ ทำให้ประชาชนในพื้นที่มีพื้นที่การเกษตรอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้ เมื่อไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินก็ไม่สามารถที่จะนำเอกสารสำคัญไปเข้าร่วมโครงการในการส่งเสริมการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตรตามโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐได้

T๔ ราคาผลผลิตตกต่ำ โดยที่เกษตรกรในพื้นที่ไม่สามารถที่จะควบคุมราคาของสินค้าได้

ภาพที่ ๑๖ แสดงปัญหาไฟป่า ฝุ่นควันในพื้นที่

ภาพที่ ๑๗ บรรยากาศการประชุมและเก็บข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ SWOT

๒.๒ ระดับความสามารถของชุมชนในการจัดการปัญหาและพัฒนาตนเอง

บ้านปางเฟืองเป็นหมู่บ้านที่มีความเข้มแข็งในการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้าน และผู้ใหญ่บ้านที่เป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์โดยแบ่งหมู่บ้านออกเป็นคุ้มหมวดเป็นการดูแลกันเองเบื้องต้นเพื่อแก้ไข ปัญหาและความต้องการของชาวบ้านโดยผ่านคุ้มหมวด ยกตัวอย่างด้านการจัดการไฟฟ้าในพื้นที่อาศัย คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นชุดลาดตระเวนและมีจิตอาสาในหมู่บ้านด้วย จึงสามารถป้องกันไฟฟ้าได้ถึง ๙๕% ซึ่งอยู่ในพื้นที่ของกรมป่าไม้และกรมอุทยาน สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ด้านพัฒนาได้มีการส่งเสริมอาชีพด้าน เกษตรกรรม เช่นปลูกมะม่วงปลูกลำไยและนำมาแปรรูปเป็นกลุ่มแปรรูปวิสาหกิจชุมชนกลุ่มมะม่วง วิสาหกิจ ชุมชนกลุ่มลำไยและวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ด้านส่งเสริมด้านหัตถกรรมจักสาน การทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่ ส่งเสริมด้านท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรมโดยมีโฮมสเตย์หลายแห่งเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

ภาพที่ ๑๘ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของบ้านปางเฟือง

ภาพที่ ๒๐ กลุ่มเกษตรกรแปรรูปดอยหลวง

ภาพที่ ๒๑ ภาพรางวัลของบ้านปางเฟือง

ถือว่าเป็นความโชคดีของบ้านปางเฟืองที่มีภูมิศาสตร์ที่ตั้งที่ดี มีผู้นำที่ดี มีปราชญ์ชาวบ้าน ที่อุทิศตนให้เป็นประโยชน์โดยเริ่มต้นจากการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ปลูกพืชสวนแทนการทำไร่เลื่อนลอย มีการปลูกมะม่วง ปลูกลำไยและชุมชนเองก็เป็นชุมชนที่มีส่วนร่วมให้ความร่วมมือที่ดี จึงสามารถทำให้ประชาชนมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นพ้นเส้นความยากจนของ จปฐ ที่มีเส้นความยากจนไว้ที่ ๓๘,๐๐๐ บาทถ้วนชาวบ้านปางเฟืองแห่งนี้ถือว่าเป็นหมู่บ้านที่ทำให้ชุมชนอยู่รอดปลอดภัยมีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ภายใต้อำนาจของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน

๓. การศึกษาเรียนรู้นโยบายภาครัฐและผลกระทบต่อการพัฒนาของชุมชน

บ้านปางเฟืองมีความเห็นร่วมกันว่าตั้งแต่รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาได้มีแผนงาน/โครงการ ที่ตรงกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างที่สุดโดยสามารถจำแนกออกเป็นโครงการต่าง ๆ อาทิ

- โครงการยกระดับศักยภาพหมู่บ้านเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากตามแนวทางประชารัฐ หรือโครงการหมู่บ้านละ ๒๐๐,๐๐๐ บาท ที่เปิดโอกาสให้กับประชาชนในระดับหมู่บ้านรับงบประมาณจากภาครัฐไปแก้ไขปัญหาในพื้นที่หมู่บ้านของตนเอง

- โครงการส่งเสริมความเป็นอยู่ระดับตำบล โดยมีการอัดฉีดเม็ดเงินลงไปในพื้นที่ตำบลละ ๕ ล้านบาท โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชน

- โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ที่ประชาชนในหมู่บ้านได้มีส่วนเข้าร่วมในพื้นที่ ทำให้ประชาชนที่มีรายได้น้อย ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- โครงการเงินเยียวยาชาดเชื้อผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคติดเชื้อไวรัสโควิด ๒๐๑๙ พื้นที่การเกษตรในพื้นที่บ้านปางเฟืองได้รับการเยียวยาจากภาครัฐโดยเฉพาะกลุ่มที่เพาะปลูกลำไย ในอัตราไร่ละ ๒,๐๐๐ บาท

บ้านปางเฟืองสามารถนำนโยบายของรัฐบาลมาปฏิบัติและให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด จึงเป็นหมู่บ้านที่สามารถแปลงยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติได้ผล ๑๐๐ %

ส่วนที่ ๒

ประเด็นการพัฒนาของชุมชน

๑. ความเสี่ยงที่จะไม่มีชีวิตที่มั่นคงของบุคคล ครอบครัวและชุมชน

สำหรับประเด็นในด้านความเสี่ยงที่จะไม่มีชีวิตที่มั่นคงของบุคคล ครอบครัว และชุมชนของชาวบ้านปางเพ็อง จากการวิเคราะห์และเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกทำให้พบว่า ปัญหาในประเด็นข้างต้นของหมู่บ้านปางเพ็องนั้นสามารถที่จะจำแนกออกเป็น ๒ ประเด็นหลักคือประเด็นด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ และ การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ในปัจจุบัน มีรายละเอียดดังนี้

๑.๑ ประเด็นด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติที่ชาวบ้านปางเพ็องจะต้องเผชิญ อาทิ ภัยแล้งที่ส่งผลต่อสภาพความเป็นอยู่และปริมาณผลผลิตในพื้นที่ รวมไปถึงในหน้าฝนจะเกิดดินโคลนถล่มในพื้นที่ ซึ่งเป็นอันตรายต่อการดำเนินชีวิตและการสัญจรในพื้นที่ นอกจากนี้ยังมีสาธารณภัยที่สำคัญที่สุดคือปัญหาไฟป่าและหมอกควัน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าบ้านปางเพ็องเองจะไม่มีจุดความร้อน (Hotspot) ในพื้นที่ แต่กลับได้รับผลกระทบจากฝุ่นควันที่พัดมาจากภายนอกข้ามแดนมาก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ โดยจากปัญหาฝุ่นควันดังกล่าวได้มีการแก้ไขโดยใช้กลไก คณะกรรมการหมู่บ้านและจิตอาสาหมู่บ้านเดินลาดตระเวนให้มีส่วนร่วมในการจัดการความเสี่ยงให้กับชุมชนได้โดยสภาพพื้นที่ที่มีความพร้อมในการจัดตั้งชุมชน

๑.๒ ประเด็นด้านการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศในขณะนี้ ทำให้เห็นว่าหมู่บ้านปางเพ็องมีแนวทางในการรับมือได้เป็นอย่างดี มีการบูรณาการการทำงานระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้านและ อสม. ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ด่านหน้า (Front-line) ในการทำการคัดกรองผู้ที่เดินทางเข้า-ออกพื้นที่ รวมไปถึงการเฝ้าระวังไม่ให้ประชาชนในหมู่บ้านมีการติดเชื้อในห้วงเวลาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ไม่มีผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ในพื้นที่หมู่บ้าน

ภาพที่ ๒๒ ปัญหาไฟป่าและฝุ่นควัน PM ๒.๕ ในพื้นที่บ้านปางเพ็อง

๒. ระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน

หมู่บ้านปางเฟื่องเริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ชื่อหมู่บ้านหนองช้างตาย อยู่ในตำบลเมืองงาย มีชาวบ้านอาศัยรวมอยู่ประมาณ ๑๕ ครัวเรือน ประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์และการหาของป่าขาย ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒ ตำบลเมืองงายได้แบ่งเป็น ๓ ตำบล ได้แก่ ตำบลเมืองงาย ตำบลปึงโค้ง และตำบลทุ่งข้าวพวงหมู่บ้านหนองช้างตาย ได้แยกออกจากตำบลเมืองงายมาอยู่กับตำบลปึงโค้งและใช้ชื่อว่าหมู่บ้านปางเฟื่อง ได้มีการปรับปรุงสถานที่อันเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ในหมู่บ้านเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกันแต่ก็ยังประกอบอาชีพ ในลักษณะไร่เลื่อนลอย รายได้ไม่ชัดเจนไม่มีการรวมกลุ่มประกอบอาชีพ

ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันชาวบ้านได้รับข้อมูลข่าวสารมากขึ้นประกอบกับภาครัฐมีนโยบายและโครงการในการส่งเสริมสนับสนุนทั้งเทคโนโลยีและแหล่งเงินทุนทำให้มีการส่งเสริมการประกอบอาชีพโดยใช้พื้นที่ส่วนใหญ่ปลูกพืชเศรษฐกิจได้แก่ ลำไย พันธุ์อีดอ ในพื้นที่ ๑,๑๐๐ ไร่ โดยประมาณและปลูกมะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้ ในพื้นที่ ๖๐๐ ไร่ โดยประมาณ สร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มลำไยมีรายได้ปีละ ๕๐ ล้านบาท และกลุ่มมะม่วงมีรายได้ปีละ ๔๐ ล้านบาท โดยประมาณ อีกทั้งยังสามารถรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนในการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ของตำบลปางเฟื่องหลายชนิดเช่น ชาเชียงดาว เมี่ยงคำ แยมมะม่วง น้ำมะม่วงมหาชนกและยังเป็นหมู่บ้านตามโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีของจังหวัดเชียงใหม่อีกด้วย ทำให้เห็นว่าหมู่บ้านปางเฟื่องมีศักยภาพที่จะทำการยกระดับพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านที่มีความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่พักและแหล่งสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆเพื่อต้อนรับผู้ที่มาเยือนบ้านปางเฟื่องจะนำมาสิ่งการกระจายรายได้ให้กับชุมชนทำให้บ้านปางเฟื่องเป็นหมู่บ้านที่มีการพัฒนาในระดับพออยู่ พอกิน ตามแนวทางการพัฒนาชุมชนของกรมการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ภาพที่ ๒๓ สรุปการพัฒนาของบ้านปางเฟื่อง

ภาพที่ ๒๔ ตัวอย่างไร่ลำไยพันธุ์ อีดอ ของบ้านปางเฟื่อง

๓. สัดส่วนจำนวนครัวเรือนที่ไม่พอยู่พอกิน

ตามวิสัยทัศน์ของหมู่บ้าน “เป็นหมู่บ้านรักษาสีงแวดล้อมน้อมนำศาสตร์พระราชา” จากการสำรวจในพื้นที่ไม่มีครัวเรือนไหนที่ไม่พอยู่พอกินเนื่องจากได้น้อมนำศาสตร์พระราชาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ใช้ชีวิตโดยมีความพอประมาณไม่มีภาวะหนี้สินไม่กู้เงินเกินตัว ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ไม่มีปัญหาหนี้สิน ไม่ก่อให้เกิดอาชญากรรมการลักเล็กขโมยน้อยในพื้นที่ รวมไปถึงการที่ประชาชนรู้จักมีความพอเพียงยังนำมาซึ่งความสุขในการดำรงชีวิตในสังคมและมีการแบ่งปันซึ่งกันและกันในพื้นที่ พร้อมกันนี้เอง ก็ยังเป็นการป้องกันปัญหาด้านวัตถุนิยมอันเป็นเหตุให้เกิดความไม่พอเพียงอีกด้วย

๒. ความมีเหตุผลที่ประชาชนพิจารณาถึงเหตุปัจจัยในการดำเนินชีวิต ซึ่งในส่วนดังกล่าวจะเห็นได้ว่าประชาชนในบ้านปางเฟื่องได้นำหลักเหตุผลในการดำรงชีวิตมาใช้ทำให้การดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่มีความสงบสุขและสามารถที่จะจัดการปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ

๓. มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งจะสามารถสังเกตได้จากกรณีที่เราหาพืชผลตกต่ำ เกษตรกรในพื้นที่เองก็มีการปรับตัวโดยปรับเปลี่ยนวิธีในการจัดส่งผลิตผลจากเดิมที่เคยส่งเป็นรายฤดูก็สามารถที่จะปรับตัวเองได้ โดยโดยการปลูกผักสวนครัวขายเป็นรายสัปดาห์เพื่อขายจำหน่ายก่อนที่สวนออกผลผลิต

นอกจากนี้ยังได้อาศัยหลักการ ๒ เงื่อนไขอันได้แก่

๑. เงื่อนไขความรู้โดยอาศัยปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นผู้นำหมู่บ้านที่มีความรู้ด้านมะม่วงและลำไยนำมาให้ประชาชนในพื้นที่ปลูกทำให้เกิดรายได้มาถึงปัจจุบันมากขึ้น พร้อมกันนี้ยังได้นำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีการสั่งสมตั้งแต่ในสมัยโบราณมาประกอบปรับใช้กับเทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่

๒. เงื่อนไขคุณธรรม ในหมู่บ้านปางเฟื่องจากแบบสำรวจไม่มีปัญหาด้านอาชญากรรมไม่มีคนติดสุรายาเสพติดไม่มีอบายมุขและได้รับรองจากกองทุนแม่ของแผ่นดินครัวเรือนนี้ปลอดภัยจากยาเสพติด ๑๐๐% ของพื้นที่ จึงทำให้ประชาชนในพื้นที่ไม่มีครัวเรือนที่ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ ปี ๒๕๖๒ ในเรื่องรายได้จึงยืนยันได้ว่าบ้านปางเฟื่องได้ทำตามวิสัยทัศน์หมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ ๒๕ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่หมู่บ้านปางเฟื่องน้อมนำมาปฏิบัติ

๔. กิจกรรมการพัฒนาที่ชุมชนจะทำเองเพื่อให้ทุกชีวิตอยู่ดีมีสุขในปี

บ้านปางเฟื่องได้นำเสนอความอยู่ดีมีสุขที่ทำในปี ๒ เรื่องได้แก่

๔.๑ ความมั่นคงทางอาหารโดยกรมการพัฒนาชุมชนส่งเสริมให้มีการปลูกผักสวนครัวเป็นการลดรายจ่ายของครัวเรือน พร้อมกับนโยบายแนวทางของกรมส่งเสริมการเกษตรส่งเสริมให้เลี้ยงไก่ไข่ทุกครัวเรือนเพื่อเป็นแหล่งโปรตีนให้กับประชาชน ทำให้ชาวบ้านในบ้านปางเฟื่องมีการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมีความมั่นคงทางอาหารอย่างยั่งยืนตามแนวนโยบายของรัฐบาล อีกทั้งยังเป็นการลดรายจ่ายภายในครัวเรือนทำให้ประชาชนมีเงินออม รวมไปถึงเป็นการเพิ่มต้นทุนในการต่อยอดการเกษตรภายในครัวเรือนอย่างยั่งยืน

ภาพที่ ๒๖ ผลผลิตของประชาชนในหมู่บ้าน

๔.๒ การกำจัดขยะโดยใช้ ๓ ช คือ นำกลับไปใช้ (REUSE) ลดการใช้ (REDUCE) และ รีไซเคิล (RECYCLE) โดยมีการแยกตั้งแต่ครัวเรือนทำขยะเปียกไปทำปุ๋ยโดยเสวียนรอบต้นไม้ขยะพลาสติกขวดแก้วนำไปขาย เป็นเงินกองทุนขยะของหมู่บ้านโดยใช้ชื่อ “ขยะออมบุญ” มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสวัสดิการชุมชน โดยทุกครัวเรือนนำไปไม่ไปทำปุ๋ยเพื่อลดการเผาขยะด้านการเกษตรลดลง นับว่าเป็นหนึ่งในการทำงานของหมู่บ้านที่จะเป็นการสร้างความสุขในการลดขยะไปพร้อมกันกับการเสริมสร้างรายได้ให้คนในชุมชน พร้อมทั้งเป็นการบริหารจัดการขยะที่เป็นวาระสำคัญของโลกไปอีกทางหนึ่ง

ภาพที่ ๒๗ หลักการ ๓ ช

ภาพที่ ๒๘ เสียนกำจัดใบไม้ในหมู่บ้าน

๕. บทเรียนที่ได้รับจากการศึกษาเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning)

จากการศึกษาเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) โดยสามารถจำแนกออกมาเป็นประเด็นได้ดังนี้

๕.๑ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล จากที่กล่าวไปในข้างต้นของรายงานฉบับนี้ว่าการดำเนินงานตามนโยบายของภาครัฐส่วนใหญ่ของบ้านปางเฟืองเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาความยากจนภายในหมู่บ้านอันเนื่องมาจากผลกระทบด้านการเกษตรจนเป็นชุมชนหมู่บ้านที่ประชาชนทุกคนในพื้นที่มีรายได้เฉลี่ยมากกว่าเส้นความยากจน

ถือได้ว่าบ้านปางเฟืองได้นำแผนพัฒนาหมู่บ้านมาสู่การปฏิบัติเป็นการดำเนินการภายใต้ One Plan อย่างแท้จริง จึงเกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน และเกิดผลสัมฤทธิ์กับพี่น้องประชาชนในหมู่บ้านทำให้เกิดการกินดีอยู่ดี มีเศรษฐกิจที่ดี สังคมที่ดี ชีวิตมีความสุข

ภาพที่ ๒๙ การเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ตามระเบียบ One-Plan

๕.๒ ประเด็นการพัฒนาในระดับชุมชน/ท้องถิ่น

- การจัดหาแหล่งน้ำให้เพียงพอทั้งปีต่อการเกษตรของทุกครัวเรือนที่ทำการเกษตรในชุมชนเนื่องจากบ้านปางเพื่องมีต้นทุนน้ำที่สูงแต่ยังขาดการบริหารจัดการ ด้านระบบการส่งน้ำอุปโภคและด้านการเกษตรที่มีประสิทธิภาพ ต่อมาได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกรมทรัพยากรน้ำ จำนวน ๙.๙ ล้านบาท เพื่อนำมาติดตั้งระบบกระจายน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์เข้าสู่พื้นที่ของหมู่บ้านและด้านการเกษตร ซึ่งจะทำให้เสร็จภายในเดือนเมษายนนี้ จึงมีข้อเสนอแนะให้มีการจัดการน้ำอย่างเป็นระบบมากขึ้น และระบบประปาหมู่บ้านที่ชำรุดจำนวน ๒ จุดให้คณะกรรมการหมู่บ้านเร่งสำรวจจัดทำประมาณการเพื่อส่งโครงการขอรับงบประมาณผ่านโครงการขับเคลื่อนไทยไปด้วยกัน ซึ่งหากได้รับการสนับสนุนก็จะทำให้ระบบ

- ส่งน้ำมีความสมบูรณ์ครอบคลุมพื้นที่ทางการเกษตร
- การจัดการปาชุมชนเพื่อการบริโภคและสร้างรายได้ให้กับชุมชน ในปัจจุบัน

- จากการศึกษาเรียนรู้เชิงลึก พบว่าปัญหาด้านการบริหารจัดการป่าชุมชนในการสร้างรายได้ของประชาชนในพื้นที่ยังเป็นปัญหาความขัดแย้ง เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ต่างมีความต้องการที่จะใช้พื้นที่ในการเข้าไปทำการเกษตรและการหาของป่า เพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อไม่ได้มีการบริหารจัดการหรือจัดสรรพื้นที่กันอย่างเป็นระบบก็จะส่งผลเสียให้เกิดความขัดแย้งตามมา ดังนั้น จึงขอเสนอให้มีการตกลงจัดสรรแนวทางการใช้พื้นที่กัน ในที่ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านอย่างสม่ำเสมอเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งดังกล่าว

- การสร้างทักษะฝีมือเพื่อเพิ่มผลผลิตการแปรรูปการตลาดเพื่อเพิ่มรายได้และลดต้นทุนของกลุ่มการผลิตในชุมชน บ้านปางเฟื่องมีสินค้าด้านการเกษตรและผลิตภัณฑ์ OTOP หลากหลาย ทั้งผลิตภัณฑ์จักสานและผลิตภัณฑ์ผลไม้แปรรูป แต่อย่างไรก็ตาม ผลิตภัณฑ์ดังกล่าว ยังขาดความเป็นอัตลักษณ์ของหมู่บ้านปางเฟื่อง ซึ่งหากจะพัฒนาให้เกิดอัตลักษณ์จำเป็นจะต้องค้นหาตัวเองให้พบ และมีความชัดเจนในอัตลักษณ์ของชุมชน แล้วจึงประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักและนึกถึงบ้านปางเฟื่องได้ทันทีพร้อมส่งเสริมด้านการค้าผ่านระบบออนไลน์เพื่อเป็นการเพิ่มช่องทางให้กับชาวบ้านปางเฟื่องให้มากขึ้น

ภาพที่ ๓๐ พื้นที่ป่าชุมชนของบ้านปางเฟื่อง

ภาพที่ ๓๑ การส่งมอบบทเรียนคืนสู่ชุมชนบ้านปางเฟื่อง

รายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Action Learning)

บ้านแม่แมะ ตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว

จังหวัดเชียงใหม่

จัดทำโดย

กลุ่มปฏิบัติการที่ (กป.) ๙

นางสาวเพชรรัตน์	ภูมาศ	นายอำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์
นางเนาวรัตน์	เอกภาพันธ์	หัวหน้าสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดพิษณุโลก
นายกฤษณะ	พินิจ	หัวหน้าสำนักงานจังหวัดเชียงราย
ว่าที่ร้อยตรี สมบัติ	สิงห์คาร	นายอำเภอจะแนะ จังหวัดนราธิวาส
นายสายชล	จันทร์เพ็ญ	นายอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี
นายศุภชัย	บุญทิพย์	นายอำเภอน้ำปาด จังหวัดอุดรธานี
นายธีรพงศ์	ไชยราช	โยธาธิการและผังเมือง จังหวัดยโสธร
นายกิตติพงษ์	ชูประสิทธิ์	ท้องถิ่นจังหวัดนครนายก
นายสมpong	ทองสีเข้ม	ผู้อำนวยการสำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า
นายธาดา	ชุมไชโย	ผู้อำนวยการสำนักงานศุลกากรภาคที่ ๑

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖

สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย

พุทธศักราช ๒๕๖๔

คำนำ

บ้านแม่แมะ เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ วิถีชุมชนของที่นี่มีสองชนเผ่าอาศัยอยู่ร่วมกัน คือ ชนพื้นเมือง และชนเผ่าลาหู่ (มูเซอ) ซึ่งในสมัยก่อนจะนิยมเก็บเมี่ยง เก็บชาเป็นอาชีพต่อมาภายหลังจึงปรับเปลี่ยนเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี จะมีการบูชารักษา และบวชป่า รวมทั้งการทำแนวกันไฟ เพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติ

ปัจจุบัน “บ้านแม่แมะ” ได้รับการพัฒนาให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ที่ได้รับความสนใจมีบ้านพักแบบโฮมสเตย์ ต้อนรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ ที่แวะเวียนเข้ามาชมวิถีชีวิตในป่าเขา และสัมผัสกลิ่นอายวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีโฮมสเตย์ที่น่ารัก ๆ และกิจกรรมท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากมาย ทั้งนวดแผนไทย กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ รวมถึงการเรียนรู้วัฒนธรรมชนเผ่าที่เรียบง่าย แต่มีเสน่ห์อย่างน่าสนใจ

ในโอกาสที่ได้เข้ามาศึกษา เรียนรู้ และสัมผัสกับทีมงานที่เข้มแข็งของบ้านแม่แมะ ทำให้ทราบกระบวนการบริหารจัดการที่เป็นระบบ มีการแบ่งปันรายได้อย่างทั่วถึง และเป็นที่ยอมรับของชุมชน มีการร่วมมือร่วมใจกันสร้างแนวกันไฟ และช่วยดับไฟป่าเมื่อเกิดขึ้น แม้ว่าในปัจจุบันหมู่บ้านจะได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) ที่ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเยือนลดน้อยลง แต่ก็ยังมีความร่วมมือร่วมใจกันคิดค้นวิธีการ แนวทางแก้ไขปัญหา ด้วยการส่งเสริมการปลูกชา และแปรรูปผลผลิต เพื่อเพิ่มรายได้แก่ชุมชนอีกทางหนึ่ง

คณะผู้จัดทำ

นักศึกษาหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ ๗๖
กลุ่มปฏิบัติการที่ ๙ (กป.๙)

กิตติกรรมประกาศ

เอกสารรายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Action Learning) ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูงรุ่นที่ ๗๖ ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๔ ซึ่งรายงานการเรียนรู้ครั้งนี้ จะประสบความสำเร็จลงมือได้หากไม่ได้รับคำชี้แนะที่เป็นประโยชน์จากคณะอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งมีส่วนสำคัญในการพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะเอกสารรายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Action Learning) ฉบับนี้ทางคณะผู้จัดทำต้องขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

นอกจากนี้คณะผู้จัดทำต้องขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการจัดทำเอกสารรายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Action Learning) ครั้งนี้ประกอบด้วย คณะกรรมการหมู่บ้านที่ปรึกษา คณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านแม่แมะ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ นายสมศักดิ์ กองสถาน ผู้ใหญ่บ้านแม่แมะ พระเลิศฤทธิ์ จันทร์ฟู วัดแม่แมะ (ทรายคำ) นางสาวสุพรรณษา ผ่องใส ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บ้านแม่แมะ หมู่ที่ ๑๑ และอดีตผู้ใหญ่บ้านแม่แมะ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้สนับสนุนและประสานการดำเนินงานด้านข้อมูลตลอดทั้งเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาใช้ประกอบการจัดทำรายงานการเรียนรู้ครั้งนี้ ทั้งนี้ คณะผู้จัดทำ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารรายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่าน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ที่สนใจทั่วไปไม่มากก็น้อย แต่หากส่วนหนึ่งส่วนใดมีความผิดพลาดไม่ครบถ้วนประการใดก็ตาม คณะผู้จัดทำขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

คณะผู้จัดทำ

นักศึกษาหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ ๗๖
กลุ่มปฏิบัติการที่ ๙ (กป.๙)

ส่วนที่ ๑

กรอบการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ เพื่อเข้าใจถึงวิถีชีวิตชุมชน บ้านแม่เมะ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลแม่ะ อำเภอยางตลาด จังหวัดเชียงใหม่

- ๑.๑ การศึกษาเรียนรู้ภูมิสังคมและวิถีชีวิตของชุมชน
- ๑.๒ การศึกษาเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการชุมชน
- ๑.๓ การศึกษาเรียนรู้นโยบายภาครัฐและผลกระทบต่อการพัฒนาของชุมชน

๑.๑ การศึกษาเรียนรู้ภูมิสังคมและวิถีชีวิตของชุมชน

ประวัติเมืองเชียงใหม่

เมืองเชียงใหม่ มีชื่อที่ปรากฏในตำนานว่า "นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่" เป็นราชธานีของอาณาจักรล้านนาไทยมาตั้งแต่พระยามังรายได้ทรงสร้างขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๙ ซึ่งมีอายุครบ ๗๑๐ ปี ในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ และเมืองเชียงใหม่ได้มีวิวัฒนาการ สืบเนื่องกันมาในประวัติศาสตร์ตลอดมา เชียงใหม่มีฐานะเป็นนครหลวงอิสระ ปกครองโดยกษัตริย์ราชวงศ์มังราย ประมาณ ๒๖๑ ปี (ระหว่าง พ.ศ. ๑๘๓๙-๒๑๐๐) ในปี พ.ศ. ๒๑๐๑ เชียงใหม่ได้เสียเอกราชให้แก่กษัตริย์พม่าซึ่งบุเรงนอง และได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่านานร่วมสองร้อยปี จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงช่วยเหลือล้านนาไทยภายใต้การนำของพระยาแก้วและพระยาจำบ้านในการทำสงครามขับไล่พม่าออกไปจากเชียงใหม่และเมืองเชียงแสนได้สำเร็จ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชสถาปนาพระยาแก้วเป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่ ในฐานะเมืองประเทศราชของกรุงเทพมหานคร และมีเชื้อสายของพระยาแก้ว ซึ่งเรียกว่า ตระกูลเจ้าเจ็ดตนปกครองเมืองเชียงใหม่ เมืองลำพูนและลำปางสืบต่อมา จนกระทั่งในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ฯ ได้โปรดให้ปฏิรูปการปกครอง หัวเมืองประเทศราช ได้ยกเลิกการมีเมืองประเทศราชในภาคเหนือ จัดตั้งการปกครองแบบ มณฑลเทศาภิบาล เรียกว่า มณฑลพายัพ และเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๖ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ปรับปรุงการปกครองเป็นแบบจังหวัดเชียงใหม่จึงมีฐานะเป็นจังหวัดจนถึงปัจจุบัน

ขนาดพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของประเทศไทย เส้นรุ้งที่ ๑๖ องศาเหนือ และเส้นแวงที่ ๙๙ องศาตะวันออก สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๑,๐๒๗ ฟุต (๓๑๐ เมตร) ห่างจากกรุงเทพมหานคร ๖๙๖ กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ ๒๐,๑๐๗.๐๕๗ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๑๒,๕๖๖,๙๑๐ ไร่ ใหญ่เป็นอันดับ ๑ ของภาคเหนือ และใหญ่เป็นอันดับ ๒ ของประเทศ จำแนกเป็นพื้นที่ป่าไม้ ๖๙.๙๒ % (๘,๗๘๗,๖๕๖ ไร่) พื้นที่ทำการเกษตร ๑๒.๘๒ % (๑,๘๓๕,๔๒๕ ไร่) พื้นที่อยู่อาศัยและอื่น ๆ ๑๗.๒๖ % (๒,๑๖๗,๙๗๑ ไร่) อาณาเขตติดต่อโดยรอบของเชียงใหม่ ทิศเหนือ รัฐฉานของสหภาพพม่า โดยมีดอยผิ่ปันน้ำของดอยคำ ดอยปกกลา ดอยหลักแต่ง ดอยถ้ำป่อง ดอยถั่ว ดอยผาหวก และดอยอ่างขางอันเป็นส่วนหนึ่งของทิวเขาแดนลาว เป็นเส้นกั้นอาณาเขต ทิศใต้ อำเภอสามเงา อำเภอแม่ระมาด และอำเภอท่าสองยาง (จังหวัดตาก) มีร่องน้ำแม่ตื่นและดอยผิ่ปันน้ำ ดอยเรียม ดอยหลวงเป็นเส้นกั้นอาณาเขต ทิศตะวันออก อำเภอแม่ฟ้าหลวง อำเภอเมืองเชียงราย อำเภอแม่สรวย อำเภอเวียงป่าเป้า(จังหวัดเชียงราย) อำเภอเมือง

ปาน อำเภอเมืองลำปาง (จังหวัดลำปาง) อำเภอบ้านธิ อำเภอเมืองลำพูน อำเภอป่าซาง อำเภอเวียงหนองล่อง อำเภอบ้านโฮ้ง และอำเภอลี้ (จังหวัดลำพูน) ส่วนที่ติดจังหวัดเชียงรายและลำปาง มีร่องน้ำลึกของแม่น้ำกก สันปันน้ำดอยซาง ดอยหลุมข้าว ดอยแม่วัวน้อย ดอยวังผา และดอยแม่โตเป็นเส้นกั้นอาณาเขต ส่วนที่ติดจังหวัดลำพูนมีดอยขุนห้วยหละ ดอยช้างสูง และร่องน้ำแม่ปิงเป็นเส้นกั้นอาณาเขต ทิศตะวันตก อำเภอปาย อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอขุนยวม อำเภอแม่ลาน้อย อำเภอแม่สะเรียง และอำเภอสบเมย (จังหวัดแม่ฮ่องสอน) มีดอยผีปันน้ำ ดอยกัวแดง ดอยแปรมีดอย ดอยแม่ยะ ดอยอ่างเกตุ ดอยแม่สุรินทร์ ดอยขุนยวม ดอยหลวง และร่องแม่วัด แม่ฮอย และดอยผีปันน้ำ ดอยขุนแม่ตั้นเป็นเส้นกั้นอาณาเขต จังหวัดเชียงใหม่มีชายแดนติดต่อกับประเทศพม่าเพียงประเทศเดียว และมีพื้นที่ติดต่อใน ๕ อำเภอ ได้แก่ อำเภอแม่ฮอย : ๔ ตำบล ได้แก่ ตำบลแม่ฮอย ตำบลมะลิกา ตำบลแม่สาว ตำบลท่าตอน เมืองที่ติดต่อก็คือ เมืองยอน รัฐฉาน อำเภอฝาง : ๒ ตำบล ได้แก่ ตำบลม่อนปิ่น และตำบลแม่ฮอน เมืองที่ติดต่อก็คือ บ้านโป่งป่าแหลม เมืองต่วน รัฐฉาน อำเภอเชียงดาว : ๑ ตำบล ได้แก่ ตำบลเมืองนา เมืองที่ติดต่อก็คือ บ้านน้ำยุม เมืองต่วน รัฐตองยี อำเภอเวียงแหง : ๓ ตำบล ได้แก่ ตำบลเปียงหลวง ตำบลเมืองแหง ตำบลแสนไห เมืองที่ติดต่อก็คือ บ้านบางใหม่สูง บ้านปางเสือเต่า บ้านกองเหือบิน เมืองต่วน รัฐตองยี อำเภอไชยปราการ : ๑ ตำบล ได้แก่ ตำบลหนองบัว เมืองที่ติดต่อก็คือ บ้านโป่งป่าแหลม เมืองต่วน รัฐฉาน รวมระยะทางทั้งสิ้น ๒๒๗ กิโลเมตร พื้นที่เขตแดนส่วนใหญ่เป็นป่าเขา ทำให้ไม่สามารถปักหลักเขตแดนได้อย่างชัดเจน จึงเกิดปัญหาเส้นเขตแดนระหว่างประเทศบ่อยครั้ง ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดเชียงใหม่ โดยทั่วไปมีสภาพพื้นที่เป็นภูเขาและป่าละเมาะมีที่ราบอยู่ตอนกลางตามสองฟากฝั่งแม่น้ำปิง มีภูเขาสูงที่สุดในประเทศไทย คือ "ดอยอินทนนท์" สูงประมาณ ๒,๕๗๕ เมตร อยู่ในเขตอำเภอจอมทอง นอกจากนี้ยังมีดอยอื่น ๆ ที่มีความสูงรองลงมาอีกหลายแห่ง เช่น ดอยฟ้าห่มปก สูง ๒,๒๘๕ เมตร ดอยหลวงเชียงดาว สูง ๒,๑๗๐ เมตร ดอยสุเทพ สูง ๑,๖๐๑ เมตร สภาพพื้นที่แบ่งออกได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ พื้นที่ภูเขา ส่วนใหญ่อยู่ทางทิศเหนือและทิศตะวันตกของจังหวัด คิดเป็นพื้นที่ประมาณ ๘๐ % ของพื้นที่จังหวัด เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารไม่เหมาะต่อการเพาะปลูก พื้นที่ราบลุ่มน้ำและที่ราบเชิงเขา กระจายอยู่ทั่วไประหว่างหุบเขาทอดตัวในแนวเหนือ - ใต้ อันได้แก่ ที่ราบลุ่มน้ำปิง ลุ่มน้ำฝาง และลุ่มน้ำแม่งัด เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสมต่อการเกษตร

ลักษณะภูมิอากาศของจังหวัดเชียงใหม่

เชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีสภาพอากาศค่อนข้างเย็นเกือบตลอดทั้งปี มีอุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปี ๒๕.๔ องศาเซลเซียส โดยมีค่าอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย ๓๑.๘ องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย ๒๐.๑ องศาเซลเซียส มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ๑,๑๐๐ - ๑,๒๐๐ มิลลิเมตร สภาพภูมิอากาศจังหวัดเชียงใหม่อยู่ภายใต้อิทธิพลมรสุม ๒ ชนิด คือ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งภูมิอากาศออกได้เป็น ๓ ฤดู ได้แก่ ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมจนถึงเดือนตุลาคม ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนไปจนถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม

ประชากรของจังหวัดเชียงใหม่

จังหวัดเชียงใหม่มีประชากรรวมทั้งสิ้น ๑,๖๘๒,๓๘๒ คน แยกเป็น ชาย ๘๒๑,๐๓๑ คน หญิง ๘๖๑,๓๕๑ คน ความหนาแน่นเฉลี่ย ๘๔ คน/ตร.กม. ประชากรชนกลุ่มน้อยในจังหวัด มีจำนวน ๖๔,๕๐๕ คน กระจายตามอำเภอต่าง ๆ ใน ๑๖ อำเภอ โดยแยกเป็น บุคคลบนพื้นที่สูง จำนวน ๗,๘๒๘ คน อติตทหารจีนคณะชาติ จำนวน ๗๓๙ คน จีนฮ่ออพยพ จำนวน ๓๐๒ คน จีนฮ่ออิสระ จำนวน ๒,๓๕๖ คน ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า จำนวน ๔๕๑ คน ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่า (มีถิ่นที่อยู่ถาวร) จำนวน ๑,๘๕๒ คน ผู้หลบหนีเข้าเมืองจากพม่า (อยู่กับนายจ้าง) จำนวน ๓,๓๙๓ คน ไทยลื้อ จำนวน ๒๗๑ คน ชุมชนบนพื้นที่สูง ที่เป็นชาวเขา จำนวน ๔,๓๔๖ คน ชุมชนบนพื้นที่สูงที่ไม่ใช่ชาวเขา จำนวน ๓๕,๕๒๘ คน บุตรของชนกลุ่มน้อยยกกลุ่มต่าง ๆ จำนวน

๗,๔๓๙ คน อำเภอที่มีประชากรชนกลุ่มน้อยมากที่สุด ได้แก่ อำเภอฝาง รองลงมา ได้แก่ อำเภอเชียงดาว อำเภอแม่ฮาด และอำเภอเวียงแหง

ความเป็นมาของอำเภอเชียงดาว

วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๔๕๑ ยกฐานะจากกิ่งอำเภอเชียงดาว เป็นอำเภอเชียงดาว
วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๐๐ จัดตั้งสุขาภิบาลเชียงดาว ในท้องที่บางส่วนของตำบลเชียงดาว
วันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๒๐ ตั้งตำบลเปียงหลวง แยกออกจากตำบลเมืองแหง
วันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๒๒ ตั้งตำบลปิงโค้ง แยกออกจากตำบลเมืองงาย
วันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๒๔ แยกพื้นที่ตำบลเมืองแหง และตำบลเปียงหลวง อำเภอเชียงดาว มาตั้งเป็นกิ่งอำเภอเวียงแหง ขึ้นกับอำเภอเชียงดาว
วันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๒๖ ตั้งตำบลทุ่งข้าวพวง แยกออกจากตำบลเมืองงาย
วันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๓๖ ยกฐานะจากกิ่งอำเภอเวียงแหง อำเภอเชียงดาว เป็น อำเภอเวียงแหง
วันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๓๗ จัดตั้งสุขาภิบาลเมืองงาย ในท้องที่บางส่วนของตำบลเมืองงาย
วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๔๒ ยกฐานะจากสุขาภิบาลเชียงดาว และสุขาภิบาลเมืองงาย เป็นเทศบาลตำบลเชียงดาว และเทศบาลตำบลเมืองงาย ตามลำดับ

คำขวัญอำเภอเชียงดาว

“เชียงดาว ชายแดน ถ้ำสวย ดอยสูง พระธาตุเมืองงาย กำเนิดสายแม่ปิง”

ข้อมูลพื้นฐานอำเภอเชียงดาว

อำเภอเชียงดาว ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอำเภอหนึ่งในจำนวน ๒๕ อำเภอ ของจังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ประมาณ ๗๒ กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ ๒,๑๖๙ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๑,๓๕๕,๖๒๕ ไร่ สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ ๔๐๐ เมตร จำแนกเป็นพื้นที่ทำการเกษตร ๑๒๔,๑๓๐.๕๐ ไร่ พื้นที่ป่าไม้ ๘๙๗,๗๔๗ ไร่ และพื้นที่อื่นๆ ๓๓๓,๗๔๗.๕๐ ไร่

อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดอำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ และชายแดนด้านเมืองหลวงของรัฐบาลของประเทศพม่า
ทิศใต้	ติดอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันออก	ติดอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ และอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

อำเภอเชียงดาวมีหมู่บ้านที่ติดกับชายแดน บ้านป่าแฉก เมืองหาง ประเทศพม่า โดยพื้นที่ติดต่อกับหมู่บ้านในเขตพื้นที่ตำบลเมืองงายมี ๕ หมู่บ้าน ได้แก่

๑) บ้านเมืองนะ	หมู่ที่ ๑
๒) บ้านแกน้อย	หมู่ที่ ๒
๓) บ้านไชยา	หมู่ที่ ๙
๔) บ้านอรุณทัย	หมู่ที่ ๑๐

๕) บ้านเจ็จจันทร์ หมู่ที่ ๑๓

ลักษณะทางภูมิประเทศ

โดยทั่วไปสภาพพื้นที่อำเภอเชียงดาวเป็นภูเขา ที่ราบลุ่มแม่น้ำ และที่ราบเชิงเขา ส่วนที่ตั้งที่ว่าการอำเภอเชียงดาว เป็นชุมชนหนาแน่นของอำเภอตั้งอยู่บนที่ราบลุ่มของแม่น้ำปิง โดยมีทางหลวงสายเชียงใหม่ - ฝาง หมายเลข ๑๐๗ ผ่านขนานยาวเหนือ - ใต้ ความยาวประมาณ ๓๘ กิโลเมตร บริเวณที่ราบกว้างประมาณ ๔ กม. คิดเป็นพื้นที่ประมาณ ๔๘ ตร.กม. ความแตกต่างความสูงอยู่ในช่วงประมาณ ๓๐๐-๔๐๐ เมตร ของระดับน้ำทะเลปานกลางซึ่งส่วนใหญ่เป็นที่ตั้งของตำบลเชียงดาว ส่วนที่ตั้งของตำบลแม่นะ ตำบลเมืองงาย ตำบลทุ่งข้าวพวง ตำบลปิงโค้ง ตำบลเมืองนะ และตำบลเมืองคอง เป็นบริเวณป่าไม้ภูเขาสูงเกือบทั้งหมด โดยเฉพาะตำบลเมืองคอง มีความสูงเฉลี่ยเกิน ๑,๐๐๐ เมตร ของระดับทะเลปานกลาง

ในพื้นที่อำเภอเชียงดาวมีภูเขาที่สำคัญหลายแห่ง เช่น ดอยหลวงเชียงดาวสูง ๒,๑๗๕ เมตร ของระดับน้ำทะเลปานกลาง ดอยสันคมพริ้วสูง ๑,๔๔๓ เมตร ดอยผาสามเส้าสูง ๑,๐๔๕ เมตร ดอยผาเอื้อง สูง ๑,๒๔๒ เมตร ดอยขุนแม่ระงอสูง ๑,๑๙๓ เมตร ลำน้ำที่สำคัญมีดังนี้

แม่น้ำปิง มีต้นกำเนิดจากดอยถั่วบริเวณชายแดนไทย-เมียนมาร์ ในท้องที่ตำบลเมืองนะ ไหลผ่านตำบลเมืองงาย ตำบลเชียงดาว ตำบลปิงโค้ง และตำบลแม่นะ เข้าสู่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ รวมความยาวที่ไหลผ่านอำเภอเชียงดาว ประมาณ ๙๗ กิโลเมตร

แม่น้ำแตง มีต้นกำเนิดบริเวณดอยถั่วป่อง และดอยหลักแตงชายแดนไทย-เมียนมาร์ ในท้องที่อำเภอเวียงแหง ไหลผ่านตำบลเมืองคอง ไปสู่อำเภอแม่แตง รวมความยาวที่ไหลผ่านอำเภอเชียงดาว ประมาณ ๓๕ กิโลเมตร

ห้วยแม่ก๊ะ มีต้นกำเนิดในตำบลเชียงดาว แล้วไหลลงสู่แม่น้ำปิง มีพื้นที่ได้รับประโยชน์ คือ หมู่ที่ ๔,๖,๗,๘ ตำบลเชียงดาว และหมู่ที่ ๑ ตำบลแม่นะ

ห้วยแม่งาย มีต้นกำเนิดในท้องที่ตำบลเมืองงาย แล้วไหลลงสู่แม่น้ำปิง มีพื้นที่ได้รับประโยชน์ คือ หมู่ที่ ๕,๗ ตำบลเมืองงาย

ห้วยแม่แมะ มีต้นกำเนิดในท้องที่ตำบลแม่นะ แล้วไหลลงสู่แม่น้ำปิง มีพื้นที่ได้รับประโยชน์ คือ หมู่ที่ ๑,๒,๓ ตำบลแม่นะ

ห้วยน้ำซุ่ม มีต้นกำเนิดในตำบลแม่นะ แล้วไหลลงสู่แม่น้ำปิง มีพื้นที่ได้รับประโยชน์ คือ หมู่ที่ ๓,๔ ตำบลแม่นะ

ลักษณะภูมิอากาศ

อำเภอเชียงดาวเป็นอำเภอที่มีสภาพอากาศค่อนข้างเย็นเกือบตลอดทั้งปี ลักษณะทางภูมิอากาศเป็นแบบมรสุม มี ๓ ฤดู คือ

ฤดูร้อน	เริ่มตั้งแต่เดือน มีนาคม ถึงเดือน พฤษภาคม
ฤดูฝน	เริ่มตั้งแต่เดือน มิถุนายน ถึงเดือน กันยายน
ฤดูหนาว	เริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม ถึงเดือน กุมภาพันธ์

ภาคการปกครองและประชากร

การปกครอง แบ่งเขตการปกครองตาม พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๙ เป็น ๗ ตำบล ๘๓ หมู่บ้าน (ข้อมูล ณ เดือนกันยายน ๒๕๕๙) ดังนี้

๑) ตำบลเชียงดาว มี ๑๖ หมู่บ้าน	๕) ตำบลทุ่งข้าวพวง มี ๗ หมู่บ้าน
๒) ตำบลแม่นะ มี ๑๓ หมู่บ้าน	๖) ตำบลเมืองนะ มี ๑๔ หมู่บ้าน
๓) ตำบลปิงโค้ง มี ๑๖ หมู่บ้าน	๗) ตำบลเมืองคอง มี ๖ หมู่บ้าน
๔) ตำบลเมืองงาย มี ๑๑ หมู่บ้าน	

ข้อมูลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เทศบาลตำบล ๗ แห่ง คือ

๑. เทศบาลตำบลเชียงดาว
๒. เทศบาลตำบลเมืองงาย
๓. เทศบาลตำบลพระธาตุปู่กำ
๔. เทศบาลตำบลปิงโค้ง
๕. เทศบาลตำบลเมืองนะ
๖. เทศบาลตำบลทุ่งข้าวพวง
๗. เทศบาลตำบลแม่นะ

องค์การบริหารส่วนตำบล ๒ แห่ง คือ

๑. องค์การบริหารส่วนตำบลเชียงดาว
๒. องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองคอง

ข้อมูลประชากร

อำเภอเชียงดาว มีจำนวนประชากร ทั้งหมดจำนวน ๙๒,๓๑๖ คน แยกเป็น ชาย ๔๖,๑๓๑ คน หญิง ๔๖,๑๘๕ คน จำนวนครัวเรือน ๓๑,๓๕๑ ครัวเรือน โดยแยกเป็นตำบล ดังนี้

ตำบล	จำนวนประชากรชาย(คน)	จำนวนประชากรหญิง(คน)	รวม(คน)	จำนวนครัวเรือน
เชียงดาว	๗,๖๑๓	๘,๐๒๔	๑๕,๖๓๗	๗,๓๓๐
เมืองนะ	๑๖,๙๔๗	๑๗,๓๔๙	๓๔,๒๙๖	๘,๔๗๐
เมืองงาย	๓,๐๗๑	๓,๒๓๗	๖,๓๐๘	๒,๘๗๒
แม่นะ	๔,๘๓๕	๕,๐๓๖	๙,๘๗๑	๔,๑๕๒
เมืองคอง	๑,๙๗๗	๑,๙๖๘	๓,๙๔๕	๑๔๖๖
ปิงโค้ง	๖,๘๓๙	๕,๘๑๙	๑๒,๖๕๘	๔,๑๘๕
ทุ่งข้าวพวง	๔,๘๔๙	๔,๗๕๒	๙,๖๐๑	๒,๘๗๖
รวม	๔๖,๑๓๑	๔๖,๑๘๕	๙๒,๓๑๖	๓๑,๓๕๑

: ข้อมูลจากสำนักงานทะเบียนอำเภอเชียงดาว ณ เดือนมิถุนายน ๒๕๖๓

ด้านเศรษฐกิจ

การเกษตรกรรม

อำเภอเชียงดาวมีเนื้อที่เกษตรกรรมทั้งสิ้น ๑๐๑,๐๗๗.๕๐ ไร่ ครอบครัวยุทธการ
จำนวน ๑๐,๐๙๔ ครอบครัวยุทธการ ผลิตรายการเศรษฐกิจที่สำคัญแยกได้ ดังนี้

ลำดับ	พืชเศรษฐกิจ	พื้นที่ปลูก (ไร่)
๑	ข้าวนาปี	๑๑,๒๓๗
๒	พืชไร่	๓๓,๕๕๗
๓	พืชผัก	๘,๐๕๐
๔	ไม้ผล	๔๕,๑๘๖
๕	อื่นๆ (ถ้ามี)	๕,๐๐๐

สถาบันเกษตรกร

๑) กลุ่มเกษตรกร	จำนวน ๙	กลุ่ม	สมาชิก ๒,๙๖๗	ราย
๒) กลุ่มแม่บ้าน	จำนวน ๑๙	กลุ่ม	สมาชิก ๕๐๘	ราย
๓) กลุ่มยุวเกษตรกร	จำนวน ๙	กลุ่ม	สมาชิก ๒๔๒	ราย
รวม	จำนวน ๓๗	กลุ่ม	สมาชิก ๓,๗๑๗	ราย

กรมปศุสัตว์แบบรายงานข้อมูลเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ (ระดับอำเภอ) ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๑

ตำบล	จำนวน เกษตรกร	พื้นที่ปลูกหญ้า (ไร่)	โคเนื้อ(ตัว)	โคนม(ตัว)	กระบือ(ตัว)
เชียงดาว	๖๓๕	๐.๐๐	๑๕๓	๐	๑๐๐
ทุ่งข้าวพวง	๒๘๖	๐.๐๐	๑๑๖	๐	๔๕๐
ปิงโค้ง	๖๔๔	๐.๐๐	๓๔๗	๐	๕๗
เมืองคอง	๓๑๒	๒.๐๐	๘๗๖	๐	๑,๑๕๔
เมืองงาย	๒๘๖	๑๓.๐๐	๓๕๘	๐	๑๒๕
เมืองนะ	๕๒๘	๒๗๐.๗๕	๔๔๗	๓๑	๘๒๗
แม่นะ	๕๐๘	๐.๐๐	๓๖๘	๐	๑๐
รวมทั้งหมด	๓,๑๙๙	๒๘๕.๗๕	๒,๖๖๕	๓๑	๒,๗๒๓

: ข้อมูลจากสำนักงานปศุสัตว์อำเภอเชียงดาว

กรมปศุสัตว์แบบรายงานข้อมูลเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ (ระดับอำเภอ) ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๑

ตำบล	สุกร (ตัว)		ไก่ (ตัว)	เป็ด (ตัว)	แพะ (ตัว)	แกะ (ตัว)	สัตว์ เลี้ยง อื่นๆ (ตัว)	สุนัข (ตัว)	แมว (ตัว)	สถานะ
เชียงดาว	๑,๘๒๐		๓๑,๒๖๖	๒๖๖	๐	๐	๕	๑,๔๒๑	๓๕๓	ยืนยันข้อมูล
ทุ่งข้าวพวง	๖๐๗		๑๐,๐๖๑	๔๔	๐	๐	๑๓	๓๑๔	๘๖	ยืนยันข้อมูล
ปิงโค้ง	๑,๖๓๙		๒๐,๐๒๓	๓,๓๑๓	๑๐	๐	๔๒	๑,๒๑๗	๓๑๕	ยืนยันข้อมูล
เมืองคอง	๗๓๙		๖,๒๕๐	๘	๐	๐	๘	๖๕๒	๑๕๕	ยืนยันข้อมูล
เมืองงาย	๔๑๓		๑๒,๑๗๕	๗๐	๐	๐	๓	๖๐๑	๑๖๔	ยืนยันข้อมูล
เมืองนะ	๒,๐๘๐		๑๗,๖๕๕	๕๕	๐	๐	๔	๑,๑๐๙	๕๔๗	ยืนยันข้อมูล
แม่นะ	๕,๐๓๕		๔๐,๖๘๐	๗๓	๑๗	๐	๐	๔๔๕	๑๒๑	ยืนยันข้อมูล

:ข้อมูลจากสำนักงานปศุสัตว์อำเภอเชียงดาว

การอุตสาหกรรม

มีโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับอนุญาตดำเนินการและประกอบการจำนวน ๒๑ แห่ง

ที่	ตำบล	จำนวนโรงงานอุตสาหกรรม (แห่ง)
๑	ทุ่งข้าวพวง	โรงเรียนแปรรูปอาหารกระป๋อง ๑ แห่ง
๒	เชียงดาว	ศูนย์ซ่อมรถยนต์โตโยต้า ๑ แห่ง/รถยนต์อีซูซุ ๑ แห่ง
๓	เชียงดาว	โรงงานซีเมนต์บลูค ๑ แห่ง
๔	เชียงดาว	โรงบ่มไยยา ๒ แห่ง
๕	เชียงดาว	โรงงานย้อมสี ๑ แห่ง
๖	เชียงดาว	โรงสีข้าวขนาดกลาง ๓ แห่ง
๗	เมืองงาย	โรงเลื่อยไม้ ๑ แห่ง
๘	เมืองงาย	โรงบ่มไยยา ๑ แห่ง
๙	เมืองงาย	โรงงานอุตสาหกรรมผงรูป ๑ แห่ง
๑๐	เมืองงาย	โรงสีข้าวขนาดกลาง ๓ แห่ง
๑๑	แม่นะ	โรงสีข้าวขนาดกลาง ๒ แห่ง
๑๒	เมืองนะ	โรงงานธนาติอุตสาหกรรมผงรูป ๑ แห่ง
๑๓	เมืองนะ	โรงสีข้าวขนาดกลาง ๒ แห่ง

การพาณิชย์

สถานีบริการน้ำมันขนาดใหญ่ จำนวน ๓ แห่ง

- ๑) ปิมน้ำมัน ปตท.
- ๒) ปิมน้ำมัน PT
- ๓) ปิมน้ำมัน สหกรณ์การเกษตรเชียงใหม่

ธนาคาร ๔ แห่ง

- ๑) ธนาคารกรุงไทย สาขาเชียงใหม่
- ๒) ธนาคารออมสิน สาขาเชียงใหม่
- ๓) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาเชียงใหม่
- ๔) ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาเชียงใหม่

การบริการและการท่องเที่ยว

๑) มีโรงแรม	จำนวน ๒ แห่ง
๒) มีสถานบริการ	จำนวน ๑ แห่ง
๓) สถานประกอบการ	จำนวน ๔๒ แห่ง

การท่องเที่ยวมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่

๑) ถ้ำเชียงใหม่	๒) พระสุเทพเจดีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
๓) ดอยหลวงเชียงใหม่	๔) น้ำตกศรีสังวาลย์
๕) น้ำตกห้วยลึก	๖) น้ำตกนางพิน
๗) น้ำตกทุ่งแก้ว	๘) อ่างเก็บน้ำโครงการพระราชดำริ ณ บ้านห้วยลึก
๙) บ่อน้ำร้อนโป่งอาง	๑๐) ท่าแพ-วังมัจฉา
๑๑) น้ำตกแม่แมะ	๑๒) จุดผ่อนปรนชายแดนไทย-เมียนมาร์ (ก๊วยผาวอก)

การศึกษา สภาพทางสังคม วัฒนธรรม และการสาธารณสุข

ระบบการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.)

กศน.มีอยู่ ๗ ตำบล/แห่ง และ ศศธ. มี ๑๘ แห่ง

- ๑) กลุ่มสนใจ ๑๑ กลุ่ม
- ๒) วิชาชีพระยะสั้น ๒๐ กลุ่ม
- ๓) ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ๖๖ แห่ง
- ๔) ห้องสมุดประชาชน ๑ แห่ง

การศึกษาอื่นๆ

๑) โรงเรียนปริยัติธรรม	๑	แห่ง
๒) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด	๖	แห่ง
๓) หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล	๗	แห่ง
๔) โรงเรียนระดับประถมศึกษา	๓๙	แห่ง
๕) โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา	๒	แห่ง

การศึกษา และศิลปวัฒนธรรม

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธประมาณ ๘๘% ศาสนาอื่นๆ ประมาณ ๑๒% มีสถาบันหรือองค์กรศาสนา ดังนี้

๑) วัด ที่พักสงฆ์	จำนวน ๘๕ แห่ง
๒) มัสยิด	จำนวน ๑ แห่ง
๓) ศาลเจ้า	จำนวน ๕ แห่ง
๔) โบสถ์คริสต์	จำนวน ๓๕ แห่ง

ศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี

๑) ประเพณีสงกรานต์ และประเพณีสระเกล้าดำหัว ระหว่างวันที่ ๑๓-๑๕ เดือนเมษายนของทุกปีเป็นประเพณี อันดีงามของชาวเหนือที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา จะมีการสระเกล้าดำหัวผู้สูงอายุหรือผู้ที่ตนเคารพนับถือ

๒) ประเพณีเดือนยี่เป็ง หรือประเพณีลอยกระทง ซึ่งตรงกับวันเพ็ญเดือนสิบสอง ของทุกปีประชาชนไปทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์ในตอนเช้า เวลากลางคืนจะมีการลอยกระทงตามแม่น้ำ ลำคลอง

๓) ประเพณีเปรตพลี (เปตะพลี) เป็นประเพณีเดือนสิบสองเหนือ ซึ่งตรงกับวันเพ็ญเดือนสิบสองของทุกปีมีการทำบุญให้กับญาติพี่น้องที่ได้เสียชีวิตไป โดยจะทำบุญถวายเครื่องไทยทานและฟังเทศน์ ๑ กัณฑ์ ชื่อว่า กัณฑ์เปรตพลี มีจุดประสงค์ว่า ในช่วงวันเพ็ญเดือนสิบสองเป็นช่วงที่พระเจ้าเปิดโลกให้สัตว์ทั้งหลายได้ใช้ชีวิตตามอัธยาศัย

๔) ประเพณีตานก๋วยสลาก (สลากภัตร)

การสาธารณสุข

มีการให้บริการสาธารณสุข โดยมีสถานบริการ ดังนี้

๑) โรงพยาบาลขนาด ๔๐ เตียง	จำนวน ๑ แห่ง
๒) สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ	จำนวน ๑ แห่ง
๓) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล, หมู่บ้าน	จำนวน ๑๓ แห่ง
๔) สำนักงานส่วนมาลาเรีย	จำนวน ๑ แห่ง
๕) สถานพยาบาลของเอกชน (คลินิก)	จำนวน ๙ แห่ง
๖) ร้านขายยาแผนปัจจุบัน	จำนวน ๑๕ แห่ง

จำนวนบุคลากรทางด้านสาธารณสุข

๑) แพทย์	จำนวน ๖ คน
๒) ทันตแพทย์	จำนวน ๓ คน
๓) เภสัชกร	จำนวน ๖ คน
๔) พยาบาล	จำนวน ๔๔ คน
๕) জন.สาธารณสุข	จำนวน ๔๕ คน
๖) জন.อื่นๆ	จำนวน ๑๒๗ คน
๗) อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.)	จำนวน ๑,๕๑๐ คน

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

มีสถานีตำรวจภูธร จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ สถานีตำรวจภูธรเชียงดาว และสถานีตำรวจภูธรนาหวาย

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

การคมนาคมติดต่อระหว่างอำเภอและจังหวัด รวมทั้งการคมนาคม ภายในตำบล และหมู่บ้าน มีรายละเอียดดังนี้

- ๑) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๐๗ สายเชียงใหม่ – ฝาง
- ๒) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๑๗๘ สายเชียงใหม่ – นาหวาย
- ๓) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๓๒๒ สายแม่จาง – เปียงหลวง
- ๔) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๑๕๐ สายปัว – อำเภอพร้าว
- ๕) ถนนสายบ้านเชียงดาว – เมืองคอง
- ๖) ถนนสายบ้านแก่งปันเต้า – บ้านปางมะโอ
- ๗) ถนนสายบ้านห้วยโจ้ – บ้านแม่ซ้าย (ลูกวัง)
- ๘) ถนนสายบ้านจอมศรี – บ้านสันป่าเกี๊ยะ (ลูกวัง)
- ๙) ถนนเลียบชายเขายบ้านสบอ้อ – บ้านม่วงซ้อย

การโทรคมนาคมติดต่อสื่อสาร

- มีที่การไปรษณีย์โทรเลข จำนวน ๑ แห่ง
- มีการให้บริการติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์ จำนวน ๗,๕๗๐ หมายเลข ๐๕๓-๔๕๕๒๕๒ หรือ ๕๓
- มีหน่วยบริการผู้ใช้ไฟฟ้าสังกัดการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค จำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ สำนักงานบริการผู้ใช้ไฟฟ้าเชียงดาว และสำนักงานบริการผู้ใช้ไฟฟ้าเมืองงาย

การสาธารณสุข

มีการประปาตามหมู่บ้าน ดังนี้

๑) การประปาส่วนภูมิภาค	จำนวน ๑ แห่ง
๒) ประปาหมู่บ้าน	จำนวน ๖๔ แห่ง
- แหล่งน้ำกิน-น้ำใช้ ประเภทอื่น
๑) บ่อบาดาล	จำนวน ๓๖ บ่อ
๒) บ่อน้ำตื้น	จำนวน ๕,๖๔๐ บ่อ
๓) ถังเก็บน้ำ	จำนวน ๕๕๓ บ่อ

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

ดิน สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาที่มีที่ราบลุ่มเชิงเขา และบริเวณสองฝั่งแม่น้ำปิง เหมาะแก่การเพาะปลูกการชะล้างทำให้ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ต้องมีการบำรุงดิน โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยเคมีในการเพาะปลูก

น้ำ อำเภอเชียงดาวมีแหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำปิง ซึ่งมีต้นกำเนิดระหว่างประเทศไทย กับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

๑) มีแม่น้ำและลำห้วยที่สำคัญ	จำนวน ๖ สาย
๒) สระน้ำ	จำนวน ๔๑ แห่ง
๓) ฝาย	จำนวน ๘๓ แห่ง

ป่าไม้ อำเภอเชียงดาวมีพื้นที่ป่าไม้ที่สำคัญ แบ่งได้ ๒ ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

- ๑) ป่าไม่ผลัดใบ เป็นป่าที่ประกอบด้วยไม้ส่วนใหญ่ที่มีใบทึบตลอดปี การผลัดใบค่อยเป็นค่อยไปเป็นลักษณะของป่าดงดิบ ป่าที่จัดอยู่ในประเภทนี้
- ๒) ป่าดงดิบ เป็นป่ารกทึบมองดูเขียวชอุ่มตลอดปี ปีพรรณไม้หนาแน่นในที่ชุ่มชื้นที่ลุ่มริมลำธาร และแม่น้ำ หากได้อยู่ในที่สูงกว่า ๑,๐๐๐ เมตร จากระดับน้ำทะเลเรียกว่า ป่าดงดิบหรือป่าดงดิบเขา ป่าประเภทนี้พบในเขตตำบลแม่นะ ตำบลเมืองนะ ตำบลปิงโค้ง พันธุ์ไม้ที่ขึ้นในป่านี้ ได้แก่ ไม้ยาง จำปี ตะเคียน ยมหอม มะยมป่า

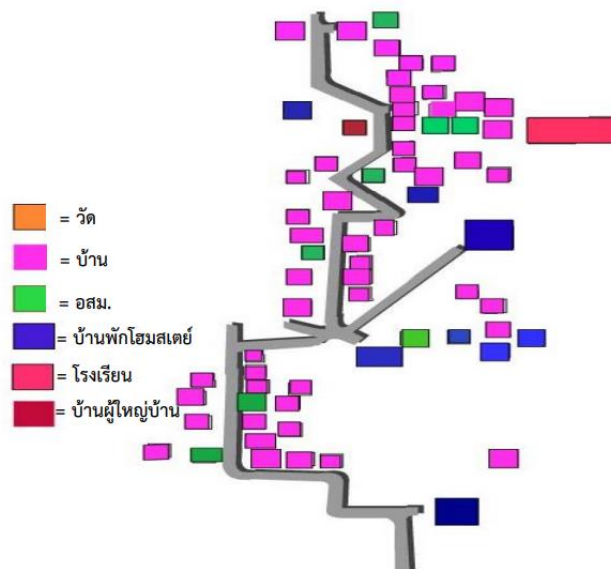
ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน

- อำเภอเชียงดาว มีพื้นที่ติดชายแดนประเทศเมียนมาร์ในพื้นที่ตำบลเมืองนะ และมีจุดผ่านแดนที่อยู่ในความดูแลของหน่วยทหาร คือ ช่องทางอนุญาตหนองเขียว ในความดูแลของหน่วยเฉพาะกิจ กรมทหารม้าที่ ๔ กองกำลังผาเมือง ซึ่งในปี พ.ศ.๒๕๖๓ ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ เป็นต้นมา ได้มีคำสั่งให้ปิดช่องทางอนุญาตหนองเขียว ไม่ให้มีการผ่านเข้าออกทุกกรณี เนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID -๑๙)

- ในพื้นที่อำเภอเชียงดาว มีแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่จำนวนมาก ซึ่งได้รับการสำรวจและจัดทำทะเบียนควบคุมตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้านแม่เมะ หมู่ที่ 11 ตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

แผนที่หมู่บ้าน

ประวัติหมู่บ้าน

บ้านแม่แะเดิมมีชื่อว่า “บ้านแม่แะทรายคำ” ซึ่งคำว่าแม่แะมาจากดอยแม่แะ ส่วนคำว่าทรายคำ เป็นชื่อลำห้วยที่ไหลมาจากบ้านป่าโหลลงมารวมกับห้วยจะมีทรายสีเทาเมื่อสะท้อนกับแสงแดดจะเป็นประกาย งดงาม คล้ายกับทองคำจนนำมาตั้งชื่อของหมู่บ้าน แต่เดิมบริเวณที่ตั้งของหมู่บ้านแม่แะในปัจจุบัน เป็นสวนเมี่ยงของชาวบ้านบ้านแม่แะที่มีที่อาศัยอยู่เชิงดอย แต่เนื่องจากความยากลำบากในการเดินทางมาทำการเกษตรกรรม จึงอพยพมาปลูกสร้างบ้านเรือนกันที่ดอยแม่แะบริเวณสองข้างลำห้วย เพื่อสะดวกในการเดินทางมาทำการเกษตรกรรม ประกอบกับในบริเวณดังกล่าวมีความอุดมสมบูรณ์ จึงมีผู้คนอพยพโยกย้ายตามกันมาอีกหลายครอบครัว โดยนายแก้ว แก้วใจมาที่เป็นหนึ่งในกลุ่ม ผู้อพยพมาตั้งถิ่นฐานทำกิน ปี พ.ศ. ๒๔๘๘ บริเวณบ้านแม่แะได้มีเอกสารสิทธิ์ ส.ค.๑ ขึ้นกับบ้านแม่แะ จนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหมู่บ้านแม่แะ หมู่ ๑๑ ขึ้นกับตำบลแม่แะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ โดยผนวกเอา กลุ่มชาวไทยภูเขา เผ่ามูเซอ ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่สูงขึ้นไปบนภูเขาซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำเข้าเป็นส่วนหนึ่งของแม่แะด้วย ปีพ.ศ. ๒๕๒๑ และ พ.ศ. ๒๕๒๒ มี ๒ เหตุการณ์ ที่ทำให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกเห็นความสำคัญของทรัพยากร ป่าไม้ เหตุการณ์แรก เกิดเหตุการณ์น้ำท่วมหมู่บ้าน ในวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๒๑ ช่วงเวลา ๒๐.๐๐ น. ถึง ๐๕.๐๐ น. ของอีกวัน ทำให้เกิดความเสียหายมากมาย มีผู้เสียชีวิต ๔ คน และสัตว์เลี้ยงจำนวนมาก พืชผล ที่ปลูกก็ล้มตาย น้ำพัดพาบ้านเรือนเสียหาย พ่อหลวง (ผู้ใหญ่บ้าน) ในขณะนั้น คือนายบุญปิ่น ปิ่นขันคำ จึงประกาศให้ชาวบ้าน ย้ายบ้านเรือนขึ้นไปปลูกบนดอย ให้สูงกว่าระดับน้ำ ชาวบ้านจึงพากันอพยพหนีน้ำขึ้นมาอยู่ทางตอนบน เหตุการณ์ ครั้งที่ ๒ ปี พ.ศ. ๒๕๒๒ น้ำในห้วยทรายคำที่เคยไหลตลอดกลับแห้งลง จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นนี้ทำให้ ชาวบ้านเริ่มตระหนักถึงคุณค่าประโยชน์ป่ามากขึ้น พ.ศ. ๒๕๔๕ ราษฎรบ้านแม่แะได้ดำเนินการ ราษฎรอาสาพิทักษ์ป่า (รสทป.) เป็นโครงการที่จัดทำโดย กองทัพบกกรมป่าไม้และกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช เพื่อสนองพระราชโอรสของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ ที่มีพระราชประสงค์เปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของราษฎรจากผู้บุกรุกทำลายป่า มาเป็นผู้ดูแลรักษาป่า และใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืนได้ ราษฎรบ้านแม่แะได้เพียรพยายามดำเนินการ ปลูกจิตสำนึก รักป่าดูแลป่า จนได้รับพระราชทาน “ธงพิทักษ์ป่า เพื่อรักษาชีวิต” ธงชั้นที่ ๑ มีข้างประกอบบนพื้นธง ๑ ตัว การรักษาป่า ต่อเนื่องมาตลอดจนได้รับพระราชทานธงชั้นที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ พ.ศ. ๒๕๖๑ บ้านแม่แะได้สนองนโยบาย ยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ภายใต้กรอบความคิด ความสามารถในการแข่งขัน ที่มุ่งเน้นการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้เกิดความยั่งยืน ประชาชนมีคุณภาพชีวิต มีรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น บ้านแม่แะถูกคัดเลือกให้ร่วมโครงการ OTOP นวัตกรรม ตามพื้นฐานสังคม และชุมชนที่รักษาป่าดีเด่น โดยชุมชนบ้านแม่แะได้ประชุมประชาวิจรรย์ รวมทั้งการประชาสังคมหาจุดเด่นจุดด้อยของหมู่บ้าน จนสรุปค้นพบการสร้างสรรค์ เสน่ห์ อัตลักษณ์วิถีชีวิตชุมชนให้มีคุณค่า ผสมผสานวิถีชุมชนเพื่อให้เกิด การพัฒนา ยกระดับ ผลผลิตให้มีระดับมาตรฐาน สร้างจุดขายให้นักท่องเที่ยวศึกษาธรรมชาติรอบ ๆ หมู่บ้าน เพื่อสร้างโอกาสการ พัฒนาและสร้างรายได้ ให้ทุกคนในหมู่บ้านอย่างทั่วถึง

อาณาเขตบ้านแม่แะ ตั้งอยู่ในตำบลแม่แะ อำเภอเชียงดาวจังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ทั้งหมด ๖๔,๐๐๐ ไร่ ห่างจากอำเภอเชียงดาวไปทางทิศใต้ ระยะทาง ๑๗ กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดเชียงใหม่ ไปทางทิศเหนือระยะทาง ๘๕ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านสันป่าเกี๊ยะ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลแม่แะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านแม่ซ้าย หมู่ที่ ๑๓ ตำบลแม่แะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ บ้านแม่แะ หมู่ที่ ๒ ตำบลแม่แะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านปางมะโอ หมู่ที่ ๙ ตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ลักษณะภูมิประเทศ

บ้านแม่แมะ ตั้งอยู่หมู่ ๑๑ ตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ที่ราบ ระหว่างหุบเขา ทิศเหนือติดกับดอยหลวงเชียงดาว มีภูเขาล้อมรอบ พื้นที่ความสูง ๗๖๕ เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง มีลำห้วยแม่แมะไหลผ่านต้นน้ำจากดอยผาแดง ชู่น้ำป่าไหล

ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านตาม จปฐ. และ กชช.๒ค.

จำนวนประชากร รวมทั้งสิ้น ๕๑๒ คน แยกเป็น ชาย ๑๙๑ คน หญิง ๓๒๑ คน

- ผู้สูงอายุ (อายุ ๖๐ ปี บริบูรณ์ขึ้นไป) รวมทั้งสิ้น ๔๘ คน แยกเป็น ชาย ๒๕ คน หญิง ๒๓ คน
- คนพิการ รวมทั้งสิ้น ๗ คน แยกเป็น ชาย ๓ คน หญิง ๔ คน

จำนวนครัวเรือน ๑๓๕ ครัวเรือน

การประกอบอาชีพ

อาชีพหลักของครัวเรือน อาชีพ สวนชา (เมี่ยง) จำนวน ๑๓๕ ครัวเรือน

อาชีพเสริมหรืออาชีพรอง อาชีพ สานก๋วย จำนวน ๓๒ ครัวเรือน อาชีพ ปลุกกาแฟ จำนวน ๑๒ ครัวเรือน

รายได้เฉลี่ยของประชากร

ตามเกณฑ์ จปฐ. ปีปัจจุบัน จำนวน ๑,๕๐๐ -๒๐,๐๐๐บาท/คน/ปี ครัวเรือนยากจน (รายได้ไม่ถึง ๓๐,๐๐๐ บาท คน/ปี) ปีปัจจุบัน จำนวน ๒๐ ครัวเรือน

จำนวนกลุ่มกิจกรรม / อาชีพ มีจำนวน ๖ กลุ่ม ดังนี้

๑) กลุ่มแม่บ้าน	จำนวนสมาชิก ๖๔ คน
๒) กลุ่มท่องเที่ยว	จำนวนสมาชิก ๓๖ คน
๓) กลุ่มนวด-สมุนไพร	จำนวนสมาชิก ๑๒ คน
๔) กลุ่มจักสาน	จำนวนสมาชิก ๓๔ คน
๕) กลุ่มชา	จำนวนสมาชิก ๓๒ คน
๖) กลุ่มกาแฟ	จำนวนสมาชิก ๒๕ คน

กองทุนในหมู่บ้าน มีจำนวน ๒ กองทุน ดังนี้

๑) ชื่อกองทุน กองทุนหมู่บ้าน	มีงบประมาณ ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท
๒) ชื่อกองทุน กช.คจ	มีงบประมาณ ๑๘๐,๐๐๐ บาท

ข้อมูลความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานของประชาชน

๑) ชื่อกิจกรรม/อาชีพ จักสาน	จำนวน ๒๒ คน
๒) ชื่อกิจกรรม/อาชีพ ถนอมอาหาร	จำนวน ๓๕ คน
๓) ชื่อกิจกรรม/อาชีพ อบรมัคคุเทศก์ของหมู่บ้าน	จำนวน ๔๕ คน
๔) ชื่อกิจกรรม/อาชีพ อาชีพเสริม	จำนวน ๔๕ คน

ข้อมูลคมนาคม/สาธารณูปโภค

๑) การเดินทางเข้าหมู่บ้าน เดินทางโดยรถส่วนตัวไม่มีรถประจำทางผ่าน รถจักรยานยนต์เน้นทางขึ้นเขาลาดชัน ระยะทาง ๙ กิโลเมตร ถนนต่อบ้านแม่แม่ถึงหมู่บ้านป่าโหลเป็นทางธรรมชาติดินลูกรัง ระยะทาง ๘ กิโลเมตร

๒) แหล่งน้ำ น้ำมาจากแหล่งน้ำธรรมชาติลำห้วย สองปีผ่านมาโดยเฉพาะฤดูแล้งลำห้วยเหือดไหล แหล่งขอความช่วยเหลือเสียหายด้านการปลูกพืชเสริมของหมู่บ้านขาดแคลนน้ำอุปโภค บริโภค ในอนาคตปี ๒๕๖๔ คาดว่าปัญหาเรื่องน้ำ จะทวีความรุนแรงมากขึ้นอย่างแน่นอน หมู่บ้านแม่แม่ได้ประสานโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางมะโอได้สนับสนุนท่อน้ำและสิ่งก่อสร้างอ่างเก็บน้ำเดินท่อน้ำเข้าสู่หมู่บ้านโดยได้รับงบประมาณภัยแล้ง (โครงการหลวง) และทางเทศบาลแม่เงาได้สนับสนุนท่อน้ำอีกหน่วยงานหนึ่ง

๑.๒ การศึกษาเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล การประเมินศักยภาพของหมู่บ้าน

การวิเคราะห์ปัจจัยภายในหรือสภาพแวดล้อมภายใน จะทำให้หมู่บ้านทราบถึงจุดอ่อนและข้อเสียเปรียบของหมู่บ้าน

จุดอ่อน คือ ลักษณะหรือข้อด้อยของหมู่บ้านเมื่อเทียบกับหมู่บ้านอื่น

- ชาวบ้านขาดรายได้ประจำ
- การขนส่งยากลำบาก
- ระบบประปาของหมู่บ้านไม่ได้มาตรฐาน/ชำรุด
- ขาดความรู้และความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ที่ดินทำกินไม่มีเอกสารสิทธิ์
- หมู่บ้านเกิดมลพิษจากการเผาไหม้ ไฟป่า

๑) ด้านเศรษฐกิจ

- มีความเหลื่อมล้ำของรายได้รายได้กระจายไม่ทั่วถึง
- ขาดอาชีพเสริมที่มั่นคงและยั่งยืน
- พืชเศรษฐกิจหลัก ชาและกาแฟไม่มีตลาด

๒) ด้านสังคม (เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม)

- ปัญหาหมอกควันและไฟป่า ป่าไม้ถูกทำลาย ทำให้พื้นที่ป่าลดลง
- ปัญหาชาวบ้านติดยาเสพติด
- เด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ขาดความเท่าเทียมในการรับโอกาส

๓) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ชุมชนยังไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- การกำจัดขยะของชุมชน
- ปัญหาการขาดน้ำบริโภคในฤดูแล้ง

๔) ด้านความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย

- ชุมชนยังขาดการรับฟังข่าวสารและการติดต่อจากทางรัฐล่าช้า

- สื่อสารล่าช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์ยาเสพติดแพร่ระบาดอย่างกว้างขวาง
- ไม่มีความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน ภัยจากผู้เสพติดยาเสพติด

๕) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

- ด้านคมนาคม ถนนยังต้องมีการปรับปรุงแก้ไข
- ปัญหาการส่งเสริมการเกษตรอาชีพเสริม
- เอกสารสิทธิ์ที่ดินควรได้รับแหล่งเงินทุนเพื่อสนองต่อเกษตรกรรมอาชีพ

๖) ด้านสาธารณสุข

- ระบบป้องกันโรคโควิด - 19 ยังไม่ได้มาตรฐาน
- อสม.ไม่มีระบบดูแลด้านสาธารณสุข สุขภาพอนามัยให้ชาวบ้านอย่างทั่วถึง
- ขาดระบบป้องกันมลพิษจากปัญหาหมอกควัน ไฟฟ้า

จุดแข็ง คือ ศักยภาพความสามารถหรือข้อเด่นของหมู่บ้านเมื่อเทียบกับหมู่บ้านอื่น

- หมู่บ้านแม่แ่มมีชุมชนที่มีความรู้สึกรักและหวงแหนในท้องถิ่น
- ชุมชนบ้านแม่แ่มมีความรักสมัครสมานสามัคคีในชุมชนสูง
- การเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนทุกคนทุกเพศทุกวัยได้ให้ความร่วมมือในการพัฒนา
- ชุมชนมีความตระหนักในภัยพิบัติร่วมกันสูง

๑) ด้านเศรษฐกิจ

- ชุมชนบ้านแม่แ่มมีพืชเกษตรหลัก ชาและกาแฟ
- การปรับเปลี่ยนพืช ชาและกาแฟ
- ชุมชนบ้านแม่แ่มสร้างแหล่งท่องเที่ยวละบ้านพัก

๒) ด้านสังคม (เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม)

- เป็นชุมชนลักษณะแบบปฐมภูมิ รักหวงแหนทรัพยากรท้องถิ่น
- จิตใจโอบอ้อมอารีช่วยเหลือสามัคคี
- มีสำนักสงฆ์ วัด สำนักปฏิบัติธรรมแม่ชี ไวก่อยยึดเหนี่ยวจิตใจ

๓) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ชุมชนยึดมั่นในการรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสร้างความสมดุลระหว่าง

การอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน อนุรักษ์ป่าไม้ สัตว์ป่า และแหล่งธรรมชาติ

๔) ด้านความมั่นคงและความสงบเรียบร้อย

- ชุมชนมีวิถีชีวิตพึ่งพาอาศัยป่า
- ทุกคนมีจิตสำนึกร่วมกัน
- ยึดมั่นศรัทธาพุทธศาสนาใช้เป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวจิตใจ

๕) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

- ชุมชนมีความพร้อมที่จะพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน น้ำ ถนน สุขภาพ
- ทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนและตระหนักในการป้องกันโรคโควิด - 19
- ประสานหน่วยงานของรัฐเข้ามาพัฒนาร่วมกันกับคนในชุมชน

๖) ด้านสาธารณสุข

- ชุมชนมีมาตรการป้องกันโดยเฉพาะการแพร่ระบาดของโควิด - ๑๙ โดยมีการปฏิบัติ

ตามนโยบายเฝ้าระวังของรัฐ มีการคัดกรองตนเอง ชุมชน ทั้งคนในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน

- ชุมชนเสนอแผนป้องกันคุ้มภัยจากการแพร่ระบาดของยาเสพติดเช่น การป้องกัน การบำบัด การเพิ่มงานให้กลุ่มที่เข้าโครงการเลิกยาเสพติด มีงานรองรับให้

การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอก หรือสภาพแวดล้อมภายนอก จะทำให้หมู่บ้านทราบถึงโอกาส และอุปสรรค การทำงานของหมู่บ้าน

จุดเด่นของหมู่บ้านแม่แมะ

๑) หมู่บ้านแม่แมะตั้งอยู่ที่มีทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติป่าไม้ ลำห้วยแม่แมะ ไหลผ่านพื้นที่เหมาะแก่ การปลูกชากาแฟซึ่งเป็นอาชีพหลัก

๒) คนในชุมชนมีความสมัครสมานสามัคคีมีประเพณีวัฒนธรรมยึดเหนี่ยวจิตใจทุกคน มีจิตใจรักถิ่นเกิดมีส่วนร่วม ร่วมในกิจกรรมของหมู่บ้านทุกคนช่วยแก้ไขปัญหาด้วยจิตอาสา

จุดอ่อนจุดด้อยของหมู่บ้าน

๑) พืชหลักชาที่เป็นอาชีพหลักราคาต่ำไม่ได้รับการแก้ไขทำให้การผลิตชาด้วยคุณภาพขาด การส่งเสริมอาชีพ นำมาทดแทนชาและชุมชนไม่มีทุนในการประกอบอาชีพ

๒) ชุมชนมีความเกี่ยวข้องกับยาเสพติดทำให้เกิดปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า เกิดความไม่ปลอดภัยในทรัพย์สิน ครอบครัวแตกแยก

โอกาสจากภายนอกหมู่บ้าน

๑) มีหน่วยงานโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ปางมะโฮมาส่งเสริม อาชีพหลักกาแฟและสนับสนุนวัสดุการเกษตรน้ำเพื่อการเกษตรและมีหน่วยงานรัฐอื่นสนับสนุน การจัดทำแนวกันไฟ

๒) โครงการ OTOP นวัตกรรม สนับสนุนการทำหมู่บ้านแห่งการท่องเที่ยวและอนุรักษ์ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

ความเสี่ยงภัยคุกคามจากภายนอก

๑) กลุ่มนายทุนซื้อที่ทำกินสวนเมี่ยงมาเปลี่ยนเป็นรีสอร์ททำให้เกิดปัญหาบุกรุกป่า ถางป่าเพื่อมาทำบ้านพัก

๒) ปัญหายาเสพติดแพร่ระบาดในหมู่บ้านโดยคนภายนอกหมู่บ้านนำมาแพร่ระบาดค้าขาย มาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID - ๑๙) ยังไม่มีความเข้มข้น ใน มาตรการคัดกรองโดยเฉพาะชุมชนยังไม่ตระหนักถึงผลของการระบาดของโรคโควิด ๑๙

เป้าหมายการพัฒนา (วิสัยทัศน์) ของหมู่บ้าน

๑) เพื่อทราบถึงปัญหาความต้องการของชาวบ้านในชุมชนบ้านแม่แมะ

๒) เพื่อค้นหาศักยภาพของหมู่บ้านโดยใช้ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านแม่แมะ นำไปกำหนด แนวทาง วิธีการในการพัฒนาและแก้ไขปัญหของหมู่บ้านแม่แมะได้อย่างถูกต้อง

๓) เพื่อปรับเปลี่ยนแนวคิดของชุมชนชาวบ้านได้รู้จักคิดรู้จักทำรู้จักระดมความคิด หาแนวทางแก้ไข ปัญหาร่วมกันซึ่งนำไปสู่การกระบวนกรพึ่งพาตนเองขับเคลื่อนได้สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

๔) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ของชาวบ้านแม่แมะก็เกิดความสามัคคี เป็นหนึ่งเดียวกัน ส่งเสริมการพัฒนากระบวนประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

๕) เพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะร่วมกันมีจิตอาสาในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมอย่างถ่องแท้

สภาพปัญหาและความต้องการของหมู่บ้าน

ลำดับ ความสำคัญ	ปัญหาและความต้องการ	สาเหตุของปัญหา	แนวทางการแก้ไข
๑	มีความเหลื่อมล้ำของรายได้ของแต่ละครอบครัว	ชาวบ้านมีภาระหนี้สิน รายได้ไม่พอกับรายจ่าย	ส่งเสริมให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมตามความต้องการ
๒	ชุมชนต้องมีอาชีพเสริมจากรายได้หลัก	ชาวบ้านมีภาระหนี้สิน รายได้ไม่พอกับรายจ่าย	จัดอบรมสินค้า OTOP ของหมู่บ้าน มาประยุกต์ใช้ในหมู่บ้าน
๓	ปัญหาหมอกควัน ไฟป่า ป่าไม้ ถูกทำลาย พื้นที่ป่าลดลง	ไฟป่าลุกลามมาจากหมู่บ้านอื่น	จัดให้มีอบรมการทำแนวกันไฟร่วมกับหมู่บ้านอื่น
๔	กำจัดขยะชุมชน	ไม่มีที่กำจัดขยะของหมู่บ้าน	ประสานงานกับกรมทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมาให้ความรู้และแนวทางมาปฏิบัติ
๕	การแพร่ระบาดของยาเสพติด	ผู้เสพยาเสพติดยังขาดภูมิคุ้มกัน	มีมาตรการบำบัดรักษาผู้เสพยาอย่างจริงจังโดยจะเพิ่มกิจกรรมและหารายได้เสริม
๖	การแพร่ระบาดของโรคระบาดไวรัสโควิด - ๑๙ และไข้เลือดออก	ชุมชนขาดความตระหนัก ขาดการสื่อสารอย่างมีคุณภาพโทษความรุนแรงของโรค	ทุกคนต้องร่วมมือในการป้องกันชุมชน มีมาตรการคัดกรองอย่างเข้มข้น
๗	รายได้ครัวเรือนลดลงแต่ค่าครองชีพสูงขึ้น	วิถีชีวิตชุมชนเปลี่ยนไป ค่าใช้จ่ายสูง รายได้ต่ำ	มีอาชีพเสริมที่เพิ่มรายได้ ขอรับการสนับสนุนโครงการแบบขยายผลจากโครงการหลวง
๘	รายได้ของครัวเรือนแตกต่างกัน ขาดกลุ่มพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	มีแหล่งทรัพยากรแต่ไม่สามารถนำมาใช้ ขาดความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์กับการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน	ประสานเกษตรอำเภอมาให้ความรู้ให้ชุมชนมาปรับใช้
๙	ขาดแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร	เกิดวิกฤตฝนแล้ง ฝนไม่ตกรุนแรงขึ้นทุกปี	จัดทำฝายกั้นน้ำลำห้วยปรับปรุงระบบขนส่งไปยังพื้นที่เกษตรอย่างทั่วถึง

โครงการ/กิจกรรมการบูรณาการแผนพัฒนาหมู่บ้าน

ลำดับที่	ชื่อโครงการ/กิจกรรม	งบประมาณ	ประเภทของแผนด้านต่าง ๆ (ระบุ /)					วิธีการดำเนินการ (ระบุ /)			หมายเหตุ (หน่วย ดำเนินการ)
			ด้านเศรษฐกิจ	ด้านสังคม	ด้านทรัพยากร	ด้านความมั่นคง	ด้านการบริหารการจัดการ	ทำเอง	ทำร่วม	หน่วยงานอื่นทำให้	
1	โครงการทำแนวกันไฟ	80,000			/	/	/	/	/		
2	โครงการหมู่บ้านปลอดภัยโควิด -19	150,000		/		/	/		/		
3	โครงการน้ำใช้เพื่อการเกษตร	200,000	/	/	/	/	/		/		
4	โครงการสร้างโรงครัวชาคาแฟ	100,000	/	/		/	/		/		
5	โครงการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	500,000	/	/			/	/	/		
6	โครงการปรับปรุงถนนสายแม่แมะ - ป่าโหล	500,000	/	/		/	/		/		
7	โครงการไฟฟ้าสู่บ้านป่าโหล	500,000	/	/	/	/	/			/	
8	โครงการส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรม	500,000		/		/	/		/		

ปฏิทินแผนการปฏิบัติงานประจำปีของหมู่บ้าน

ลำดับ	โครงการ / กิจกรรม	ช่วงเวลาในการดำเนินการ											
		ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
1	โครงการทำแนวกันไฟ												
2	โครงการหมู่บ้าน ปลอดภัยโควิด - 19												
3	โครงการน้ำใช้เพื่อ การเกษตร												
4	โครงการสร้างโรงคั่วชา กาแฟ												
5	โครงการปรับปรุงแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์												
6	โครงการปรับปรุงถนน สายแม่เมะ - ป่าโหล												
7	โครงการไฟฟ้าสู่บ้านป่า โหล												
8	โครงการส่งเสริมศิลปะ และวัฒนธรรม												

การทบทวนแผนพัฒนาหมู่บ้าน

- ๓ ก.ย. ๒๕๖๓ ทบทวน ๑ ครั้ง ที่ประชุมมีมติให้ปรับแผนและโครงการการประเมินผล บรรจุไว้ในแผนปีต่อไป จำนวนผู้เข้าประชุม ๑๑ คน
- ๗ ก.ย. ๒๕๖๓ ทบทวน ๒ ครั้ง การปรับแผนหมู่บ้าน จำนวนผู้เข้าประชุม ๑๕ คน

๑.๓ การศึกษาเรียนรู้นโยบายภาครัฐและผลกระทบต่อการพัฒนาของชุมชน

นโยบายภาครัฐที่เข้ามาดำเนินการในพื้นที่บ้านแม่แมะ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลแม่นะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วยนโยบายในด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน การกระจายรายได้ สู้ครัวเรือน นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวและนโยบายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ มีโครงการ การดำเนินการหรือการสนับสนุนจากภาครัฐตามนโยบายข้างต้นในพื้นที่ ดังนี้

๑.๓.๑) บ้านแม่แมะถูกคัดเลือกให้ร่วมโครงการ OTOP นวัตกรรม ตามพื้นฐานสังคม และชุมชน ที่รักษาป่าดีเด่น โดยสนับสนุนให้มีการจัดทำทำหมู่บ้านแห่งการท่องเที่ยวและอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่

๑.๓.๒) เงินทุน ๑ ล้านบาท เป็นนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งสนับสนุนทุนแก่ประชาชน และเกิดประโยชน์แก่ประชาชนในหมู่บ้านอย่างมากในการนำไปใช้ ในการไปซื้ออุปกรณ์ในการการเกษตรและการประกอบอาชีพ

๑.๓.๓) มีหน่วยงานโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ปางมะโฮะเข้ามาส่งเสริมอาชีพหลักในส่วนของการปลูกกาแฟและสนับสนุนวัสดุการเกษตรและน้ำเพื่อการเกษตร ทั้งนี้ ยังมีหน่วยงานรัฐอื่นเข้ามาดำเนินการสนับสนุนการจัดทำแนวกันไฟเพื่อป้องกันการลุกลามเมื่อเกิดไฟป่าในพื้นที่

๑.๓.๔) กองทุนในโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.) ของกระทรวงมหาดไทย โดยกรมการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้ เพื่อตอบสนองนโยบายการกระจายรายได้ และความเจริญ ไปสู่ส่วนภูมิภาค โดยกระจายโอกาสให้คนยากจนระดับครัวเรือนในหมู่บ้านเป้าหมาย มีเงินทุนในการประกอบอาชีพ เพื่อเพิ่มรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนยากจนให้ดีขึ้นตามเกณฑ์ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.)

๑.๓.๕) ราษฎรอาสาพิทักษ์ป่า (รสทป.) ตามนโยบาย ทก.๓ กรมป่าไม้ กรมอุทยาน ฯ เปลี่ยนพฤติกรรมจากผู้บุกรุกทำลายป่า มาเป็นผู้ดูแลรักษาป่าและใช้ประโยชน์จากป่าอย่างยั่งยืน จนได้รับพระราชทาน “ธงพิทักษ์ป่าเพื่อรักษาชีวิต” ชั้นที่ ๒ เมื่อปี ๒๕๕๔

๑.๓.๖) การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ถนน ระบบประปาหมู่บ้าน ฝาย จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับพื้นที่

ส่วนที่ ๒ ประเด็นการพัฒนาของชุมชน

๒.๑ การสำรวจข้อมูลเศรษฐกิจและสังคม

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพครัวเรือน

น้ำบริโภคและอุปโภค

- ๑) น้ำบริโภค ๘๐% มาจากน้ำจากแหล่งธรรมชาติ
- ๒) น้ำอุปโภค ๘๕% มาจากน้ำประปาหมู่บ้าน
- ๓) ๙๕% มีน้ำบริโภคและอุปโภคเพียงพอตลอดปี

พื้นที่ทำกิน

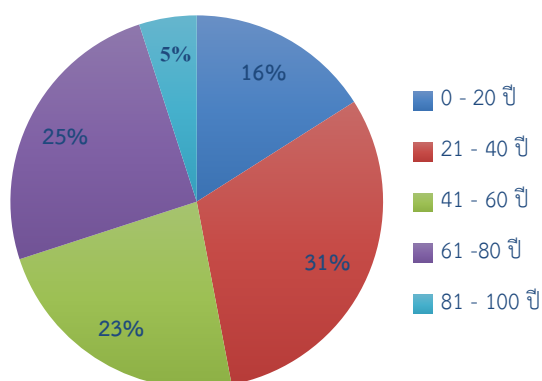
- ๑) ๗๔% มีที่ทำกินทางการเกษตร ๑-๓๐ ไร่
- ๒) ๒๖% มีที่ทำกินทางการเกษตร ๓๑-๖๐ ไร่
- ๓) พื้นที่เพราะปลูกในครัวเรือน ๙๕% เป็นพื้นที่ของตัวเอง

สภาพความเป็นอยู่ / สุขอนามัย

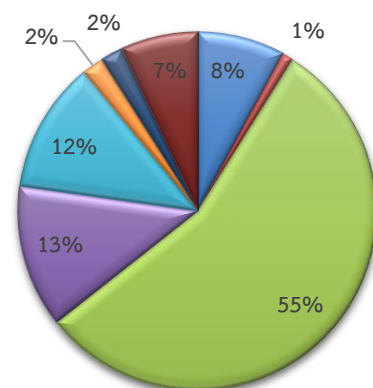
- ๑) โรคเรื้อรัง ส่วนใหญ่ประมาณ ๙๘ % ไม่เป็นโรคเรื้อรัง และ ๒ % เป็นโรคเก๊าท์ และโรคความดัน
- ๒) โรคติดต่อ ประชากรส่วนใหญ่ไม่เป็นโรคติดต่อ
- ๓) สมาชิกในครัวเรือนเป็นผู้พิการ ส่วนใหญ่ประมาณ ๙๘ % สมาชิกในครัวเรือนไม่เป็นผู้พิการ

ข้อมูลพื้นฐานสมาชิกในครัวเรือน

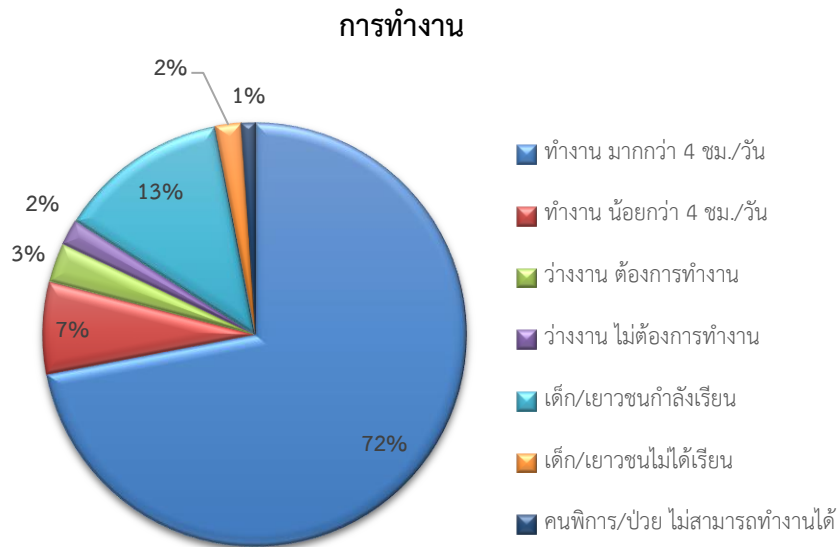
อายุ

ระดับการศึกษา

ไม่ได้เรียน อนุบาล ประถม ม.ต้น ม.ปลาย ปวช. ปวส. ป.ตรี

สรุปข้อมูลพื้นฐานสมาชิกในครัวเรือน

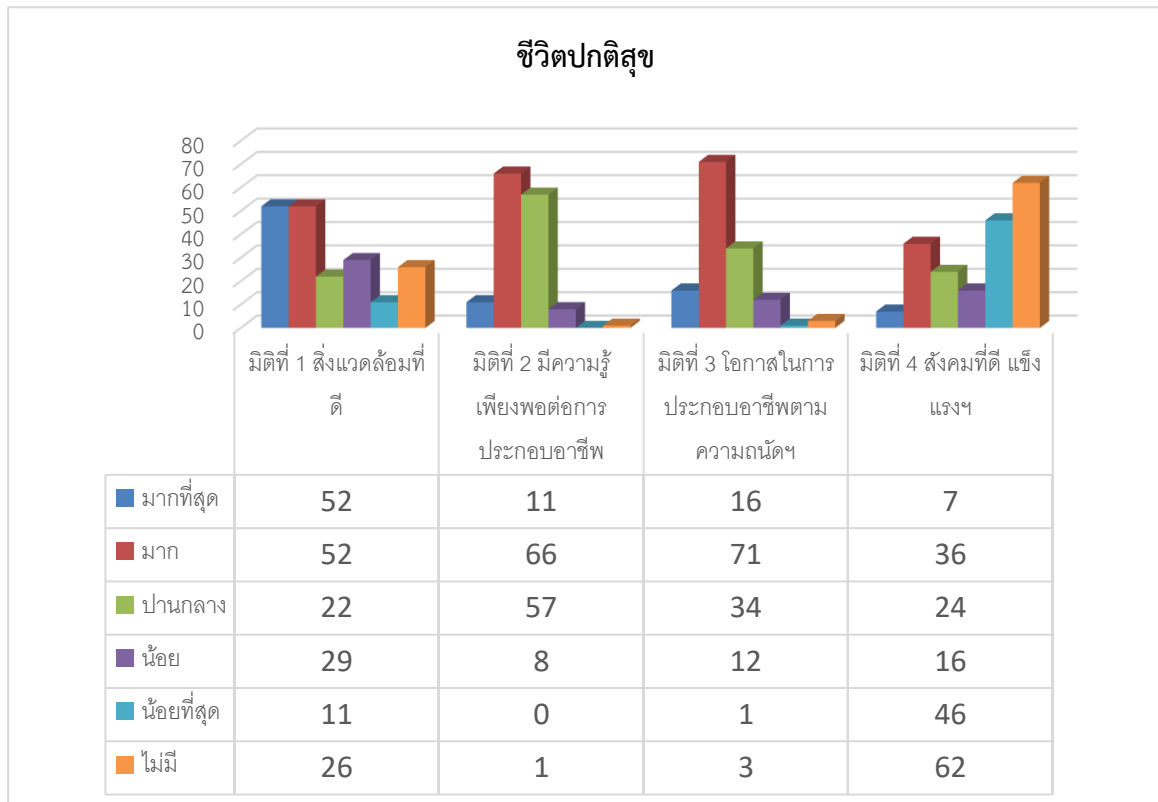
- 1) ประชากรในหมู่บ้านประกอบอาชีพ เกษตรกรรม รับจ้าง และบางส่วนประกอบอาชีพส่วนตัว เช่น ค้าขาย ลูกจ้างเอกชน นักเรียน/นักศึกษา
- 2) ประชากร 81% ทำงานในหมู่บ้าน และ 19% ทำงานนอกหมู่บ้าน
- 3) ประชากร 76% ไม่เคยทำงานต่างถิ่น และอีก 24% เคยทำงานต่างถิ่น
- 4) ประชากร 92% อาศัยอยู่ในพื้นที่ และอีก 8% อาศัยอยู่นอกพื้นที่
- 5) ประชากร 58% มีการเข้าถึง Internet และอีก 42% เข้าไม่ถึง Internet

สภาพทางเศรษฐกิจ

- 1) พืชทางเศรษฐกิจของหมู่บ้านแม่แเมะ ปลูกชา 72% ปลูกกาแฟ 27% และอื่น ๆ 1%
- 2) เงินออม
 - 55% มีเงินออมไม่เกิน 100,000 บาท
 - 45% มีเงินออมมากกว่า 100,000 บาท
- 3) เงินช่วยเหลือ
 - เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ 55%
 - เบี้ยยังชีพผู้พิการ 8%
 - เงินสวัสดิการของรัฐ 48%
 - เงินช่วยเหลือตามนโยบาย 36%
 - อื่น ๆ 14%

4) หนี้สินในครัวเรือน

- 36% มีหนี้สินไม่เกิน 100,000 บาท
- 20% มีหนี้สินมากกว่า 100,000 บาท
- 44% ไม่มีหนี้สินเลย

๒.๒ ความเสี่ยงที่จะไม่มีชีวิตที่มั่นคงของบุคคล ครอบครัวและชุมชน

การใช้ SWOT ในการวิเคราะห์บ้านแม่เมะ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลแม่เมะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

๑) สภาพสิ่งแวดล้อมภายใน

๑.๑) จุดเด่น

๑.๑.๑) ด้วยความเป็นพื้นที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ๑A ของบ้านแม่เมะ หมู่ ๑๑ ตำบลแม่เมะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้คุณภาพอากาศและสิ่งแวดล้อมดีมาก ทำให้เป็นเสน่ห์และความ น่าหลงใหลอย่างยิ่ง

๑.๑.๒) ด้วยความเป็นคนพื้นที่ทำให้มีวิถีชีวิตชนบทรรมนิยมประเพณีที่ดีงามอย่างยิ่ง มีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

๑.๑.๓) ความสวยงามของธรรมชาติในพื้นที่เป็นเสน่ห์ในการดึงดูดของผู้พบเห็น และสัมผัส ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีและมีความประทับใจ

๑.๑.๔) ด้วยความเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ทำให้ยังคงมีสภาพที่ดีและอุดมสมบูรณ์เหมาะสมที่จะขออนุญาตจัดตั้งป่าชุมชนตาม พ.ร.บ. ป่าชุมชน พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อจัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้เป็นอย่างดี

๑.๒ จุดด้อย

๑.๒.๑) ด้วยความเป็นสังคมพื้นถิ่นดั้งเดิม ทั้งนี้ หากสังคมเมืองเข้ามาสู่หมู่บ้านทำให้คนในชุมชนมีความต้องการและเลียนแบบสังคมเมืองทำให้ความมีเสน่ห์แบบสังคมท้องถิ่นที่เป็นสังคมแบบดั้งเดิมสูญเสียไป ความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนดั้งเดิมหายไป

๑.๒.๒) ด้วยความเป็นพื้นที่ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ๑ A ทำให้เกิดเงื่อนไขของการพิจารณาด้านต่าง ๆ เช่น การคิดสร้างถนนและสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ ไม่สามารถขออนุญาตใช้พื้นที่ได้ รวมทั้งการจัดการ การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ด้วย

๑.๒.๓) เนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ การดำเนินการในหลายส่วนหลายอย่างต้องติดขัดในข้อกฎหมายทำให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความยากลำบาก ไม่สามารถพัฒนาให้เป็นไปตามแผนงานได้ ประกอบกับปัญหาหมอกควันในฤดูแล้งทำให้บ้านแม่เมะได้รับผลกระทบจากปัญหาหมอกควันและคุณภาพอากาศดังกล่าว

๒) สภาพสิ่งแวดล้อมภายนอก

๒.๑) โอกาส

๒.๑.๑) จากสภาพภูมิประเทศ สภาพพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทำให้พื้นที่ดังกล่าว มีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยว แบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเชิงวัฒนธรรม โดยขยายจุดเด่นของธรรมชาติ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดึงดูดในด้านต่าง ๆ ของชุมชนบ้านแม่เมะ

๒.๑.๒) จากสถานการณ์การระบาดของไวรัสโควิด - 19 ทำให้การท่องเที่ยวในพื้นที่ที่นิยม การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีคนไปท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก เกิดความเสี่ยงในการติดเชื้อมากเกินไป ทำให้บ้านแม่เมะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นทางเลือกที่ดี เนื่องจากเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และวัฒนธรรม จึงเป็นการท่องเที่ยวที่ดีที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและวัฒนธรรม ประกอบกับความห่างไกลจากสังคมเมือง ทำให้เหมาะต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว

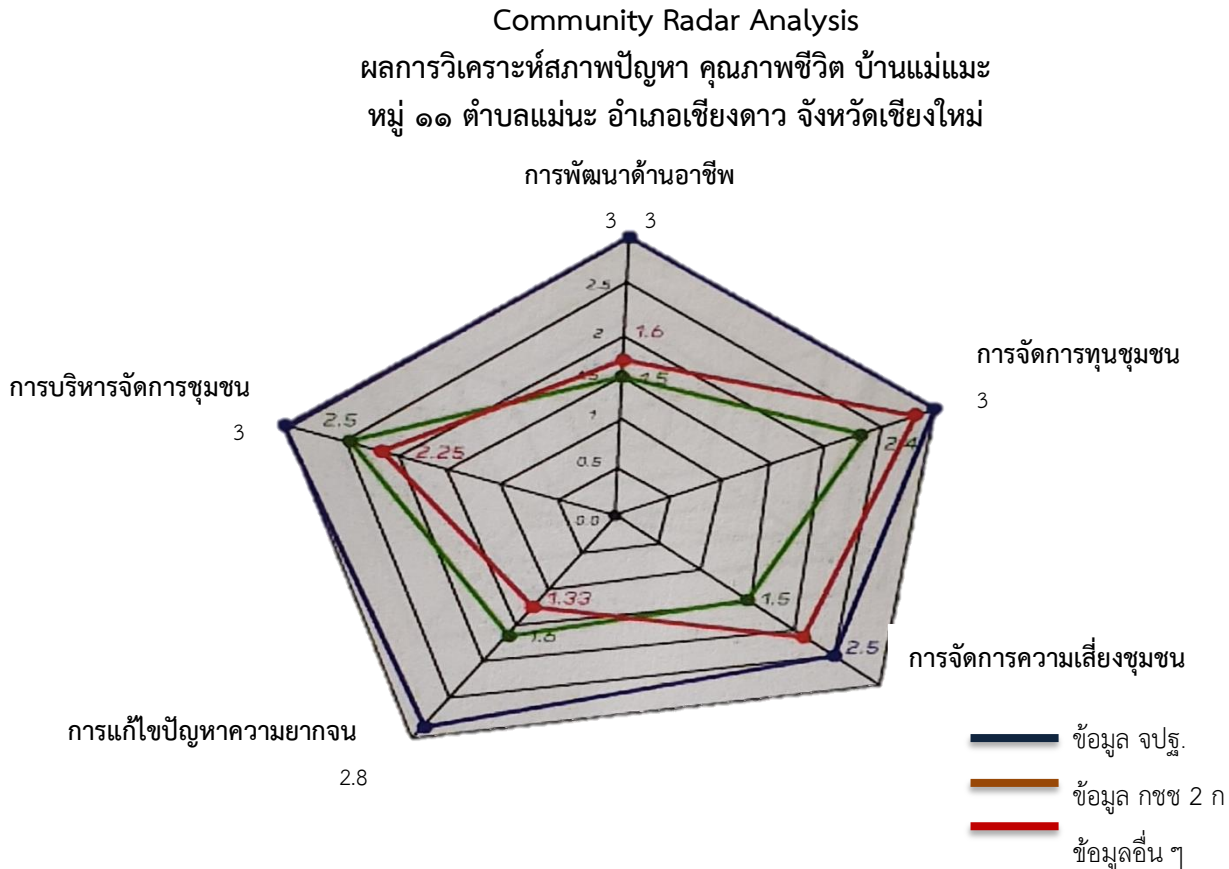
๒.๒) อุปสรรค

๒.๒.๑) จากการระบาดของไวรัสโควิด - 19 ทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีศักยภาพในเชิงเศรษฐกิจไม่สามารถเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยได้ทำให้หมู่บ้านแม่เมะ ขาดนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีศักยภาพที่มีความต้องการมาสัมผัสธรรมชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมแบบชาวเหนือของไทย

๒.๒.๒) การระบาดของไวรัสโควิด - 19 ทำให้เศรษฐกิจของโลกและของประเทศไทยได้รับผลกระทบเป็นอเนกอนันต์ ทำให้ศักยภาพของนักท่องเที่ยวลดลง ไม่สามารถใช้จ่ายเงินด้านการท่องเที่ยวได้มากนัก ทำให้การประกอบกิจการด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเชิงวัฒนธรรมของบ้านแม่เมะได้รับผลกระทบ

จากการวิเคราะห์พื้นที่ของบ้านแม่เมะ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลแม่ทะ อำเภอยางตลาด จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านของสภาพสิ่งแวดล้อมภายใน (วิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อน) สภาพสิ่งแวดล้อมภายนอก (วิเคราะห์โอกาสและอุปสรรค) ทำให้เห็นว่าหมู่บ้านแม่เมะมีศักยภาพที่จะพัฒนาทั้งด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนแม่เมะต่อไปได้ เนื่องจากมีจุดแข็งและ

โอกาสที่ดีมากแม้ว่าจะมีจุดด้อยและอุปสรรคบ้างแต่ไม่มากนัก ทำให้โอกาสที่จะใช้จุดเด่นและโอกาสในการพัฒนาขยายกิจการด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งการประกอบกิจการอาชีพ เช่นการทำไร่ชา กาแฟ ฯลฯ ซึ่งมีความเหมาะสมในการใช้สภาพของพื้นที่และชุมชนต่อไป

สรุปความเสี่ยงที่จะไม่มีชีวิตที่มั่นคงของบุคคล ครอบครัว และชุมชน

ด้านเศรษฐกิจ

- ๑) ไม่มีรายได้ประจำ
- ๒) ชา ซึ่งเป็นพืชหลัก ราคาตกต่ำ ฤดูการเก็บขามีเพียง ๙ เดือน เว้นเดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคมชาวบ้านจึงจะขาดรายได้ในช่วงเวลานี้ไป รวมถึงปัญหาศัตรูพืชแพร่ระบาดในช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนธันวาคม
- ๓) การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลงกระทบต่อรายได้ของบุคคลที่อยู่ในระบบการให้บริการ ด้านการท่องเที่ยว เช่น เจ้าของที่พัก คนขับรถรับส่ง ผู้ประกอบอาหาร คณนวด และไกด์

ด้านสังคม

- ๑) กลุ่มบุคคลภายนอก ชื่อที่ทำกินสวนเมี่ยงเปลี่ยนเป็นที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว ส่งผลให้ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่เปลี่ยนไป

๒) ภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิต
ความมีเสน่ห์ สภาพธรรมชาติที่จะดำรงอยู่ด้านสิ่งแวดล้อม

๓) ที่ดินทำกินไม่มีเอกสารสิทธิ์

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

๑) การคมนาคมไม่สะดวก

๒) ระบบประปาไม่ได้มาตรฐานซ้ำรูด

๓) ภัยธรรมชาติจากเหตุดินโคลนถล่มทับเส้นทางคมนาคม

๒.๓ ระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน

๑) หมู่บ้านมีกฎเกณฑ์ของหมู่บ้านที่ทุกคนควรเรียนยอมรับร่วมกันและถือปฏิบัติอย่างเข้มแข็ง

๒) มีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์เป็นต้นทุนของหมู่บ้าน และมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายพอเพียงผู้นำและผู้คนใน
ชุมชนสามัคคี จึงเป็นจุดแข็งในการนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนา เช่น การพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นแหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และเรียนรู้วิถีชุมชน

๓) การจัดการป่าชุมชนเพื่อการบริโภคในชุมชนและสร้างรายได้ โดยในอดีตที่ผ่านมา หมู่บ้านแม่เมะ มี
การใช้ป่าไม้ที่ขาดการดูแลป่าเช่นเดียวกับหมู่บ้านอื่น ๆ จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๒๑ เกิดโศกนาฏกรรมน้ำป่าไหล
หลากอันเกิดจากการตัดต้นไม้ ทำสวนเลื่อนลอยของชาวบ้านทำให้มีผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์นี้ ชาวบ้านจึงเกิด
การตื่นตัวในการรักษาป่า ไม่ตัดไม้ทำลายป่า โดยมีหน่วยงานรัฐ กรมป่าไม้ หน่วยจัดการต้นน้ำแม่ตะมานเข้า
มาให้ความรู้เรื่องคนอยู่กับป่า การดูแลป่า วิธีจัดการป่า ทำความเข้าใจกับชุมชนและมีการจัดทำมติประชาคม
ชาวบ้านแม่เมะร่วมกันในการจัดการป่าชุมชน ดังนี้

๓.๑) ห้ามใช้ป่าทำอะไรเลื่อนลอย

๓.๒) กำหนดระเบียบหมู่บ้านการทำการเกษตร ป่าใช้สอย ป่าอนุรักษ์ของชุมชน

๓.๓) ประชุมชาวบ้านและกำหนดกติกาสังคมร่วมกันตลอด และมีการปรับแก้ไขเพิ่มเติมตาม
ความเหมาะสม เช่น

- การทำแนวกันไฟที่ล้อมป่าของหมู่บ้านระยะยาว ๒๖ กิโลเมตร กว้าง ๔ เมตร โดยหากเกิดไฟป่า ต้อง
ร่วมกันดับไฟป่าทุกคน

- จัดชุดชาวบ้านลาดตระเวนเฝ้าระวังไฟป่าโดยเฉพาะในหน้าแล้ง

- ประสานหมู่บ้านรอบข้างร่วมมือ เฝ้าระวังและดับไฟป่าร่วมกันเมื่อเกิดเหตุ

- กำหนดเขตอนุรักษ์สัตว์น้ำ โดยห้ามจับสัตว์น้ำในเขตของหมู่บ้านทั้งหมดทั้งปี แต่ภายนอก
เขตชุมชนหมู่บ้านให้คนในหมู่บ้านสามารถจับบริโภคได้ยกเว้นบุคคลภายนอกไม่ให้จับ

- การห้ามเก็บของป่า เช่น หน่อไม้และน้ำผึ้ง ฯลฯ ในรัศมี ๒ กิโลเมตร จากตัวชุมชนหมู่บ้าน
ให้ชาวบ้านสามารถเก็บบริโภคได้ แต่ถ้าเก็บเพื่อขายให้เก็บระยะเกิน ๒ กิโลเมตรขึ้นไป ยกเว้นคนนอกหมู่บ้าน
ไม่ให้เก็บ

- หากใครฝ่าฝืนกติกาของหมู่บ้านจะถือปรับหรือดำเนินการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

๓.๔) ช่องทางการตลาดในการจำหน่ายเพื่อหารายได้โดยชาวบ้านจะนำสินค้ามาจำหน่าย ตาม
ร้านค้าในหมู่บ้านขายตามโฮมสเตย์แก่นักท่องเที่ยวและจำหน่ายแก่พ่อค้าจากภายนอก เป็นต้น

๓.๕) ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด - ๑๙ การรับนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้านจะ
มีมาตรการเพิ่มขึ้น เช่น

- มีใบรับรอง ใบตรวจสอบการผ่านโรค ฯ หรือใบยืนยันอื่น ๆ ที่ราชการรับรอง

- บ้านโฮมสเตย์ ร้านค้าและร้านบริการปฏิบัติตามมาตรการที่สาธารณสุขกำหนด
- ประชุมผู้ประกอบการในหมู่บ้านให้มีความเข้าใจตรงกันโดยมีภาครัฐ เช่นสาธารณสุขอำเภอ มาร่วมชี้แจงทำความเข้าใจ มีป้ายประชาสัมพันธ์การป้องกันตนเอง ตามสถานที่ต่าง ๆ ในหมู่บ้าน
- คนที่อยู่ในหมู่บ้านที่มาจากภายนอก และมีโอกาสไปติดต่อกับบุคคลที่มีความเสี่ยงสูง ในการติดโควิด - ๑๙ จะมีการกักตัว ๑๔ วัน ตามมาตรการของหน่วยงานสาธารณสุข หรือส่งกักตัวใน (LOCAL QUARANTINE)

๓.๖) ปรับเปลี่ยนการใช้สารเคมีเป็นอินทรีย์วัตถุในการปลูกชา (ออร์แกนิก) โดยใช้หลักจัดการเกษตรตามคำแนะนำของบริษัทชาละมิงค์ ซึ่งอยู่ที่อำเภอแม่แตง จะทำให้ลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มมูลค่าของผลผลิตและส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

๓.๗) การใช้วัสดุธรรมชาติ โดยเฉพาะไม้ไผ่มาจักสานเป็นผลิตภัณฑ์ออกจำหน่าย หรือเป็นการเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีความสมดุลและเพิ่มรายได้

๓.๘) การรวมกลุ่มผู้เก็บใบชาทำตามวิถีดั้งเดิมคือใช้ทักษะที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น หมู่บ้านจึงต้องใช้เทคโนโลยีเข้ามาสนับสนุนโดยเฉพาะเครื่องอบใบชา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ รวมทั้งต้องการการบริหารและช่องทางการจัดจำหน่ายอย่างเป็นระบบ

๓.๙) การรวมกลุ่มผู้ประกอบการโฮมสเตย์ และบ้านพักชุมชนโฮมสเตย์ส่วนกลางของหมู่บ้าน

๒.๔ สัดส่วนจำนวนครัวเรือนที่ไม่พอยู่พอกิน

หมู่บ้านไม่มีผู้พิการ มีเพียงผู้ป่วยติดเตียงแต่มีคนดูแล และมีผู้สูงอายุ ๘๐ ปีขึ้นไปไม่มีที่มียาติดดูแล ซึ่งหมู่บ้านได้เข้าไปช่วยเหลือ เช่น ไปรับเบี้ยยังชีพที่เทศบาลมาให้ รวมถึงสวัสดิการจากหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งคนกลุ่มนี้มีไม่มาก จึงไม่มีปัญหาแต่อย่างใด

๒.๕ กิจกรรมการพัฒนาที่ชุมชนจะทำเองเพื่อให้ทุกชีวิตอยู่ดีมีสุขขึ้น

- ๑) การร่วมกันทำแนวกันไฟ และลาดตระเวนตรวจตราในหมู่บ้าน
- ๒) ผู้ประกอบการผู้มีรายได้จากการท่องเที่ยวช่วยคืนกำไรบางส่วนให้กับชุมชน อัตรา ๒๐ บาท ต่อนักท่องเที่ยว ๑ คน เพื่อให้ชุมชนมีเงินส่วนกลางในการดูแลและพัฒนาหมู่บ้านโดยนำไปทำแนวกันไฟร้อยละ ๓๐ พัฒนารถนร้อยละ ๒๐ พัฒนาวัดร้อยละ ๒๐ เก็บขยะร้อยละ ๑๐ อื่น ๆ ร้อยละ ๒๐

๒.๖ บทเรียนที่ได้รับ

๒.๖.๑ การบริหารการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

อุปสรรค

- ขาดงบประมาณในการดำเนินงานโครงการตามแผนพัฒนาหมู่บ้าน
- ขาดองค์ความรู้ในการจัดการโครงการอย่างรอบด้าน เช่น ไม่มีผู้รู้ครบถ้วนในกระบวนการแต่ละ

โครงการ

- ขาดความร่วมมืออย่างจริงจังและต่อเนื่อง

ไม่สามารถพัฒนาโครงการตามแผนได้ เพราะขัดกับระเบียบกฎหมายในบางประเด็น ซึ่งหมู่บ้านนี้อยู่ในพื้นที่ป่าไม้ทั้งหมด จึงติดขัดในการขออนุญาตในการใช้พื้นที่

๒.๖.๒ การบริหารการพัฒนาชุมชนระดับตำบลและอำเภอ

อุปสรรค

- งบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน เช่น ถนน ประปา ไฟฟ้ายังไม่ทั่วถึง

- ขาดการพัฒนาของโครงการที่มีอยู่เดิมแล้ว ขาดการบูรณาการของระบบไฟฟ้าที่มีการซ้ำซ้อนของ ๒ หน่วยงาน เช่น ระบบไฟฟ้าพลังงานน้ำ เข้ามาในหมู่บ้านแล้วแต่พอดีกับระบบไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเข้ามาด้วยจึงเลิกใช้ระบบไฟฟ้าพลังงานน้ำไป ซึ่งยังสามารถใช้งานได้อยู่จึงควรนำไฟฟ้าพลังงานน้ำไปเสริมในเขตบ้านที่ไม่มีไฟฟ้าเข้าถึงครบทุกครัวเรือน

๒.๖.๓ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายรัฐบาล

เงินทุน ๑ ล้านบาทที่เป็นนโยบายของรัฐบาลมุ่งสนับสนุนทุนแก่ประชาชน เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในหมู่บ้านอย่างมากในการนำไปใช้ ในการไปซื้ออุปกรณ์ในการการเกษตร ในการประกอบอาชีพ

๒.๗ ข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการโดยรวมของชุมชน

๑) เนื่องจากชุมชนมี “ทุน” ดั้งเดิมมาก ทำให้ส่วนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ สวยงาม วิถีชีวิตที่เรียบง่าย พอเพียงรวมทั้งการมีผู้นำที่เข้มแข็ง กรรมการหมู่บ้านเข้มแข็ง หมู่บ้านจึงควรนำมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนา เช่น การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชุมชน เพิ่มมูลค่าแก่ทรัพยากร ฯลฯ

๒) ควรมีการรวมกลุ่มกันให้มากขึ้นเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและส่งเสริมสนับสนุนกันและกันในการสร้างผลผลิต

๓) ชุมชนหมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกหน่วยงานควรบูรณาการร่วมกัน วิเคราะห์การวางแผนในการพัฒนาร่วมกันและใช้เป็นแนวทางสำหรับหมู่บ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกส่วน

๔) ควรมีการศึกษาข้อมูลความต้องการของตลาดเพิ่มเติมว่ามีทิศทางอย่างไร ต้องการสินค้าแบบไหน เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการเพิ่มทักษะทางอาชีพให้ตรงกับความต้องการของตลาด

๕) ควรมีการประสานการปฏิบัติเชื่อมโยงและบูรณาการกับของหน่วยงานต่าง ๆ และหมู่บ้าน เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนและเกือหนุนกับการทำงานร่วมกัน

๖) การดำรงรักษาวิถีชีวิตที่เรียบง่ายพอเพียง ที่ได้อยู่แล้วให้คงอยู่อย่างยั่งยืน เช่น การไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย กลัวการเป็นหนี้ เน้นการกักตุนเพื่อการลงทุนในการประกอบอาชีพ เป็นต้น

๗) ควรมีการพัฒนาต่อยอดผลผลิตให้เป็นผลิตภัณฑ์ให้หลากหลาย เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์

๘) ควรมีการร่วมมือกับหมู่บ้านข้างเคียงที่มีแนวเขตติดต่อกัน ในการร่วมกันอนุรักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น การสร้างแนวกันไฟ การดูแลรักษาแหล่งน้ำ

๙) ควรเสริมสร้างความรัก ความสามัคคี ที่ได้อยู่แล้วให้มากขึ้น ด้วยการมีกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่องและรักษากฎระเบียบของหมู่บ้านที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ให้ยั่งยืน

๑๐) ควรสร้างความรู้และความเข้าใจให้สมาชิกในหมู่บ้านได้รับรู้ร่วมกันว่าการพัฒนาที่เกิดขึ้นและเริ่มต้นโดยคนในชุมชนจะเป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริงและดีที่สุด

ประเด็นการพัฒนาที่เสนอแนะ
ระยะสั้น

อำเภอแม่อน

รายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning)
บ้านป่านอต หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน
จังหวัดเชียงใหม่

จัดทำโดย
กลุ่มปฏิบัติการที่ ๓

นางอุบลรัตน์	พ่วงภิญโญ	หัวหน้าสำนักงานจังหวัดเชียงใหม่
นางสาวรณทร	สงวนพงศ์	นายอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
นายจิรวัตร	มณีโชติ	หัวหน้าสำนักงานจังหวัดเพชรบูรณ์
นายธีระพงศ์	ช่วยชู	นายอำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายอนุชา	ตั้งพาณิชย์	นายอำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา
นายชาตรี	ธินนท์	พัฒนาการจังหวัดลำปาง
นายดิษพล	บุตรดีวงศ์	ท้องถิ่นจังหวัดเลย
นายสิทธิชัย	เสรีส่งแสง	ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๗
นายเกรียงไกร	ภาคพิเศษ	ผู้อำนวยการสำนักงานชลประทานที่ ๓
นายสุวิจักขณ์	ธรรมชัยพจน์	ผู้อำนวยการกองคดี ๑ สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖
สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๔

คำนำ

รายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) ณ บ้านป่านอต หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ ๕ - ๘ เมษายน ๒๕๖๔ นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖ ซึ่งมีประเด็นสำคัญในการเรียนรู้เพื่อศึกษา เพื่อร่วมเรียนรู้และทำความเข้าใจกับชุมชนท้องถิ่น ถึงสถานการณ์ในขณะนี้ และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง ในอีก ๒ ปีข้างหน้าของ “ชุมชนท้องถิ่น” “โอกาสและความสามารถในการปรับตัวของชุมชนท้องถิ่น” ในสถานการณ์ที่โครงสร้างเศรษฐกิจเปลี่ยนไปเพราะเทคโนโลยี ที่พลิกผัน ภาวะโลกร้อน และ การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid - 19) โดยนำหลักการทรงงานในการพัฒนา “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ที่ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ทรงพระราชทานให้ยึดถือปฏิบัติ มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ นอกจากนี้ สิ่งสำคัญที่ได้จากการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) ทำให้ได้รับทราบ ข้อมูลพื้นฐานครัวเรือน สภาพความเป็นอยู่/สุขอนามัย สภาพทางเศรษฐกิจ ตลอดจนศักยภาพและความต้องการของคนในหมู่บ้าน

ในการนี้ คณะผู้จัดทำ ขอขอบคุณ จังหวัดเชียงใหม่ และ นายภาคภูมิ วารปรีดี ปลัดอำเภอ นายศิลป์ชัย นามจันทร์ ผู้ใหญ่บ้าน ในการประสานงานในพื้นที่ ตลอดจน กระทรวงมหาดไทย คณะอาจารย์ที่ปรึกษา ประจำหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖ ที่ให้การสนับสนุนข้อมูล และคำแนะนำต่าง ๆ รวมทั้ง เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน ซึ่งส่งผลให้การจัดทำรายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) ในครั้งนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งคณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) ฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในพัฒนาและบริหารจัดการเชิงพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เกิดประโยชน์ กับประชาชนในหมู่บ้านต่อไป

คณะผู้จัดทำ

นักศึกษาหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ ๗๖

กลุ่มปฏิบัติการที่ ๓ (กป.๓)

เมษายน ๒๕๖๔

รายงานเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning)

บ้านป่านอต หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) กำหนดรอบการศึกษาเป็น ๒ ส่วน ๘ หัวข้อ ได้แก่ ส่วนที่ ๑ กรอบการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ เพื่อเข้าใจ เข้าถึง วิถีชีวิตชุมชน ประกอบด้วย ๑) การศึกษาเรียนรู้ภูมิสังคมและวิถีชีวิตของชุมชน ๒) การศึกษาเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการชุมชน ๓) การศึกษาเรียนรู้นโยบายภาครัฐและผลกระทบต่อพัฒนาชุมชน และ ส่วนที่ ๒ ประเด็นการพัฒนาของชุมชน ประกอบด้วย ๑) ความเสี่ยง ที่จะไม่มีชีวิตที่มั่นคงของบุคคล ครอบครัว และชุมชน ๒) ระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน ๓) สัดส่วนจำนวนครัวเรือนที่ไม่พออยู่พอกิน ๔) กิจกรรมการพัฒนาที่ชุมชนจะทำเองเพื่อให้ทุกชีวิตอยู่ดีกินดีในปี และ ๕) บทเรียนที่ได้รับ ในแต่ละด้าน (ด้านการบริหารการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ด้านการบริหารการพัฒนาระดับตำบลและอำเภอ และประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายรัฐบาล) ซึ่งจากการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) สามารถสรุปผลได้ตามลำดับ ดังนี้

ส่วนที่ ๑

กรอบการเรียนรู้ ด้วยการลงมือปฏิบัติ เพื่อเข้าใจ เข้าถึง วิถีชีวิตชุมชน

๑.๑ การศึกษาเรียนรู้ภูมิสังคมและวิถีชีวิตของชุมชน

ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดเชียงใหม่

เมืองเชียงใหม่มีชื่อที่ปรากฏในตำนานว่า "นพบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่" เป็นราชธานีของอาณาจักรล้านนาไทยมาตั้งแต่พระยามังรายได้ทรงสร้างขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๙ ซึ่งจะมีอายุครบ ๗๒๐ ปี ในปี พ.ศ. ๒๕๕๙ และเมืองเชียงใหม่ได้มีวิวัฒนาการสืบเนื่องกันมาในประวัติศาสตร์ตลอดมา เชียงใหม่มีฐานะเป็นนครหลวงอิสระปกครองโดยกษัตริย์ราชวงศ์มังราย ประมาณ ๒๖๑ ปี (ระหว่าง พ.ศ. ๑๘๓๙ - ๒๑๐๐) ในปี พ.ศ. ๒๑๐๑ เชียงใหม่ได้เสียเอกราชให้แก่กษัตริย์พม่าซึ่งบุเรงนอง และได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่าจนร่วมสองร้อยปี จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงช่วยเหลือล้านนาไทยภายใต้การนำของพระยาากวี่และพระยาจำบ้านในการทำสงครามขับไล่พม่าออกไปจากเชียงใหม่และเมืองเชียงแสน ได้สำเร็จ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชสถาปนาพระยาากวี่เป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่ ในฐานะเมืองประเทศราชของกรุงเทพมหานครและมีเชื้อสายของพระยาากวี่ ซึ่งเรียกว่าตระกูลเจ้าเจ็ดตนปกครองเมืองเชียงใหม่ เมืองลำพูนและลำปาง สืบต่อมาจนกระทั่งในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้ปฏิรูปการปกครองหัวเมืองประเทศราชได้ยกเลิกการมีเมืองประเทศราชในภาคเหนือ จัดตั้งการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล เรียกว่า มณฑลพายัพ และเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๖ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ปรับปรุงการปกครองเป็นแบบจังหวัดเชียงใหม่ จึงมีฐานะเป็นจังหวัดจนถึงปัจจุบัน

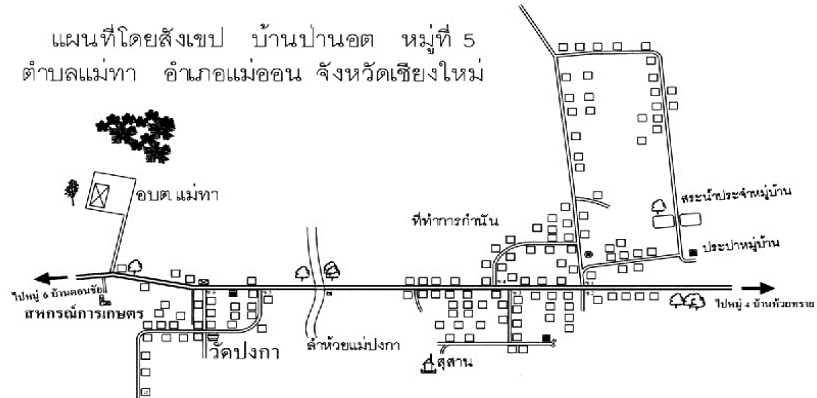

จังหวัดเชียงใหม่มีพื้นที่ประมาณ ๑๓,๘๖๕,๓๘๘.๖๑ ไร่ มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ ๑ ของภาคเหนือ และเป็นอันดับ ๒ ของประเทศ รองจากจังหวัดนครราชสีมา โดยเป็นพื้นที่ป่าไม้ ร้อยละ ๖๙.๙๒ พื้นที่ทางการเกษตร ร้อยละ ๑๒.๘๒ และพื้นที่อยู่อาศัยและอื่นๆ ร้อยละ ๑๗.๒๖ โดยทิศเหนือ ติดรัฐฉาน สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา (The Republic of the Union of Myanmar) ทิศใต้ติดอำเภอสามเงา อำเภอแม่ระมาด อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก ทิศตะวันออก ติดอำเภอแม่ฟ้าหลวง อำเภอเมืองเชียงราย อำเภอแม่สรวย อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย, อำเภอเมืองปาน อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง, อำเภอบ้านธิ อำเภอเมืองลำพูน อำเภอป่าซาง อำเภอเวียงหนองล่อง อำเภอบ้านโฮ่ง อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน และทิศตะวันตก ติดอำเภอปาย อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน อำเภอขุนยวม อำเภอแม่ลาน้อย อำเภอแม่สะเรียง อำเภอสบเมย จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมี ๕ อำเภอ มีชายแดนติดกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ คือ อำเภอแม่ฮาด อำเภอฝาง อำเภอเชียงดาว อำเภอเวียงแหง และ อำเภอไชยปราการ

ในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ จังหวัดเชียงใหม่มีผลิตภัณฑ์มวลรวม มูลค่า ๔๒๗,๘๓๑ ล้านบาท ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อหัว (GPP Per capital) ๑๓๗,๓๑๖ บาท ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่มาจากภาคบริการ ภาคอุตสาหกรรม และภาคเกษตรกรรม ตามลำดับ โดยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๒๕ อำเภอ ๒๐๔ ตำบล และ ๒,๐๖๖ หมู่บ้าน ประชากร ๑.๗๘๔,๓๘๐ คน ๘๑๑,๔๐๐ ครัวเรือน เป็นครัวเรือนภาคเกษตร ๑๗๗,๖๓๕ ครัวเรือน มีส่วนราชการ/หน่วยงานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย หน่วยงานบริหารราชการส่วนกลาง จำนวน ๑๖๖ แห่ง หน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค จำนวน ๓๔ แห่ง และหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่น จำนวน ๒๑๑ แห่ง แบ่งเป็น องค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน ๑ แห่ง เทศบาลนคร จำนวน ๑ แห่ง เทศบาลเมือง จำนวน ๑ แห่ง เทศบาลตำบล จำนวน ๑๑๖ แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน ๘๙ แห่ง (ที่มา : แผนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๕) ฉบับปรับปรุงรอบปี พ.ศ. ๒๕๖๕

ภูมิสังคมและวิถีชีวิตของชุมชน

บ้านป่านอต หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

“บ้านป่านอต” เดิมตั้งอยู่หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่ทา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ คณะรัฐมนตรีได้มีมติแยกเขตปกครองอำเภอสันกำแพง ตั้งขึ้นเป็นกิ่งอำเภอใหม่ ชื่อว่า “กิ่งอำเภอแม่ออน” มี ๖ ตำบล คือ ตำบลออนเหนือ ตำบลออนกลาง ตำบลบ้านสหกรณ์ ตำบลห้วยแก้ว ตำบลแม่ทา และตำบลทาเหนือ ต่อมาเมื่อวันที่ ๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอในชื่อเดิมว่า “อำเภอแม่ออน” ประกอบด้วย ๖ ตำบล ๓๙ หมู่บ้าน ประชากร ๒๑,๑๖๙ คน เป็นชาย ๑๐,๕๓๓ คน เป็นหญิง ๑๐,๖๓๖ คน ๙,๒๐๒ ครอบครัว เป็นครัวเรือนภาคเกษตร ๔,๓๘๗ ครัวเรือน ซึ่ง “บ้านป่านอต” ตั้งอยู่หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ทั้งหมด ๒,๐๕๖ ไร่ หรือ ๓.๒๘๙๖ ตารางกิโลเมตร มีลักษณะเป็นที่ราบเชิงเขา มีเทือกเขาน้อยใหญ่สูงสลับซับซ้อน สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปของพื้นที่โครงการ อยู่ในเขตร้อนชื้น ฤดูฝน มีฝนตกหนักพอสมควร ฤดูหนาวมีอากาศหนาวจัด โดยทางด้านทิศเหนือมีอาณาเขตติดต่อกับบ้านห้วยทราย หมู่ที่ ๔ ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านดอนชัย หมู่ที่ ๖ ทิศตะวันออกติดต่อกับบ้านใหม่ดอนชัย หมู่ ๗ และบ้านค้อกลาง หมู่ ๓ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน และทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน ซึ่งการคมนาคมเพื่อเดินทางมายังบ้านป่านอต สามารถใช้การเดินทางได้ ๒ เส้นทาง ได้แก่ ๑) จากแยกท่าปลาตุ๊ก มาตามทางหลวงชนบท หมายเลข ลพ.๒๐๓๑ ระยะทาง ๒๓ กิโลเมตร และ ๒) จากสี่แยกไฟแดงร้องวัวแดง ทางหลวงชนบท หมายเลข พช.๑๓๑๗ เลี้ยวมาตามทางหลวงชนบทหมายเลข พช. ๑๐๐๖ ถึงบริเวณสามแยกวัดเป่าสามขา ระยะทาง ๔๙ กิโลเมตร เลี้ยวขวามาตามทางหลวงชนบท หมายเลข พช.๑๒๒๙ ถึงสามแยกบ้านใหม่แม่ตะไคร้ ระยะทาง ๑๐.๖ กิโลเมตร จากนั้นเลี้ยวขวามาตาม ทางหลวงชนบท หมายเลข ลพ.๒๐๓๑ ถึงบริเวณหมู่ที่ ๕ บ้านป่านอต ระยะทาง ๑๕.๙ กิโลเมตร รวมระยะทางจากจังหวัดเชียงใหม่ถึงพื้นที่ตำบลแม่ทา เป็นระยะทางประมาณ ๗๗ กิโลเมตร

บ้านป่านอต มีประชากรรวมทั้งสิ้น ๓๔๐ คน จำแนกเป็น เพศชาย ๑๗๕ คน และเพศหญิง ๒๑๓ คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ (อายุ ๖๐ ปี บริบูรณ์ขึ้นไป) จำนวน ๑๒๖ คน และมีจำนวนครัวเรือน ๑๔๒ ครัวเรือน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ทำนา ทำสวน และปลูกพืชไร่ พืชหลักที่ทำการเพาะปลูกได้แก่ ข้าว ลำไย ลิ้นจี่ กระเทียม ข้าวโพด เป็นต้น จำนวน ๑๑๕ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๘๑ รองลงมาคืออาชีพเลี้ยงวัวพื้นเมือง จำนวน ๒๔ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๑๗ และ

อันดับที่สามคืออาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวน ๒๒ ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ ๑๖ นอกจากนี้ยังมีอาชีพอื่นๆ เช่น อาชีพเลี้ยงหมู ก่อสร้าง ค้าขาย รับราชการ เลี้ยงวัวนม ปลุกผักโครงการหลวง ช่างไฟฟ้า เป็นต้น ทั้งนี้ ประชาชนมีความต้องการพัฒนาฝีมือแรงงานในด้านอาชีพช่างไฟฟ้าและอาชีพช่างยนต์ ซึ่งประชากรของบ้านปานอติมีรายได้เฉลี่ย จำนวน ๘๑,๕๗๖.๘๔ บาทต่อคนต่อปี (ตามเกณฑ์ จปฐ. ปี ๒๕๖๒) โดยหมู่บ้านมีรายได้ ทั้งสิ้น ๒๐๕,๙๑๕.๗๓ บาทต่อปี และมีรายจ่าย ๑๐๖,๗๑๔.๕๒ บาทต่อปี ราษฎรมีรายได้พอใช้และมีคุณภาพชีวิตระดับปานกลาง ราษฎรสามารถใช้น้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภคได้เพียง ๗ เดือน ในช่วงเดือน มกราคม-พฤษภาคม แหล่งน้ำจะมีสภาพแห้งแล้ง ซึ่งแหล่งน้ำต่างๆไม่สามารถเก็บกักได้ โดยวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ ประชากรอยู่แบบพอเพียง เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เชื่อมมั่นในผู้นำ ให้ความเชื่อถือปราชญ์ชาวบ้าน และมีการรวมกลุ่มกันภายในหมู่บ้านเพื่อสร้างรายได้ และส่งเสริมความเป็นอยู่ร่วมกัน มีการรวมกลุ่มอาชีพเลี้ยงโคนม มีจำนวนสมาชิก ๑๐ คน มีเงินทุนจำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท การจัดตั้งกองทุนภายในหมู่บ้านขึ้นจำนวน ๓ กองทุน ได้แก่ ๑) กองทุนที่ดิน มีสมาชิกจำนวน ๑๔๓ คน งบประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ๒) กองทุนเงินล้าน มีสมาชิก จำนวน ๙๒ คน งบประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ บาท และ ๓) กองทุนฌาปนกิจ มีสมาชิกจำนวน ๑๔๓ คน งบประมาณ ๔๓,๙๐๒ บาท

สำหรับในด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานนั้น บ้านปานอติมีไฟฟ้าใช้ครบทุกครัวเรือน มีประปาหมู่บ้านให้บริการ จำนวน ๒ แห่ง นอกจากนี้ ยังมีแหล่งน้ำอื่นๆ ทั้งแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ได้แก่ ลำห้วย จำนวน ๗ แห่ง และแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นในหมู่บ้าน ได้แก่ บ่อบาดาลจำนวน ๔ แห่ง สระน้ำ จำนวน ๒ แห่ง แก้มลิง จำนวน ๑ แห่ง และบ่อน้ำตื้น จำนวน ๒ แห่ง

ในภาพรวมสามารถสรุปได้ว่า บ้านปานอติ มีลักษณะภูมิประเทศที่ดี มีฐานทรัพยากรธรรมชาติ ที่เอื้ออำนวยต่อการทำการเกษตร สังคมอยู่ร่วมกันแบบเรียบง่าย เป็นสังคมแห่งการเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน มีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ การเชื่อมั่นในผู้นำหมู่บ้าน เพื่อเดินไปในทิศทางเดียวกัน และให้ความเคารพผู้เฒ่า ผู้แก่ ที่เป็นเสมือนปราชญ์ชาวบ้าน และถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา จากรุ่นสู่รุ่นต่อไป

๑.๒ การเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการชุมชน

ในการเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการชุมชนบ้านปานอติ หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าได้กำหนดแนวทางในการบริหารจัดการชุมชน รวม ๓ ประการ คือ

๑. การกำหนดธรรมนูญหมู่บ้าน
๒. การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
๓. การกำหนดทิศทางการพัฒนาหมู่บ้าน

การกำหนดธรรมนูญหมู่บ้าน

การบริหารจัดการชุมชนบ้านปานอติ หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ได้ใช้หลักการบริหารหมู่บ้าน โดยมีการกำหนด “ธรรมนูญหมู่บ้าน” เพื่อเป็นการกำหนดกฎระเบียบร่วมกันในชุมชน และเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมชุมชน ซึ่งเกิดการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนในชุมชนในการกำหนดร่วมกัน โดย **เน้นหลักการบริหารชุมชนแบบมีส่วนร่วม** ประกอบด้วย

๑) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยประชาชนบ้านป่านอตการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของหมู่บ้าน เริ่มตั้งแต่การกำหนดธรรมนูญหมู่บ้าน ที่เกิดจากการประชุมหมู่บ้านให้ประชาชนในพื้นที่ได้แสดงความคิดเห็น เพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติร่วมกัน รวมถึงมีการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกัน ซึ่งเกิดจากการคิดริเริ่มโครงการจากปัญหาและความต้องการของพื้นที่ มี การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และเห็นพ้องต้องกันในการแก้ไขปัญหในพื้นที่ ซึ่งจะสามารถนำไปสู่การพัฒนาหมู่บ้านอย่างยั่งยืน

๒) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ โดยประชาชนบ้านป่านอตการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามธรรมนูญหมู่บ้าน โดยร่วมแรงร่วมใจอย่างเต็มกำลังสามารถ ร่วมถึงร่วมปฏิบัติตามโครงการในแผนพัฒนาหมู่บ้าน ทั้งในด้านการสนับสนุนแรงงาน วัสดุอุปกรณ์ และการมีส่วนร่วมในการบริหารและประสานงานโครงการต่าง ๆ ด้วย

๓) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ โดยประชาชนบ้านป่านอตการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ จากการขับเคลื่อนแผนพัฒนาหมู่บ้านร่วมกัน โดยสามารถมีรายได้และทรัพย์สินเพิ่มขึ้น และมั่นคงมากขึ้นหรือการมีสาธารณูปโภคที่เพียงพอ มีประสิทธิภาพ หรือคุณภาพดี และมีคุณภาพดีขึ้น

๔) การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงาน โดยประชาชนบ้านป่านอตการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงาน เช่น การประชุมเพื่อทบทวนผลการดำเนินงานที่ผ่านมา การร่วมเป็นคณะทำงานหรือคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการ

การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

การจัดการชุมชนเข้มแข็งตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านป่านอต ได้ยึดเป็นแนวทางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน และการพัฒนาพื้นที่ โดยสรุปได้ว่า

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น คนในชุมชนบ้านป่านอต มีอาชีพหลักคือการทำงานเกษตร และเป็นเกษตรกรอินทรีย์ ที่เน้นคุณภาพของผลิตผล มีการกำหนดพื้นที่ ปริมาณในการปลูก เพื่อไม่ให้มีมากเกินไป จนล้นตลาด พืชผักเสียหาย กล่าวคือ ผลิตอยู่ในระดับพอประมาณ เพียงพอต่อการบริโภคและจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ โดยคนในชุมชน จะมีการรวมกลุ่มอาชีพ มีวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถเป็นแบบอย่างให้ประชาชนในอำเภออื่น หรือจังหวัดอื่น เข้ามาเรียนรู้และศึกษาดูงาน ในรูปแบบของโฮมสเตย์ ที่ส่งผลต่อการมีรายได้ในการเข้าพักในบ้านของคนในชุมชน การดำเนินการจะประชุมหารือและตัดสินใจร่วมกัน ผลการของการกระทำจะเป็นภาพรวมของคนในชุมชน ไม่เฉพาะคนใดคนหนึ่ง คนในชุมชนจึงสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบและมีความสุข

ภูมิคุ้มกัน หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ประชาชนในหมู่บ้านป่านอต มีการวางแผนชีวิต บนความไม่ประมาท จากการที่คนในหมู่บ้านยึดอาชีพเกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกพืชผักอินทรีย์ เพื่อการบริโภคและจำหน่าย โดยส่งไปยังตลาดในเมืองเชียงใหม่และห้างสรรพสินค้า การปศุสัตว์ ส่วนใหญ่จะเลี้ยงหมู โดยมีตลาดเอกชนรองรับ การเลี้ยงปลา เพื่อดำรงชีพ ซึ่งบ้านป่านอต เป็นแหล่งเกษตรอินทรีย์ที่ใหญ่เป็นอันดับ ๒ ของตำบลแม่ทา ประชาชนสามารถอยู่อย่างมีความสุข มีอาหารเพียงพอในการดำรงชีวิต การแบ่งขายเพื่อสร้างรายได้ มีความเป็นอยู่แบบไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความพอเพียง ใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่มีหนี้สินล้นพ้นตัว มีความสุขตามวิถีพอเพียง กรณีมีผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงภายนอก ทั้งสภาพอากาศ โรคระบาด คนในหมู่บ้านไม่ได้รับ

ผลกระทบ สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ภายใต้การเป็นแหล่งอาหารของชุมชน และการดูแลคนนอกที่จะเข้าไปในชุมชน

เงื่อนไขความรู้ คือความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในการปฏิบัติ ในพื้นที่บ้านป่านอต มีปราชญ์ชาวบ้าน ที่จะส่งผ่านความรู้ให้กับคนในชุมชน และทุกคนให้ความเชื่อถือ และใช้เป็นแนวทางดำเนินการ

เงื่อนไขคุณธรรม มีความตระหนักใน คุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ในพื้นที่บ้านป่านอต เป็นสังคมเอื้ออาทร ให้เกียรติกัน เคารพผู้สูงอายุ รับฟัง และยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม

บทสรุป จากการสอบถาม ผู้นำหมู่บ้าน ผู้แทนชุมชน และประชาชน ถึงผลกระทบ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สามารถสรุปได้ว่า ประชาชนสามารถดำรงชีพอยู่ได้โดยอาศัยวัตถุดิบที่มีของชุมชน ในลักษณะ ปลุกเอง กินเอง พืชสวนครัว รั้วกินได้ ไม่มีความเดือดร้อน และประชาชนได้ทดลองปรับกระบวนการในการจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตร เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จากการไปวางขายตามห้างสรรพสินค้า เป็นขายในระบบออนไลน์ ซึ่งสามารถขายได้ และมีรายได้เพิ่มเนื่องจากลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตร แต่ยังคงต้องพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของตลาด ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต สามารถสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ผ่านภาวะวิกฤต และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข

การกำหนดทิศทางการพัฒนาหมู่บ้าน

ในการการบริหารจัดการชุมชนบ้านป่านอต หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ นอกจากกำหนด ธรรมนูญหมู่บ้าน และนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตแล้ว ชุมชนพิจารณาแล้วเห็นว่า ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในพื้นที่นั้น ควรจะต้องมีการกำหนดทิศทางการพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เกิดการพัฒนาและแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ ประชาชนมีเป้าหมายร่วมกัน ได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน โดยใช้หลักการวิเคราะห์ SWOT เพื่อกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาต่อไป

การวิเคราะห์ศักยภาพของหมู่บ้าน (SWOT Analysis)

จากการศึกษาเรียนรู้ภูมิสังคม วิถีชีวิตของชุมชน และลงพื้นที่หมู่บ้านป่านอต หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ สามารถวิเคราะห์ศักยภาพของหมู่บ้าน ดังนี้

จุดแข็ง (Strengths)	โอกาส (Opportunities)
๑. คนในหมู่บ้านมีความสามัคคีกัน ๒. มีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ๓. มีความมั่นคงทางอาหาร ๔. เป็นพื้นที่ผลิตเกษตรอินทรีย์เป็นอันดับ ๒ ของตำบล ๕. มีปราชญ์ชาวบ้าน ๖. มีสัมมาชีพ อาชีพหลากหลายในชุมชน ๗. ดำรงชีวิตภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนมีความเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ ๘. ชุมชนมีความเข้มแข็ง แบ่งปันกัน ๙. มีทรัพยากรธรรมชาติทางกายภาพที่สมบูรณ์	๑. การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ๒. นโยบายรัฐบาล ในการส่งเสริมเกษตรปลอดภัย และเกษตรอินทรีย์ ๓. นโยบายรัฐบาล คทช.
จุดอ่อน (Weaknesses)	อุปสรรค (Threats)
๑. แหล่งน้ำไม่เพียงพอในช่วงฤดูแล้ง ๒. ระบบชลประทานไม่ทั่วถึง (คลองขาด ลำเหมือง รวมถึงการซ่อมบำรุง) ๓. ลูกหลานไม่สนใจเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญา ๔. ระบบไฟฟ้าไม่ครอบคลุมพื้นที่การเกษตร ๕. ถนนเข้าพื้นที่การเกษตรเป็นถนนดิน เป็นหลุม เป็นบ่อ ๖. การฝ่าฝืนระบบการแก้ไขปัญหไฟป่าของคนในหมู่บ้าน ส่วนน้อย แต่เกิดผลกระทบในวงกว้าง	๑. การแพร่ระบาดของโรคโคโรนาไวรัส 2019 ๒. กลไกทางการตลาด เช่น สินค้าเกษตรราคาตกต่ำ ๓. การเปลี่ยนแปลงราคาน้ำมัน ๔. ปัญหาพื้นที่ดำเนินการ เช่น พื้นที่ป่า พื้นที่คทช. ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

จากการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ของหมู่บ้าน สามารถสรุป ได้ว่าหมู่บ้านควรได้รับการพัฒนา/สนับสนุนการพัฒนา โดยมีเป้าหมายการพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อเป็น **“หมู่บ้านเป็นแหล่งผลิตเกษตรอินทรีย์ บนวิถีความพอเพียง สังคมดี ประชาชนมีความสุขอย่างยั่งยืน”** ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวทางและวิธีการดำรงชีวิตของประชาชนในหมู่บ้าน ที่ยึดอาชีพการปลูกพืชอินทรีย์ และเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญของจังหวัด รวมถึงมีการดำรงวิถีชีวิตที่พอเพียงในการพึ่งพาตนเอง มีการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และดำรงชีวิตได้ในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลก และภายใต้

การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทั้งนี้ ได้ร่วมกันกำหนดเป้าประสงค์ ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์การพัฒนาหมู่บ้าน ดังนี้

ทิศทางการพัฒนาหมู่บ้าน บ้านป่านอต หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

วิสัยทัศน์ : “หมู่บ้านเป็นแหล่งผลิตเกษตรอินทรีย์ บนวิถีความพอเพียง สังคมดี ประชาชนมีความสุข อย่างยั่งยืน”	
เป้าประสงค์ : ๑. สร้างมูลค่าเพิ่มทางการเกษตร ๒. เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ๓. เพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์	
ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์
ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๑ ส่งเสริมการเกษตรปลอดภัย สู่เกษตรอินทรีย์	๑. การส่งเสริมการขาย และการตลาดแนวใหม่ ๒. การสร้างแบรนด์ เพื่อสร้างมูลค่าของสินค้า
ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนด้านการเกษตร	๑. ส่งเสริมการสร้างระบบบริหารจัดการน้ำ ๒. พัฒนาเส้นทางพื้นที่เข้าสู่การเกษตร
ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๓ ส่งเสริมการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมแบบมีส่วนร่วม	๑. ส่งเสริมการใช้ธรรมนุญหมู่บ้านในการควบคุมคน/ หมู่บ้าน และการแก้ไขปัญหาของหมู่บ้าน
ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๔ ส่งเสริมความมั่นคงและคุณภาพชีวิตของประชาชน	๑. ส่งเสริมการพึ่งพาตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๒. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความปลอดภัยในหมู่บ้าน

๑.๓ การศึกษาเรียนรู้นโยบายภาครัฐและผลกระทบต่อการพัฒนาของชุมชน

จากการประชุมกลุ่มย่อยกับผู้นำหมู่บ้าน สรุปนโยบายภาครัฐและผลกระทบต่อการพัฒนาของชุมชน บ้านป่านอต หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ เฉพาะในประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบทั้งในเชิงบวก และเชิงลบ โดยยกมานำเสนอ รวม ๓ ประเด็น

(๑) นโยบายสัมปทานป่า ส่งผลกระทบให้ป่าถูกทำลาย

การสัมปทานป่า คือ การที่รัฐอนุญาตให้เอกชนจัดทำประโยชน์เกี่ยวกับป่าหรือทรัพยากร ธรรมชาติ ภายในระยะเวลาและตามเงื่อนไขที่รัฐกำหนด ซึ่งตามหลักการการสัมปทานป่า จะเป็นการรักษาป่า ให้มีความอุดมสมบูรณ์และเพิ่มจำนวนพื้นที่ป่าให้มากขึ้น และต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ และจะเป็นประโยชน์แก่ลูกหลานในวันหน้า แต่ในทางปฏิบัติการดำเนินตามนโยบายสัมปทานป่ากลับทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลง กลายเป็นแหล่งที่นายทุนเข้ามาแสวงหากำไร โดยประชาชนไม่ได้รับผลประโยชน์ ทำให้ต้นไม้ถูกกลบตัดและตัดถูกต้องตามกฎหมาย มีการอนุญาตผูกขาดการสัมปทานในระยะยาว ขาดระบบการควบคุมที่ดี ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมุ่งแต่ตัวเลขที่จะทำออก โดยไม่ระวังดูแลพื้นที่ป่า ไม่ติดตามผลการปลูกป่าทดแทนตามเงื่อนไขสัมปทานว่าได้ดูแลรักษาต้นไม้ให้เจริญเติบโตหรือไม่ จึงทำให้พื้นที่ป่าในพื้นที่หมู่บ้านมี

จำนวนลดน้อยลง ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทั้งดิน น้ำ และอากาศ และต่อการใช้ชีวิตต่อประชาชนในหมู่บ้าน

(๒) นโยบายการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรตามแผนที่การเกษตรเชิงรุก (Zoning by Agri-Map)

การบริหารจัดการพื้นที่เกษตรตามแผนที่การเกษตรเชิงรุก (Zoning by Agri-Map) เป็นนโยบายสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุน ส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม เป็นการผลิตที่เหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ตลาดตามแผนที่เกษตร และตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อช่วยให้เกษตรกรมีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ บูรณาการร่วมกัน ได้แก่ กรมพัฒนาที่ดิน ร่วมกับ กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมวิชาการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมหม่อนไหม สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ และการยางแห่งประเทศไทย ทั้งนี้ เนื่องจากปัจจุบันภาคการเกษตรไทย ยังมีการผลิตไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจทั้งภายในประเทศ และการเชื่อมโยงในระดับโลก มีความไม่สมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทานของสินค้าบางชนิด ส่งผลถึงราคาสินค้าเกษตรที่เกษตรกรได้รับ ส่วนด้านกายภาพเกษตรกรยังมีการผลิตตามความเคยชิน สินค้าเกษตรหลายชนิดจึงถูกผลิตอยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสมน้อยหรือไม่เหมาะสม ทำให้มีต้นทุนในการผลิตสูงในขณะที่ได้ผลตอบแทนต่ำ ขาดศักยภาพในการแข่งขันเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ผลักดันนโยบายการลดต้นทุนและเพิ่มโอกาสในการแข่งขัน ซึ่งการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรมจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการบรรลุผลตามนโยบายดังกล่าว โดยมีแนวทางการดำเนินงานเป็นการทำงานแบบบูรณาการระหว่าง Single command และคณะทำงาน เพื่อกำหนดเป้าหมายและความต้องการจริงในพื้นที่โดยมีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑. สำรวจพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม (N) โดยใช้แผนที่ Agri-Map
๒. คัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ
๓. จัดอบรมและชี้แจงความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมการปรับเปลี่ยนพืชให้เหมาะสม

กับพื้นที่

๔. ดำเนินการปรับเปลี่ยนการผลิต โดยปรับโครงสร้างของดินเพื่อรองรับการทำเกษตรผสมผสาน / พืชเศรษฐกิจ

๕. ติดตามและประเมินผล และจัดทำรายงานสรุปผลในการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรตามแผนที่การเกษตรเชิงรุก (Zoning by Agri-Map) ทำให้หมู่บ้านปลอด ถูกกำหนดให้ปลูกพืชเชิงเดี่ยว ทำให้ประชาชนต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรืออาชีพจากเดิมที่การปลูก ข้าว ลำไย ลิ้นจี่ กระเทียม มาเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวแทน เช่น การปลูกข้าวโพด ส่งผลกระทบวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ดินถูกทำลาย และน้ำขาดแคลน การสำรวจจึงไม่เหมาะสมกับพื้นที่

(๓) นโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ หรือ บัตรคนจน คือ บัตรที่ออกโดยกรมบัญชีกลาง ตามนโยบายของรัฐที่จะช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายบางอย่างเท่านั้นให้กับประชาชน สิทธิของผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐได้รับก็คือ วงเงิน ๒๐๐-๓๐๐ บาทต่อเดือน (ผู้มีรายได้มากกว่า ๓๐,๐๐๐ บาท/ปี ได้วงเงิน ๒๐๐ บาท ผู้มีรายได้ไม่เกิน ๓๐,๐๐๐ บาท/ปี ได้วงเงิน ๓๐๐ บาท) ใช้สำหรับนำไปซื้อสินค้าต่าง ๆ ในร้านธงฟ้าประชารัฐ และร้านค้าอื่นๆที่สะดวกไปซื้อ โดยสินค้าที่จำหน่ายในร้านค้าธงฟ้าประชารัฐและ

สามารถใช้สิทธิบัตรสวัสดิการแห่งรัฐจ่ายได้ ทั้งนี้ เพื่อต้องการยกระดับชีวิตคุณภาพประชาชนให้ดีขึ้น ซึ่งจากการดำเนินนโยบายดังกล่าวทำให้ประชาชนในพื้นที่ สามารถมีเงิน ที่จะไปใช้จ่ายสินค้าอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวันได้มากขึ้น รวมถึงสามารถทำให้ร้านค้าในพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการประชารัฐสามารถขายสินค้าได้มากยิ่งขึ้น

ส่วนที่ ๒

ประเด็นการพัฒนาของชุมชน

๒.๑ ความเสี่ยงที่จะไม่มีชีวิตที่มั่นคงของบุคคล ครอบครัว และชุมชน

จากการประชุมร่วมกับชุมชน ได้ให้ข้อคิดเห็นถึงความเสี่ยงที่กระทบต่อความมั่นคงของบุคคลครอบครัว และชุมชน มีประเด็นหลัก ๒ ประเด็น คือ

(๑) การพัฒนาด้านอุตสาหกรรม

พื้นที่ไม่ต้องการ เนื่องจากจะส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิต วิถีชุมชน ไม่ต้องการนายทุน เพราะจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และความเป็นอยู่ ไม่ให้พื้นที่ต้นน้ำดำเนินการด้านการลงทุน จะส่งผลกระทบมีการจัดทำข้อตกลงภายในหมู่บ้าน เช่น ธรรมนูญหมู่บ้าน เช่น กรณีมีนายทุนจะซื้อพื้นที่ เพื่อทำฟาร์มโคนม แต่ประชาชนในพื้นที่ไม่เห็นด้วย เนื่องจากเป็นพื้นที่เกษตรอินทรีย์ ก็มี การหารือร่วมกันระหว่างชุมชน กับเจ้าของพื้นที่ เพื่อไม่ขายพื้นที่นั้น

(๒) การจัดทำรีสอร์ทในพื้นที่ (กรณีนายทุน)

ประชาชนไม่ต้องการผู้ประกอบการเอกชน มาจัดทำรีสอร์ทในพื้นที่ เพราะจะส่งผลกระทบต่อวิถีความเป็นอยู่แบบพอเพียง เนื่องจากมีคนต่างถิ่นเข้ามา อาจส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรม ประเพณี ดั้งเดิม ประกอบกับ พื้นที่สามารถบริหารจัดการตนเองได้ การจัดทำที่พักแบบโฮมสเตย์ โดยคนในหมู่บ้าน สามารถหมุนเวียนกันเป็นที่พัก การทำอาหารจัดเลี้ยง ให้กับผู้มาศึกษาดูงาน ประชาชนในหมู่บ้านใช้การบริหารแบบหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงกัน ในทุกครัวเรือน เป็นลักษณะ Participation และสร้างรายได้ให้คนในชุมชน

(๓) การร่วมคิดกับชุมชนในการหาแนวทางทำให้ชุมชนอยู่รอดปลอดภัยและยั่งยืน

หมู่บ้านป่านอต หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ฮ่อน จังหวัดเชียงใหม่ ยึดแนวทางในการบริหารหมู่บ้านโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกๆ ด้าน โดยใช้ “ธรรมนูญหมู่บ้าน” เป็นแนวทางปฏิบัติร่วมชุมชน จึงทำให้เกิดความสามัคคีและร่วมแรงร่วมใจกัน ทั้งนี้ ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่ยึดอาชีพเกษตรกรรมแบบอินทรีย์ มีการปลูกพืช เลี้ยงหมู เลี้ยงโคนม จึงทำให้เกิดความปลอดภัย และมีความมั่นคงทางอาหาร และเป็นแหล่งผลิตผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญของจังหวัด นอกจากนี้ ยังมีการรวมกลุ่มสัมมาชีพที่หลากหลาย จึงทำให้มีการดำรงวิถีชีวิตที่พอเพียงในการพึ่งพาตนเอง และดำรงชีวิตได้ในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลก และภายใต้การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙

๒.๒ ระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน

จากการสำรวจข้อมูลของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแม่ฮ่อน และที่ประชุมของหมู่บ้านป่านอตที่ประชุมเห็นพ้องต้องกัน ให้การพัฒนาหมู่บ้านป่านอตอยู่ในระดับการพัฒนา ในระดับ ๒ พออยู่

พอกิน (Sufficiency) คือ ประชาชนมีมีอาชีพร้อยละ ๙๐ ของหมู่บ้าน ทั้งนี้ยังยึดอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ทั้งการปลูกพืชผักอินทรีย์ เลี้ยงหมู เลี้ยงวัวนม ซึ่งสามารถดำรงชีพอยู่ได้ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ ประกอบกับประชากรของบ้านป่านอดมีรายได้เฉลี่ย จำนวน ๘๑,๕๗๖.๘๔ บาทต่อคนต่อปี (ตามเกณฑ์ จปฐ. ปี ๒๕๖๒) โดยหมู่บ้านมีรายได้ ทั้งสิ้น ๒๐๕,๙๑๕.๗๓ บาทต่อปี และมีรายจ่าย ๑๐๖,๗๑๔.๕๒ บาทต่อปี

หากจะพิจารณาระดับการพัฒนาของหมู่บ้านตาม ๕ มิติการพัฒนา ของ UN's SDG มาประเมิน สามารถสรุปได้ ดังนี้

	การดำเนินการของหมู่บ้าน
๑. จัดความยากจน	- มีสัมมาชีพ อาชีพหลากหลายในชุมชน - ดำรงชีวิตภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนมีความเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้
๒. จัดความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร ส่งเสริมเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน	- หมู่บ้านเป็นแหล่งอาหาร แหล่งผลิตเกษตรอินทรีย์ อันดับ ๒ ของตำบล สามารถสร้างผลผลิตทางการเกษตรได้ตลอดปี
๓. การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ	- จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา จึงส่งเสริมให้คนในหมู่บ้านกลับมายึดการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่เกิดจากสร้างงานจากพื้นที่ - มีการรวมกลุ่มอาชีพ จำนวน ๑ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาชีพเลี้ยงโคนม มีจำนวนสมาชิก ๑๐ คน - การส่งเสริมความร่วมมือกับภาคเอกชน (เซนท์ริล) ในการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงหมู เพื่อให้เกิดการจ้างงานในพื้นที่ และส่งผลผลิตให้กับบริษัทภาคเอกชนต่อไป
๔. การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี	- ประชากรของบ้านป่านอดมีรายได้เฉลี่ย จำนวน ๘๑,๕๗๖.๘๔ บาทต่อคนต่อปี (ตามเกณฑ์ จปฐ. ปี ๒๕๖๒) โดยหมู่บ้านมีรายได้ ทั้งสิ้น ๒๐๕,๙๑๕.๗๓ บาทต่อปี และมีรายจ่าย ๑๐๖,๗๑๔.๕๒ บาทต่อปี
๕. การจัดการน้ำและสุขาภิบาล	- หมู่บ้านมีประปาหมู่บ้านให้บริการ จำนวน ๒ แห่ง รวมถึงเป็นแหล่งต้นน้ำ โดยมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ได้แก่ ลำห้วย จำนวน ๗ แห่ง และแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นในหมู่บ้าน ได้แก่ บ่อบาดาลจำนวน ๔ แห่ง สระน้ำจำนวน ๒ แห่ง แก้มลิง จำนวน ๑ แห่ง และบ่อน้ำตื้นจำนวน ๒ แห่ง ทั้งนี้แหล่งน้ำดังกล่าว สามารถใช้น้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภคได้เพียง ๗ เดือน ในช่วงเดือน มกราคม-พฤษภาคม แหล่งน้ำจะมีสภาพแห้งแล้ง ซึ่งแหล่งน้ำต่างๆ ไม่สามารถเก็บกักได้

ระดับความสามารถชุมชนในการจัดการปัญหาและพัฒนาตนเอง โดยเมื่อพิจารณา

ระดับความสามารถชุมชนในการจัดการปัญหาและพัฒนาตนเองของบ้านปานอต สามารถจัดการตนเองได้ อยู่ในระดับร้อยละ ๙๕ จากเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง โดยมีแนวทางในการจัดการปัญหาและพัฒนาาร่วมกันในชุมชน ดังนี้

(๑) การบริหารจัดการชุมชนแบบการมีส่วนร่วม โดยให้ประชาชนในชุมชนสามารถมีส่วนร่วมตามหลักการมี ส่วนร่วม ๔ ด้าน ได้แก่ การร่วมคิด/ตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ การร่วมรับผลประโยชน์ และการร่วมประเมินผล เช่นมีการกำหนดธรรมนูญหมู่บ้าน เพื่อกำหนดกฎระเบียบร่วมกันในชุมชน เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมชุมชน ซึ่งเกิดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน

(๒) ปราชญ์ชาวบ้าน ในหมู่บ้านยังคงมีบุคคลที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านในพื้นที่ และมีการนำภูมิปัญญาไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต รวมถึงสามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าของอดีตกับปัจจุบันได้เหมาะสม และยังคงยึดถือแนวทางตามภูมิปัญญามาใช้ในการดำรงชีวิตปัจจุบัน

(๓) การรักษาวินัยชุมชนจากรุ่นสู่รุ่น ในชุมชน มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น/ประเพณีท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น และยังมีการสืบทอดประเพณีจากอดีตมาสู่ปัจจุบัน เช่น ประเพณีการเลี้ยงผีขุนน้ำ

(๔) สังคมเอื้ออาทร ในพื้นที่ชุมชนยังมีการแบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น การแบ่งปันอาหาร พืชผัก ผลไม้ และการช่วยเหลือเพื่อนบ้านหรือกิจกรรมในชุมชนในเรื่องอื่นๆ เช่น งานวัด งานศพ งานบุญต่าง ๆ

(๕) การดำรงชีวิตภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยประชาชนในพื้นที่ยังคงยึดอาชีพเกษตรกรรม และมีการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง ปลูกผัก เลี้ยงปลา เลี้ยงหมู ถึงแม้ยังอยู่ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ก็ยังสามารถดำรงชีพอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน

๒.๓ สัดส่วนจำนวนครัวเรือนที่ไม่พอยู่พอกิน

จากการศึกษาข้อมูลด้านการพัฒนารายได้ครัวเรือน โดยตัวชี้วัดด้านคนในครัวเรือนมีรายได้ไม่น้อยกว่าคนละ ๓๘,๐๐๐ บาทต่อคนต่อปี ของจังหวัดเชียงใหม่ สรุปดังนี้

ปี	จำนวนที่สำรวจ (ครัวเรือน)	จำนวนผ่านเกณฑ์		จำนวนที่ไม่ผ่านเกณฑ์	
		ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
ปี ๒๕๕๙	๓๐๒,๘๑๕	๓๐๒,๒๔๒	๙๙.๘๑	๕๗๓	๐.๑๘
ปี ๒๕๖๐	๓๗๔,๙๗๒	๓๗๓,๕๔๑	๙๙.๖๒	๑,๔๓๑	๐.๓๘
ปี ๒๕๖๑	๓๗๘,๔๖๖	๓๗๘,๐๕๘	๙๙.๘๙	๔๐๘	๐.๑๐
ปี ๒๕๖๒	๓๗๙,๔๖๖	๓๗๙,๔๖๖	๑๐๐	๐	๐

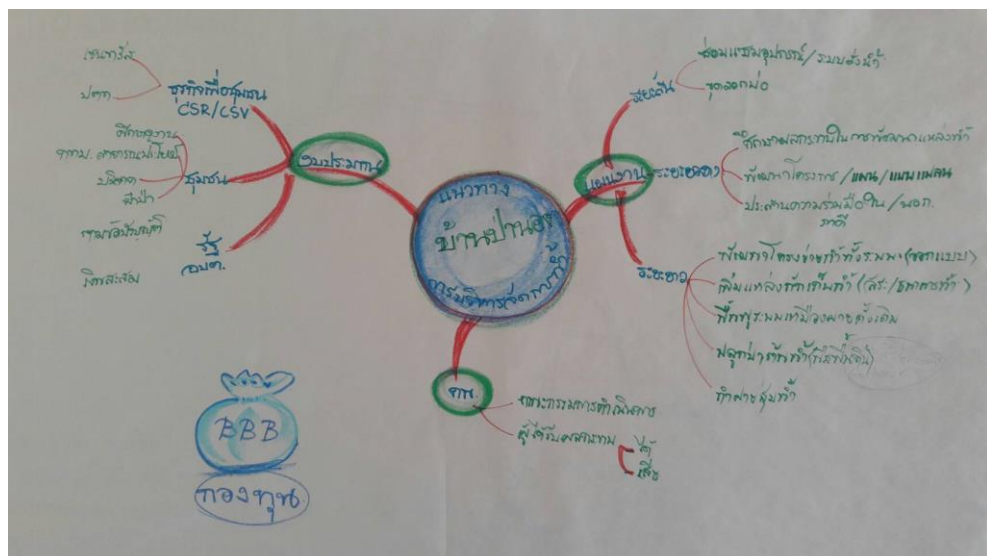
ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่

การพิจารณาสัดส่วนจำนวนครัวเรือนที่ไม่พอยู่พอกิน ของบ้านปานอต พิจารณาเทียบเคียง จากข้อมูลเกณฑ์ จปฐ. ของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งไม่พบครัวเรือนที่ตกเกณฑ์ จปฐ. ดังนั้นสรุปได้ว่า บ้านปานอต จึงไม่มีครัวเรือนที่ไม่พอยู่พอกิน ประกอบกับได้สอบถามผู้นำหมู่บ้าน ตัวแทนชุมชน ทราบว่า ประชาชนมีความ พอยู่ พอกิน ตามวิถีพอเพียง

๒.๔ กิจกรรมการพัฒนาที่ชุมชนจะทำเองเพื่อให้ทุกชีวิตอยู่ดีกินดีในปี

ประเด็นสำคัญที่ต้องพัฒนาชุมชน ทิศทาง แนวคิด แนวทางในการพัฒนาที่เหมาะสม และปฏิบัติได้จริง ซึ่งจากการศึกษาเรียนรู้ภูมิสังคม วิถีชีวิตของชุมชน การลงพื้นที่หมู่บ้านป่านอต หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ และการประชุมระดมความคิดเห็น สามารถสรุปกิจกรรมการพัฒนาที่ชุมชนจะทำเองเพื่อให้ทุกชีวิตอยู่ดีกินดีในปี มี ๓ กิจกรรม คือ

- (๑) การจัดหาแหล่งน้ำให้เพียงพอทั้งปีต่อการทำงานการเกษตรของทุกครัวเรือนที่ทำการเกษตรในชุมชน
- (๒) การปรับกระบวนการผลิตการเกษตร เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
- (๓) การสร้างทักษะใหม่ให้แก่หมู่บ้านชุมชนบทในการจัดการตนเองในการพัฒนาของชุมชน

แผนภาพ “การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม”

ทั้งนี้ ในการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) เป็นการศึกษาในระยะสั้น จากการลงพื้นที่ในหมู่บ้านป่านอต หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ในระหว่างวันที่ ๕ – ๙ เมษายน ๒๕๖๔ ดังนั้น นักศึกษาจึงคัดเลือกกิจกรรมหมู่บ้านจะดำเนินการเพื่อให้ทุกชีวิตอยู่ดีกินดี และมีผลอย่างเป็นรูปธรรม จำนวน ๑ กิจกรรม เป็นเรื่องของการบริหารจัดการน้ำ โดยเสนอเป็นโครงการนำร่อง “ป่านอตโมเดล การบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม” โดยมี ๓ แนวทาง ดังนี้

- (๑) แนวทางการกำหนดแผนปฏิบัติงาน
- (๒) แนวทางการบริหารงบประมาณ
- (๓) แนวทางการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน

แนวทางที่ ๑ การกำหนดแผนปฏิบัติงาน

ในการดำเนินกิจกรรม จะใช้ระบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วย กิจกรรมที่ชุมชนร่วมทำ และหน่วยงานสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน โดยกำหนดแผนออกเป็น ๓ ระยะ

(๑) **แผนระยะสั้น** ให้ชุดแก้ปัญหาระยะสั้น กว้าง ๑๕ เมตร ยาว ๓๐๐ เมตร ลึก ๑ เมตร ซ่อมแซมอุปกรณ์/ระบบส่งน้ำ เพื่อขุดลอกคลองในหมู่บ้านที่ตื้นเขิน ให้สามารถกระจายน้ำไปยังพื้นที่การเกษตรต่างๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำร่วมกันระหว่างชุมชน กับ นักศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ สรุปดังนี้

- ชุมชน สำรวจสภาพพื้นที่ และร่วมแรงทำงาน
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนเครื่องจักร
- นักศึกษา สนับสนุนงบประมาณ ค่าเป็นค่าวัสดุน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นเงิน ๑๐,๐๐๐ บาท

(๒) **แผนระยะกลาง** ให้ศึกษาแผนพัฒนาแหล่งน้ำ พัฒนาโครงการ/แผนงาน/แบบ

แปลน และ

การประสานความร่วมมือในภาคี ให้มีการต่อยอดทุน และระดมทุนจากภาคส่วนต่าง ๆ แบบบูรณาการ ทั้งจากชุมชน เอกชน เพื่อพัฒนา

(๓) **แผนระยะยาว** พัฒนาโครงข่ายระบบน้ำทั้งระบบ เพิ่มแหล่งกักเก็บน้ำ (สระ/ธนาคารน้ำ) ปรับปรุงระบบเหมืองฝายดั้งเดิม ปลุกป่าต้นน้ำ (พืชพื้นดิน) และทำฝายชะลอน้ำในพื้นที่ตำบลแม่ทา

ในการดำเนินงานตามแผนระยะยาว สำนักงานชลประทานที่ ๑ เป็นหน่วยงานหลัก ในการจัดหาแหล่งน้ำและเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บกักน้ำสนับสนุนพื้นที่โครงการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชนบ้านปานอด หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้พิจารณาแนวทางการ จัดหาน้ำช่วยเหลือราษฎรตามโครงการที่ราษฎรมีความต้องการเร่งด่วนจำนวน ๗ โครงการ โดยมี ลักษณะเป็นโครงการก่อสร้างฝาย และระบบส่งน้ำคลองลาดคอนกรีต หรือรางน้ำ คสล. ทดแทนฝาย และลำเหมืองดินเดิมที่พังเสียหายราษฎรต้องสูญเสียงบประมาณและแรงงานในการซ่อมแซม หรือขุด ลอกเป็นประจำทุกปี โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. ก่อสร้างระบบส่งน้ำฝายหลวง	ดำเนินการแล้วเสร็จ
๒. ก่อสร้างฝายหลวง พร้อมระบบส่งน้ำ	ดำเนินการแล้วเสร็จ
๓. ก่อสร้างระบบส่งน้ำฝั่งซ้ายฝายทุ่งโฮ้ง	ดำเนินการแล้วเสร็จ
๔. ก่อสร้างระบบส่งน้ำฝายทุ่งโฮ้ง	ดำเนินการแล้วเสร็จ
๕. ก่อสร้างระบบส่งน้ำฝั่งขวาฝายทุ่งโฮ้ง	แผนดำเนินการปี พ.ศ. ๒๕๖๖
๖. ก่อสร้างระบบส่งน้ำฝายปิ่น	แผนดำเนินการปี พ.ศ. ๒๕๖๗
๗. ก่อสร้างระบบส่งน้ำฝายปูมาน	แผนดำเนินการปี พ.ศ. ๒๕๖๖

ทั้งนี้ หากดำเนินการแล้วเสร็จตามแผนการจัดหาแหล่งน้ำและเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บกักน้ำของสำนักงานชลประทานที่ ๑ จะสามารถแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภค และน้ำเพื่อการเกษตร ในพื้นที่ได้

แนวทางที่ ๒ การบริหารงบประมาณ

ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือ เพื่อบูรณาการงบประมาณจากภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาพื้นที่

๒.๑ ภาคราชการ ใช้งบประมาณรายจ่ายประจำปี/งบประมาณสะสม

๒.๒ ชุมชน การจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มทุน เช่น การรับบริจาค การจัดกิจกรรม

ทอดผ้าป่า

๒.๓ ธุรกิจเพื่อชุมชน (CSR) ร่วมกับบริษัทเอกชน เช่น เซ็นทรัล ปตท.

๒.๔ จัดตั้งเป็นกองทุนสำหรับการบริหารจัดการระบบน้ำของหมู่บ้าน จำนวน ๒๐,๐๐๐ บาท และให้ชุมชนบริหารจัดการงบประมาณ เพื่อให้เพิ่มทุน และเกิดประโยชน์กับประชาชนในหมู่บ้าน โดยจากการลงพื้นที่ในหมู่บ้านปานอต หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ในระหว่างวันที่ ๕ - ๙ เมษายน ๒๕๖๔ นักศึกษาได้สนับสนุนเงินทุนในการบริหารจัดการระบบน้ำของหมู่บ้านจำนวน ๓๐,๐๐๐ บาท โดยมีวัตถุประสงค์ให้ชุมชนใช้ดำเนินการ และสนับสนุนการจัดหาน้ำมันเพื่อขุดลอกคลองในหมู่บ้านที่ตื้นเขิน ให้สามารถกระจายน้ำไปยังพื้นที่การเกษตรต่างๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำนวน ๑๐,๐๐๐ บาท

แนวทางที่ ๓ การบริหารเพื่อความยั่งยืน

ให้ข้อเสนอแนะ ในการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำของชุมชน เพื่อให้ชุมชนดูแลชุมชน เกิดการใช้น้ำอย่างคุ้มค่า และแบ่งปัน และบูรณาการขับเคลื่อนกิจกรรม ให้ต่อเนื่องกันไป เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน

๒.๕ สรุปบทเรียนที่ได้รับในด้าน

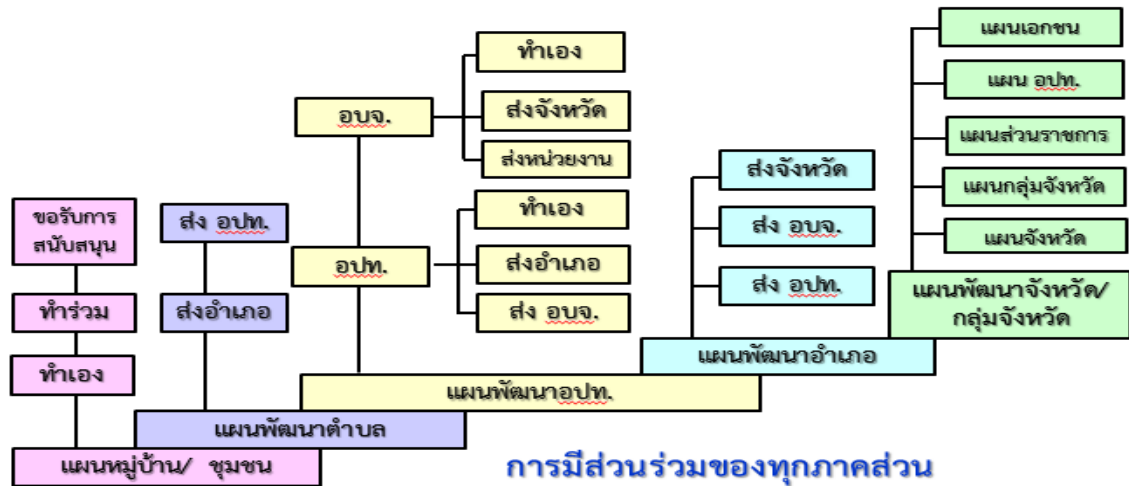
๒.๕.๑ การบริหารการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

ชุมชนมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชน มีความชัดเจนในการบริหารจัดการชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีความสุข ภายใต้บริบทของพื้นที่ ผ่านกลไกธรรมนูญหมู่บ้าน การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ และมีทิศทางการพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

๒.๕.๒ การบริหารการพัฒนาระดับตำบลและอำเภอ

การบริหารการพัฒนาระดับตำบลอำเภอ สามารถเชื่อมโยงการพัฒนาไปยังบ้านปานอตได้ ภายใต้กระบวนการแผนหมู่บ้าน ชุมชน ที่เชื่อมโยงการเป็นแผนเดียว (One Plan) โดยมีแผนงานโครงการ งบประมาณ ไปสนับสนุนการพัฒนา ตามความจำเป็น เหมาะสม และศักยภาพของพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญ

การเชื่อมโยงแผนพัฒนาในระดับพื้นที่สู่แผนพัฒนาในระดับนโยบาย

๒.๕.๓ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายรัฐบาล

การนำนโยบายของรัฐบาลดังกล่าวไปปฏิบัติในพื้นที่ ชุมชนไม่ได้นำนโยบายรัฐบาลเป็นตัวตั้ง แต่ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้งในการพัฒนา โดยการนำนโยบายไปปฏิบัติจะมีการปรับตัวโครงการและนโยบาย มาพัฒนาให้เหมาะสมกับพื้นที่ (Area Base) ถ้านโยบาย แผนงาน/โครงการ หรือกิจกรรม ไม่สอดคล้องกับพื้นที่ จะไม่รับมาปฏิบัติ เช่น กรณีปัญหาหมอกควันไฟป่า การลาดตระเวน ที่กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาให้ หรือสนับสนุนแผนงาน/โครงการมาให้ จะประชุมร่วมกันในหมู่บ้าน เพื่อพิจารณาในระดับหมู่บ้านว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดหรือแนวทางการนำไปปฏิบัติ มีความเหมาะสม สอดคล้องกับพื้นที่หรือไม่ หากไม่สอดคล้องกับพื้นที่จะไม่นำนโยบายหรือแนวทางดังกล่าวไปปฏิบัติ เพราะนอกจากจะไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในพื้นที่แล้ว ยังอาจส่งผลกระทบต่อ การใช้งบประมาณโดยไม่มีคุณค่า ซึ่งในบางกรณี หมู่บ้านก็สามารถจัดการปัญหาได้ด้วยตนเอง โดยอาศัยเงินทุนภายในหมู่บ้าน หรือการร่วมแรงร่วมใจของคนในหมู่บ้าน ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่าบ้าน ปานอด เป็นหมู่บ้านที่เข้มแข็ง สามารถจัดการปัญหาของตนเองได้ในระดับหนึ่ง รวมทั้งสามารถนำนโยบายแปลงไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ภายใต้บริบทของพื้นที่

รายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning)
ตำบลออนเหนือ อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่
จังหวัดเชียงใหม่

จัดทำโดย
กลุ่มปฏิบัติการที่ ๔

นางสาวสรินรัตน์	เกิดสกุลรุ่งโรจน์	หัวหน้าสำนักงานจังหวัดพิษณุโลก
นางสาววารี	เขาวนคุณากร	ผู้อำนวยการกองมาตรฐานการสอบบัญชี อากร กรมสรรพากร
นายยุทธนา	เจ้าตูรี	นายอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา
นายชูชาติ	จันทอง	นายอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา
นายสมบุญ	วงศ์วัชรานนท์	นายอำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์
นายปรีชาพงศ์	ทองมี	นายอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม
นายสุวิชา	เพ็งไพบูลย์	ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายและระเบียบท้องถิ่น
นายวีรวัฒน์	ศิริกุลพิพัฒน์	หัวหน้าสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดยะลา
นายประวัตติ	แดงบรรจง	ผู้ตรวจราชการกรมส่งเสริมสหกรณ์
นายพุ่มพงษ์	สุวรรณเลิศ	ผู้อำนวยการสถาบันการข่าวกรอง รักษาการในตำแหน่งที่ปรึกษาสำนักข่าวกรองแห่ง ชาติ

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖
สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๔

คำนำ

รายงานฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖ ของสถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย ประจำปีพุทธศักราช ๒๕๖๔ กลุ่มปฏิบัติการ(กป.) ๔ ได้ศึกษาเรียนรู้ในพื้นที่หมู่บ้านแม่วง หมู่ที่ ๔ ตำบลออนเหนือ อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ ๕ – ๙ เมษายน ๒๕๖๔ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้าน โดยใช้เทคนิค SWOT และวิเคราะห์ความเสี่ยง อันจะเป็นการหากลยุทธ์ หรือมาตรการ แนวทางในการแก้ไขปัญหาให้กับหมู่บ้านที่ได้รับมอบหมาย ดังกล่าวต่อไป

กลุ่มปฏิบัติการขอขอบคุณท่านผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่ม การบริหารการปกครอง รวมทั้งคุณจันทร์เพ็ญ ท้าวศรี ผู้ใหญ่บ้านแม่วง และผู้เกี่ยวข้องที่ได้ คอยให้ข้อมูลและตอบข้อซักถามด้วยความตั้งใจ รวมทั้งท่านอาจารย์ปริญญา อุดมทรัพย์ อาจารย์พินัย อนันตพงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษาที่ติดตามและให้คำแนะนำการวิเคราะห์สภาพพื้นที่ อย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย รวมทั้งได้มาอธิบายวิธีการและสร้างความเข้าใจให้กับกลุ่มปฏิบัติการ เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาในการลงพื้นที่ครั้งนี้

คณะผู้จัดทำ

นักศึกษาหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ ๗๖

กลุ่มปฏิบัติการที่ (กป.) ๔

ส่วนที่ ๑

ข้อมูลทั่วไปของตำบลออนเหนือ จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติความเป็นมาของตำบลออนเหนือ

ตามข้อสันนิษฐานว่า คนเผ่าไทยลื้อ อพยพจากเมืองหลวง แคว้นสิบสองปันนา รัฐฉานในประเทศพม่ามาอาศัยอยู่ จึงตั้งบ้านออนหลวงให้สอดคล้องกับเมืองที่อยู่มา และเป็นศูนย์กลางที่มีความเจริญมาก ถือเป็นจุดสำคัญ จึงเรียกชุมชนเหล่านี้อีกชื่อหนึ่งว่า "เมืองออน" เพราะตั้งใกล้แม่น้ำสำคัญของชุมชน คือ แม่น้ำออน จากความเชื่อ และเหตุผล คือ ๑. ภาษาไทยลื้อ ๒. ยุคเจ้ากาวิละแผ่อำนาจไปยังพื้นที่รัฐฉาน และชาวเมืองได้อพยพมาตั้งถิ่นฐาน ๓. หอไตร สร้างโดยชาวบ้านอพยพจากเมืองหลวง ตั้งอยู่ หมู่ที่ ๖ ตำบลออนเหนือปัจจุบัน

๑.๑ พื้นที่

พื้นที่ตำบลออนเหนือมีลักษณะเป็นที่ราบสูง มีเนื้อที่ประมาณ ๙๑.๕๗ ตารางกิโลเมตร ๕๗,๒๓๒ ไร่ มีหมู่บ้านตั้งอยู่ในเขตป่าสงวน ๕ หมู่บ้าน เป็นที่ราบ ๕ หมู่บ้าน มีอ่างเก็บน้ำขนาดกลาง คือ อ่างแม่ออน มีน้ำตกที่สำคัญ คือ น้ำตกตาดเหมย, น้ำตกเจ็ดชั้น, น้ำตกช้างย่า, หอไตรโบราณ

๑.๒ อาณาเขตพื้นที่

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ ตำบลห้วยแก้ว ตำบลบ้านสหกรณ์ อำเภอแม่ออน
ทิศใต้	ติดต่อกับ ตำบลออนกลางตำบลทาเหนือ อำเภอแม่ออน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ ตำบลแจ้ซ้อน ตำบลเมืองปานอำเภอแม่ออน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ตำบลบ้านสหกรณ์ อำเภอแม่ออน

- ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๑๒๓๐

- ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๑๐๐๖

๑.๓ ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบและที่ราบสูง

๑.๔ จำนวนหมู่บ้าน ๑๐ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านแม่มวม หมู่ที่ ๑ บ้านหนองหอย หมู่ที่ ๒ บ้านขุนออน หมู่ที่ ๓ บ้านแม่วอง หมู่ที่ ๔ บ้านหัวฝาย หมู่ที่ ๕ บ้านออนหลวง หมู่ที่ ๖ บ้านออนหลวง หมู่ที่ ๗ บ้านดอนทราย หมู่ที่ ๘ บ้านขุนทา หมู่ที่ ๙ บ้านแม่ป่าซาง หมู่ที่ ๑๐

จำนวนประชากร รวมทั้งสิ้น ๒,๘๑๖ คน แยกเป็น ชาย ๑,๔๐๗ คน หญิง ๑,๔๐๙ คน (ข้อมูล จปฐ. ปี ๒๕๖๒)

๑.๕ การประกอบอาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวน ปลูกข้าวโพด ปลูกผัก (โครงการหลวง) เลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย หมู ไก่ รับจ้างทั่วไป ทอผ้า จักสาน ค้าขาย เป็นต้น

๑.๕.๑ อาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวน ปศุสัตว์ จำนวน ๓๕๙ คน (ร้อยละ ๑๕.๕๒)

๑.๕.๒ รับจ้างทั่วไป จำนวน ๑,๔๕๗ คน (ร้อยละ ๕๑.๗๔)

๑.๕.๓ กำลังศึกษา จำนวน ๓๙๓ คน (ร้อยละ ๑๓.๙๖)

๑.๕.๔ ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน จำนวน ๒๓๔ คน (ร้อยละ ๘.๓๑)

๑.๕.๕ รับราชการ/เจ้าหน้าที่ของรัฐ /พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน ๖๘ คน (ร้อยละ ๒.๔๒)

๑.๕.๖ พนักงานบริษัท จำนวน ๒๖ คน (ร้อยละ ๐.๙๒)

๑.๕.๗ อาชีพอื่นๆ จำนวน ๕๓ คน (ร้อยละ ๑.๘๘)

๑.๕.๘ ไม่มีอาชีพ จำนวน จำนวน ๒๒๖ คน (ร้อยละ ๘.๐๓) แยกเป็น เพศชาย จำนวน ๑๐๑ คน เพศหญิง จำนวน ๑๒๕ คน

๑.๖ รายได้เฉลี่ยของประชากร (ตามเกณฑ์ จปฐ. ปี ๒๕๖๒) จำนวน ๘๐,๒๖๕.๑๖ บาท/คน/ปี

๑.๗ จำนวนกลุ่มกิจกรรม/อาชีพ มีจำนวน ๙ กลุ่ม ดังนี้

๑.๗.๑ กลุ่มแม่บ้านตำบลออนเหนือ

๑.๗.๒ กลุ่มผู้สูงอายุตำบลออนเหนือ

๑.๗.๓ กลุ่มเยาวชนตำบลออนเหนือ

๑.๗.๔ กลุ่มกองทุนหมู่บ้านตำบลออนเหนือ

๑.๗.๕ กลุ่ม อสม.ตำบลออนเหนือ

๑.๗.๖ กลุ่มออมทรัพย์

๑.๗.๗ กลุ่มเกษตรกร

๑.๗.๘ กลุ่มผู้เลี้ยงโค

๑.๗.๙ กลุ่มทอผ้า/เย็บผ้า

๑.๘ กองทุนในตำบล มีจำนวน ๒ กองทุน ดังนี้

๑.๘.๑ กองทุนหมู่บ้าน มีจำนวน ๑๐ กองทุน
มีงบประมาณรวม ๑๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท

๑.๘.๒ กองทุน กขคจ. มีจำนวน ๘ กองทุน
มีงบประมาณรวม ๒,๒๔๐,๐๐๐ บาท

บ้านแม่วอง หมู่ที่ ๔
ตำบลออนเหนือ อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่

๒.๑ การศึกษาเรียนรู้ภูมิสังคมและวิถีชีวิตของชุมชน

หมู่บ้านแม่วอง

๑. ความเป็นมาของหมู่บ้าน (ประวัติหมู่บ้าน)

บ้านแม่วองเดิมทีประมาณ พ.ศ.๒๓๙๐ เป็นที่พักของคนเลี้ยงช้างในขณะนั้นจะมีการนำหยาไปใช้ คนเลี้ยงช้างเอาหยาไปขายต่อมาพักอาศัยโดยย้ายมาจากเวียงจันทร์โดยการมาในครั้งนั้นมี นายเชียง, หนานสม, นายเงิน และนายสริญ ได้ไปพบควายขุนบ้านมีลักษณะพิเศษ คือ มีเขาที่โค้งเข้าหากันเป็นรูปวงกลม ดังนั้น จัดตั้งชื่อ บ้านแม่วอง คำว่า “ว่อง” ได้มาจากลักษณะของเขาคควาย ว่องเป็นภาษาคำพื้นเมือง แปลเป็นภาษากลางว่าโค้งงอ ต่อมามีคนย้ายมาอยู่เพิ่มขึ้น โดยมีนายทา นางเงิน ย้ายมาจากป่าไผ่ ตำบลแซ่ช้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ พอมีบ้านเยอะขึ้น จึงมีการตั้งผู้ใหญ่บ้านขึ้น ซึ่งในขณะนั้นมี นายมอย ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน รวมกับบ้านขุนทา ชาวบ้านในขณะนั้นทำไร่เลื่อนลอย ปลูกข้าวไว้ประทังชีวิต เพราะไม่มีอาชีพเป็นหลักแหล่ง ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๓๐ ได้มีการนำเมี่ยงมาปลูกเพื่อทำเป็นอาชีพ และในปีพ.ศ.๒๔๓๕ ได้มีการแยกหมู่บ้านซึ่งมีหมู่บ้านที่หากันจึงแยกเป็น ๒ หมู่บ้าน คือ หมู่ ๔ คือบ้านแม่วอง และหมู่ ๙ บ้านขุนทา ในปัจจุบัน

๑.๑. การบริหารและการปกครอง มีผู้ดำรงตำแหน่ง กำนัน – ผู้ใหญ่บ้าน ดังต่อไปนี้

๑.๑.๑ นายมอย	บุญผืน	เป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๐ ถึง ปี พ.ศ.๒๕๑๐
๑.๑.๒ นายเมา	บุญผืน	เป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๑๐ ถึง ปี พ.ศ.๒๕๒๐
๑.๑.๓ นายบุญตัน	ไชยวงศ์	เป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๒๐ ถึง ปี พ.ศ.๒๕๒๕
๑.๑.๔ นายปืด	ไพล	เป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๒๕ ถึง ปี พ.ศ.๒๕๓๓
๑.๑.๕ นายบุญฤทธิ์	วงศ์ธรรมคุณ	เป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๐ ถึง ปี พ.ศ.๒๕๔๖
๑.๑.๖ นายสุพจน์	วันศรี	เป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๖ ถึง ปี พ.ศ.๒๕๖๐
๑.๑.๗ นางจันทร์เพ็ญ	ท้าวศรี	เป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๖๐ ถึง ปัจจุบัน

เมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๒ ได้มีการเปลี่ยนแปลงการบริหารการปกครอง มาเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขึ้นเป็นครั้งแรกมีตัวแทนประชาชนในครั้งนั้นเป็นต้นมา ดังนี้

๑.๑.๗ น.ส.จันทนา	วงศ์ธรรมคุณ	เป็นสมาชิก อบต.ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๒ - ๒๕๔๖
๑.๑.๘ นางจำเนียร	วันศรี	เป็นสมาชิก อบต.ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๒ - ๒๕๔๖
๑.๑.๙ นายสุพรรณ	วันศรี	เป็นสมาชิก อบต.ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๖ - ๒๕๕๐
๑.๑.๑๐ นายสงกรานต์	เรือนแก้ว	เป็นสมาชิก อบต.ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๖ - ๒๕๕๐
๑.๑.๑๑ นายสุพรรณ	วันศรี	เป็นสมาชิก อบต.ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๐ - ๒๕๕๔
๑.๑.๑๒ นายสงกรานต์	เรือนแก้ว	เป็นสมาชิก อบต.ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๐ - ๒๕๕๔
๑.๑.๑๓ นายกิตติภพ	ขันคำ	เป็นสมาชิก อบต.ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๕๕ - พ.ศ.ปัจจุบัน

อาณาเขต

บ้านแม่วอง หมู่ที่ ๔ ตำบลออนเหนือ อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ มีเนื้อที่ ประมาณ ๕,๐๐๐ ไร่

- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ป่าไม้หมู่ ๑๐ บ้านแม่ป่าขาง ตำบลออนเหนือ
- ทิศเหนือ ติดต่อกับ หมู่ ๖ บ้านสหกรณ์ ตำบลสหกรณ์

- ทิศใต้ ติดต่อกับ หมู่ ๕ บ้านหัวฝาย ตำบลออนเหนือ
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ หมู่ ๓ บ้านสหกรณ์ ตำบลสหกรณ์

๒. การคมนาคม

- มีถนนลาดยาง/คอนกรีตจำนวน ๑ สาย ระยะทาง ๗ กิโลเมตร
- ถนนดินลูกรัง จำนวน ๒ สาย ระยะทาง ๓ กิโลเมตร

๓. แหล่งน้ำ

แหล่งน้ำธรรมชาติ

๑. แม่น้ำ	๑	สาย	ชื่อ แม่น้ำแม่ว่อง
๒. ห้วย	๓	แห่ง	ชื่อ ห้วยขุนว่อง, ห้วยผักละ, ห้วยป่าเอี้ย

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้นเอง

- ประปาหมู่บ้าน ๑ แห่ง ประปาภูเขา ๑ แห่ง ใช้น้ำจากแหล่งน้ำ ประปาภูเขาของหมู่บ้าน
- บ่อบาดาลสาธารณะ ๑ บ่อ ใช้ได้ ๑ บ่อ บ่อบาดาลส่วนตัว ๑ บ่อ ใช้ได้.....บ่อ
- บ่อขุด(บ่อดิน) ๑ บ่อ ใช้ได้ ๑ บ่อ
- ฝาย ๓ แห่ง ใช้ได้ ๓ แห่ง
- ไม่มีอ่างเก็บน้ำ

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ไม่เพียงพอในช่วงฤดูแล้ง เดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน

๔. อาชีพด้านการเกษตร

๔.๑ ครุฑเรือนที่ประกอบอาชีพการเกษตร จำนวน...๒๖...ครุฑเรือน

- * ทำสวน.....๒๖...ครุฑเรือน ไม่มีครุฑเรือนที่ทำไร่
- * เลี้ยงสัตว์(วัว)....๘...ครุฑเรือน จำนวน...๑๕๐...ตัว เป็นวัวเนื้อทั้งหมด
- * ควาย.....๓...ครุฑเรือน จำนวน...๕๐...ตัว
- * ไก่.....๑๕...ครุฑเรือน จำนวน...๓๐๐...ตัว เป็นไก่พื้นเมือง...๓๐๐...ตัว
- * สุกร.....๒๐...ครุฑเรือน จำนวน...๔๐...ตัว

๔.๒ ด้านการประมง

- * การเลี้ยงปลา
- ครุฑเรือนเลี้ยงปลา ๖ ครุฑเรือน พันธุ์ปลาดุก จำนวน ๑,๒๐๐ ตัว
- ครุฑเรือนเลี้ยงปลา ๑ ครุฑเรือน พันธุ์ปลานิล จำนวน ๕๐๐ ตัว

๕. ของใช้ในครุฑเรือนเทคโนโลยี

- * โทรศัพท์บ้าน.....๘.....เครื่อง / โทรศัพท์มือถือ...๕๒...เครื่อง
- * คอมพิวเตอร์.....๓.....เครื่อง / โทรทัศน์...๒๖...เครื่อง / วิทยุสื่อสาร...๕...เครื่อง
- * รถจักรยาน.....๒๕...คัน / จักรยานยนต์...๔๕...คัน
- * รถเก๋ง...๒...คัน / รถกระบะ...๑๖...คัน / รถบรรทุก.....-.....คัน

* รถไถ.....คัน

๖. การประกอบอาชีพของสมาชิกในหมู่บ้าน

- * ครั้วเรือนที่ใช้แรงงานตนเองประกอบอาชีพ.....๑๐.....ครั้วเรือน
- * อาชีพรับจ้างทั่วไป.....๑๐.....ครั้วเรือน
- * รับราชการ.....-.....ครั้วเรือน
- * ธุรกิจส่วนตัว.....๑.....ครั้วเรือน
- * เสริมสวຍ.....-.....ครั้วเรือน
- * ค้าขาย.....๑.....ครั้วเรือน
- * อุตสาหกรรมในครั้วเรือน...๔...ครั้วเรือน สินค้าที่ผลิตจกโรงงานเครื่องใช้ ,ตัดเย็บกระเป๋

แหล่งทุน (ทุนทางสังคม)

- * ครั้วเรือนใช้แหล่งสินเชื่อ ดังต่อไปนี้
- ๑. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต สมาชิก.....๒๖.....ครั้วเรือน เงินทุน.....๑๘๘,๐๐๐.-.....บาท
 - สมาชิกยืม.....๑๐.....คน เป็นเงิน.....-.....บาท
- ๒. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง(เงินล้าน) สมาชิก ๔๐ คน เงินทุน ๒,๒๐๐,๐๐๐.- บาท
 - สมาชิกยืม.....๓๘.....คน เป็นเงิน.....๑,๗๐๐,๐๐๐.-.....บาท
- ๓. กองทุนโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ) สมาชิก.....๒๖.....คน เงินทุน.....๒๘๐,๐๐๐.-.....บาท
 - สมาชิกยืม.....๒๖.....คน เป็นเงิน.....๒๘๐,๐๐๐.-.....บาท
- ๔. จกส.....๑๓.....ครั้วเรือน เป็นเงิน.....-.....บาท
- ๕. กองทุน(องค์การบริหารส่วนตำบล ๑๐๐,๐๐๐.-บาท).....๑๕.....ครั้วเรือน เป็นเงิน.....๑๐๐,๐๐๐.-.....บาท

๗. สถานที่สาธารณะบริการในชุมชน

- ศาลาเอนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน
- ศาลาประชาคมหมู่บ้าน

๘. ด้านการศึกษา

- เด็กอายุ ๓-๕ ปี ได้รับการเลี้ยงดูเตรียมความพร้อมก่อนวัยเรียน จำนวน.....๒.....คน
- เด็กอายุ ๖-๑๕ ปี ได้รับการศึกษาภาคบังคับ ๙ ปี จำนวน.....๒.....คน
- เด็กกำลังศึกษาสายสามัญ (ม.๔ - ม.๖) จำนวน.....๒.....คน
- เด็กเรียนสายอาชีพ ปวช./ปวส. จำนวน.....-.....คน
- เยาวชนที่กำลังศึกษา ปริญญาตรี จำนวน.....๑.....คน
- เยาวชนที่จบการศึกษาภาคบังคับและไม่ได้เรียนต่อ (๒๕๖๑) จำนวน.....-.....คน
- คนในหมู่บ้านอายุ ๒๐ ปี ขึ้นไป จบ ป.๖ และเรียน กศน. จำนวน.....-.....คน
- ผู้ที่มีอายุ ๑๕-๖๐ ปีขึ้นไปอ่านออกและเขียนภาษาไทยได้ จำนวน.....๔๖.....คน
- คนในหมู่บ้านที่ได้รับการอบรมส่งเสริมอาชีพ จำนวน.....๓.....ครั้ง.....๓๐.....คน
- คนในหมู่บ้านได้รับการฝึกอบรมด้านสุขภาพอนามัย (อสม.) จำนวน.....๔.....คน
- คนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการประชาคมแสดงความคิดเห็น จำนวน.....๔.....ครั้ง.....๓๐.....คน

๙. ด้านสาธารณสุข (สุขภาพ)

- มีร้านขายของชำและขายยาชุด ยาอันตรายหรือยาวัตถุออกฤทธิ์	-.....	แห่ง
- คนในหมู่บ้านเสียชีวิตด้วยโรคต่าง ๆ ในปีที่ผ่านมา	๒.....	คน
- คนในหมู่บ้านมีสวัสดิการรักษายาบาล	๗๓.....	คน
- มีเด็กกำพร้า	-.....	คน
- เด็กที่มีผลกระทบจากโรคเอดส์	-.....	คน
- คนพิการทางร่างกายช่วยเหลือตนเองไม่ได้	-.....	คน
- คนพิการทางสายตา	๑.....	คน
- คนพิการทางหู	๑.....	คน
- คนพิการทางจิต	๑.....	คน
- คนป่วยเป็นโรคเบาหวาน	๒.....	คน
- คนป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูง/ต่ำ	๑๑.....	คน
- ป่วยเป็นโรคมะเร็ง	-.....	คน
- ผู้ป่วยติดเตียง	-.....	คน
- ผู้ป่วยติดบ้าน	-.....	คน
- ครอบครัวที่มีลักษณะหม้าย(หย่า/แยกทางกัน/เสียชีวิต)	๑.....	คน
- คนในหมู่บ้านเสพยาเสพติด ยาบ้า เฮโรอีน ผิ่น ไอซ์	-.....	คน
- คนในหมู่บ้านติดเหล้า	๑.....	คน
- คนสูบบุหรี่	-.....	คน
- คนในหมู่บ้านได้รับการฝึกอบรมด้านสุขภาพอนามัย	จำนวน.....๕.....ครั้ง.....๓๐.....	คน
- คนในหมู่บ้านได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี	จำนวน.....๒.....ครั้ง.....๕๓.....	คน

๑๐. การจัดระเบียบชุมชน/สังคม และรักษาความสงบเรียบร้อย

- มีผู้ประสานพลังแผ่นดินเอาชนะยาเสพติด	๒๕.....	คน
- มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน	๙.....	คน
- มีคณะกรรมการหมู่บ้าน	๑๓.....	คน
- คนในหมู่บ้านได้รับการฝึกอบรมด้านความมั่นคง/ต่อต้านยาเสพติดจำนวน.....๑.....ครั้ง.....๑๕.....		คน

๑๑. การบริหารจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

พัฒนาหมู่บ้านบริเวณถนนทางเข้าหมู่บ้านและภายในหมู่บ้านเป็นประจำทุกเดือน พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ดูสวยงามเป็นที่พักผ่อนของคนในหมู่บ้านและผู้ที่เข้ามาท่องเที่ยว ทำฝายแม้วเพื่อเป็นการกักเก็บน้ำไว้ใช้ในช่วงฤดูแล้ง จัดทำแนวกันไฟเพื่อป้องกันไฟป่าในช่วงฤดูแล้ง

๑๒. การอนุรักษ์วัฒนธรรม จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปะ

- เดือนเมษายน	ทำบุญรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ และทำบุญวันปีใหม่เมือง
- เดือนกรกฎาคม	ทำบุญวันเข้าพรรษา
- เดือนตุลาคม	ทำบุญวันออกพรรษา
- เดือนพฤศจิกายน	จัดประเพณีลอยกระทง

๑๓. สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน/ชุมชน

ที่ตั้ง อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอแม่ฮ่องสอน ระยะทางประมาณ...๓๐...กิโลเมตร
อยู่ห่างจากจังหวัดเชียงใหม่ ระยะทางประมาณ...๖๐...กิโลเมตร
พื้นที่ มีพื้นที่ทั้งหมดที่อยู่อาศัย...๕๐๐...ไร่ ที่ทำกิน...๓,๕๕๐...ไร่ ที่สาธารณะ...๑๐...ไร่
ลักษณะ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ฤดูกาล มีลักษณะ ดังนี้
ฤดูร้อน ตั้งแต่เดือน มีนาคม – มิถุนายน
ฤดูฝน ตั้งแต่เดือน กรกฎาคม – ตุลาคม
ฤดูหนาว ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน – กุมภาพันธ์

ประชากร รวมทั้งสิ้น...๗๔...คน แยกเป็นชาย...๓๗...คน เป็นหญิง...๓๗...คน
จำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น...๒๖...ครัวเรือน

การนับถือศาสนา ประชากรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านนับถือศาสนา...พุทธ.....

สภาพทางเศรษฐกิจ รายได้เฉลี่ยของคนในหมู่บ้าน เป็นเงิน...๔๗,๐๑๓...บาท/คน/ปี

อาชีพหลัก (รายได้หลัก) ของคนในหมู่บ้าน คือ...ทำสวนกาแฟ.....

อาชีพรอง (รายได้รอง) ของคนในหมู่บ้าน คือ...ทำสวนเมี่ยง.....

อาชีพเสริม (ทำกิน ทำใช้ในครัวเรือน/รายได้เสริม) ของคนในหมู่บ้าน คือ...หาของป่าขาย

แหล่งท่องเที่ยว/สภาพบริการ ที่น่าสนใจในหมู่บ้านมี...๔...แห่ง คือ

๑. น้ำตกเจ็ดชั้น
๒. ป่าต้นน้ำ
๓. สวนกาแฟ
๔. สวนเมี่ยง

ผลิตภัณฑ์/สินค้า ที่มีชื่อเสียงหรือน่าสนใจของหมู่บ้านมีดังนี้

๑. ผลิตภัณฑ์จากใบเมี่ยง
๒. กาแฟ
๓. เสาวรส
๔. แปรรูปหน่อไม้
๕. จักสานไม้กวาด
๖. จักสานตะกร้าไม้ไผ่

งานประเพณี/เทศกาลสำคัญ/การละเล่นพื้นบ้าน ที่น่าสนใจของหมู่บ้าน มีดังนี้

๑. งานประเพณีเข้าพรรษาแห่เทียน
๒. งานประเพณีออกพรรษา
๓. งานประเพณีลอยกระทง
๔. งานประเพณีปีใหม่เมือง คำหัวผู้สูงอายุ
๕. งานประเพณีทำบุญทอดผ้าป่าประจำปี
๖. งานประเพณีเลี้ยงผีขุนน้ำ

ข้อมูลจากการสังเคราะห์ จปฐ./ กชช ๒ ค.

ข้อมูลประชากร (๒๕๖๒)

จำนวนประชากรทั้งหมดบ้าน.....๒๖.....ครัวเรือน

ได้ทำการสำรวจจัดเก็บข้อมูล.....๒๖.....ครัวเรือน

ประชากรที่ทำการสำรวจข้อมูลรวม.....๑.....คน

แยกเป็นชาย.....๓๗.....คน หญิง.....๓๗.....คน

การจำแนกวัยของประชากร

๑. เด็กเล็กก่อนวัยเรียน (แรกเกิด - ๖ ปี) จำนวน.....๒.....คน

๒. เยาวชน (๗ - ๒๐ ปี) จำนวน.....๔.....คน

๓. วัยแรงงาน (๒๑ - ๖๐ ปี) จำนวน.....๔๔.....คน

๔. วัยสูงอายุ (๖๐ ปีขึ้นไป) จำนวน.....๒๗.....คน

ผู้พิการทางกายหรือสมอง/ผู้สูงอายุที่ยากจน ด้อยโอกาส/เด็กที่กำพร้าหรือยากจนด้อยโอกาส

จำนวน.....๓.....คน ดังนี้

- ได้รับการช่วยเหลือแล้วจากหน่วยงาน/วงเงิน.....๘๐๐.....บาทต่อเดือน

- ยังไม่ได้รับการช่วยเหลือและความต้องการให้ช่วย

ที่	ชื่อ - สกุล	อายุ	ที่อยู่	ลักษณะผู้ด้อยโอกาส/พิการ/สูงอายุ ยากจน เป็นต้น
๑.	น.ส.สุแก้ว ปัญญาเงิน	๔๕	๑๐	พิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย
๒	นายจันทร์สม วา่งเป้ง	๘๕	๕	พิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย
๓	นางคำเอ้ย เรือนแก้ว	๗๐	๓๑	พิการทางการเคลื่อนไหวหรือทางร่างกาย

ข้อมูลอาชีพ

อาชีพหลักของครัวเรือนส่วนใหญ่ ได้แก่ ทำสวนเมี่ยง

อาชีพรองของครัวเรือน ได้แก่ ทำสวนกาแฟ

อาชีพเสริมของครัวเรือน ได้แก่ หาของป่าขาย และรับจ้างทั่วไป

คนวัยแรงงานมีงานทำประจำ จำนวน.....๒๐.....คน

คนวัยแรงงานว่างงาน จำนวน.....-.....คน

ข้อมูลทรัพยากร

ทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีในพื้นที่ อาทิ

แหล่งน้ำชื่อ.....ห้วยแม่ว่อง, ห้วยผักสะ, ห้วยป่าเสี้ยว.....

ป่าไม้ใช้สอย.....๑.....แห่ง ป่าชุมชน.....๑.....แห่ง

พืชเศรษฐกิจ.....ใบเมี่ยง, กาแฟ, ถั่วดาวอินคา, เสาวรส.....

สัตว์.....โคเนื้อพันธุ์พื้นเมือง.....

ข้อมูลเศรษฐกิจ

รวมรายได้ของทุกครัวเรือนปีละ.....๒๔๗,๖๕๓.-.....บาท

ที่มาของรายได้หลัก ได้แก่

ที่มาของรายได้	จำนวนครัวเรือน	รวมเป็นรายได้ต่อปี
ใบเมี่ยง	๒๖	๑๘๔,๘๐๗
กาแฟ	๒๖	๒๗,๒๓๐
หาของป่า	๒๖	๒๒,๗๔๒

ข้อมูลสุขภาพ

สวัสดิการรักษายาบาล ดังนี้

๑. บัตรสุขภาพ๓๖.....คน
๒. บัตรผู้สูงอายุ๒๕.....คน
๓. บัตรประกันสังคม๕.....คน
๔. บัตรประจำตัวผู้พิการ๓.....คน
๕. สวัสดิการข้าราชการ/เจ้าหน้าที่ของรัฐ.....๕.....คน

ปัญหาหลักด้านสุขภาพ(โรค) ในพื้นที่

- ๑.....ความดันโลหิตสูง.....
- ๒.....โรคเบาหวาน.....

สาเหตุอื่น ๆ ที่ทำให้คนในครัวเรือนมีปัญหาสุขภาพ มีดังนี้

- ๑.....ด้านอาหาร.....
- ๒.....ด้านสภาพแวดล้อม.....
- ๓.....ด้านพฤติกรรมกรออกกำลังกาย.....
- ๔.....ความเครียด, การพักผ่อน.....

ภูมิปัญญา ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน

ที่	รายละเอียดข้อมูลภูมิปัญญา/ ความเชี่ยวชาญ	ชื่อ - สกุล ผู้รู้	ที่อยู่	หมายเลขโทรศัพท์
๑	การจักสานตะกร้า	นายบุญเรือน วงศ์สา	๑๗หมู่ที่ ๔	
๒	การจักสานไม้กวาด	นางเสาร์แก้ว คำมา	๒๑หมู่ที่ ๔	
๓	รักษาแผลพุพอง	นางแสง วันศรี	๒ หมู่ที่ ๔	

ข้อมูลกลุ่มกิจกรรมด้านต่าง ๆ

ได้แก่ กลุ่มผู้นำด้านอาสาพัฒนา/ด้านกองทุนการเงิน/กิจกรรมด้านอื่น ๆ อาทิ ด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน/ชุมชน

ที่	ชื่อกลุ่ม	ลักษณะงาน	จำนวนสมาชิก (คน)	รายละเอียดกิจกรรมที่ทำ
๑.	กองทุนหมู่บ้าน (เงินล้าน)	เป็นแหล่งเงินทุน	๔๐	ให้สมาชิกกู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพ
๒.	กลุ่มออมทรัพย์ฯ	เป็นแหล่งเงินทุน	๒๖	ให้สมาชิกกู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพ
๓.	กองทุน อบต. ๑๐๐,๐๐๐.- บาท	เป็นแหล่งเงินทุน	๑๕	ให้สมาชิกกู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพ
๔	กองทุนโครงการ กข.คจ.	เป็นแหล่งเงินทุน	๒๖	ให้สมาชิกกู้ยืมเงินเพื่อประกอบอาชีพ

๒.๒ การเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการชุมชน

ข้อมูลด้านการบริหารหมู่บ้าน

รายชื่อ กำนัน นายวิฑิตย์ สุภามูล
 รายชื่อ นายก อบต. นายนิวัต สุภามูล
 รายชื่อ ผู้ใหญ่บ้าน นางจันทร์เพ็ญ ท้าวศรี
 รายชื่อผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ๑. นางสาวรติพร ใจทองคำ
 ๒. นายธานี จักขุเรือง
 ๓. นายณรงค์ วงศ์สา
 รายชื่อสมาชิก อบต. นายกิตติภพ ชันคำ

รายชื่อคณะกรรมการหมู่บ้าน

๑. นางจันทร์เพ็ญ ท้าวศรี ๒. นายสุพรรณ วันศรี
 ๓. นายอินทร วันศรี ๔. นางสาวรติพร ใจทองคำ
 ๕. นายธานี จักขุเรือง ๖. นายณรงค์ วงศ์สา
 ๗. นายบุญฤทธิ์ วงศ์ธรรมคุณ ๘. นายจันทร์ ปัญญาเงิน
 ๙. นายแก้ว เรือนแก้ว ๑๐. นายสง มุลฝัน
 ๑๑. นางวิจิตรา ชันคำ ๑๒. นายกิตติภพ ชันคำ
 ๑๓. นางสาวฉันทนา วงศ์ธรรมคุณ

รายชื่อประธานคุ้ม(ปึก) บ้าน จำนวน.....๒.....คุ้ม/ปึก

๑. นายสุพจน์ วันศรี ๒. นายณรงค์ วงศ์สา

รายชื่ออาสาพัฒนาชุมชน (อช.) (ชาย ๒ คน หญิง ๒ คน)

๑. นางนงคราญ เชื้อเมืองพาน ๒. นางสาวสุกัญญา วงศ์สา
 ๓. นายกิตติภพ ชันคำ ๔. นายสมพร วางเป้ง

รายชื่ออาสาสมัครสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

๑. นายณรงค์ วงศ์สา	๒. นางสาวสงศรี สุริยะจิตร
๓. นางนงเยาว์ คำปัน	๔. นางสาวพาณี ปัญญาเงิน

รายชื่ออาสาสมัครเกษตร

๑. นายณรงค์ วงศ์สา

รายชื่อคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

๑. นายสุพรรณ วันศรี	๒. นายสุพจน์ วันศรี

รายชื่อกลุ่มสตรีแม่บ้าน

๑. นางนงคราญ เชื้อเมืองพาน (ประธาน)	๒. นางจันทร์เพ็ญ ท้าวศรี
๓. น.ส.พาณี ปัญญาเงิน	๔. นางนงเยาว์ คำปัน
๕. นางวิจิตรา ชันคำ	๖. นางจรรยา วันศรี
๗. นางจำเนียร วันศรี	๘. นางสุธี วางเป้ง
๙. นางสาวฉันทนา วงศ์ธรรมคุณ	๑๐. นางกฤษฎาภรณ์ วันศรี
๑๑. นางประทุม นวลฟู	

วิสัยทัศน์บ้านแม่วอง

แม่วองน่าอยู่ ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจมั่นคง สิ่งแวดล้อมยั่งยืน

พันธกิจ (สิ่งที่ชุมชนต้องร่วมมือกันทำเพื่อให้หมู่บ้านเป็นไปตามที่มุ่งหวัง)

- (๑) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค
- (๒) ส่งเสริมและสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนและอาชีพ
- (๓) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดบริการด้านสาธารณสุข
- (๔) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- (๕) ส่งเสริมและพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต
- (๖) ส่งเสริมและพัฒนา ปลู่จิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- (๗) ส่งเสริมและพัฒนาการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี

ยุทธศาสตร์บ้านแม่วอง

๑. ยุทธศาสตร์ : การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค

แนวทางการพัฒนา

- (๑) ก่อสร้าง ปรับปรุงสภาพถนนให้ได้มาตรฐานครอบคลุมและทั่วถึง
- (๒) พัฒนาระบบน้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภคให้เพียงพอ และมีแหล่งน้ำที่สะอาด
- (๓) ปรับปรุงขุดลอกลำห้วยและขยายสระเก็บน้ำ
- (๔) พัฒนาระบบไฟฟ้าให้เพียงพอต่อทุกครัวเรือนและติดตั้งระบบไฟฟ้าสาธารณะให้

ครอบคลุมทุกพื้นที่

- (๕) ปรับปรุงพัฒนาสิ่งก่อสร้างสาธารณะในเขตพื้นที่

๒. ยุทธศาสตร์ : การพัฒนาด้านเศรษฐกิจชุมชนและอาชีพ

แนวทางการพัฒนา

- (๑) ส่งเสริมการผลิตของกลุ่มอาชีพและพัฒนากลุ่มอาชีพต่างๆ ภายในหมู่บ้าน

(๒) ส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมและปศุสัตว์ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้เพื่อแก้ปัญหาความยากจนในหมู่บ้าน

(๓) ส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมการผลิตโดยการฝึกอบรมให้ความรู้

(๔) ส่งเสริมระบบเศรษฐกิจชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๓. ยุทธศาสตร์ : การพัฒนาด้านสาธารณสุข

แนวทางการพัฒนา

(๑) สนับสนุนกิจกรรมด้านสุขภาพและการจัดการบริการสาธารณสุขมูลฐานให้มีความเข้มแข็ง

(๒) สนับสนุนและส่งเสริมการออกกำลังกาย การแข่งขันกีฬาและนันทนาการ

(๓) จัดหาและพัฒนาอุปกรณ์กีฬา นันทนาการและสถานที่ออกกำลังกาย

๔. ยุทธศาสตร์ : การพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

แนวทางการพัฒนา

(๑) พัฒนา ส่งเสริม สนับสนุน ด้านการศึกษา การพัฒนาศักยภาพและการเรียนรู้ของชุมชน

(๒) สนับสนุนการจัดกิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนาแผนหมู่บ้าน/ชุมชน

(๓) สนับสนุนกิจกรรมสำคัญของท้องถิ่น ประเพณีวัฒนธรรม ปราชญ์ชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น

๕. ยุทธศาสตร์ : การพัฒนาด้านสังคมและคุณภาพชีวิต

แนวทางการพัฒนา

(๑) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดสวัสดิการสังคมสงเคราะห์ให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ขาดแคลนผู้ด้อยโอกาส

(๒) ส่งเสริมการสร้างชุมชนน่าอยู่ และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

(๓) ให้การสนับสนุนการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

(๔) สนับสนุนกิจกรรม และการสร้างระบบความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

(๕) สนับสนุนการป้องกันและบรรเทาอุบัติเหตุ สาธารณภัยต่างๆ

(๖) ปรับปรุงและพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสาร การติดต่อสื่อสาร เทคโนโลยีสารสนเทศในชุมชน

(๗) ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนในภาพรวม

๖. ยุทธศาสตร์ : การพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวทางการพัฒนา

(๑) พัฒนาระบบการรักษาความสะอาด จัดหาวัสดุอุปกรณ์ แหล่งการจัดขยะและสิ่งปฏิกูล

(๒) รณรงค์สร้างจิตสำนึก ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน ในการอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม น ำไปสู่ชุมชนน่าอยู่

๗. ยุทธศาสตร์ : การพัฒนาด้านการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี

แนวทางการพัฒนา

(๑) ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

(๒) พัฒนาระบบการบริหารงานของคณะกรรมการหมู่บ้านให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ

(๓) จัดหา ปรับปรุง พัฒนา บำรุงรักษา วัสดุอุปกรณ์และสถานที่ในการปฏิบัติงานให้เพียงพอและ

เหมาะสมต่อการปฏิบัติงานแผนหมู่บ้าน/ชุมชน

๘. ยุทธศาสตร์ : ทูทางสังคม(ของดีของหมู่บ้านเช่น บุคคล สิ่งของ สถานที่ ทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งน้ำ กลุ่มเข้มแข็ง ความสามัคคีเอื้ออาทรของคนในชุมชน ฯลฯ)

บ้านแม่วอง หมู่ ๔ เป็นหมู่บ้านอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดลอมธรรมชาติ และมีน้ำตกภายในหมู่บ้านแต่ยังไม่ได้พัฒนาและยังมีป่าที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ต่าง ๆ แล้วยังมีกลุ่มเข้มแข็งในหมู่คณะภายในหมู่บ้านได้มีการจัดตั้งกองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้านดังนี้

- ๑.กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
- ๒.กองทุนโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ)
- ๓.กองทุนออมทรัพย์เพื่อการผลิต
- ๔.กองทุนกระตุ้นเศรษฐกิจ
- ๕.กองทุนผู้สูงอายุ
- ๖.กลุ่มสตรีแม่บ้าน/กองทุนพัฒนาสตรี

ปฏิทินฤดูกาล

เดือน	เรื่อง	สภาพที่เกิดผลกระทบ
มกราคม	๑. ภัยธรรมชาติ อากาศหนาวเย็น ๒. ภัยแล้ง ภัยหนาว	๑. หมอกควัน ๒. เครื่องกันหนาวไม่พอเพียง
กุมภาพันธ์	๑. ปัญหาไฟป่า ๒. ภัยแล้ง ภัยหนาว	๑. หมอกควัน ๒. ขาดแคลนน้ำ อากาศหนาวเย็น
มีนาคม	๑. โรคทางเดินอาหาร ๒. โรคหอบหืด (ทางเดินหายใจ)	๑. อาหารเป็นพิษ ,สวกปรก ๒. มลภาวะเป็นพิษ ควันไฟ
เมษายน	๑. ภัยแล้ง ๒. โรคพิษสุนัขบ้า	๑. ไฟป่า อากาศแปรปรวน ๒. อากาศร้อน ขาดแคลนน้ำ
พฤษภาคม	๑. ภัยแล้ง ๒. วาตภัย ๓. ท้องร่วง/ตาแดง	๑. อากาศแปรปรวน ขาดแคลนน้ำ ๒. ลมพัดบ้านเรือนและพืชสวนล้มเสียหาย ๓. หมอกควัน/อาหารเสียไว
มิถุนายน	๑. อากาศแห้งแล้งอยู่ ๒. อุทกภัย ๓. ไข้เลือดออก	๑. ระบบชลประทาน ๒. ถนนลื่นเสียหาย ๓. ช่วงเปลี่ยนผ่านฤดูร้อนสู่หน้าฝน(ยุ้งชุม)
กรกฎาคม	๑. ไข้หวัด	๑. อากาศเปลี่ยนแปลง
สิงหาคม	๑. น้ำท่วม	๑. บ้านเรือนเสียหาย ๒. ถนนลื่นเสียหาย ๓. พืชผลทางการเกษตรเสียหาย
กันยายน	๑. น้ำท่วมฉับพลัน/การคมนาคมลำบาก	๑. หน้าฝนน้ำป่าไหลหลาก/ถนนลื่น
ตุลาคม	๑. น้ำท่วมฉับพลัน/การคมนาคมลำบาก ๒. ไข้หวัด	๑. หน้าฝนน้ำป่าไหลหลาก/ถนนลื่น ๒. อากาศเปลี่ยนแปลง
พฤศจิกายน	๑. ภัยหนาว	๑. เครื่องกันหนาวไม่พอเพียง
ธันวาคม	๑. อากาศหนาวเย็น ๒. ภัยหนาว	๑. ขาดเครื่องกันหนาว ๒. อากาศหนาวเย็น

แนวทางในการพัฒนาหมู่บ้าน

- พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร
- พัฒนาแหล่งน้ำ สร้างฝายชะลอน้ำเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้หน้าแล้ง
- พัฒนาและส่งเสริมอาชีพ ซื้อเครื่องมือกาแพ และเครื่องสีกาแพ และอบรมส่งเสริมอาชีพให้กับคนภายในหมู่บ้าน
- พัฒนาด้านการศึกษา ส่งเสริมให้เด็กได้เรียนหนังสือและให้จบตามเกณฑ์มาตรฐาน
- พัฒนาส่งเสริมวัฒนธรรมจารีตประเพณี ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีอันเก่าแก่ของหมู่บ้าน
- พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- พัฒนารักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน พัฒนาและทำความสะอาดภายในหมู่บ้านบริเวณทางเข้าหมู่บ้าน

๒.๓ การศึกษาเรียนรู้นโยบายภาครัฐและผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชน

จากการลงพื้นที่เพื่อศึกษาเรียนรู้วิถีชาวบ้าน พบว่านโยบายของรัฐมีการขับเคลื่อนในพื้นที่หมู่บ้านแม่วางที่เห็นเป็นรูปธรรม ได้แก่

๑. ด้านการติดต่อสื่อสาร

จากการสอบถามจากชาวบ้านแม่วางทราบว่า รัฐบาลได้สนับสนุนโครงการอินเทอร์เน็ต (เน็ตประชารัฐ) ซึ่งโครงการดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อชาวบ้านเป็นอย่างมาก เนื่องจากหมู่บ้านแม่วางเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ภูเขา ห่างไกลจากตัวเมืองและความเจริญ ทำให้ก่อนหน้านี้ไม่มีระบบเชื่อมโยง ชาวบ้านขาดการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัย ต่อเมื่อมีโครงการของรัฐดังกล่าว ทำให้ชาวบ้านได้ประโยชน์เป็นอย่างมาก เช่น การติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์ สามารถใช้ได้สะดวก ชาวบ้านจึงได้ประโยชน์อย่างสูงสุด

อย่างไรก็ตาม จุดติดตั้งสัญญาณอินเทอร์เน็ตดังกล่าว จากการสอบถามพบว่ามีเพียงจุดเดียว และมีรัศมีเพียงแค่ ๕๐ เมตร ซึ่งทำให้ไม่ครอบคลุมทั้งหมู่บ้าน

๒. ด้านระบบน้ำเพื่อการเกษตร

จากการลงพื้นที่พบว่า มีจุดกระจายน้ำเพียงจุดเดียว ซึ่งดำเนินการโดยกรมพัฒนาที่ดิน ตั้งอยู่ที่พื้นที่สำนักวิปัสสนาบ้านแม่วาง จากการสอบถามชาวบ้านแม่วางทราบว่า จำนวนปริมาณน้ำที่จะใช้ในการเกษตรจะมีตามช่วงฤดูกาล โดยเฉพาะในฤดูแล้ง (กุมภาพันธ์ – เมษายน) อาจขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรซึ่งทำให้ผลผลิตทางการเกษตรลดน้อยลง

๓. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

๓.๑ เส้นทางคมนาคม

ถนนที่เข้าสู่หมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีต ซึ่งมีความแข็งแรง ทำให้การคมนาคมมีความสะดวกสำหรับผู้ใช้เส้นทาง จากการสอบถามชาวบ้านแม่วางทราบว่า เป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารจังหวัดเชียงใหม่ โครงการดังกล่าวเป็นโครงการที่อำนวยความสะดวกให้กับชาวบ้านเป็นอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ตาม ยังมีถนนบางช่วงที่ชาวบ้านแม่วางมีความต้องการเพิ่มเติมจากเดิม เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงการเดินทางไปยังหมู่บ้านอื่น ซึ่งปัจจุบันสภาพเป็นดินลูกรังประมาณ ๓ กิโลเมตร

๓.๒ ไฟฟ้า

จากการลงพื้นที่พบว่า หมู่บ้านแม่วองถึงแม้จะเป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก มีจำนวนประชาชนเพียง ๒๖ ครัวเรือน และอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอ ๖๐ กิโลเมตร แต่การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคได้เข้าไปให้บริการติดตั้งไฟฟ้าให้กับหมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน

๓.๓ ประปาภูเขา - ประปาหมู่บ้าน

เป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากงบประมาณของรัฐ เป็นโครงการประปาหมู่บ้านเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภค ทำให้ประชาชนมีน้ำกินน้ำใช้ครบทุกครัว และยังสามารถนำน้ำดังกล่าวมาผลิตเป็นน้ำดื่มเพื่อจำหน่ายให้กับบุคคลทั่วไป โดยใช้งบประมาณจากกองทุนหมู่บ้านมาบริหารจัดการ

๔. การบริหารจัดการภัยพิบัติ

จากการลงพื้นที่พบว่า หมู่บ้านแม่วองได้รับการสนับสนุนจากกรมทรัพยากรน้ำในการติดตั้งระบบเตือนภัยตามโครงการเฝ้าระวังและเตือนภัยพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมฉับพลัน - ดินถล่ม จากการสอบถามชาวบ้านได้รับแจ้งว่า โครงการดังกล่าวเป็นโครงการที่สามารถเตือนภัยให้กับชาวบ้านโดยมอบหมายให้ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านรับทราบข้อมูลดังกล่าว และตั้งคณะกรรมการคอยติดตามข้อมูลเพื่อป้องกันภัยจากน้ำท่วมฉับพลันและดินถล่มได้เป็นอย่างดี

๕. หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

หมู่บ้านแม่วองเป็นหมู่บ้านที่ได้รับการรับรองจากกรมการพัฒนาชุมชนว่า เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบระดับ “อยู่ดี กินดี” ซึ่งเป็นการรับประกันว่าหมู่บ้านนี้ ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ ให้ดำเนินวิถีชีวิตตามแนวทางหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ ๙) และสืบสานต่อยอดโดยพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๑๐) ซึ่งทำให้ชาวหมู่บ้านแม่วอง มีองค์ความรู้ในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินวิถีชีวิตได้เป็นอย่างดี

ส่วนที่ ๓

ประเด็นการพัฒนาของชุมชน

วิเคราะห์ข้อมูลของหมู่บ้าน

จุดแข็ง	จุดอ่อน
๑. ชาวบ้านมีความสามัคคี ช่วยเหลือกัน และมีผู้นำหมู่บ้านที่เข้มแข็ง เสียสละในการทำงาน ๒. เป็นหมู่บ้านปลอดยาเสพติด และไม่มีขโมย เป็นหมู่บ้านที่มีระบบการจัดการทางสังคมที่ดี ๓. ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และอากาศที่บริสุทธิ์	๑. สมาชิกหมู่บ้านมีน้อย เพียง ๗๔ คน ๒. ที่ตั้งหมู่บ้านอยู่บนที่สูง การคมนาคมเข้าถึงลำบาก ไม่มีรถประจำทาง ๓. อาชีพหลักที่ทำ มีเพียงการปลูกสวนเมืองและกาแฟ และไม่ได้ทำแบบครบวงจร ๔. ชาวบ้านยังไม่สามารถเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ๕. ระบบการสื่อสารมีจำกัดเพียงระบบเดียว
๑. มีสถานปฏิบัติธรรมที่มีบุคคลศรัทธาเข้ามาปฏิบัติธรรมจำนวนมาก ๒. สถานที่ตั้งเหมาะสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และด้านสุขภาพ	๑. การพัฒนาพื้นที่ติดปัญหาข้อกฎหมายจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๒. โรงเรียนห่างจากหมู่บ้านประมาณ ๓๐ กิโลเมตร ๓. หน่วยงานราชการยังเข้ามาสนับสนุนไม่เต็มที่ ๔. ไม่มีเอกสารสิทธิในพื้นที่ครอบครองที่ดิน
โอกาส	อุปสรรค

ประเด็นการพัฒนาที่เสนอแนะ

1. การจัดหาแหล่งน้ำให้เพียงพอทั้งปีต่อการทำการเกษตรของทุกครัวเรือนที่ทำการเกษตรในชุมชน
2. การจัดการการหารายได้ การเงินและการลงทุนของครัวเรือนและชุมชน
3. การส่งเสริมสุขภาพและการเพิ่มผลผลิตของการทำงานของครัวเรือนและชุมชน

๓.๑ ความเสี่ยงที่จะไม่มีชีวิตที่มั่นคงของบุคคล ครอบครัวและชุมชน

3.1.1 ด้านการจัดหาแหล่งน้ำให้เพียงพอทั้งปีต่อการทำการเกษตรของทุกครัวเรือนที่ทำการเกษตรในชุมชน

- หมู่บ้านแม่วงขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคช่วงฤดูแล้ง
- คุณภาพของน้ำช่วงน้ำหลาก ไม่สามารถนำมาบริโภคได้

3.1.2 ด้านการจัดการการหารายได้ การเงินและการลงทุนของครัวเรือนและชุมชน

- ส่วนมากไม่มีการวางแผนการออมเงิน
- ส่วนมากไม่มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนรายรับรายจ่าย

- ไม่มีการจัดการรวมกลุ่มการผลิต ทำให้ไม่มีอำนาจต่อรองการขายผลผลิต

3.1.3 การส่งเสริมสุขภาพและการเพิ่มผลิตผลของการทำงานของครัวเรือนและชุมชน

จากการสอบถามพบว่า ชุมชนประกอบอาชีพเกษตรโดยไม่ได้ใช้สารเคมีในการทำการเกษตร จึงได้รับการบริโภคอาหารที่ปลอดภัยไร้พิษตกค้าง

3.2 ระดับการพัฒนาหมู่บ้าน

3.2.1 ด้านการจัดหาแหล่งน้ำให้เพียงพอทั้งปีต่อการทำการเกษตรของทุกครัวเรือนที่ทำการเกษตรในชุมชน

- มีการสร้างฝายชะลอน้ำ แต่ยังไม่เพียงพอ
- ยังไม่มีการสร้างธนาคารน้ำใต้ดิน
- สร้างแนวการปรับปรุงคุณภาพน้ำ

3.2.2 ด้านการจัดการการหารายได้ การเงินและการลงทุนของครัวเรือนและชุมชน

- มีเพียงกองทุนหมู่บ้านที่จะทำการพัฒนาหมู่บ้าน

3.2.3 การส่งเสริมสุขภาพและการเพิ่มผลิตผลของการทำงานของครัวเรือนและชุมชน

บ้านแม่ว่องใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยคอกในการเกษตร

3.3 สัดส่วนจำนวนครัวเรือนที่ไม่พออยู่พอกิน

3.3.1 ด้านการจัดหาแหล่งน้ำให้เพียงพอทั้งปีต่อการทำการเกษตรของทุกครัวเรือนที่ทำการเกษตรในชุมชน

ทั้ง ๒๖ ครัวเรือนได้รับผลกระทบจากการขาดแคลนน้ำ เนื่องจากทั้ง ๒๖ ครัวเรือนทำการเกษตร

3.3.2 การจัดการการหารายได้ การเงินและการลงทุนของครัวเรือนและชุมชน

ส่วนใหญ่แต่ละครัวเรือนไม่ค่อยมีค่าใช้จ่าย เนื่องจากปลูกผัก/ผลผลิตพออยู่พอกิน

3.3.3 การส่งเสริมสุขภาพและการเพิ่มผลิตผลของการทำงานของครัวเรือนและชุมชน

ทุกครัวเรือนไม่ประสบปัญหาการไม่พออยู่พอกิน

3.4 กิจกรรมการพัฒนาที่ชุมชนจะทำเองเพื่อให้ทุกชีวิตอยู่ดีมีสุขในปี

3.4.1 ด้านการจัดหาแหล่งน้ำให้เพียงพอทั้งปี ต่อการทำการเกษตรของทุกครัวเรือนที่ทำการเกษตรในชุมชน

- (๑) การจัดทำฝายชะลอน้ำเพิ่มเติมจากที่มีอยู่
- (๒) จัดทำธนาคารน้ำใต้ดิน ซึ่งปัจจุบันยังไม่มี

3.4.2 การจัดการการหารายได้ การเงินและการลงทุนของครัวเรือนและชุมชน

- (1) จะมีการรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชน
- (2) จะมีการรวมกลุ่ม ส่งเสริมการประกอบอาชีพ

3.4.3. การส่งเสริมสุขภาพและการเพิ่มผลิตผลของการทำงานของครัวเรือนและชุมชน

การส่งเสริมให้ทำปุ๋ยหมัก

3.5 บทเรียนที่ได้รับในด้าน

- การบริหารการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

การจัดหาแหล่งน้ำให้เพียงพอทั้งปีต่อการทำ การเกษตรของทุกครัวเรือนที่ทำการเกษตรในชุมชน	คณะกรรมการหมู่บ้านไม่มีงบประมาณ สนับสนุนการพัฒนาได้
ด้านการจัดการการหารายได้ การเงินและการลงทุน ของครัวเรือนและชุมชน	พัฒนาองค์ความรู้ด้านการผลิต และด้าน การตลาด
ด้านการส่งเสริมสุขภาพและการเพิ่มผลิตผลของการ ทำงานของครัวเรือนและชุมชน	ต้องส่งเสริมการออกกำลังกายเพื่อให้ชาวบ้าน แม่วางมีสุขภาพพลานามัยที่แข็งแรง

- การบริหารการพัฒนาระดับตำบลและอำเภอ

การจัดหาแหล่งน้ำให้เพียงพอทั้งปีต่อการทำ การเกษตรของทุกครัวเรือนที่ทำการเกษตรในชุมชน	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่มียงบประมาณ ที่จะสนับสนุนงบประมาณได้
ด้านการจัดการการหารายได้ การเงินและการลงทุน ของครัวเรือนและชุมชน	ต้องจัดให้มีเจ้าหน้าที่ให้เข้าไปสนับสนุนพัฒนา องค์ความรู้ให้ชาวบ้านในการประกอบอาชีพ
ด้านการส่งเสริมสุขภาพและการเพิ่มผลิตผลของการ ทำงานของครัวเรือนและชุมชน	ส่งเสริมการออกกำลังกายเพื่อให้มีสุขภาพ ร่างกายที่แข็งแรง เมื่อเสร็จจากงานประจำวัน

- ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล

ด้านการจัดหาแหล่งน้ำให้เพียงพอทั้งปี ต่อการทำ การเกษตรของทุกครัวเรือนที่ทำการเกษตรในชุมชน	ไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ เนื่องจาก งบประมาณมีจำนวนจำกัด
ด้านการจัดการการหารายได้ การเงินและการลงทุน ของครัวเรือนและชุมชน	หน่วยงานของรัฐขาดการติดตามประเมินผล การปฏิบัติตามนโยบายที่รัฐกำหนดให้
ด้านการส่งเสริมสุขภาพและการเพิ่มผลิตผลของการ ทำงานของครัวเรือนและชุมชน	ต้องจัดให้มีลานกีฬาประจำหมู่บ้าน เพื่อให้ ชาวหมู่บ้านแม่วางมีศูนย์ในการออกกำลังกาย ที่จะทำให้มีสุขภาพที่แข็งแรง

กิจกรรมการลงพื้นที่การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning)

ระบบประปาหมู่บ้าน

ระบบแจ้งเตือน

โรงแปรรูปเมล็ดกาแฟ

ผลิตภัณฑ์หมู่บ้าน

สำนักวิปัสสนาบ้านแม่ออง

สรุปงาน/ประชุมปิดงาน

อำเภอสะเมิง

รายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning)
บ้านแม่ตุงติง หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง
จังหวัดเชียงใหม่

จัดทำโดย
กลุ่มปฏิบัติการที่ ๕

นางสาวสุภัทรา	ชัยเทวารัณย์	โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดชลบุรี
นางนิศากร	จีววิจิตร	หัวหน้าสำนักงานรัฐมนตรี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
นายชูชีพ	ธรรมเพชร	หัวหน้าสำนักงานจังหวัดปัตตานี
นายชาครินทร์	อินอัมพรปราชญ์	นายอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
นายธีระพล	ขุนพานเพ็ง	นายอำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ
นายมุฮัมมัด	ศานติภูมิข	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านการข่าว
นายกิจจา	ทองแดง	พัฒนาการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
นายทรงศักดิ์	ฉลาดพงศ์พันธ์	หัวหน้าสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดน่าน
นายอาชวัน	อิมเอิบธรรม	ผู้จัดการสำนักงานประปา สาขาสุพรรณภูมิ
นายศักดิ์นาถ	สนธิศักดิ์โยธิน	ผู้ตรวจราชการกรม สำนักงานประกันสังคม

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖
สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๔

คำนำ

การจัดทำรายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Action Learning) เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖ โดยกลุ่มปฏิบัติการที่ ๕ ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลในหมู่ที่ ๕ ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับผู้นำและประชาชนในหมู่บ้าน รวมทั้งหน่วยงานราชการในพื้นที่ จัดทำกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เพื่อนำมาวิเคราะห์ปัญหาจากพื้นที่จริงไปใช้ในการบริหารราชการและสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ชุมชนท้องถิ่น ให้สามารถใช้โอกาสและความสามารถในการปรับตัวรองรับกับสถานการณ์ที่โครงสร้างเศรษฐกิจเปลี่ยนไปเพราะเทคโนโลยีที่พลิกผัน ภาวะโลกร้อน

กลุ่มปฏิบัติการที่ ๕ หวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Action Learning) จะใช้เป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและเป็นประโยชน์ต่อส่วนราชการต่างๆ ที่จะนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานเพื่อให้การสนับสนุนช่วยเหลือต่อไป

คณะผู้จัดทำ

นักศึกษาหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ ๗๖

กลุ่มปฏิบัติการที่ ๕

ส่วนที่ ๑

กรอบการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ เพื่อเข้าใจ เข้าถึง วิถีชีวิตชุมชน

๑. การศึกษาเรียนรู้ ภูมิสังคมและวิถีชีวิตของชุมชนที่ตั้ง / อาณาเขตบ้านแม่ตุงติง

ชุมชนท้องถิ่น บ้านแม่ตุงติง เป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ มีทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานชีวิต มีการปรับตัว สัมพันธทางปัญญา ทนทางทรัพยากรธรรมชาติ เรียนรู้การอนุรักษ์ป่า และใช้ประโยชน์จากป่า เพื่อการจัดการภูมิสังคม โดยศึกษาประเด็นในเรื่องประวัติความเป็นมา การตั้งถิ่นฐาน วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ดั้งเดิม ลักษณะทางชีวภาพและกายภาพของชุมชน รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากแรงกดดันจากปัจจัยภายนอกต่างๆ ดังนี้

ที่ตั้ง

บ้านแม่ตุงติง ตั้งอยู่หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ พิกัด ๔๖๗๑๓๐, ๒๐๙๖๘๓๗ ระวางแผนที่ ๔๖๔๖ IV ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าสะเมิง สภาพหมู่บ้านเป็นบ้านถาวร ดำเนินการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๘

ประวัติความเป็นมาหมู่บ้านแม่ตุงติง

บ้านแม่ตุงติงเดิมมีชื่อว่า “บ้านกิวปิน” คำว่า “ กิวปิน” มาจากคำว่า “กิว” แปลว่าคอด (Narrow) หรือคับแคบ เล็กน้อย และคำว่า “ปิน” มาจากคำว่า “มะปิน” (ภาษาท้องถิ่น) แปลว่า มะตูม เนื่องจากแต่ก่อนมีต้นมะตูมต้นใหญ่อยู่ทางสามแยกในหมู่บ้าน ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นบ้านแม่ตุงติง ซึ่งแต่เดิมนั้นแยกหมู่บ้านมาจากบ้านปางเตม หมู่ที่ ๔ ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๓ รวมกับบ้านทุ่งยาว หมู่ที่ ๕ นำโดยนายใจ ไชยสุภา ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเริ่มแรกมีการตั้งบ้านเรือนเพียง ๔ หลังคาเรือน และอยู่ในการปกครองของตำบลสะเมิงเหนือ แต่เนื่องจากการติดต่อกับผู้นำหมู่บ้านหรือกำนันในสมัยนั้น ต้องเดินทางเป็นระยะทางไกล ข้ามภูเขาสลับซับซ้อนด้วยความยากลำบาก และในฤดูน้ำหลากก็ไม่สามารถติดต่อได้ จึงได้ขอเปลี่ยนการปกครองมาขึ้นกับตำบลแม่สาบในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยมีนายอุดม อุทธาปา เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก และปัจจุบันมีนายสมศักดิ์ วงษาแก้ว ทำหน้าที่ผู้ใหญ่บ้าน

ภูมิประเทศ

บ้านแม่ตุงติงมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบเชิงเขา ความสูงอยู่ในช่วง ๖๐๐ -๑,๐๐๐ เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง มีพื้นที่ป่าและพื้นที่หมู่บ้านรวม ๕,๖๐๐ ไร่ แยกเป็นพื้นที่หมู่บ้าน ๑๕๐ ไร่ พื้นที่ทำการเกษตรประมาณ ๕๐๐ ไร่ เป็นพื้นที่ลาดเชิงเขาและค่อนข้างราบเหมาะสำหรับการเกษตร พื้นที่ป่าอนุรักษ์ประมาณ ๑,๘๕๐ ไร่ พื้นที่ป่าใช้สอยประมาณ ๓,๑๐๐ ไร่ สภาพพื้นที่ป่าตั้งอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสะเมิง และเขตอุทยานแห่งชาติขุนขาน และจากลักษณะภูมิประเทศดังกล่าวทำให้มีชนิดป่าถึง ๓ ประเภท คือ ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าดงดิบแล้ง

ประชากร

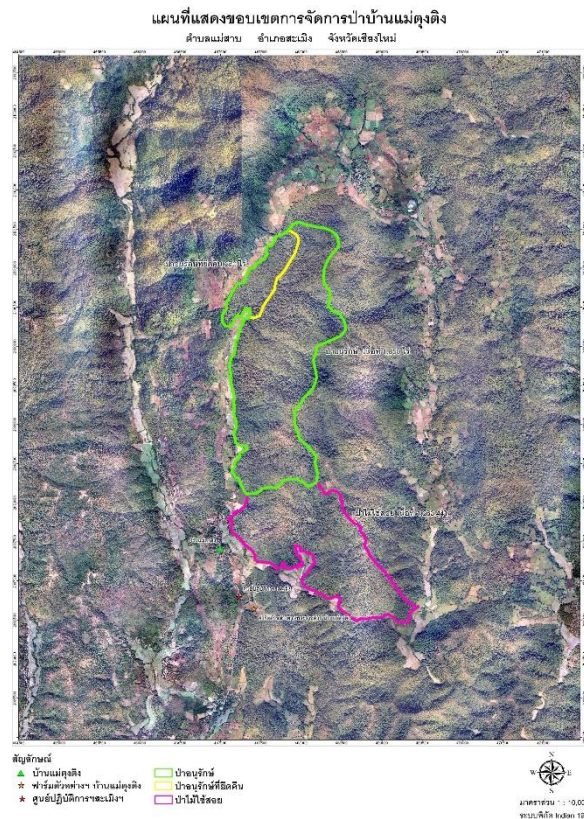
บ้านแม่ตุงติง มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น ๑๖๙ คน ๔๖ ครัวเรือน (ตามข้อมูล จปฐ.ปี ๒๕๖๒) แต่ปัจจุบันอาศัยอยู่จริงทั้งหมด ๔๘ หลังคาเรือน ๑๖๙ คน เป็นชาย ๗๙ คน เป็นหญิง ๙๐ คน มีวัฒนธรรมประเพณีแบบล้านนา ตามแบบอย่างของคนภาคเหนือโดยทั่วไป

ศาสนา

ราษฎรทั้งหมดในหมู่บ้านนับถือศาสนาพุทธ มีวัด ๑ แห่ง

การประกอบอาชีพ

ราษฎรบ้านแม่ตู่ต้งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร ทำนา ทำไร่ พืชที่ปลูกได้แก่ กระเทียม ข้าว ถั่วแระ ถั่วแขก ข้าวโพดหวาน และอาชีพรับจ้าง รายได้เฉลี่ย ๑๐๑,๔๐๐ บาท/คน/ปี

วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ การใช้ชีวิต การจัดการชีวิตและครอบครัวของผู้คนแต่ละกลุ่ม หมู่บ้าน ผู้คน
แต่ละระดับชั้นทางเศรษฐกิจสังคม

บ้านแม่ตู่ตึงมีการตั้งถิ่นฐานประมาณสามชั่วอายุคน คนส่วนใหญ่ทั้งหมดเป็นคนภาคเหนือโดยพื้นเพ จะไม่มีชาวเขาหรือชนเผ่าอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน วิถีชีวิตในหมู่บ้านในแบบประชาชนภาคเหนือโดยทั่วไป ภาษาที่ใช้จะเป็นภาษาเหนือเป็นภาษาหลักในการสื่อสาร ฐานะทางเศรษฐกิจจะมีไม่แตกต่างกันมากนักเพราะเป็นเกษตรกรเหมือนกัน โดยสลับกันเป็นผู้รับจ้างทางการเกษตรในขณะเดียวกันก็จะเป็นนายจ้างเช่นเดียวกัน แต่ในพาะปลูกจะมีการจ้างแรงงานชาวไทยใหญ่มากช่วยเหลือในการปลูกกระเทียม หอม

วิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนสุขของผู้คนในชุมชนและระหว่างชมชน

วิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ราษฎรบ้านแม่ตุงติงในระยะแรกนั้นดำเนินการแบบร่วมด้วยช่วยกันไม่มีระบบแบบแผน เพียงแต่อาศัยพื้นฐานความรัก ความสามัคคีของคนในชุมชน จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ชุมชนได้เข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสทป.) จากการสนับสนุนของกองทัพอากาศที่ ๓ กอ.รมน.๓. ร่วมกับ สำนักงานป่าไม้เขตเชียงใหม่ โดยศูนย์ปฏิบัติการโครงการฯ สะเมิง กองอำนวยการโครงการอนุรักษ์ฯสะเมิง ซึ่งหลังจากได้รับการฝึกอบรมแล้ว ราษฎรบ้านแม่ตุงติงได้จัดตั้งคณะกรรมการราษฎรอาสาพิทักษ์ป่า (รสทป.) ขึ้น นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นของการอนุรักษ์ป่าไม้ที่มีรูปแบบ และแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยน้อมนำพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ ๙ ที่เกี่ยวกับทฤษฎีปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก คือ การปล่อยให้ต้นไม้ในป่าเจริญเติบโตเองตามธรรมชาติ โดยไม่เข้าไปรบกวน ชุมชนรักษ์ป่าไม้บ้านแม่ต๋องตึงมีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับพระราชดำริดังกล่าวในบริเวณพื้นที่ป่าต้นน้ำ ที่เคยมีการเพิกถอนสิทธิ์ สทก. แล้ว ชุมชนมีข้อตกลงร่วมกันอย่างจริงจัง มิให้ผู้ใดเข้าไปบุกรุกพื้นที่บริเวณนี้อีก เพื่อให้พื้นที่คืนกลับมาเป็นป่าที่สมบูรณ์อีกครั้ง บริเวณป่าอนุรักษ์ หรือป่าต้นน้ำ ชุมชนมีกฎระเบียบเพื่อสงวน รักษาพื้นที่อย่างเคร่งครัด ห้ามเคลื่อนย้ายแม้กระทั่งไม้ที่ล้มขอนนอนไพรออกจากป่าโดยเด็ดขาด เพราะจะเป็นการทำลายสมดุลของระบบนิเวศ และเพื่อจัดซื้อพิพาท การเลือกปฏิบัติที่จะเกิดปัญหาตามมา นอกจากนี้ชุมชนยังมีกิจกรรมการลาดตระเวนพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยจัดเวรยามออกตรวจตราเป็นประจำสัปดาห์ละ ๒ ครั้ง การทำแนวกันไฟ ระยะทางประมาณ ๔ กิโลเมตร บริเวณสันเขา และเขตป่าอนุรักษ์ โดยเฉพาะฤดูแล้ง กิจกรรมเหล่านี้เป็นการสอดส่องดูแลป่า เผาไร่วังไม่ให้คนเข้าไปบุกรุก ตัดไม้ทำลายป่า และป้องกันไฟป่าไม่ให้เผาทำลายพื้นที่ป่า สอดคล้องกับแนวพระราชดำริปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก ชุมชนมีกฎระเบียบการดูแลรักษาป่า โดยสมาชิกในหมู่บ้านแม่ต๋องตึงทั้งหมด ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชนอย่างเคร่งครัด และพร้อมให้ความร่วมมือในการดูแลรักษาป่า ไม่ว่าจะเป็นการร่วมแรงร่วมใจปลูกป่าทดแทน/ปลูกป่าชุมชน การทำแนวกันไฟ คอยสอดส่องดูแล แจ้งข่าวต่างๆ ให้แก่ผู้นำ คณะกรรมการชุมชนได้ทราบ

กฎ ระเบียบการดูแลรักษาป่าของชุมชน

- ๑) ท่านใดที่จะสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย จะต้องแจ้งต่อประธานหรือกรรมการให้เป็นผู้พิจารณาว่าเห็นสมควรอนุมัติและแจ้งต่อป่าไม้ หรือทหารในท้องที่ให้รับทราบ และมีหนังสือรับรองจากคณะกรรมการ
- ๒) ห้ามมิให้ผู้ใดเข้าป่า ล่าสัตว์ ถ้าพบเห็นมีโทษปรับ ๕,๐๐๐ บาท
- ๓) ห้ามมิให้ผู้ใดเข้าไปบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า เพื่อทำเป็นที่ดินทำกิน มีโทษปรับ ๕,๐๐๐ บาท และยึดพื้นที่คืน
- ๔) ในฤดูแล้ง องค์กร รสทป.จะต้องร่วมกันทำแนวกันไฟ
- ๕) ห้ามมิให้ผู้ใดจุดไฟเผาป่า ถ้าหากพบเห็นการฝ่าฝืน มีโทษปรับ ๒,๐๐๐ บาท
- ๖) ชาวบ้านคนไหนที่แผ้วถางไร่ ก่อนเผาจะต้องทำแนวกันไฟ และต้องแจ้งให้กรรมการเพื่อช่วยกันเผาระวังป้องกันมิให้ไฟลุกลาม
- ๗) ถ้าราษฎรครัวเรือนใดที่จะขายบ้านเรือนเก่า กรรมการจะเป็นผู้พิจารณาในการขาย และรู้เหตุผลที่จะขายเพื่ออะไร แล้วจะสร้างต่อไปทางกรรมการจะไม่อนุญาตให้ใช้ไม้ในพื้นที่มาสร้าง โดยจะให้สร้างบ้านด้วยปูนซีเมนต์เท่านั้น

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนอันเกิดจากแรงกดดันจากปัจจัยภายนอกที่สำคัญ เช่น บทบาทรัฐในการพัฒนาชนบท

- การส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจที่สร้างรายได้หลักให้แก่หมู่บ้าน ได้แก่
- กระเทียมพันธุ์พื้นเมือง ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่ชาวบ้านแม่ต๋องตึงเริ่มปลูกมาเป็นระยะเวลานานนับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน โดยได้ผลผลิตต่อไร่ (กระเทียมแห้ง) ๑ ไร่ : ๑,๕๐๐ กก.
ราคาสูงสุด ก.ก.ละ ๗๐ บาท ต่ำสุด ก.ก. ๒๕ บาท
 - ถั่วแระญี่ปุ่น ซึ่งเกิดจากกระแสการบริโภคถั่วแระเพื่อสุขภาพและมีวางจำหน่ายในห้างสรรพสินค้า ซูเปอร์มาร์เก็ตชั้นนำ เป็นพืชระยะสั้นที่มีบริษัทเข้ามาส่งเสริมการปลูก รับซื้อ จำหน่าย ครบวงจร แต่ชาวบ้านยังไม่สามารถเป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์ตัวนี้ได้ เนื่องจากไม่สามารถนำมาขยายพันธุ์เองได้

๒. การเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการชุมชน

- ระบบการบริหารชุมชน ได้แก่ ผู้นำ คณะกรรมการ ประชาชน (ผู้นำเข้มแข็ง ชุมชนพึ่งตนเองได้) มีการบริหารจัดการชุมชนในรูปคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) แบ่งเป็นคุ้ม หมวด จำนวน ๕ หมวด ๆ ละ ประมาณ ๑๐ หลังคาเรือน มีหัวหน้าหมวดเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบครัวเรือน

รายชื่อคณะกรรมการหมู่บ้าน

ที่	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
๑	นายสมศักดิ์ วงษาแก้ว	ผู้ใหญ่บ้าน / ประธาน
๒	นายมนต์ กลิ่นใจ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน/ รอง ๑
๓	นายสวลักษณ์ อุตตะมะติง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน/ รอง ๒
๔	นายบุญศรี วงษาแก้ว	ส.อบต./ กรรมการ
๕	นายบุญส่ง อินตะนิ	กรรมการ
๖	นายสธิต คำแสน	กรรมการ
๗	นายยูน เรือนคำฟู	กรรมการ
๘	นายสายัญ ศรีจอมทอง	กรรมการ
๙	นายตุ้ม เรือนคำฟู	กรรมการ
๑๐	นายสุบิน อนงค์รัตน์	กรรมการ
๑๑	นางสุธัญญา วงษาแก้ว	กรรมการ
๑๒	นายศุภวัตร อุตตะมะติง	กรรมการ
๑๓	นางศรีจันทร์ วงษาแก้ว	กรรมการ
๑๔	นายคำนวล แสนนิมา	กรรมการ
๑๕	นายศรีมา เรือนคำฟู	กรรมการ
๑๖	นายสมศักดิ์ พรหมปัญญา	กรรมการ

ปราชญ์ชาวบ้าน

ที่	ชื่อ-สกุล	ด้าน	หมายเหตุ
๑	นายอุดม อุทธาปา	วัฒนธรรมในหมู่บ้าน/ชุมชน	
๒	นายคำนวล แสนชัย	ด้านคาถาและยาสมุนไพร	
๓	นายสถิตย์ คำแสน	ด้านตีผึ้ง	
๔	นายคำ เจเล	ยาสมุนไพร ต่าง ๆ	

ประเพณี

เดือน	งานประเพณี/กิจกรรม
๑๓ - ๑๕ เมษายน ทุกปี	ประเพณีสงกรานต์ รดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ผู้นำหมู่บ้าน
๑ - ๓๐ กันยายน ทุกปี	ประเพณีสลากภัต
๑ - ๓๐ พฤศจิกายน ทุกปี	ประเพณียี่เป็ง (ลอยกระทง)
๑ มิถุนายน - ๓๐ กันยายน ทุกปี	ประเพณีเข้าพรรษา

- การบริหารจัดการกลุ่มต่างๆ เพื่อดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่มนั้นๆ
ซึ่งในหมู่บ้านแม่อังต้งมีหลากหลายกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มองค์กรในหมู่บ้าน

ที่	ชื่อกลุ่ม/องค์กร	ปีที่ตั้ง พ.ศ.	จำนวน สมาชิก	ชื่อประธานกลุ่ม
๑	กลุ่มราษฎรอาสาพิทักษ์ป่า	๒๕๓๙	๔๔	นายอุดม อุทธาปา
๒	กองทุนหมู่บ้าน	๒๕๔๔	๘๐	นายสถิต คำแสน
๓	กลุ่มทอผ้าศูนย์ศิลปาชีพ	๒๕๔๒	๘๗	นางบัวแก้ว โนนไทย
๔	กลุ่มตีเหล็ก	๒๕๔๒	๗	นายเทียน อินตานี
๕	กลุ่มไม้กวาด	๒๕๓๘	๒๙	นางบัวแก้ว โนนไทย
๖	กองทุนปยุยา โครงการพระราชดำริ	๒๕๔๑	๘๕	นายสมศักดิ์ พรหมปัญญา
๗	กลุ่มปศุสัตว์(เลี้ยงสุกร)	๒๕๓๕	๔๐	นายคำนวล แสนธิมา
๘	กลุ่มน้ำฝน	๒๕๓๖	๔๔	นายบุญศรี วงษาแก้ว
๙	กลุ่มผู้ปลูกกระเทียม	๒๕๓๙	๕๑	นางแดง สุพรรณ
๑๐	อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.)	๒๕๐๕	๕๐	นางจินดา คำแสน
๑๑	กลุ่มหม่อนไหม	๒๕๔๘	๒๒	นางบัวแก้ว โนนไทย
๑๒	วิสาหกิจชุมชน	๒๕๕๑	๒๐	นายประกอบ โนนไทย
๑๓	กลุ่มธนาคารข้าว	๒๕๔๒	๖๐	นายศรีมา เรือนคำฟู
๑๔	กลุ่มแม่บ้าน	๒๕๒๙	๔๔	นางศรีจันทร์ วงษาแก้ว

๓. การศึกษาเรียนรู้นโยบายภาครัฐและผลกระทบต่อพัฒนาของชุมชน

นโยบายการพัฒนาของรัฐบาลต่างๆที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในชุมชนบ้านแม่ต๋ำตึง มีความแตกต่างกัน ทั้งเป็นผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ เช่น นโยบายกองทุนหมู่บ้านมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อปล่อยสินเชื่อให้กับสมาชิกของหมู่บ้าน โดยแต่ละหมู่บ้านจะได้รับเงินทุนจำนวนเท่ากัน ทั้งนี้แต่ละหมู่บ้านต้องมีการจัดระบบบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านกันเอง สำหรับนโยบายกองทุนหมู่บ้านของชุมชนแม่ต๋ำตึง ผลสำเร็จของการขับเคลื่อนกองทุนหมู่บ้านแม่ต๋ำตึง คือ

๑. สมาชิกได้นำเงินทุนไปใช้ประกอบอาชีพตรงตามวัตถุประสงค์ของกองทุนฯ

๒. สมาชิกนำเงินต้นและดอกเบี้ยมาคืนครบถ้วนไม่มีหนี้เสีย

๓. การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านสามารถดำเนินการตามระเบียบ และสามารถใช้จ่ายเงินดอกเบี้ยมาบริหารจัดการด้านสาธารณประโยชน์ต่างๆ ทั้ง กิจกรรมทางสังคม การดูแลสวัสดิการของคนในชุมชน

การวิเคราะห์ความเสี่ยง โอกาส จุดแข็ง จุดอ่อนของหมู่บ้านชุมชนแม่ต๋ำตึง (SWOT)

ผลการประเมินระดับการพัฒนาของหมู่บ้านบ้านแม่ต๋ำตึง อยู่ในระดับ พออยู่พอกิน Sufficiency ตามข้อมูล ๕ มิติ ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

** เป็นหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนา ระดับ ๓ (มีปัญหาน้อย) ข้อมูล กชช ๒ค ปี ๒๕๖๒

จากการวิเคราะห์ต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ความเสี่ยง โอกาส จุดแข็ง จุดอ่อน ศักยภาพของการบริหารจัดการของบ้านแม่ตุงติง จากการลงพื้นที่ รวบรวมข้อเท็จจริง ประกอบกับการร่วมคิดร่วมเรียนรู้กับคนในชุมชนบ้านแม่ตุงติง ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ คณะผู้จัดทำได้ปรึกษาหารือร่วมกันพิจารณาถึงความเสี่ยงของบุคคล ครอบครัวและชุมชน ปรากฏว่ามี "ความเสี่ยง" ในประเด็นต่างๆ ที่น่าสนใจ ดังนี้

๑. ความเสี่ยงของบุคคล ครอบครัวและชุมชน

ชุมชนบ้านแม่ตุงติง ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนที่ทำการเกษตรกรรมเป็นหลัก คือ ทำนา ทำสวน ปลูกกระเทียม และพืชผักต่าง ๆ สำหรับอาชีพรองคือ รับจ้างทั่วไป ดังนั้นความเสี่ยงของบุคคล ครอบครัวและชุมชน จึงเกิดขึ้นจากการเกษตรกรรม ซึ่งสามารถแยกความเสี่ยงออกเป็น ๓ ระดับ ดังนี้

๑.๑ ความเสี่ยงของบุคคล

(๑) ราษฎรในหมู่บ้านส่วนใหญ่เริ่มเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ บุตรหลานไม่กลับมาทำการเกษตรที่บ้าน เมื่อสำเร็จการศึกษาในเมือง ก็จะหางานทำในเมืองต่อไป ไม่กลับมายังถิ่นฐานเดิม

(๒) การใช้ปุ๋ยเคมีทำให้มีโอกาสปนเปื้อนเข้าสู่แหล่งน้ำธรรมชาติที่ชาวบ้านใช้ในการบริโภค ซึ่งจะส่งผลกระทบยาวต่อสุขภาพของคนในหมู่บ้านโดยไม่รู้ตัว

๑.๒ ความเสี่ยงของครอบครัว

(๑) การขาดแคลนแรงงานคนรุ่นใหม่และแรงงานภาคการเกษตร ทำให้มีการจ้างแรงงานนอกพื้นที่ ส่งผลต่อต้นทุนการผลิตหรือในกรณีที่ไม่มีความรู้รับจ้างจะไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ทัน จะทำให้ครัวเรือนสูญเสียรายได้

(๒) ปัญหาหนี้ในระบบในชุมชนที่เคยมีมากในอดีตซึ่งปัจจุบันได้รับการแก้ไขปัญหโดยนโยบายของรัฐ โดยกองทุนหมู่บ้านและกองทุนต่างๆ แต่ยังคงมีบางครัวเรือนที่คงการกู้เงินนอกระบบอยู่

๑.๓ ความเสี่ยงของชุมชน

(๑) ผู้นำชุมชนที่เป็นคนรุ่นใหม่มีน้อยส่งผลกระทบต่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

(๒) ขาดเกษตรกรรุ่นใหม่และแรงงานภาคเกษตร ส่งผลให้อาชีพเกษตรกรรมมีแนวโน้ม ลดลง

(๓) ผลผลิตทางการเกษตรราคาผันผวน อันเนื่องมาจากการลักลอบนำเข้ากระเทียมจากประเทศเพื่อนบ้านในราคาต่ำและเป็นปริมาณมาก

๒. ระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน

จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ประจำปี ๒๕๖๒ ของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชุมชนบ้านแม่ตุงติง ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ดัชนีการพัฒนาอยู่ในระดับ ๓ คือ ระดับ “พออยู่ พอกิน” ให้ความสำคัญแก่ครัวเรือนที่มีการพัฒนากิจกรรมการพึ่งตนเอง ทำกิน ทำใช้ ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และมีการออม (รายละเอียดใน ภาคผนวก)

๓. สัดส่วนครัวเรือนที่ไม่พออยู่พอกิน

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์แบบสอบถามของกลุ่มปฏิบัติการที่ ๕ ในชุมชนบ้านแม่ตุงติง ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่วันที่ ๕-๖ เมษายน ๒๕๖๔ จำนวน ๔๕ ครัวเรือน พบว่า มี ๓ ครัวเรือน จาก ๔๘ ครัวเรือน ที่ไม่พออยู่พอกิน

๔. กิจกรรมการพัฒนาที่ชุมชนจะทำเองเพื่อให้ทุกชีวิตอยู่ดีมีสุขในปี

ชุมชนบ้านแม่ตุงติง ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ถือได้ว่าเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งเนื่องจากมีผู้นำที่ดี ชาวบ้านมีความกล้าหาญ ความสามัคคี ความตั้งใจแน่วแน่ในอุดมการณ์การ

รักษาป่า ในการดำเนินการบริหารจัดการป่า การดูแลรักษาป่า ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญของหมู่บ้าน ประกอบกับชุมชนแห่งนี้ เป็นชุมชนเกษตรกรรมดั้งเดิม จึงมีกิจกรรมการพัฒนาที่ชุมชนดำเนินการเองเพื่อให้มีความเป็นอยู่ดีมีสุขที่ต่อเนื่องมาทุกปี ดังนี้

(๑) กิจกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่า โดยผู้นำและชาวบ้านมีการตรวจตราผู้บุกรุกในพื้นที่ต้นน้ำ มีการบันทึกสถานการณ์เพื่อหาแนวทางป้องกันแก้ไขและแนวทางการพัฒนาบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างยั่งยืน

(๒) กิจกรรมการเอาแรงเอามื้อ การ“เอามื้อ” ซึ่งเป็นภาษาเหนือ หมายถึง “ช่วยกันทำ” ผูกใจสามัคคี ในการช่วยกันเก็บผลผลิตทางการเกษตรต่างๆ

(๓) กิจกรรมการลดต้นทุนในการทำเกษตรกรรม โดยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สาบได้ ส่งเสริมการผลิตปุ๋ยเพื่อนำมาใช้ในการเกษตรกรรม โดยการทำปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อลดความเสี่ยงต่อสุขภาพที่จะเกิดขึ้นจากอาหารไม่ปลอดภัยด้วยสารเคมี

๕.บทเรียนที่ได้รับในด้านการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ระดับตำบลและอำเภอ และประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล

สรุปและข้อเสนอแนะ จากการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงในพื้นที่ (Action Learning) ของชุมชน บ้านแม่ต๋องตึง ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ถือได้ว่าเป็นโครงการที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลตาม แผนนโยบายของรัฐบาล แต่การดำเนินการยังมีปัญหาอุปสรรคอยู่บ้างที่ส่วนราชการจะต้องเข้าไปสนับสนุน ช่วยแก้ไขปัญหาลดอุปสรรค เพื่อให้โครงการได้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ โดยพบบทเรียนที่ดีเพื่อเป็นตัวอย่างต่อชุมชนอื่นๆ ดังนี้

๑. การบริหารจัดการชุมชนท้องถิ่น

- **ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง** เนื่องจากมีผู้นำที่เข้มแข็ง และความสมัคสมานสามัคคีของราษฎร

บ้านแม่ต๋องตึง จนสามารถเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านแม่ต๋องตึง หมู่ที่ ๕ ขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๓๕

- มีคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นกลไกในการบริหารชุมชนและมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการดูแลหมู่บ้านอย่างชัดเจน เช่น ในปี ๒๕๓๙ กองทัพภาคที่ ๓ กอ.รมน.๓ ร่วมกับสำนักงานป่าไม้เขตเชียงใหม่ ได้เข้ามาฝึกอบรมให้กับราษฎรและได้จัดตั้งคณะกรรมการราษฎรอาสาพิทักษ์ป่า (รสทป.) ขึ้นนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นของการอนุรักษ์ป่าไม้อย่างมีรูปแบบ และแผนการดำเนินการที่ชัดเจน ซึ่งต่อมาได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มรักษป่าไม้บ้านแม่ต๋องตึงขึ้นมาเพื่อดูแลรักษาป่าของบ้านแม่ต๋องตึง

- ประชาชนในหมู่บ้านให้ความร่วมมือในการพัฒนาหมู่บ้านมาโดยตลอดทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาพื้นที่ป่า จนสามารถชักจูงใจให้ชุมชนข้างเคียงหันมาร่วมมือกันในการอนุรักษ์ป่า หลายหมู่บ้านนำบ้านแม่ต๋องตึงไปเป็นแบบอย่าง ในการดำเนินการบริหารจัดการป่า การดูแลรักษาป่า แม้กระทั่งชุมชนที่เคยมีความขัดแย้งกับบ้านแม่ต๋องตึงในอดีต ก็ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ป่าไม้ หันมาเป็นมิตรให้ความร่วมมือในการรักษาป่าด้วยดีตลอดมา ซึ่งปัจจุบันป่าต้นน้ำแม่ต๋องตึงเป็นป่าต้นน้ำชั้น ๑ A

๒. การบริหารการพัฒนาในระดับตำบลและอำเภอ

- เนื่องจาก นายพัฒน์พงษ์ ไชยสุภา เป็นราษฎรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านแม่ต๋องตึง และได้รับการเลือกตั้งให้เป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สาบอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลายาวนาน ตั้งแต่มีการก่อตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล ทำให้รู้ถึงสภาพความเป็นอยู่ ปัญหาอุปสรรคของราษฎรในหมู่บ้าน ข้อมูลต่างๆ รวมถึงแนวทางในการพัฒนาหมู่บ้านเป็นอย่างดี ทำให้หมู่บ้านแม่ต๋องตึงได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

- ด้วยความสามัคคีและการยึดมั่นในอุดมการณ์ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎรบ้านแม่ตุงตุง ทำให้สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงเล็งเห็นถึงความตั้งใจ และอุดมการณ์ของราษฎรในหมู่บ้านแม่ตุงตุง ทรงพระราชทานอ่างเก็บน้ำให้แก่ราษฎรในพื้นที่เพื่อใช้ในการทำการเกษตร และต่อมาทรงพระราชทานฟาร์มตัวอย่าง ให้ชาวบ้านได้ฝึกอาชีพเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับราษฎรในพื้นที่ ทำให้ส่วนราชการต่าง ๆ ทุกภาคส่วนทั้งในระดับตำบล อำเภอและจังหวัด ได้เข้ามาสนับสนุนกิจกรรมโครงการพัฒนาต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เช่น โครงการประปาภูเขา เพื่อการใช้น้ำในการอุปโภค บริโภค ของราษฎรในพื้นที่

๓. ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการปฏิบัติตามนโยบายรัฐบาล

- โครงการตามนโยบายที่สำคัญ ได้แก่ การดำเนินงานกองทุนหมู่บ้าน (กองทุนเงินล้าน) หมู่บ้านแม่ตุงตุงเริ่มดำเนินงานโครงการดังกล่าวเมื่อปี พ.ศ.๒๕๔๔ โดยจัดตั้งเป็นนิติบุคคล มีราษฎรทุกครัวเรือนในหมู่บ้านแม่ตุงตุงสมัครเป็นสมาชิกกองทุน ซึ่งปัจจุบันมีเงินทุน ๒,๕๐๐,๐๐๐ บาท สามารถบริหารจัดการได้ บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของทุน โดยนำเงินกองทุนไปใช้สร้างอาชีพ สร้างรายได้ และสามารถนำดอกเบี้ยของกองทุนมาดูแลในเรื่องด้านสาธารณประโยชน์ให้กับราษฎรในชุมชน เช่น สวัสดิการชุมชน, ผู้ด้อยโอกาส, ทุนการศึกษา และด้านอื่นๆ อีกมากมาย

ส่วนที่ ๒

ประเด็นการพัฒนาชุมชน

กลุ่มปฏิบัติการที่ ๕ ได้วิเคราะห์ต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ความเสี่ยง โอกาส จุดแข็ง จุดอ่อน ศักยภาพของการบริหารจัดการของบ้านแม่ตุงตุง จากการลงพื้นที่ รวบรวมข้อเท็จจริง ประกอบกับการร่วมคิดร่วมเรียนรู้กับคนในชุมชนบ้านแม่ตุงตุง ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จึงขอเสนอประเด็นใจการพัฒนา ๒ ประเด็น คือ การจัดให้มีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและใช้ในครัวเรือนที่ทุกครัวเรือนสามารถได้รับในราคาหรือค่าใช้จ่ายที่ถูกลงกว่าเดิม และการปรับกระบวนการผลิตการเกษตรเพื่อเพิ่มคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ใน ๒ ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ การจัดให้มีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและใช้ในครัวเรือนที่ทุกครัวเรือนสามารถได้รับในราคาหรือค่าใช้จ่ายที่ถูกลงกว่าเดิม

ชุมชนบ้านแม่ตุงตุง มีตาน้ำผุด อยู่ห่างจากหมู่บ้านขึ้นไปทางทิศเหนือประมาณ ๔ กิโลเมตร แต่คุณภาพน้ำเพื่อการบริโภคไม่ได้มาตรฐาน

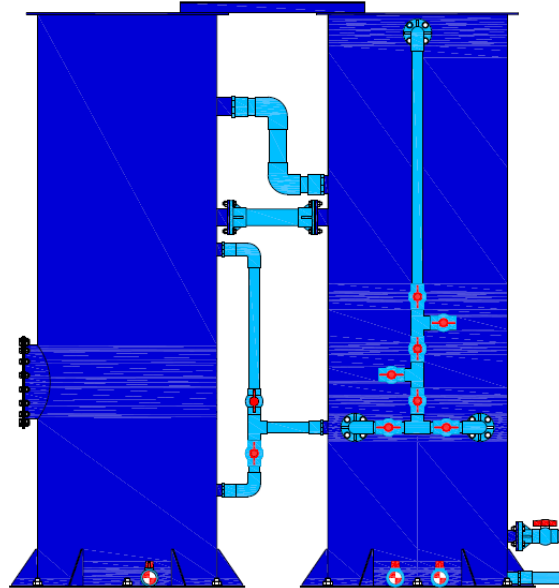

ประเด็นการพัฒนาที่เสนอแนะสำหรับการจัดให้มีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและใช้ในครัวเรือนที่ทุกครัวเรือนสามารถได้รับในราคาหรือค่าใช้จ่ายที่ถูกลงกว่าเดิมเพื่อให้ได้มาตรฐาน

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๖๔ เห็นชอบการเสนอโครงการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก วงเงิน ๔๕,๐๐๐ ล้านบาท สำหรับโครงการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก เป็นโครงการที่รัฐบาลได้กำหนดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในระดับพื้นที่ที่มีโอกาสและศักยภาพที่แตกต่างกันโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมจากประชาชนในพื้นที่ ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับความมีประสิทธิภาพและความโปร่งใสในการใช้จ่ายงบประมาณ โดยเป็นลักษณะโครงการที่จะเข้าร่วมนั้นจะต้องเป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ เป็นแผนงานฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่นและชุมชนดำเนินโครงการหรือกิจกรรมเพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ โดยการส่งเสริมตลาดสำหรับผลผลิต และผลิตภัณฑ์ของธุรกิจชุมชนที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว หรือภาคบริการอื่น ยกระดับประสิทธิภาพและสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการเกษตร ส่งเสริมและพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน ต้องเป็นโครงการที่พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการฟื้นตัวและพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุกโครงการหรือกิจกรรมที่เสนอจะต้องเป็นโครงการที่มาจากความต้องการของพื้นที่ และผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งพิจารณาใช้ข้อมูลระบบบริหารจัดการข้อมูลการพัฒนาคนแบบชี้เป้า มาประกอบการจัดทำโครงการ ดังนั้น โครงการปรับปรุงคุณภาพการน้ำจัดให้มีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและใช้ในครัวเรือนที่ทุกครัวเรือน ในการแก้ปัญหาในเรื่องนี้ กลุ่มปฏิบัติการกลุ่มที่ ๕ เสนอการติดตั้งสมาร์ตเฟียว คอมแพค ระบบปรับปรุงคุณภาพน้ำตามบัญชีนวัตกรรมไทย เลขที่ ๐๑๐๒๐๐๐๔ (ปรับปรุงซ่อมแซมระบบประปาเดิม) ประกอบด้วย กระบวนการเดิมสารเคมีอย่างแม่นยำด้วยปั๊มจ่ายสาร การกวนเร็วด้วยเครื่องผสมสารละลายเชิงกล การเติมอากาศด้วยหัวฉีดสูญญากาศแบบเวนจูรี การกวนช้าในห้องกวนเพื่อการตกตะกอนในขั้นแรก การแยกอนุภาค ตะกอนหนักด้วยน้ำหมุนแบบไซโคลน การบังคับทิศทางการตกตะกอนด้วยกรวยคว่ำด้านล่าง และการกรองผ่านชั้นไส้กรอง แบบไหลขึ้น ง่ายต่อการติดตั้งและบำรุงรักษา โดยมีกำลังการผลิต ๔ ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง ใช้พื้นที่ในการติดตั้ง ๑.๖๕ x ๕.๒๐ เมตร ระบบปรับปรุงคุณภาพน้ำสมาร์ตเฟียวคอมแพ็ค ได้รับการออกแบบและพัฒนามาเป็นพิเศษเพื่อแก้ไขพื้นที่ที่ ระบบประปามีปัญหาหรือไม่สามารถใช้งานได้ โดยสามารถใช้งานร่วมกับอุปกรณ์ หรือระบบเก่าที่มีอยู่ เช่น ถังเก็บน้ำหอดึงสูงได้ และสามารถใช้งานได้ทั้งน้ำผิวดิน และน้ำบาดาลในระบบเดียวกัน

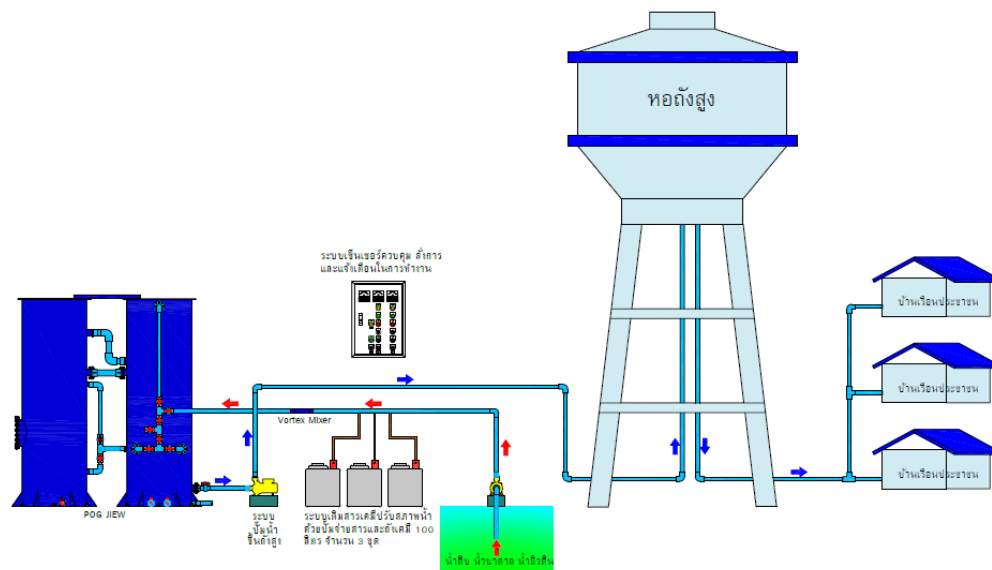
สมาร์ทเพียว คอมแพ็ค SMARTPURE COMPACT : S-TANK ระบบปรับปรุงคุณภาพน้ำ

ระบบปรับปรุงคุณภาพน้ำ "สมาร์ทเพียว คอมแพ็ค" ออกแบบสำหรับติดตั้งร่วมกับระบบประปาเดิมที่มีอยู่แล้ว เช่น ถังสูง ระบบผลิตน้ำประปาเก่า ระบบประปาแบบของการประปานครหลวง เป็นต้น

ซึ่งหากพื้นที่ติดตั้งประปาสมาร์ทเพียว คอมแพ็ค มีโรงเรือนเดิมที่เหมาะสม หรือพื้นคอนกรีตที่แข็งแรงพออยู่แล้ว ก็สามารถใช้โรงเรือนและพื้นคอนกรีตเดิมได้เลย

แต่หากไม่มีโรงเรือนเดิมหรือพื้นคอนกรีตเดิมที่เหมาะสมเพียงพอ ผู้รับจ้างต้องก่อสร้างพื้นที่สำหรับติดตั้งบ่มและถังเคมี และพื้นคอนกรีตสำหรับติดตั้งสมาร์ทเพียว คอมแพ็ค ตามแบบแปลนที่แนบไว้ในแบบฉบับนี้

ประเด็นที่ ๒ การปรับกระบวนการผลิตการเกษตรเพื่อเพิ่มคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ได้เสด็จเยี่ยมราษฎร บ้านแม่ต๋ำ ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ บริเวณป่าต้นน้ำของหมู่บ้าน เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๕๔๐ ทรงเห็นว่าราษฎรมีความตั้งใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นอย่างดีแต่ยังมีความยากจน เนื่องจากมีอาชีพทำการเกษตรได้ช่วงระยะเวลาสั้นๆ มีอาชีพเสริมทำไม่กวดขายเพียงเท่านั้น พระองค์จึงพระราชทาน โครงการฟาร์มตัวอย่างให้ โดยได้ขอซื้อที่ดินที่เป็นที่เสื่อมโทรมจากส่วนที่เกี่ยวข้องกับบริเวณบ้านแม่ต๋ำ หมู่ที่ ๕ ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ มาทำฟาร์มตัวอย่างเพื่อให้ชาวบ้านเข้าทำงานและเรียนรู้การทำ เกษตรที่ถูกต้องเหมาะสมกับพื้นที่ โดยฟาร์มตัวอย่างได้ดำเนินงานในลักษณะของศูนย์สาธิต และส่งเสริมการ เกษตรกรรมต่างๆ ทั้งนี้ ในพื้นที่บ้านแม่ต๋ำปลูกพืชต่างๆ ได้แก่ กระเทียม ข้าว ถั่วแระ ถั่วแขก ข้าวโพด หวาน เป็นต้น แต่ต้นทุนการผลิตสูง ทั้งเรื่องแรงงานพม่าราคาสูง ราคาปุ๋ยและราคายาฆ่าแมลงที่มีราคาสูง และราคาสินค้าเกษตรผันผวนที่เกิดจากการลักลอบนำเข้ามาจากเพื่อนบ้าน

ในการแก้ปัญหาในทั้ง ๒ เรื่อง กลุ่มปฏิบัติการกลุ่มที่ ๕ เสนอแนวทางในการแก้ปัญหาใน ๒ ระดับ คือ ระดับเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ ดังนี้

๑.เชิงนโยบาย รัฐบาลควรจจะควบคุมการนำเข้ากระเทียมจากต่างประเทศ ส่งเสริมการใช้ เทคโนโลยีการเกษตรเพื่อลดการพึ่งพาแรงงานคน และปรับปรุงกฎหมาย/ระเบียบ ที่เป็นอุปสรรคต่อการ ใช้ ประโยชน์จากที่ดินทำกิน ซึ่งที่ผ่านมามาตรการลดต้นทุนและเพิ่มโอกาสในการแข่งขันสินค้าเกษตรเป็นหนึ่งใน มาตรการสำคัญ ที่ขณะนี้เห็นผลเป็นรูปธรรมค่อนข้างชัดเจนเพราะมีการลดต้นทุนเกิดขึ้นแล้ว ตามที่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ประกาศให้ปี ๒๕๕๙ เป็นปีแห่งการลดต้นทุนการผลิตภาคเกษตรและเพิ่ม โอกาสในการแข่งขันโดยมีการกำหนดมาตรการหลายด้านมาสนับสนุน โดยเฉพาะการตั้งคณะกรรมการ ขับเคลื่อนนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แบบเบ็ดเสร็จเพื่อเป็นกลไกในการบูรณาการขับเคลื่อนนโยบาย ไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่และขับเคลื่อนมาตรการหลักๆมีอยู่ ๖ เรื่อง ได้แก่ การลดต้นทุนและเพิ่มโอกาสการ แข่งขันสินค้าเกษตร การบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (โซนนิ่ง) ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เกษตรอินทรีย์ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร และธนาคารสินค้าเกษตร แต่่นโยบายนี้ ยังไม่มาถึงหมู่บ้านแห่งนี้ การแก้ไขปัญหาราคากระเทียมตกต่ำ คือ จิตสำนึกของฝ่ายความมั่นคงตามช่องทาง ธรรมชาติ ปล่อยให้ลักลอบเข้ามา ช่วยชดเชยราคากระเทียม ให้ได้ ๓๕ บาทต่อกิโลกรัม ชะลอการนำเข้า กระเทียมในช่วงกระเทียมของไทยผลิออกมาในช่วงเดือนเมษายนถึงกันยายนของทุกปี ตรวจตราการลักลอบ การนำเข้ากระเทียมจากต่างประเทศ พ่อค้าคนกลาง กดราคาระเทียม ส่งเสริมการแปรรูป เช่น กระเทียมตำ กระเทียมผง น้ำกระเทียม และคุณภาพดินของพื้นที่บ้านต๋ำ ไม่สามารถสู้คุณภาพดินของศรีสะเกษได้

๒. เชิงปฏิบัติ ส่วนราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ แหล่งต้นน้ำ และใช้ประโยชน์จากป่าอย่างเหมาะสม ส่งเสริมมาตรการลดรายจ่าย ต้นทุนการ ผลิต วิถีชีวิต เศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ น้ำยาสมุนไพรป้องกันศัตรูพืช แปรรูป ผลผลิตกระเทียมเพื่อเพิ่มมูลค่า และปรับปรุงคุณภาพพันธุ์กระเทียมให้ได้รับชาติที่ดีขึ้น

รายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning)
หมู่บ้านโป่งกวาว หมู่ที่ ๓ ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง
จังหวัดเชียงใหม่

จัดทำโดย
กลุ่มปฏิบัติการที่ (กป.๗)

นางรัฐยา	อาจหาญ เพยพร	นายอำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี
นางอรุณี	เต็งสุวรรณ	พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครสวรรค์
นายสันชัย	พัฒนะวิชัย	หัวหน้าสำนักงานจังหวัดสมุทรสงคราม
นายสมบูรณ์	เต็มชื่น	นายอำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง
นายพยุ่ง	เหล็กดี	นายอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น
นายธีรศักดิ์	ลิขิต	นายอำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร
นายวิจารณ์	เหล่าธรรมยิ่งยง	ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดยโสธร
นายถกนธ์	ข่ายสุวรรณ	โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดพะเยา
นายชายชาญ	เตโชทินกร	ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดชลบุรี
เรือเอก ดุลพินิจ	ณ นครพนม	สรรพสามิตพื้นที่นครพนม

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖

สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย

พุทธศักราช ๒๕๖๔

คำนำ

รายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) ชื่อหมู่บ้าน หมู่บ้านโป่งกวาว หมู่ที่ ๓ ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖ สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย ดำเนินการโดยกลุ่มปฏิบัติการที่ (กป.) ๗ โดยเป็นการศึกษาเรียนรู้เพื่อเข้าใจ เข้าถึง วิถีชีวิตชุมชน โดยการศึกษาเรียนรู้ภูมิสังคมและวิถีชีวิตของชุมชน การศึกษาเรียนรู้ระบบบริหารจัดการชุมชน การศึกษาเรียนรู้นโยบายภาครัฐและผลกระทบต่อการพัฒนาของชุมชน เพื่อค้นหา บทเรียนที่ได้จากการพัฒนาชุมชน จากโครงการนโยบายของรัฐบาลในด้านต่างๆ ทั้งนี้ คณะผู้ศึกษา จะได้นำเสนอเป็นบทเรียนสำคัญ ที่ได้จากการลงพื้นที่ศึกษาเรียนรู้ สำหรับเป็นแนวทางให้กับหน่วยงานภาครัฐ หรือชุมชนต่างๆ นำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ต่างๆ ต่อไป

คณะผู้จัดทำ

นักศึกษาหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ ๗๖

กลุ่มปฏิบัติการที่ (กป.) ๗

รายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning)

ชื่อหมู่บ้าน หมู่บ้านโป่งกวาว หมู่ที่ ๓ ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

ส่วนที่ ๑ กรอบการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ เพื่อเข้าใจ เข้าถึง วิถีชุมชน

การศึกษาเรียนรู้ หมู่บ้านโป่งกวาว หมู่ที่ ๓ ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

๑. การศึกษาเรียนรู้ภูมิสังคมและวิถีชีวิตของชุมชน

จากการลงพื้นที่ศึกษาเรียนรู้ภูมิสังคม พบว่า บ้านโป่งกวาว มีอายุมา กว่า ๓๐๐ ปี มีเรื่องเล่าแต่เดิมมา กล่าวกันว่า ได้มีต้นทองกวาว ต้นหนึ่ง มีขนาดใหญ่พอสมควร ขึ้นสูงตระหง่าน สร้างความร่มเย็น ตรงทิศ ตะวันออก ของหมู่บ้าน และต้นทองกวาวต้นนี้ แตกกิ่งก้านสาขามากมาย เป็นที่พักอาศัยของคนและสัตว์ และ บริเวณใกล้กับต้นทองกวาว ได้มีบริเวณต้นโป่ง ดินโป่ง และมีน้ำร้อนออกมาจากบริเวณดินโป่ง ดังนั้น เมื่อมีการจัดตั้งหมู่บ้าน ชาวบ้านจึงนำคำของชื่อทั้งสองอย่าง มารวมกันว่า “บ้านโป่งกวาว” ใช้เรียกขานมา ตราบจนทุกวันนี้

พื้นที่ในหมู่บ้านมีประมาณ ๒๐,๐๐๐ ไร่ ลักษณะทั่วไปเป็นภูเขาสลับที่ราบบางส่วน คล้ายหุบเขา พื้นที่ ราบ เป็นพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกินและทำการเกษตร พื้นที่ภูเขาเป็นป่า โดยแบ่งเป็นพื้นที่อยู่อาศัย ๑๔๓ ไร่ พื้นที่ทำกิน ๕๐๔ ไร่ ที่ดินเพื่อการเกษตร ๖๔๒ ไร่ พื้นที่ป่าอนุรักษ์ ๕,๐๐๐ ไร่ นอกเหนือจากนั้นจะเป็นเขตป่าชุมชนและป่าสงวนแห่งชาติ ทิศเหนือติดกับตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง ทิศใต้ติดบ้านป่าลาน หมู่ที่ ๔ ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง ทิศตะวันออกติดบ้านพระบาทสี่รอย ตำบลสะลวง อำเภอแม่ริม ทิศ ตะวันตกติดกับบ้านแม่แพะ หมู่ที่ ๒ ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง บ้านโป่งกวาว มีแหล่งน้ำธรรมชาติสำคัญ คือ ลำน้ำแม่สะเมิง ลำน้ำห้วยไคร้ ห้วยโป่งน้อย คลองแม่ปาน และมีการสร้างเป็นอ่างเก็บน้ำแม่ปาน

ประชากรในหมู่บ้านมีประมาณ ๒๒๐ ครัวเรือน จำนวนประชากรประมาณ ๕๔๐ คน ส่วนใหญ่ มีอาชีพหลักคือ การเกษตร โดยมีพืชหลักที่ปลูก ได้แก่ ข้าวเหนียว ถั่วลิสง เบปี้บรีอคโคลี่ โดยข้าวนี้อยู่ ส่วน ใหญ่ปลูกเพื่อกินเองในบ้านเป็นหลัก บางคนใช้ข้าวเหนียวจ่ายเป็นค่าเช่าที่ดิน ส่วนพืชตัวอื่นๆ จะเป็นพืช เศรษฐกิจของหมู่บ้าน ที่ปลูกส่วนใหญ่ระหว่างทำนา คือ ถั่วลิสง และ เบปี้บรีอคโคลี่ โดยเป็นพืชที่ปลูกเพื่อ จำหน่าย ทำรายได้ให้แก่คนในหมู่บ้าน นอกจากนี้ มีประชากรบางส่วน ปลูกพืชประเภทอื่น อาทิเช่น อ้อย ข้าวโพด มะเขือม่วงก้านเขียว พริกแดง เป็นต้น ซึ่งเป็นพืชที่ปลูกเพื่อจำหน่ายเช่นกัน แต่ไม่ได้เป็นพืช หลักของประชาชนในหมู่บ้าน ส่วนอาชีพอื่นๆ ของประชาชนในหมู่บ้าน ได้แก่ อาชีพรับจ้าง ทำประมง ค้าขาย ทำโฮมสเตย์ เพื่อการท่องเที่ยว เป็นต้น

ในเรื่องวิถีชีวิตของชุมชน จากการลงพื้นที่ศึกษาเรียนรู้ พบว่า ประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านโป่งกวาว ดำรงชีวิตแบบเรียบง่าย ภายใต้หลักการวิถีเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตแบบพออยู่พอกิน ทำมาหากินแบบพึ่งตนเองได้ โดยหมู่บ้านเคยได้รับรางวัลสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อยู่เย็นเป็นสุข ประจำปี ๒๕๕๖ และได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการท่องเที่ยวต้นแบบ เมื่อปี ๒๕๕๗

๒. การศึกษาเรียนรู้ระบบบริหารจัดการชุมชน

จากการลงพื้นที่ศึกษาเรียนรู้ระบบบริหารจัดการชุมชน หมู่บ้านโป่งกวาว มีผู้นำชุมชนที่มีความสำคัญมีความสามารถ เป็นที่ยอมรับจากประชาชนในพื้นที่ คือ ผู้ใหญ่บ้าน นายสง่า กะธิโต และมีการบริหารจัดการหมู่บ้านภายใต้ คณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งมีตัวแทนจากหลายๆ ภาคส่วน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานกลุ่มสตรีหมู่บ้านโป่งกวาว ประธานกลุ่มสตรีอำเภอสะเมิง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตัวแทนกลุ่มอาชีพต่างๆ เป็นต้น โดยการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน มีผลงานเชิงประจักษ์ในหลายๆ ด้าน เช่น การพัฒนาระบบประปาหมู่บ้านจากภูเขา เป็นต้น ซึ่งคณะกรรมการหมู่บ้าน เคยได้รับรางวัลชนะเลิศระดับจังหวัด ตามโครงการประกวดผลงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในหมู่บ้านที่มีผลปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ดีเด่น (A) ระดับอำเภอและระดับจังหวัด ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๖ โดยอธิบดีกรมการปกครอง นายชวน ศิรินันท์พร เป็นผู้มอบให้

นอกจากนี้แล้ว ประชาชนในหมู่บ้าน ยังมีการรวมกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญต่อกลไกการพัฒนาหมู่บ้าน คือ ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้ถือภูมิปัญญาท้องถิ่น ประจำบ้านโป่งกวาว ซึ่งมีหลากหลายสาขาย่อยกัน ประกอบด้วย ผู้มีความสามารถด้าน หมอตำแย สมุนไพรพื้นเมือง หมอขวัญ ช่างทำบายศรี ช่างแกะสลัก ช่างจักรสาน ดนตรีพื้นเมือง หมอนวดแผนไทย เป็นต้น

ในส่วนของการรวมกลุ่มต่างๆ ภายในหมู่บ้านโป่งกวาว จะพบเห็นในรูปสหกรณ์ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สิ้นค้าในรูปแบบต่างๆ อาทิ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มนวดแผนไทย กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มน้ำพริกตาแดง กลุ่มจิ้นส้ม กลุ่มปลานิลแดดเดียว กลุ่มน้ำอ้อยโบราณ กลุ่มแคบหมูโบราณ กลุ่มลูกประคบสมุนไพร กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้ กลุ่มจักรสาน กลุ่มแกะสลัก กลุ่มดนตรีพื้นบ้าน เป็นต้น

ภายใต้รูปแบบการบริหารจัดการชุมชน บ้านโป่งกวาว ดังกล่าว คณะผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่และพบเป็นความเข้มแข็งของชุมชน บ้านโป่งกวาว กล่าวคือ ในวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๔ ซึ่งตรงกับวันจักรี หมู่บ้านโป่งกวาวได้จัดกิจกรรม รวมพลังหมู่บ้านขึ้นเพื่อจัดการแก้ไขปัญหาาระบบประปาหมู่บ้าน ซึ่งคณะผู้ศึกษา

พบว่า ในวันดังกล่าว มีประชาชนในหมู่บ้านโป่งกวาว กว่า ๑๕๐ คน มาเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อช่วยเหลือหมู่บ้าน ในการจัดการระบบประปาหมู่บ้าน โดยต่างเดินทางมาร่วมกิจกรรมด้วยตนเอง ด้วยการขับขี่มอเตอร์ไซด์มาจาก บ้านของแต่ละคน ซึ่งมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันที่หลากหลาย ได้แก่ การล้าง ทำความสะอาดบ่อเก็บน้ำ การ ซ่อมแซม การผูกพันและรั้วของท่อประปา และทำความสะอาดระบบท่อประปา ที่อุดตันจากหินปูน และสสาร แร่ธาตุ ต่างๆ การทำความสะอาดถนนในหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งจากภาพที่คณะผู้ศึกษาได้พบเห็นแล้ว จึง สามารถกล่าวได้ว่า ชุมชนหมู่บ้านโป่งกวาว มีการบริหารจัดการชุมชน ที่มีความเข้มแข็ง โดยการมีส่วนร่วม ของประชาชนในพื้นที่

๓. การศึกษาเรียนรู้นโยบายภาครัฐและผลกระทบต่อการพัฒนาของชุมชน

จากการลงพื้นที่ศึกษาเรียนรู้นโยบายภาครัฐและผลกระทบต่อการพัฒนาของชุมชน พบว่า ภายใน หมู่บ้านโป่งกวาว ไม่ปรากฏว่า มีโครงการตามนโยบายภาครัฐในโครงการขนาดใหญ่ลงมาในพื้นที่แต่อย่างใด โดยในช่วงประมาณปี ๒๕๕๖ โครงการตามนโยบายภาครัฐที่ลงสู่พื้นที่บ้านโป่งกวาว จะเป็นการส่งเสริมการ พัฒนาอาชีพ การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน และส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพ ซึ่งดำเนินการโดยกรมการพัฒนา ชุมชน โดยได้มีการรวมกลุ่มอาชีพในพื้นที่ได้แก่ กลุ่มน้ำพริกตาแดง กลุ่มจิ้นส้ม กลุ่มปลานิลแดดเดียว กลุ่ม น้ำอ้อยโบราณ กลุ่มแคหมูโบราณ กลุ่มลูกประคบสมุนไพร กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้ กลุ่มจักรสาร กลุ่มแกะสลัก เป็นต้น ซึ่งโครงการดังกล่าว ได้ช่วยให้ประชาชนในหมู่บ้านโป่งกวาว สามารถนำผลผลิตในพื้นที่ มารวมตัวเป็น กลุ่มเพื่อปรับปรุงพัฒนาผลผลิต ในรูปของการแปรรูปเป็นสินค้า เพื่อออกจำหน่าย เพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชน ในพื้นที่บ้านโป่งกวาว ซึ่งคณะผู้ศึกษา ได้สอบถามถึงผลของโครงการดังกล่าว ที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนบ้าน โป่งกวาว ทราบว่า ในช่วงแรกของโครงการ ถือได้ว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี มีการรวมกลุ่มอาชีพภายใน หมู่บ้านจากสาขาต่างๆ ซึ่งส่งผลให้ ประชาชนในหมู่บ้าน กินดีอยู่ดีเพิ่มมากขึ้น มีรายได้เพิ่มมากขึ้น แต่เมื่อ เวลาผ่านไป โครงการดังกล่าว ไม่ได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติม และบางกลุ่มก็ได้หายจากไปแล้ว อาทิเช่น กลุ่ม แคหมูโบราณ กลุ่มลูกประคบสมุนไพร กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้ กลุ่มจักรสาร กลุ่มแกะสลัก เป็นต้น

โครงการตามนโยบายภาครัฐที่ลงสู่พื้นที่บ้านโป่งกวาล่าสุด จะเป็นโครงการ หมู่บ้านท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตกรรม บ้านโป่งกวาว เข้ามาดำเนินการในพื้นที่ตั้งแต่ปี ๒๕๖๑ เป็นต้นมา ซึ่งดำเนินการโดย กรมการพัฒนาชุมชน โดยมุ่งเข้ามาดูแลเรื่องการท่องเที่ยวในหมู่บ้านโป่งกวาว เป็นการเชิญชวนให้ บุคคลภายนอกเข้ามาท่องเที่ยว และสนับสนุนซื้อสินค้าผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยหมู่บ้านโป่งกวาว มีสถานที่ ท่องเที่ยวสำคัญ ประกอบด้วย น้ำพุร้อนโป่งกวาว เป็นบ่อน้ำแร่ ที่เปิดให้ประชาชนเข้าใช้บริการ อาบน้ำร้อน อาบน้ำแร่ อุโบสถวัดต้นตัน เป็นอุโบสถที่มีอายุมากกว่า ๓๐๐ ปี เป็นสถาปัตยกรรมล้านนา ก่อสร้างแบบเข้าลิ้ม

ตามรอยต่อต่างๆ เรียกว่าไม่ได้ใช้ตะปูหรือน็อตแต่อย่างใด น้ำตกนางดัง เป็นน้ำตกธรรมชาติที่สวยงาม อยู่ใกล้กับ บ่อน้ำพุร้อน และ จุดชมวิวม่อนผาจำวาง ห่างจากตัวหมู่บ้านประมาณ ๓ กิโลเมตร ช่วงฤดูหนาวจะมองเห็นทะเลหมอก ๓๖๐ องศา นอกจากนี้ ประชาชนในพื้นที่ ยังได้รับการสนับสนุนให้มีการจัดทำบ้านพักบริการนักท่องเที่ยวในรูปแบบ บ้านพักโฮมสเตย์ ซึ่งคณะผู้ศึกษา ได้สอบถามถึงผลของโครงการดังกล่าว ที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนบ้านโป่งกวาว ทราบว่า โครงการ หมู่บ้านท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี บ้านโป่งกวาวดังกล่าว ช่วยให้ ประชาชนในหมู่บ้าน มีรายได้เพิ่มมากขึ้น จากนักท่องเที่ยว ทั้ง รายได้จากการเข้ารับบริการการท่องเที่ยว รายได้จากที่พักโฮมสเตย์ และรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น แต่ก็อาจกล่าวได้ว่า โครงการดังกล่าวนี้ ยังไม่สามารถนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้ โดยเฉพาะ ในห้วงปีที่ผ่านมา เมื่อเกิดการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID 19) ส่งผลให้ไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้านโป่งกวาว ทำให้รายได้ในส่วนนี้ขาดหายไป จนกระทั่งถึงทุกวันนี้

โครงการตามนโยบายภาครัฐอื่นๆ ที่เข้ามาในพื้นที่ อาทิเช่น โครงการสนับสนุนจาก องค์การบริหารส่วนตำบลสะเมิงเหนือ อาทิเช่น การก่อสร้าง ซ่อมแซม เส้นทางคมนาคม ถนน ซอย และการสนับสนุนท่อพลาสติกประปาของหมู่บ้าน ถึงเก็บน้ำ จากโครงการยกระดับศักยภาพหมู่บ้าน ของกรมการปกครอง โครงการร้านค้าชุมชน จากกองทุนหมู่บ้านฯ เป็นต้น ซึ่งในแต่ละปี มีเข้ามาในหมู่บ้าน ปีละ ๑ ถึง ๒ โครงการ ก็ไม่ได้เป็นโครงการที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านโป่งกวาวแบบยั่งยืนแต่ประการใด

นอกจากนี้แล้ว คณะผู้ศึกษา ได้สอบถามถึง โครงการตามนโยบายภาครัฐ ในห้วงที่เกิดการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID 19) อาทิเช่น เราชนะ คนละครึ่ง เป็นต้น ประชาชนในหมู่บ้าน ตอบรับต่อนโยบายดังกล่าวหรือไม่ อย่างไร ซึ่งพบว่า ประชาชนในหมู่บ้าน แทบไม่ได้เข้าร่วมโครงการดังกล่าวเลย เนื่องจาก ไม่มีร้านค้าใด ภายในหมู่บ้านเข้าร่วมโครงการ หากจะใช้จ่ายเงินในโครงการ จะต้องเดินทางไปในตัวอำเภอสะเมิง ซึ่งห่างจากหมู่บ้านออกไปไกลถึง ๓๐ กิโลเมตร ไม่คุ้มกับการเดินทาง ประกอบกับ การใช้ชีวิตแบบวิถีเรียบง่ายของประชาชนในหมู่บ้านโป่งกวาว ซึ่งแทบจะไม่มีใครใช้ Internet จึงไม่ได้เข้าร่วมโครงการตามนโยบายภาครัฐ ในห้วงที่เกิดการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID 19) แต่อย่างใด

ส่วนที่ ๒ ประเด็นการพัฒนาของชุมชน

๑. ความเสี่ยงที่จะไม่มีชีวิตที่มั่นคงของบุคคล ครอบครัว และชุมชน

คณะผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่ศึกษาเรียนรู้ พบปะพูดคุย กับประชาชนในชุมชน ทราบถึง ปัญหาที่เป็น ความเสี่ยงที่จะไม่มีชีวิตที่มั่นคงของบุคคล ครอบครัว และชุมชน คือ ปัญหาเรื่องน้ำ ทั้งในเรื่อง การอุปโภค บริโภค และการเกษตร

จากการลงศึกษาเรียนรู้ในพื้นที่ บ้านโป่งกวาว ในเรื่องน้ำ จะพบปัญหาใน ๒ ด้านสำคัญ ดังนี้

๑.๑ ระบบประปาหมู่บ้าน หมู่บ้านโป่งกวาว มีการก่อสร้างการประปา ด้วยหมู่บ้านเอง ประชาชนใน หมู่บ้านร่วมแรงร่วมใจ สร้างระบบประปา โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลสะเมิงเหนือ ในส่วน วัสดุ อุปกรณ์ เช่น ท่อประปาพลาสติก ข้อต่อ กาวประปา เป็นต้น โดยเป็นระบบประปาภูเขา มีการสำรวจแหล่งน้ำสะอาดบนภูเขา แล้วต่อท่อลงสู่หมู่บ้าน แล้วต่อเข้าไปในแต่ละครัวเรือน การดำเนินการทุกอย่างดำเนินการโดยประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านโป่งกวาว ร่วมแรงร่วมใจกัน สร้างระบบประปาดังกล่าวขึ้นมา เพื่อใช้อุปโภค บริโภค ภายในหมู่บ้าน โดยเมื่อต่อเข้าไปยังครัวเรือน จะมีการจัดเก็บค่าใช้น้ำ เพื่อเป็น ค่าใช้จ่ายในการบำรุงซ่อมแซมระบบประปาดังกล่าว มีคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้บริหารโครงการทั้งหมด

ปัญหาที่เกิดจากการดำเนินโครงการประปาในลักษณะดังกล่าว เป็นปัญหาที่เกิดกับ สุขภาพ และ ความปลอดภัยของประชาชนในพื้นที่บ้านโป่งกวาว กล่าวคือ ระบบประปาภูเขาดังกล่าว ไม่มีระบบกรองน้ำ ทำความสะอาดน้ำ แต่อย่างใด เป็นเพียงการนำน้ำสะอาดจากบนภูเขาลงมาไว้ในครัวเรือนทันที น้ำที่นำ ลงมาในระบบประปา จึงมี สสาร สิ่งเจือปน มากับน้ำ อาทิ หินปูน ดิน แร่ ต่างๆ เป็นต้น ทำให้ประชาชน ใช้น้ำ ดังกล่าวในการอุปโภคได้เพียงอย่างเดียว ไม่สามารถนำน้ำดังกล่าวใช้ในการบริโภคได้ เพราะอาจเกิดปัญหา ต่อสุขภาพ ร่างกาย ได้ ซึ่งในปัจจุบัน การบริโภคน้ำของประชาชนในพื้นที่บ้านโป่งกวาว ต้องซื้อน้ำเพื่อการ บริโภคเท่านั้น ไม่มีแหล่งน้ำอื่นใดสามารถนำมาใช้ในการบริโภคได้

จากปัญหาดังกล่าว เมื่อคณะผู้ศึกษา ได้สอบถามความต้องการของประชาชนในหมู่บ้านโป่งกวาว ทราบว่า มีความต้องการระบบประปาที่มีมาตรฐาน หรือระบบกรองน้ำที่ได้มาตรฐาน หรือเครื่องกรองน้ำ ครัวเรือน เพื่อสามารถสนับสนุนน้ำสะอาดสำหรับการอุปโภค และบริโภค ให้แก่ประชาชนในพื้นที่บ้านโป่ง กวาวได้

คณะผู้ศึกษา ได้เสนอประเด็นการพัฒนาที่เสนอแนะให้แก่ชุมชน บ้านโป่งกวาว คือ การจัดให้มีน้ำ สะอาดสำหรับดื่มและใช้ในครัวเรือนทุกครัวเรือน โดยให้ชุมชนบ้านโป่งกวาว ประสานกรมทรัพยากร น้ำบาดาล เข้าสำรวจและดำเนินโครงการเจาะบ่อน้ำบาดาลมาใช้เป็นระบบประปาน้ำบาดาลสำหรับหมู่บ้าน

โป่งกวาว ซึ่งน้ำบาดาล มีความสะอาดพอที่จะนำไปบริโภคได้ ซึ่งโครงการดังกล่าว น่าจะมีค่าใช้จ่ายที่น้อยกว่า ระบบประปาภูเขา ที่มีค่าใช้จ่ายสูงจากการเดินท่อประปาระยะทางไกล (บ้านโป่งกวาวเดินท่อประมาณ ๑๐ กิโลเมตร) เพราะสามารถดำเนินโครงการได้ในพื้นที่หมู่บ้าน ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในอุปกรณ์ ท่อประปา ซึ่งจะส่งผลให้ ค่าใช้จ่ายของประชาชนในการใช้น้ำประปาถูกลงด้วยเช่นกัน

๑.๒ น้ำเพื่อการเกษตร หมู่บ้านโป่งกวาว มีการใช้น้ำเพื่อการเกษตร จากแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ ลำน้ำแม่สะเมิง ลำน้ำแม่ปาน ห้วยไคร้ ห้วยโป่งน้อย อ่างเก็บน้ำแม่ปาน และ ระบบเหมือง ฝาย แต่ยังไม่มีระบบชลประทาน คลองชลประทานในพื้นที่แต่อย่างใด ทำให้ ในฤดูแล้ง ประชาชนในพื้นที่ ที่มีอาชีพหลักคือการทำเกษตร ทำนา ทำสวน ทำไร่ ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรอย่างมาก อ่างเก็บน้ำแม่ปาน ถูกสร้างขึ้นเพื่อสนับสนุนการเกษตรให้แก่ประชาชนใน บ้านป่าลาน หมู่ที่ ๔ ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหลัก บ้านโป่งกวาว สามารถนำน้ำจากอ่างเก็บน้ำแม่ปานมาใช้ได้เพียง ร้อยละ ๓๐ ของความจุอ่างเก็บน้ำ ดังนั้น ประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านโป่งกวาว จึงขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร ในฤดูแล้งเป็นอย่างมาก

จากปัญหาดังกล่าว เมื่อคณะผู้ศึกษา ได้สอบถามความต้องการของประชาชนในหมู่บ้านโป่งกวาว ทราบว่า มีความต้องการให้ทางราชการดำเนินโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ ลำน้ำสะเมิง ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนในพื้นที่บ้านโป่งกวาว มีน้ำเพื่อการเกษตรใช้ได้ตลอดทั้งปี ซึ่งเป็นโครงการที่จะต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ประเมินการว่าต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการกว่า ๕๐ ล้านบาท

คณะผู้ศึกษา ได้เสนอประเด็นการพัฒนาที่เสนอแนะให้แก่ชุมชน บ้านโป่งกวาว คือ การจัดหาแหล่งน้ำให้เพียงพอทั้งปีต่อการทำการเกษตรของทุกครัวเรือนที่ทำเกษตรในชุมชน ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า บ้านโป่งกวาว มีแหล่งน้ำทางธรรมชาติหลากหลายเส้นทาง สามารถพัฒนาแหล่งน้ำดังกล่าว ให้สามารถกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการเกษตรได้มากขึ้น โดยการสร้างฝายเก็บน้ำเพิ่มมากขึ้นตามลำน้ำต่างๆ สร้างแก้มลิงสำหรับกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการเกษตร หรือการขุดเจาะบ่อน้ำบาดาล สำหรับการเกษตร ซึ่งเป็นกิจกรรมโครงการ ที่ดำเนินการได้ง่ายกว่าการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ และสามารถดำเนินการได้ทันที ไม่ต้องรอ งบประมาณ หรือการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐแต่อย่างใด

จะเห็นได้ว่า ปัญหาเรื่อง น้ำ เป็นความเสี่ยงที่จะไม่มีชีวิตที่มั่นคงของบุคคล ครอบครัว และชุมชนของบ้านโป่งกวาว ทั้งในเรื่อง การประปาสำหรับการอุปโภค และบริโภค และระบบน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งคณะผู้ศึกษาได้เสนอประเด็นการพัฒนาที่เสนอแนะให้แก่ชุมชน บ้านโป่งกวาว ทั้ง ๒ ประเด็นดังกล่าวแล้ว คณะผู้ศึกษาขอเสนอประเด็นการพัฒนาที่เสนอแนะให้แก่ชุมชน บ้านโป่งกวาว อีก ๑ ประเด็น คือ การนำเทคโนโลยี

สมัยใหม่มาใช้ในการจัดการแบ่งปันและการใช้น้ำอย่างคุ้มค่าและคุ้มค่าในพื้นที่ กล่าวคือ หากหมู่บ้านโป่งกวาว ศึกษา และนำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (geographic information system) หรือ GIS มาใช้ในการตรวจสอบผู้ใช้น้ำในพื้นที่หมู่บ้านโป่งกวาว ซึ่งจะช่วยให้สามารถพิจารณาจัดสรรน้ำให้กับทุกครัวเรือนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถขอรับการสนับสนุนจากสำนักงานสถิติจังหวัด นอกจากนี้ ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ จะช่วยในเรื่องของการบริหารจัดการระบบประปา ลดค่าใช้จ่ายในกระบวนการจัดการระบบประปา ซึ่งจะทำให้ชุมชนหมู่บ้านโป่งกวาว มีการพัฒนามากขึ้น และมีศักยภาพในการพัฒนาที่เพิ่มขึ้นด้วย เทคโนโลยีอีกสมัยใหม่อีกหนึ่งตัวที่น่าสนใจและสามารถนำมาใช้ในการดำเนินการจัดหาแหล่งน้ำเพิ่มเติม ทั้งนี้สำหรับการอุปโภค บริโภค และน้ำเพื่อการเกษตร คือ การสูบน้ำบาดาลด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ โดยมีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนคือ กรมทรัพยากรน้ำบาดาล ผ่านสำนักงานทรัพยากรน้ำบาดาลจังหวัด ซึ่งจะเป็นการลดต้นทุนในการจัดหาน้ำ โดยใช้พลังงานแสงอาทิตย์แทนการใช้พลังงานจากเชื้อเพลิงต่างๆ ในการสูบน้ำบาดาลขึ้นมาใช้

๒. ระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน

คณะผู้ศึกษา ได้ลงพื้นที่ศึกษาเรียนรู้ชุมชน บ้านโป่งกวาว พบว่า บ้านโป่งกวาว มีระดับการพัฒนาอยู่ในระดับ “พออยู่พอกิน” (Sufficiency) โดยพิจารณาจาก ๕ มิติการพัฒนา (UN's SDGs) มาประเมิน ดังนี้

๒.๑ no poverty ขจัดความยากจน กล่าวคือ ชุมชนหมู่บ้านโป่งกวาว มีวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทุกครัวเรือนประกอบอาชีพที่ดี สามารถเลี้ยงดูคนในครอบครัวตัวเองได้ดี พร้อมทั้งจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงอาจกล่าวได้ว่า เป็นชุมชนที่ปราศจากความยากจนในพื้นที่

๒.๒ zero hunger ยุติความหิวโหย กล่าวคือ ชุมชนหมู่บ้านโป่งกวาว มีความมั่นคงด้านอาหาร ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ทุกครัวเรือนเกษตรกรรมจะมีการปลูกข้าว ปลูกผักสวนครัว ไร่กินเอง นอกเวลาปลูกข้าว จะปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นๆ เพื่อหารายได้ จึงอาจกล่าวได้ว่า ชุมชนบ้านโป่งกวาวปราศจากความหิวโหย

๒.๓ decent work and economic growth การจ้างงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ ชุมชนหมู่บ้านโป่งกวาว ประชาชนมีงานที่เหมาะสมกับพื้นที่ และตัวบุคคลในชุมชนเอง กล่าวคือ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีความเหมาะสมอย่างยิ่งกับพื้นที่ชุมชนบ้านโป่งกวาว แต่ในส่วนของการเติบโตทางเศรษฐกิจ อาจกล่าวได้ว่า ชุมชนบ้านโป่งกวาว มีวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ต้องการผลจากการเติบโตทางเศรษฐกิจแต่อย่างใด

๒.๔ good health well-being มีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี กล่าวคือ ชุมชนหมู่บ้านโป่งกวาว ประชาชนส่วนใหญ่มีสุขภาพที่ดี จากการสอบถาม ในพื้นที่ไม่ปรากฏโรคระบาดรุนแรงแต่อย่างใด ปัญหา ด้านสุขภาพที่พบมีเพียงอย่างเดียว คือฝุ่นควันจากไฟฟ้า ซึ่งเกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี

๒.๕ clean water and sanitation น้ำสะอาดและระบบประปาที่ดี กล่าวคือ ชุมชนหมู่บ้านโป่งกวาว น้ำสะอาดและระบบประปา ยังคงเป็นปัญหาสำคัญของชุมชน ปัจจุบันใช้ระบบประปาภูเขา น้ำที่ได้ ใช้ได้เพียงการอุปโภค ไม่เหมาะแก่การบริโภคแต่อย่างใด ระบบประปาภูเขาดังกล่าว ก็มีได้เป็นระบบประปาที่ได้มาตรฐานแต่อย่างใด

เมื่อพิจารณาจาก ๕ มิติการพัฒนา (UN's SDGs) ดังกล่าว แล้ว จะพบว่า ชุมชนบ้านโป่งกวาว มี no poverty, zero hunger แต่ยังประสบปัญหาในบางส่วนใน decent work and economic growth, good health well-being และประสบปัญหาอย่างมากใน clean water and sanitation จึงกล่าวได้ว่า ชุมชนบ้านโป่งกวาว มีศักยภาพการพัฒนาอยู่ในระดับ “พออยู่พอกิน” (Sufficiency)

๓. สัดส่วนจำนวนครัวเรือนที่ไม่พออยู่พอกิน

คณะผู้ศึกษา ได้ลงพื้นที่ศึกษาเรียนรู้ชุมชน บ้านโป่งกวาว ไม่พบว่า มีครัวเรือนที่ไม่พออยู่พอกิน ในพื้นที่ บ้านโป่งกวาว แต่อย่างใด

๔. กิจกรรมพัฒนาที่ชุมชนจะทำเองเพื่อให้ทุกชีวิตอยู่ดีมีสุขในปี

คณะผู้ศึกษา ได้ลงพื้นที่ศึกษาเรียนรู้ชุมชน บ้านโป่งกวาว พบว่า ชุมชนมองเห็นปัญหาสำคัญของ หมู่บ้าน คือ ปัญหาเรื่องน้ำ ทั้งในเรื่องความสะอาด และน้ำเพื่อการเกษตร สิ่งที่ชุมชนมีความต้องการในการ แก้ไขปัญหาเรื่องน้ำ เป็นเรื่องใหญ่ที่เกินกำลังความสามารถของชุมชนเองในการดำเนินการ ได้แก่ ความ ต้องการในระบบประปาสะอาด ระบบกรองน้ำ หรือการสนับสนุนเครื่องกรองน้ำ สำหรับการอุปโภคและ บริโภค และอ่างเก็บน้ำแม่สะเมิง เพื่อการเกษตร ดังนั้น กิจกรรมที่ชุมชนจะดำเนินการเองโดยประชาชนใน ชุมชน เกี่ยวกับการจัดการปัญหาเรื่องน้ำ มีดังนี้

๔.๑ การร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ของประชาชนในชุมชนบ้านโป่งกวาว ทำความสะอาดระบบประปา ภูเขา ซึ่งได้ดำเนินการครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๔ และมีแผนจะดำเนินการในเดือนกันยายน และ ธันวาคม ในปี ๒๕๖๔ โดยมีกิจกรรม การ ล้าง ทำความสะอาดบ่อเก็บน้ำ การซ่อมแซม การผูกพันและรั้วของท่อ ประปา และทำความสะอาดระบบท่อประปา ที่อุดตันจากหินปูน และสสาร แร่ธาตุ ต่างๆ เป็นต้น

๔.๒ การร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ทำฝายขนาดเล็กเพิ่มเติม เพื่อกักเก็บน้ำเพื่อการเกษตร สำหรับรองรับช่วงแล้งในปี ๒๕๖๕ โดยเริ่มสำรวจภายในเดือน มิถุนายน ๒๕๖๔ และลงมือก่อสร้างฝายที่ทำจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ ไม้เนื้อแข็งในพื้นที่ เป็นต้น ในช่วงเดือนกรกฎาคม ๒๕๖๔ เป็นต้นไป

ทั้งนี้ ชุมชนจะมีการประสานสำนักงานทรัพยากรน้ำบาดาล เพื่อดำเนินการสำรวจเพื่อขุดเจาะน้ำบาดาล ภายในเดือนตุลาคม ๒๕๖๔ เพื่อเพิ่มช่องทาง แหล่งน้ำสะอาด ให้กับครัวเรือนในชุมชนบ้านโป่งกวาว และแหล่งน้ำสำหรับการเกษตรเพิ่มเติม

๕. บทเรียนที่ได้รับในด้าน

๕.๑ การบริหารการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

คณะผู้ศึกษา ได้ลงพื้นที่ศึกษาเรียนรู้ชุมชน บ้านโป่งกวาว พบว่า บทเรียนสำคัญจากการพัฒนาชุมชนที่พบเห็นได้จากชุมชนบ้านโป่งกวาว คือ ความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจของประชาชนในพื้นที่ นำไปสู่การพัฒนาต่างๆ ของชุมชน ดังที่คณะผู้ศึกษาได้พบเห็นจาก การร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ ของประชาชนในชุมชนบ้านโป่งกวาว ทำความสะอาดระบบประปาภูเขา ซึ่งได้ดำเนินการครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๔ โดยมีกิจกรรม การ ล้าง ทำความสะอาดบ่อเก็บน้ำ การซ่อมแซม การผูกพันและรั้วของท่อประปา และทำความสะอาดระบบท่อประปา ที่อุดตันจากหินปูน และสสาร แร่ธาตุ ต่างๆ เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่พัฒนาชุมชนบ้านโป่งกวาว ให้มีระบบน้ำประปาที่มีความสะอาดมากขึ้น ซึ่งลักษณะการพัฒนาชุมชนแบบนี้ สามารถนำไปเป็นต้นแบบให้กับชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศ ในการสร้างความร่วมมือภายในชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งๆ ขึ้น

๕.๒ การบริหารพัฒนาระดับตำบล อำเภอ

คณะผู้ศึกษา ได้ลงพื้นที่ศึกษาเรียนรู้ชุมชน บ้านโป่งกวาว พบว่า บทเรียนสำคัญจากการบริหารพัฒนาระดับตำบล อำเภอ ที่เกิดจาก ชุมชนบ้านโป่งกวาว คือ การเป็นหมู่บ้านท่าไกล ขาดการสนับสนุนการพัฒนาจากระดับ ตำบล อำเภอ การพัฒนาชุมชนบ้านโป่งกวาว จะเกิดขึ้นได้จากการดำเนินการของชุมชนเอง ดังจะเห็นได้ว่ากิจกรรมหลายๆ อย่างที่เกิดขึ้นภายในชุมชนหมู่บ้านโป่งกวาวเอง ดังนั้น ภาพการพัฒนาในระดับตำบล อำเภอ จึงอาจจะเกิดภาพการพัฒนาแบบเอกเทศ แต่ละหมู่บ้านต่างพัฒนาตนเอง แบบไม่มีแบบแผน ไม่เป็นไปในลักษณะภาพรวมตำบล หรืออำเภอ ดังนั้น คณะผู้ศึกษาจึงเห็นว่า การบริหารระดับตำบล อำเภอ ควรให้ความสำคัญกับชุมชนหมู่บ้าน ในทุกระดับอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งจะทำให้ การพัฒนาระดับตำบล อำเภอ เกิดเอกภาพ และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๕.๓ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล

คณะผู้ศึกษา ได้ลงพื้นที่ศึกษาเรียนรู้ชุมชน บ้านโป่งกวาว พบว่า ระบบบริหารจัดการชุมชน หมู่บ้านโป่งกวาว มีผู้นำชุมชนที่มีความสำคัญ มีความสามารถ เป็นที่ยอมรับจากประชาชนในพื้นที่ คือ ผู้ใหญ่บ้าน นายสง่า กะจิโต และมีการบริหารจัดการหมู่บ้านภายใต้ คณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งมีตัวแทนจากหลายๆ ภาคส่วน โดยการทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน มีผลงานเชิงประจักษ์ในหลายๆ ด้าน เช่น การพัฒนาระบบประปาหมู่บ้านจากภูเขา เป็นต้น ซึ่งจากการลงพื้นที่ศึกษาในชุมชนบ้านโป่งกวาว พบว่า โครงการตามนโยบายของรัฐบาล ลงสู่พื้นที่ชุมชนบ้านโป่งกวาว ไม่มากนัก แต่เมื่อลงไป ก็มีการตอบรับที่ดี อาทิเช่น โครงการส่งเสริมอาชีพ พัฒนาผลิตภัณฑ์ตำบล โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี เป็นต้น มีการดำเนินการได้อย่างดี มีประสิทธิภาพ เกิดการพัฒนาในระดับชุมชนตามนโยบายของรัฐบาล อาทิเช่น เกิดกลุ่มอาชีพต่างๆ เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ เป็นต้น ดังนั้น คณะผู้ศึกษา จึงเห็นว่า ชุมชนบ้านโป่งกวาว มีศักยภาพเพียงพอ ที่จะดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล ภายใต้ระบบบริหารจัดการชุมชน โดยผู้ใหญ่บ้าน และ คณะกรรมการหมู่บ้าน ชุมชนหมู่บ้านโป่งกวาว

รางวัลคณะกรรมการหมู่บ้านดีเด่น ความร่วมมือ ร่วมแรง ประชาชน

ระบบท่อประปาบ้านโป่งกวาว

สภาพทั่วไป บ้านโป่งกวาว

การลงพื้นที่บ้านโป่งกวาว กป.๗

อำเภอแม่แตง

รายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning)
หมู่บ้านเมืองก๊ิด หมู่ที่ ๑ ตำบลก๊ิดช้าง อำเภอแม่แตง
จังหวัดเชียงใหม่

จัดทำโดย
กลุ่มปฏิบัติการที่ ๑๐ (กป.๑๐)

นางสาวปรารณา	มงคลวัช	วัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรี
นางสงวน	มะเสนา	พัฒนาการจังหวัดมหาสารคาม
นายดำรง	มโนรถ	หัวหน้าสำนักงานจังหวัดสุโขทัย
นายธบดินทร์	เศรษฐสุวรรณ	นายอำเภอหนองขาหย่าง จังหวัดอุทัยธานี
นายคารม	คำพิฑูรย์	นายอำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น
นายคมป์	สังข์วงษ์	นายอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ
นายนิพนธ์	วรกรรม	เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดจันทบุรี
นายนิรุทธิ์	สาธวงษ์	ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการสาธารณสุข
นายวิทยา	แก้วมี	ผู้อำนวยการกองแผนงาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
นายชาญชัย	ลิขิตคันทะสร	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านคดีพิเศษ กรมสอบสวนคดีพิเศษ

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖
สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๔

คำนำ

รายงานฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ ๗๖ (นปส.) รุ่นที่ ๗๖ สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย พุทธศักราช ๒๕๖๔ ซึ่งได้จากการลงมือปฏิบัติเรียนรู้เชิงปฏิบัติการในพื้นที่จริง (Action Learning) เพื่อเข้าใจ เข้าถึง วิถีชีวิตชุมชน ในพื้นที่หมู่บ้านเมืองกุด หมูที่ ๑ ตำบลกุดช้าง อำเภอมะแม่ง จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างวันที่ ๕-๙ เมษายน ๒๕๖๔ โดยการเรียนรู้และทำความเข้าใจกับชุมชนท้องถิ่น เพื่อรับทราบถึงสถานการณ์ ณ ปัจจุบัน และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอีกหลายปีข้างหน้าของชุมชนท้องถิ่น รวมถึงโอกาสและความสามารถในการปรับตัวของชุมชนท้องถิ่นในสถานการณ์ที่โครงสร้างทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป เพราะเทคโนโลยีที่พลิกผัน ภาวะโลกร้อน และการระบาดของไวรัสโควิด ๑๙ โดยนำหลักการทรงงานในการพัฒนา “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ที่ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ทรงพระราชทานให้ยึดถือปฏิบัติมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ดังกล่าว

คณะผู้จัดทำ หวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานฉบับนี้จะสามารถที่จะนำไปปรับไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น และนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป

คณะผู้จัดทำ

นักศึกษาหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ ๗๖

กลุ่มปฏิบัติการที่ ๑๐ (กป. ๑๐)

ส่วนที่ ๑

กรอบการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ เพื่อเข้าใจ เข้าถึง วิถีชีวิตชุมชน

๑.๑ การศึกษาเรียนรู้ภูมิสังคมและวิถีชีวิตของชุมชน

ประวัติและความเป็นมาของหมู่บ้าน

บ้านเมืองก๊ิด เป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลก๊ิดช้าง เดิมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๘ ตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงรับสั่งให้พระเจ้าอินทวิชยานนท์ (เจ้าหลวง) เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ ๗ จัดตั้งแขวงเมืองแกนขึ้นที่บ้านเป่า เรียกว่า แขวงบ้านเป่าเมืองแกน และแต่งตั้งท้าวแสนไชยขึ้นเป็นผู้ปกครองแขวงเป็นคนแรก ต่อมา “ พ.ศ. ๒๔๓๕ ได้ย้ายไปตั้งอยู่บ้านเมืองก๊ิด หมู่ที่ ๑ ตำบล ก๊ิดช้าง เรียกว่า แขวงเมืองก๊ิด โดยมีขุนก๊ิด หรือ “ขุนก๊ิดศรีวงศ์” เป็นผู้ปกครองแขวงในสมัยนั้น ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นตำบลก๊ิดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ จนถึงปัจจุบัน

บ้านเมืองก๊ิดเดิมมีชื่อว่า “เมืองงัด” ตามตำนานเล่าว่า มีช้างป่าโขลงหนึ่งมาหากินที่ลำน้ำแม่แตงบริเวณเมืองก๊ิดในปัจจุบัน ช้างป่าโขลงนี้ไปหากินที่ตามบริเวณโคดหินและมีช้างจำนวนหนึ่งเหยียบโคดหินที่มีความลื่นทำให้ช้างเหล่านั้นพลัดตกลงไปในลำน้ำแม่แตงช้างเหล่านั้นได้ หายไปกับสายน้ำโดยไม่พบร่องรอยของช้างเหล่านั้น สถานที่แห่งนี้จึงได้ชื่อว่า “งัด” และหมู่บ้านที่อยู่บริเวณนั้นจึงได้ชื่อว่าเมืองงัด ปัจจุบันได้กลายมาเป็นเมืองก๊ิด ตามประวัติศาสตร์บ้านเมืองก๊ิดเป็นเมืองโบราณ สร้างหมู่บ้านขึ้นในสมัยเดียวกับเมืองเชียงใหม่ เมืองพร้าว เมืองแหง หรือประมาณ ๖๐๐ - ๗๐๐ ปีล่วงเลยมาแล้ว คนเฒ่าคนแก่เล่าให้ฟังว่าบ้านเมืองก๊ิด สร้างโดยเจ้าเมือง ๓ เมือง (ไม่ทราบชื่อ) ได้ไปเที่ยวป่าบังเอิญมาเจอกันจึงได้ชวนกันสร้างหมู่บ้านให้ชื่อว่า “เมืองงัด” เป็นหมู่บ้านชาวลัวะหรือลวะ ได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นการดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา แต่จะสร้างปีไหนอันนี้ไม่มีหลักฐานแน่ชัดมีในประวัติศาสตร์ปรากฏอยู่ในบันทึกในยุคนสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ยกทัพมาเชียงใหม่ จะไปตีเมืองอังวะ ในปลายปี พ.ศ. ๒๑๔๗ ทรงกรีธาทัพ ๑๐๐,๐๐๐ คน จากกรุงศรีอยุธยา มายังเมืองเชียงใหม่ และแรมทัพอยู่ ณ เมืองเชียงใหม่นั้น เป็นเวลา ๑ เดือน จึงยกทัพไปทาง “เมืองแหง” แขวงเมืองเชียงใหม่เพื่อมุ่งหน้าไปยัง “เมืองนาย” อันเป็นเมืองในขอบเขตพหิมของเมืองเชียงใหม่ แต่มาบัดนี้ถูกกองทัพพระเจ้ากรุงอังวะรุกรานเข้ายึดครอง และเป้าหมายสุดท้ายเพื่อโจมตีทำลาย “กรุงอังวะ” ซึ่งเป็นศูนย์กลางอำนาจของพม่าในขณะนั้น ครั้นนั้นพระองค์ ยกกองทัพออกจากเมืองเชียงใหม่ไปทางทิศเหนือเมื่อถึงพระธาตุดอยจอมแจ้ง จึงไปตามเส้นทางลำห้วยแม่ชะจาน จนกระทั่งถึง “เมืองก๊ิด” จึงได้พักทัพ และแรมทัพ ณ ตำบลนั้น ต่อมาจึงเดินทัพทวนสายน้ำแม่แตง เพื่อไปยังเมืองคอง เมืองแหง ข้ามแม่น้ำสาละวินที่ “ท่าผาแดง” มุ่งตรงไปยัง เมืองปิ่น เมืองนาย และกรุงอังวะ ต่อไป ในขณะที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช แรมทัพ ณ “เมืองก๊ิด” อยู่ ณ ที่นั้น ทรงเลื่อมใสศรัทธาในความเป็นอริยสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของสมภารวัดเมืองก๊ิด พระองค์ทรงสร้างเสนาสนะถวายไว้ในพระบวรพุทธศาสนาและทรงปลูกต้นโพธิ์ไว้ ๑ ต้น ส่วนสมภารวัดเมืองก๊ิด ก็ปลูกต้นโพธิ์อีก ๑ ต้น ปัจจุบัน ต้นโพธิ์ทั้งสองยังคงปรากฏอยู่ คือบริเวณหน้าวัด และบริเวณหลังพระอุโบสถ หลังจากนั้นพระองค์ทรงเคลื่อนทัพต่อไปอีกไม่ กี่ราตรี ก็ทรงประชวรและเสด็จสวรรคตโดยเร็วพลัน ณ เมืองแหง แขวงเมืองเชียงใหม่ ในวันจันทร์ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๖ ปีมะเส็ง ซึ่งตรงกับวันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๑๔๘ ขณะพระชนมายุได้ ๕๐ พรรษา ในวัดเมืองก๊ิดยังปรากฏศาลศักดิ์สิทธิ์ประจำวัด ที่สืบทอดต่อกันมาแต่โบราณกาลเรียกเป็นภาษาท้องถิ่นว่า “ศาลปู่ดำ” ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็น “ศาลองค์ดำ” อันหมายถึง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช “ศาลปู่ดำ” แห่งนี้กล่าวกันว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ ยิ่งนักจนเป็นที่เคารพยำเกรงแก่ชาวเมืองก๊ิด มาหลายชั่วอายุคน ซึ่งสอดคล้องกับเอกสารจากการศึกษาค้นคว้าของ นายชัยยง

ไชยศรี ว่า กองทัพพระนเรศวรมหาราชได้มาพักทัพคืนที่ ๓ ณ เมืองก๊ต แม่น้ำแม่แตง (น้ำล้นก๊ต) วันพฤหัสบดีที่ ๑๔ แรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๕

“แขวงเมืองก๊ต” ความเป็นมาของ “เมืองก๊ต” เล่ากันว่า เดิมมีชื่อว่า “เมืองงัด” ส่วนคำว่า งัด หรือ ก๊ต มาจากภาษาไทยพื้นบ้าน หมายถึง แผลกประหลาด งง สงสัย ด้วยลำน้ำแม่แตงที่ไหลผ่านมาถึงบริเวณเมืองก๊ตแม่น้ำทั้งสายไหลผ่านลวดก่อนหินขนาดใหญ่หายไปแล้วทะลุอีกด้านหนึ่งหายออกไปประมาณ ๕๐ เมตร สถานที่แห่งนี้ จึงได้ชื่อว่า “งัด” และหมู่บ้านที่อยู่บริเวณนั้นจึงได้ชื่อว่า “เมืองงัด” ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาเป็น “เมืองก๊ต” จากการสอบถาม “อ้ายเปา บุริกา” อายุ ๘๑ ปี (พ.ศ.๒๕๔๙) ให้สัมภาษณ์ว่าเริ่มแรกมีผู้อาศัยอยู่ในเมืองก๊ต ประมาณ ๖ หลังคาเรือน อันได้ แก่อัยอิน อัยหนานปัญญา พ่อหน้อยใจ ปูหนานมูล ปูอึ้ง และอัยหนานใจคำ ซึ่งได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ราบลุ่มใกล้ลำน้ำแม่แตง ในแต่ละปีจะย้ายบ้านสูงขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากในฤดูน้ำหลากน้ำท่วมบ้านเรือน จึงทำให้บริเวณของหมู่บ้านมีขนาดขยายใหญ่ขึ้นและมีผู้คนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ส่วนใหญ่อพยพมาจากถิ่นอื่น และยังเล่าต่อไปอีกว่าการเดินทางต้องใช้วิธีการเดินทางด้วยเท้าเปล่าซึ่งต้องใช้เวลาดำเนินทางหลายวันถนนหนทางก็แสนจะลำบากเนื่องจากบริเวณโดยรอบเป็นภูเขาและป่าไม้ พ.ศ.๒๔๑๗ พระเจ้าอินทรวชิยานนท์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ ๗ ได้มีคำสั่งให้คนเมืองก๊ต จำนวน ๕๐ คนไปดูแลรักษาด่านเมืองแหง (ขณะนั้นเมืองแหงเป็นเมืองร้างและเป็นช่องทางค้าขายกับพม่าคือช่องทางหลักแต่) เพื่อคุ้มครองผู้เดินทางค้าขาย และปราบปรามโจรผู้ร้าย บ้านเมืองก๊ตเท่าที่ทราบ มีผู้ปกครอง ได้แก่

๑. เจ้าพ่อขุนธนูทอง เป็นผู้ปกครองดูแลเมืองก๊ตสมัยขึ้นกับเมืองเชียงใหม่
๒. เจ้าขุนกัฏฐีวงศ์ เป็นผู้ปกครองแขวงเมืองก๊ต พ.ศ. ๒๔๓๕ (แขวงตั้งอยู่บริเวณโรงเรียนบ้านเมืองก๊ต เป็นแขวงได้ ๒ ปี จากนั้นย้ายไปบ้านวังแดง พ.ศ. ๒๔๓๗)
๓. แสนคำเชื่อนขัน จอมศรีเมฆ (แสนไชย) เป็นผู้ปกครองเมืองก๊ต (ปกครองทั้งเมืองก๊ต บ้านช้าง ดังปรากฏในคำว่า “เมืองก๊ตบ้านช้าง กินน้ำบ่อไหล ลูกน้องแสนไชย คอปอดกปล้อง” หมายความว่าเมืองก๊ต และบ้านช้างดื่มน้ำแม่แตงจนคอปอก เพราะสมัยก่อนไม่มีเกลือไอโอดีน)
๔. พ่อใหม่ อินศิริ เป็นกำนันตำบลเมืองก๊ต
๕. พ่อเมา อาจหาญ เป็นกำนันตำบลเมืองก๊ต
๖. พ่อเหมย กาวิชัย เป็นกำนันตำบลก๊ตช้าง พ.ศ. ๒๔๖๐ – ๒๕๑๔ (เปลี่ยนจากตำบลเมืองก๊ต มาเป็นตำบลก๊ตช้าง ประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๐ อัยดวงเนตร ทองทัน พ่อหลวงเก่าบ้านต้นขาม ซึ่งเกิดและเติบโตที่บ้านเมืองก๊ต เล่าว่า ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าสืบต่อกันว่า “ที่เรียกว่าตำบลก๊ตช้าง สืบเนื่องมาจากสมัยก่อน “บ้านเมืองก๊ต” มีกำนันเมืองก๊ตปกครอง ต่อมาผู้ใหญ่บ้าน บ้านช้าง ชื่อพ่อหลวงหมา ขอมาร่วมเข้าอยู่ด้วยกับบ้านเมืองก๊ต จึงเรียกรวมกันว่า เมืองก๊ตช้าง ต่อมาจึงเรียกว่า ก๊ตช้าง ปกครองโดยผู้ปกครอง (กำนัน)”
๗. พ่ออ้าย อินตะ เป็นกำนันตำบลก๊ตช้าง พ.ศ. ๒๕๑๖ – ๒๕๓๒
๘. นายอนุพงษ์ อินตะ เป็นกำนันตำบลก๊ตช้าง พ.ศ. ๒๕๓๒ – ๒๕๓๙
๙. นายประสิทธิ์ อินตะ เป็นกำนันตำบลก๊ตช้าง พ.ศ. ๒๕๔๐ – ปัจจุบัน

พระราชประวัติ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ในความสัมพันธ์กับวัดเมืองก๊ต สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เป็นพระมหากษัตริย์นักรบที่ยิ่งใหญ่ ทรงกอบกู้เอกราชให้ ชาติไทยตลอด ๕๐ พรรษาของพระองค์ ทรงกรีธา เข้าประจัญบานในการรบ จนเป็นที่ครั่นคร้ามของอริราชศัตรู พระบรมเดชานุภาพแผ่ไพศาลไปทั่ว ทุกทิศานุทิศ ครั้นในปลายปี พ.ศ. ๒๑๔๗ ทรงกรีธาทัพ ๑๐๐,๐๐๐ คนจากกรุงศรีอยุธยา มายังเมืองเชียงใหม่ และแรมทัพอยู่ ณ เมืองเชียงใหม่ นั้น เป็นเวลา ๑ เดือน จึงยกทัพไปทาง “เมืองแหง” แขวงเมืองเชียงใหม่

เพื่อมุ่งหน้าไปยัง “เมืองนาย” อันเป็นเมืองในขอบชั้นทสีมาของเมืองเชียงใหม่ แต่มาบัดนี้ถูกกองทัพพระเจ้ากรุงอังวะรุกรานเข้ายึดครอง และเป้าหมายสุดท้ายเพื่อโจมตีทำลาย “กรุงอังวะ” ซึ่งเป็นศูนย์กลางอำนาจของพม่า ในขณะนั้น ครั้นนั้นพระองค์ยกกองทัพออกจากเมืองเชียงใหม่ ไปทางทิศเหนือ เมื่อถึงพระธาตุดอยจอมแจ้ง จึงไปตามเส้นทางลำห้วยแม่ชะจาน จนกระทั่งถึง “เมืองก๊ิด” จึงได้พักทัพ และแรมทัพ ณ ตำบลนั้น ต่อมาจึงเดินทัพทวนสายน้ำแม่แตง เพื่อไปยังเมืองคอง เมืองแหง ข้ามแม่น้ำสาละวินที่ “ท่าผาแดง” มุ่งตรงไปยัง เมืองป๋น เมืองนาย และกรุงอังวะ ต่อไป

ในขณะที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชแรมทัพ ณ “เมืองก๊ิด” อยู่ ณ ที่นั้น ทรงเลื่อมใสศรัทธาในความเป็นอริยสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของสมภารวัดเมืองก๊ิด พระองค์ทรงสร้างเสนาสนะถวายไว้ในพระบรมพุทธานุภาพและทรงปลูกต้นไม้โพธิ์ไว้ ๑ ต้น ส่วนสมภารวัดเมืองก๊ิดก็ปลูกต้นไม้โพธิ์อีก ๑ ต้น ปัจจุบันต้นไม้ทั้งสองยังคงปรากฏอยู่ คือบริเวณหน้าวัด และบริเวณหลังพระอุโบสถ หลังจากนั้นพระองค์ทรงเคลื่อนทัพต่อไปอีก ไม่กี่ราตรี ก็ทรงประจวบและเสด็จสวรรคตโดยเร็วพลัน ณ เมืองแหง แขวงเมืองเชียงใหม่ ในวันจันทร์ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๖ ปีมะเส็ง ซึ่งตรงกับวันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๑๔๘ ขณะพระชนมายุได้ ๕๐ พรรษา ในวัดเมืองก๊ิด ยังปรากฏศาลศักดิ์สิทธิ์ประจำวัดที่สืบทอดต่อกันมาแต่โบราณเรียกเป็นภาษาท้องถิ่นว่า “ศาลปู่ดำ” ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็น “ศาลองค์ดำ” อันหมายถึง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช “ศาลปู่ดำ” แห่งนี้ กล่าวกันว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ ยิ่งนักจนเป็นที่เคารพยำเกรงแก่ชาวเมืองก๊ิดมาหลายชั่วอายุคน และในพ.ศ. ๒๕๕๑ คณะศรัทธาสาธุชน ผู้จงรักภักดีในองค์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ได้พร้อมใจกันสร้างพระราชนุสาวรีย์ของพระองค์ ประดิษฐาน ณ วัดเมืองก๊ิด เพื่อเป็นการระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อปวงชนชาวไทยตลอดจนเป็นที่รำลึกพระองค์ทรงเสด็จมาแรมทัพ ณ เมืองก๊ิด เมื่อ ๔๐๐ ปีที่ผ่านมา

ตำบลก๊ิดช้าง อยู่ในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ

อาณาเขตแผนที่หมู่บ้าน

๑. อาณาเขตติดต่อ (ทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ บ้านต้นขาม หมู่ ๔ ต.ก๊ิดช้าง, อำเภอเชียงดาว
ทิศใต้	ติดต่อกับ บ้านช้าง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ สบถาย, ตำบลเมืองเก่า
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ แม่ตะมาน

๒. ถนนในหมู่บ้านทุกสาย (ลาดยาง คอนกรีต ลูกกรัง ดิน)

ถนนติดต่อระหว่างหมู่บ้าน ระหว่างตำบล เข้าสู่อำเภอ มีการคมนาคมทางบกโดยทางรถยนต์ มีถนนสายหลักในการคมนาคมติดต่อระหว่างตำบลและระหว่างหมู่บ้านในตำบล คือ

- สายทางบ้านปางกว้าง - บ้านแม่ตะมาน - บ้านเมืองก๊ิด ระยะทาง ๑๒ กิโลเมตร
- สายทางบ้านห้วยไร่ - บ้านเมืองก๊ิด ระยะทาง ๑๗ กิโลเมตร

นอกจากนี้ยังมีถนน โคจรข่ายที่แยกจากถนนสายหลักผ่านในหมู่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็กและถนนลูกรัง

๓. แหล่งน้ำธรรมชาติ (แม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง สระ)

- ลำห้วย	๗	แห่ง
- ลำน้ำแม่แตง	๑	แห่ง

๔. แหล่งน้ำประปา บ่อบาดาลสาธารณะ

- ฝาย	๑	แห่ง
- บ่อน้ำตื้น	๑๕๐	แห่ง
- ลำเหมือง	๑	แห่ง
- สระกักเก็บน้ำ/อ่างกักเก็บน้ำ (หนองบัว , หนองอ้อ , หนองยาว)	๓	แห่ง

๕. สภาพเศรษฐกิจ อาชีพ การประกอบอาชีพหลักของประชากรในบ้านเมืองกิต ได้แก่ การทำเกษตร, ค้าขาย รับจ้างสถานประกอบการท่องเที่ยว หน่วยธุรกิจในเขต บ้านเมืองกิต

- ร้านค้าปลีก	๒๐	แห่ง
- ปางช้าง	๑๗	แห่ง
- ปั๊มน้ำมัน (ปั๊มหลอด/ปั๊มหยอด)	๖	แห่ง
- โฮมสเตย์/บ้านพัก/รีสอร์ท	๑๕	แห่ง
- ปางแพ	๑๑	แห่ง
- อุทยาน	๓	แห่ง
- ร้านรับซื้อของเก่า และรับจ้างทั่วไป	๑	แห่ง

๖. สภาพสังคม

การศึกษา

- โรงเรียนบ้านเมืองกิต	๑	แห่ง
- โรงเรียนอนุบาล อบต.กิตขันธ์ ๑ (บ้านเมืองกิต)	๑	แห่ง
- ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเมืองกิต	๑	แห่ง

สถาบันและองค์กรทางศาสนา

- วัดบ้านเมืองกิต	๑	แห่ง
- วัดบ้านห้วยกุ่ม	๑	แห่ง
- สำนักสงฆ์ถ้ำผาแดง	๑	แห่ง
- โบสถ์	๒	แห่ง

การสาธารณสุข

- คลินิก	๑	แห่ง
- อัตราการมีและใช้ห้องสุขา	๑๐๐	%

การโทรคมนาคม

- หอกระจายข่าว	๒	แห่ง
- สัญญาณโทรศัพท์ เครือข่าย GIS / DTAG/TURE		

๗. ข้อมูลอื่น

ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่

- ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่แตง
- ลำน้ำแม่แตง
- ถ้ำ อาทิตถ์ ถ้ำดอยถั่ว
- แก่งก๊อด
- น้ำตก อาทิตถ์ น้ำตกตาผาจี, น้ำตกห้วยสถาน, น้ำตกห้วยป่าหก
- ป่าชุมชน จำนวน ๓ แห่ง ป่าชุมชนห้วยกุ่มกุ่ม ป่าชุมชนสันก๊อด และป่าชุมชนห้วยป่าหก

สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน / ชุมชน

ภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสลับซับซ้อน เป็นหมู่บ้านที่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่แตง และเขตหน่วยจัดการต้นน้ำแม่ตะมาน (ห้วยบ้านผาแดง) พื้นที่ส่วนมากเป็นป่าไม้และภูเขาสูง อยู่ในเขตลุ่มน้ำชั้น ๑A ๑B และลุ่มน้ำชั้น ๒ ดังนั้น บ้านเมืองก๊อดจึงมีทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ภูมิประเทศอุดมสมบูรณ์ อันเอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยว แต่ขณะเดียวกันก็ประสบปัญหาราษฎรบนพื้นที่สูง ห้วยบ้านผาแดง ห้วยบ้านห้วยกุ่มกุ่ม ห้วยบ้านห้วยสถาน ห่างไกลทุรกันดาร เป็นแหล่งพักและลำเลียงยาเสพติดที่สำคัญ ปัญหาคนต่างด้าวไม่มีสัญชาติ นอกจากนั้น ยังมีความแตกต่างของเชื้อชาติ สัญชาติ ค่านิยม วัฒนธรรม จารีตประเพณี โดยประชาชนเป็นคนพื้นที่ราบบางส่วน และเป็นชนเผ่า เช่น เผ่าลาหู่ และยังมีประชากรแฝงที่มาจากการท่องเที่ยวอีกจำนวนมาก

จำนวนหมู่บ้าน ๑ หมู่บ้าน แยกเป็น ๕ กลุ่ม

๑. บ้านเมืองก๊อด
๒. บ้านโหลงป่าซาง
๓. บ้านผาแดง
๔. บ้านห้วยกุ่มกุ่ม
๕. บ้านห้วยสถาน

ประชากรในเขตบ้านเมืองก๊อด

จำนวนครัวเรือน ๖๒๒ ครัวเรือน

- ชาย ๓๗๓ คน หญิง ๓๓๙ คน รวม ๗๑๒ คน

การนับถือศาสนา ประชากรส่วนใหญ่ในหมู่บ้านนับถือศาสนา พุทธ และประชากรบางส่วนนับถือศาสนาคริสต์

สภาพทางเศรษฐกิจ รายได้เฉลี่ยของคนในหมู่บ้าน

ชื่อหมู่บ้าน	ลักษณะพื้นที่	การประกอบอาชีพ	ชาติพันธุ์
เมืองก๊อด	ป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่แตง /หน่วยจัดการต้นน้ำแม่ตะมาน /โหนด,นส.๓/สค.๑/ใบตอบ รับกรมป่าไม้ ปี ๔๒	การท่องเที่ยว/รับจ้าง ร้อยละ ๖๐ การเกษตร ร้อยละ ๓๐ ค้าขาย ร้อยละ ๑๐	คนพื้นเมือง , ชนเผ่าลาหู่

แหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในหมู่บ้าน ประกอบด้วย

- แก่งกีด
- น้ำตกผจญ น้ำตกห้วยสถาน
- บ้านลาหู่และทะเลหมอกห้วยกุ่มกุ่ม
- จุดชมวิวสูงสุดอำเภอแม่แตง (ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ) ผาสามเหลี่ยม
- วัดเมืองกีด พลัฒาสมเด็จพระนเรศวรฯ ต้นโพธิ์อายุ ๔๐๐ ปี
- เส้นทางเดินป่าสันผาแท่น
- ปางช้าง ล่องแก่ง ที่พัก

ผลิตภัณฑ์/สินค้า ที่มีชื่อเสียงหรือน่าสนใจของหมู่บ้าน มีดังนี้

๑. ชาไฟจิต
๒. ลูกประคบสมุนไพร
๓. สมุนไพรแก้มือแก้เท้า
๔. นวดเพื่อสุขภาพ อย่างแคร์ อบกระโจมสมุนไพร
๕. เครื่องจักสาน
๖. ตุ๊กตาชนเผ่า
๗. ผลไม้ เงาะ ทุเรียน ส้มโอ ลิ้นจี่ ฯลฯ

งานประเพณี/เทศกาลสำคัญ/การเล่นพื้นบ้าน ที่น่าสนใจของหมู่บ้าน มีดังนี้

- ประเพณียี่เป็ง
- ประเพณีทำบุญซุ้มประตูเมืองกีด
- ประเพณีปีใหม่เมือง
- ประเพณีงานลงแขกเกี่ยวข้าว/ตีข้าว
- ประเพณีทำบุญตักบาตร
- ประเพณีตานข้าวใหม่ปลาทานหลวงปู่ไฟพระเจ้า
- ประเพณีสงกรานต์พระธาตุ
- พิธีบวงสรวงพระนเรศวร วัดเมืองกีด
- ประเพณีเลี้ยงผีปู่ย่า เลี้ยงผีไต้ง ผีนา ผีฝ่ายหมู่บ้าน
- ประเพณีตานก๋วยสลาก

๑.๒ การศึกษาเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการชุมชน

นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาลและจังหวัด ทำให้หมู่บ้านเมืองกีด อยู่ในตำบลกีดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ การคมนาคมสะดวก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและที่ราบระหว่างหุบเขา มีทรัพยากรป่าไม้อุดมสมบูรณ์ การประกอบอาชีพของประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รับจ้าง และมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ โดยการเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลกีดช้าง จะเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวแบบ "มวลชน" (Mass Tourism) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวตามกระแสความนิยมของนักท่องเที่ยว จึงก่อให้เกิดการไหลเข้าของนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากสร้างเศรษฐกิจที่ดีให้ชุมชน ทั้งในด้านการประกอบการท่องเที่ยว และการค้าขาย การให้บริการ ร้านอาหารตลอดริมลำน้ำ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว หรือตัวแหล่งท่องเที่ยวมี

ความสามารถ ในการรองรับอยู่อย่างจำกัด จนทำให้เกิดการรุกร้าทำลายทรัพยากรป่าไม้ และสร้างความสกปรกในลำน้ำแม่แตง จากการขยายธุรกิจการท่องเที่ยว อาทิปางช้าง รีสอร์ท โฮมสเตย์ เป็นต้น ก่อให้เกิดปัญหาทั้งในด้านการทำลายสภาวะแวดล้อม นอกจากนั้นยังสร้างปัญหากับวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เกิดค่านิยมในเรื่องของเงินตรา วัตถุนิยม และเปลี่ยนวิถีชีวิตคนในชุมชนบางส่วนให้กลายเป็นลูกจ้าง การกินอยู่ของคนในชุมชนเปลี่ยนไปเป็นการพึ่งพาเงิน จนทำให้พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งในตำบลก๊ิดช้าง ตกอยู่ในสภาพผู้ป่วยที่ต้องใช้เวลาในการเยียวยาจึงนับว่าเป็นการเสียโอกาส ในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ทั้งนี้ เนื่องมาจากการขาดการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดีของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ซึ่งจากการลงพื้นที่เพื่อศึกษาการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Action Learning) ในหมู่ที่ ๑ บ้านเมืองก๊ิด ตำบลก๊ิดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ของผู้เข้ารับการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖ กลุ่มปฏิบัติการที่ ๑๐ ในครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงกระบวนการแผนงาน/โครงการ ตลอดจนแนวทางในการบริหารจัดการชุมชน ดังนี้

๑. การจัดทำแผนชุมชน

ในการจัดทำแผนหมู่บ้าน / ชุมชน หรือแผนแม่บทหมู่บ้าน / ชุมชน เป็นกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชน โดยเริ่มจากการกระตุ้นจิตสำนึกและความรับผิดชอบของประชาชน ในชุมชนให้มีจิตสาธารณะ แล้วร่วมกันคิด ร่วมกันจัดหา ร่วมกันเรียนรู้ / วิเคราะห์ เพื่อให้รู้และเข้าใจตนเองโดยใช้กระบวนการชุมชน คือการสำรวจข้อมูลปัญหา และศักยภาพของชุมชน การวิเคราะห์สาเหตุ / แนวทางแก้ไข แล้วกำหนดอนาคตและทิศทางการพัฒนาตนเอง / หมู่บ้านและชุมชน ในลักษณะจากชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็ง และพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน

การจัดทำแผนชุมชนบ้านเมืองก๊ิด หมู่ที่ ๑ ตำบลก๊ิดช้าง ได้จัดทำโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และชุมชน โดยได้รวบรวมข้อมูลของชุมชนด้านต่างๆ ตลอดจนสภาพปัญหาของชุมชน แล้วกำหนดทิศทางที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชนสู่อนาคตที่ชุมชนต้องการ ตลอดจนเป็นบทเรียนในการพัฒนาหมู่บ้านโดยภาพรวม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน และให้การสนับสนุนของส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นรูปธรรม

โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๕ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปหมู่บ้าน/ชุมชน

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลจากการสังเคราะห์ จปฐ./กชช.๒ค

ส่วนที่ ๓ ข้อมูลจากการวิเคราะห์ปัญหาชีวิตครัวเรือน

ส่วนที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ ๕ แนวทาง/โครงการ/แผนชุมชน ประกอบด้วย

๑. ปัญหา/อุปสรรค (จุดอ่อนของหมู่บ้าน/ชุมชน) และแนวทางแก้ไข

๒. ความต้องการของหมู่บ้าน/ชุมชน

๓. ศักยภาพของชุมชน (จุดแข็งของหมู่บ้าน/ชุมชน)

๔. ทิศทางการพัฒนาของหมู่บ้าน/ชุมชนในอนาคต

๒. การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหมู่บ้านสมุนไพรและการท่องเที่ยวบ้านเมืองก๊อต

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหมู่บ้านสมุนไพรและการท่องเที่ยวบ้านเมืองก๊อต หมู่ที่ ๑ บ้านเมืองก๊อต ตำบล กัดช้าง อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา เป็นวิสาหกิจชุมชนที่นำสมุนไพร เช่น ไพล ขมิ้น ตะไคร้ ใบมะขาม ใบพลับพลึง ใบส้มป่อย มาทำเป็นลูกประคบ และ ใบมะกรูด ขมิ้น ไพล ใบเป่า ส้มลม ขี้เหล็ก ใบมะขาม มาแปรรูปเป็นสมุนไพรแห้งมีอ ช้แก้ และมีการแปรรูปสมุนไพรสำหรับดูแลสุขภาพหลายชนิด สำหรับที่เป็นพืชเด่น หรือพืชศึกษาของชุมชน คือ ไม้จืด และหญ้าหวาน ซึ่งเดิมนำต้นสดมาต้มน้ำดื่มแบบโบราณ และเริ่มพัฒนามาเป็นชามัดออบแห้ง และชาซองสำเร็จ

โดยประวัติของกลุ่มเป็นกลุ่มวิสาหกิจที่มีแนวความคิดเรื่องจิตสาธารณะและความเสียสละ เริ่มจากกรณีปัญหา ๒ คน จากวิสาหกิจชุมชนกลุ่มนวดเพื่อสุขภาพบ้านเมืองก๊อต ซึ่งเป็นกลุ่มที่คุณเสถียร ใจคำปราษฎ์ชุมชนตำบลกัดช้าง (อดีตนายก อบต.กัดช้าง) จัดทำการฝึกอบรมกลุ่มสตรีแม่บ้านให้มีอาชีพโดยอบรมนวดแผนไทย โดยประธานกลุ่ม คือ นางจินตนา กอนแก้ว และรองประธานกลุ่ม คือ นางจินดา ลานคำ เริ่มส่งเสริมอาชีพโดยคุณเสถียร และแม่ครูจินตนา ได้เข้าไปขอรับการสนับสนุนจากมูลนิธิอนุรักษ์ช้าง และสิ่งแวดล้อม (Elephants Nature Park) เพื่อให้กลุ่มนวดเพื่อสุขภาพไปนวดให้แขกที่มาเป็นอาสาสมัครในมูลนิธิฯ เมื่อแม่ครูจินตนาได้ดำเนินการส่งเสริมอาชีพจนกลุ่มสตรีบ้านเมืองก๊อตจำนวนมากมีอาชีพนวดที่มั่นคงแล้ว แม่ครูจินตนาและสมาชิกบางส่วน ได้มีแนวความคิดในการตอบสนองคืนต่อชุมชน แม่ครูจึงนำกลุ่มสมาชิกทำกิจกรรมจิตสาธารณะต่างๆ ในชุมชน เช่น การสอนนวดฝ่าเท้า ให้แก่เด็กนักเรียนในโรงเรียนบ้านเมืองก๊อต การสอนอาชีพนักเรียน กศน. การไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายพิพิธภัณฑ์การเกษตรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ (พกณ.) เป็นต้น

ต่อมาคุณเสถียร ใจคำ ปราษฎ์ชุมชน ได้ส่งเสริมให้ชุมชนเรียนรู้การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาที่ชุมชนมีเพื่อสร้างอาชีพรายได้เสริมพร้อมรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนไว้ ซึ่งการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวได้บูรณาการทำงานร่วมกับ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านแม่ตะมาน โรงเรียนในเขตตำบลกัดช้าง กลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ เป็นกลุ่มที่อนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่นร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลกัดช้าง ทั้งเชื่อมโยงในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ร่วมกับกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มผู้ประกอบการในพื้นที่ตำบลกัดช้าง กลุ่มผู้ปลูกสมุนไพร กลุ่มจักสาน กลุ่มทำบายศรีสู่ขวัญ กลุ่มบ้านพักโฮม สเตย์ กลุ่มล่องแก่งล่องแพยางแพไม่ไผ่ กลุ่มปลูกพืชปลอดสารตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกลุ่มวิสาหกิจที่ให้บริการนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน ดำเนินงานมาเป็นระยะเวลา ๖ ปี ทำให้สมาชิกมีรายได้จากการบริการนักท่องเที่ยวจากการนวดแผนไทย การทำโฮมสเตย์ การขายสมุนไพร ฯลฯ มีรายได้เฉลี่ยต่อคน / เดือน ประมาณ ๕,๐๐๐ บาท

แต่เมื่อการดำเนินงานของแม่ครูจินตนา กับสมาชิกจิตสาธารณะ ได้ขยายกิจกรรมไปเกี่ยวกับเรื่องการค้าขายพืชสมุนไพร การนำพืชสมุนไพรมาแปรรูป การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การทำแหล่งเรียนรู้ ส่งผลให้สมาชิกวิสาหกิจกลุ่มนวดส่วนหนึ่งไม่สามารถดำเนินกิจกรรมเหล่านี้ได้ ดังนั้น กลุ่มผู้สืบทอดประกอบด้วยนางเนตรนภา อินตะชะ นายพลฤกษ์นิธิกร บุญตัน นางสาวสุทธิดา ทากอนแก้ว ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ในชุมชนที่ได้เข้าร่วมทำงานด้านการอนุรักษ์ตามแนวทางโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ในการอนุรักษ์และพัฒนาฐานทรัพยากรท้องถิ่น จึงได้มีแนวคิดในการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนขึ้นมาอีกกลุ่ม โดยมุ่งเน้นการสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญา เพื่อการอนุรักษ์ พร้อมทั้งการนำทรัพยากรดังกล่าวมาพัฒนาการใช้ประโยชน์ สร้างอาชีพสร้าง

รายได้เสริมให้แก่สมาชิกกลุ่มที่มีอุดมการณ์ด้านจิตสาธารณะในชุมชน ทั้งยังเป็นการความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนไว้อีกทางหนึ่งด้วย ปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหมู่บ้านสมุนไพรและการท่องเที่ยวบ้านเมืองกีด หมู่ที่ ๑ ตำบลกีดช้าง มีคณะกรรมการบริหารกลุ่ม จำนวน ๗ คนมีสมาชิกผู้เพาะขยายแปลงธนาคารความหลากหลายระดับชุมชน ๒๐ แปลง

ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหมู่บ้านสมุนไพรและการท่องเที่ยวบ้านเมืองกีด เนื่องจากในพื้นที่ตำบลกีดช้าง โดยองค์การบริหารส่วนตำบลกีดช้าง ได้ร่วมสนองพระราชดำริในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ในกิจกรรมที่ ๘ กิจกรรมพิเศษสนับสนุนการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช งานฐานทรัพยากรท้องถิ่นตำบลกีดช้าง ตั้งแต่วันที่ ๒๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕ ดำเนินงานภายใต้กรอบกิจกรรม ๓ กรอบ ๖ กิจกรรม ดังนี้

กรอบการดำเนินงานด้านที่ ๑

การบริหารจัดการ มีการประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น และคณะอนุกรรมศูนย์อนุรักษ์พัฒนา ที่มาจากภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชนเช่น โรงเรียน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านแม่ตะมาน ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้านที่มีความรู้เรื่องสมุนไพร เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลกีดช้าง

กรอบการดำเนินงานด้านที่ ๒ ดำเนินงานภายใต้กรอบกิจกรรม ๖ งาน ดังนี้

๑) งานปกป้องทรัพยากรท้องถิ่น: กิจกรรมที่ดำเนินการกำหนดขอบเขตพื้นที่ ผังแสดงขอบเขตพื้นที่ ทำตัวอย่างทรัพยากรกายภาพ ชีวภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมจัดทำทะเบียนทรัพยากร ปกป้องแปลงสันบนบ้านแม่ตะมาน จำนวน ๓๒๙ ไร่ ดูแลรักษาทรัพยากรในพื้นที่แปลงปลูก โดยการทำแนวกันไฟ รดน้ำต้นไม้ ปลูกต้นไม้พื้นถิ่นเพื่อสร้างความชุ่มชื้นในพื้นที่อนุรักษ์

๒) งานสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากรท้องถิ่น: กิจกรรมที่ดำเนินการเก็บรวบรวมทรัพยากรท้องถิ่น เช่น ทรัพยากรกายภาพ ชีวภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรชีวภาพอื่นๆ ในชุมชน อาทิ ข้อมูลพื้นฐานในการประกอบอาชีพ ข้อมูลประวัติหมู่บ้าน ชุมชน วิถีชุมชน ข้อมูลการใช้ประโยชน์ของพืช สัตว์ ข้อมูลการใช้ประโยชน์ชีวภาพอื่น ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ข้อมูลแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและโบราณคดี พร้อมทำทะเบียน พืช สัตว์ ชีวภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และชีวภาพอื่นๆ ที่มีในชุมชน

๓) งานปลูกรักษาทรัพยากรท้องถิ่น: กิจกรรมที่ดำเนินการจัดหาและรวบรวมทรัพยากรท้องถิ่นที่มีลักษณะเด่น และใกล้สูญพันธุ์ มาปลูกรักษา ติดตามความเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากร ชีวภาพ กายภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๔) งานอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น: กิจกรรมที่ดำเนินการ การฟื้นฟูการบำรุงรักษา ขยายพันธุ์เพิ่มขึ้นและจำนวนหน่วย แจกจ่ายให้กับชุมชน รวมถึงการใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เช่นการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชน

๕) งานศูนย์ข้อมูลฐานทรัพยากรท้องถิ่น: กิจกรรมที่ดำเนินการ เก็บข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่นในรูปแบบไฟล์ข้อมูล เอกสาร ตัวอย่างทรัพยากรไว้ในศูนย์ข้อมูลกลาง

๖) งานสนับสนุนในการอนุรักษ์และจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่น: กิจกรรมสนับสนุนงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน อาทิ สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ สนับสนุนบุคลากรในการให้ความรู้แก่เรียนในการเก็บใบงาน ข้อมูลทรัพยากร กายภาพ ชีวภาพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และชีวภาพอื่น ๆ ในชุมชน

กรอบการดำเนินงานด้านที่ ๓ ผลการดำเนินงาน กิจกรรมที่เป็นภาพรวมของการดำเนินงานฐานทรัพยากรท้องถิ่นตำบลกุดช้าง

จากการดำเนินงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น ภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ทำให้ตำบลกุดช้าง มีแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ดังนี้

ม.๑ บ้านเมืองกุด แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรท้องถิ่น :กลุ่มนวดเพื่อสุขภาพ (นางจินตนา กอนแก้ว) แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาสมุนไพรแปรรูป แช่เท้า(นางจินดา ลานคำ) แหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง สมานบ้านปู่เฮียนฮู้บ่าเก่า (นายมินตา บุญเลิศ) แหล่งเรียนรู้สมุนไพรท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านจักสาน (นางบัวผัน บุญเลิศ) แหล่งเรียนรู้การทำย้อมดัดหมี่ แหล่งเรียนรู้ส้มมาอาชีพอริเรียนบ้านเมืองกุด แหล่งเรียนรู้โบราณสถานวัดเมืองกุด แหล่งเรียนรู้การเลี้ยงช้างช้างและสมุนไพรช้าง กลุ่มหมู่บ้านสมุนไพรและการท่องเที่ยวบ้านเมืองกุด

ม.๒ บ้านแม่ตะมาน แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์เกษตรเฉลิมพระเกียรติ(สาขาภาคเหนือ) แหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านการเลี้ยงช้าง แหล่งเรียนรู้โฮมสเตย์ แหล่งเรียนรู้การใช้ประโยชน์สมุนไพรท้องถิ่น (รพ.สต.บ้านแม่ตะมาน) แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาการปลูกหญ้าหวานแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรช้าง (Elephant Eco Valley) แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรยาต้มมัด แหล่งเรียนรู้ทางโบราณสถานวัดพระธาตุจอมธรรม แหล่งเรียนรู้แปลงปลูกผักทรัพยากรท้องถิ่น (สันบนบ้านแม่ตะมาน)

ม.๓ บ้านสบกาย(ห้วยมบ้านทุ่งยั้ง) แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านการจักสานผิวไม้ไผ่ แหล่งเรียนรู้การจัดการพื้นที่เกษตรผสมผสาน(โคกหนองนาโมเดล)

ม.๖ บ้านทุ่งละคร แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญากลุ่มนวดสมุนไพรบ้านทุ่งละคร ดำเนินกิจกรรมปลูก ขยายสมุนไพร แปรรูป รักษาตามวิถี

ม.๗ บ้านป่าข้าวหลาม แหล่งเรียนรู้โฮมสเตย์บ้านป่าข้าวหลาม แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านการทอผ้า แหล่งเรียนรู้การอนุรักษ์พันธุ์ปลา

ในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวกับการนำทรัพยากรชีวภาพมาใช้ นั้น ในตำบลกุดช้างมีภูมิปัญญาที่หลากหลาย เช่น ภูมิปัญญาด้านการทอผ้า ภูมิปัญญาด้านการนวดแผนไทย ภูมิปัญญาการนวดเพื่อสุขภาพ ภูมิปัญญาด้านการทำบายศรีสู่ขวัญ ภูมิปัญญาด้านการทำย้อมดัดหมี่ ภูมิปัญญาด้านการจักสาน ภูมิปัญญาด้านภาษากำบ่าเก่า เป็นต้น แต่ยังคงขาดการทำสื่อประชาสัมพันธ์แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาและป้ายฐานแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชน

ในด้านการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน สามารถนำสมุนไพรเด่นในพื้นที่ อาทิ ไม้จืด หญ้าหวาน มาแปรรูปเป็นชาชงดื่มเพื่อสุขภาพ และการนำสมุนไพรมาทำเป็นลูกประคบ และสมุนไพรแปรรูปแช่เท้า มีกระบวนการผลิตแบบธรรมชาติคือการตากแห้งและการคั่ว ยังขาดการพัฒนาในเรื่องกระบวนการผลิตการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาช่วยทำให้กระบวนการผลิตได้เร็วยิ่งขึ้น และขาดการรวบรวมเป็นเอกสารที่สมบูรณ์บางแหล่งเรียนรู้

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าวิสาหกิจชุมชน กลุ่มหมู่บ้านสมุนไพรและการท่องเที่ยวบ้านเมืองกุด เป็นกลุ่มที่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มต่างๆ ในชุมชน และเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ บุคลากรในกลุ่มหมู่บ้านสมุนไพรและการท่องเที่ยวบ้านเมืองกุด เป็นหัวใจหลักของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงคิดจัดทำโครงการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ฐานทรัพยากรท้องถิ่นขึ้น เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและพัฒนาศักยภาพมาตรฐานบุคลากรด้านการบริการท่องเที่ยว เช่น ด้านบริการ

ที่พัก ด้านอาหาร ด้านความปลอดภัย ด้านอัยาศัยไมตรีของเจ้าบ้านและสมาชิก ด้านรายการนำเที่ยว ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรม ด้านการสร้างคุณค่าและมูลค่าของผลิตภัณฑ์ชุมชน ด้านการบริการของกลุ่มโฮมสเตย์ ด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนของตนเอง ให้มีความยั่งยืนและใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพ ในการสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนต่อไป

๓. แผนการจัดการขยะชุมชน

จากการไหลเข้าของนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวหรือตัวแหล่งท่องเที่ยวมีความสามารถในการรองรับอยู่อย่างจำกัด จนทำให้เกิดการรุกร้าทำลายทรัพยากรป่าไม้ และสร้างความสกปรกในลำน้ำแม่แตง จากการขยายธุรกิจการท่องเที่ยว อาทิ ปางช้าง รีสอร์ท โฮมสเตย์ เป็นต้น ก่อให้เกิดปัญหาทั้งในด้านการทำลายสภาวะแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาจากการทิ้งขยะ

องค์การบริหารส่วนตบลี้ดช้าง ในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายจัดตั้ง กำหนดให้มีอำนาจหน้าที่รักษาความสะอาดที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล โดยดำเนินการภายใต้แผนยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐ ในยุทธศาสตร์ที่ ๕ : การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงได้มีการจัดทำแผนการจัดการขยะชุมชน หมู่ที่ ๑ บ้านเมืองกีด ตำบลกีดช้าง อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ โดยกำหนดแนวทางในการดำเนินงานตามแผน ดังนี้

๑) ให้ทุกครัวเรือนดำเนินการคัดแยกขยะแต่ละชนิด ประเภท โดยให้จัดเตรียมถังขยะหรือถุงแบบแยกชนิด ประเภทขยะ ตามความเหมาะสมของแต่ละครัวเรือน เช่น ประเภทขยะเปียก ถังขยะใส่ชนิดเศษอาหาร, ประเภทขยะทั่วไป ถังขยะใส่ถุงพลาสติก, ประเภทขยะรีไซเคิล ถังขยะใส่ขวดน้ำ, กระป๋อง, ฯลฯ และประเภทขยะอันตราย ถังขยะใส่ถ่านไฟฉาย, หลอดไฟ, กระป๋อง สเปรย์ยาฆ่าแมลง เป็นต้น

๒) ให้แต่ละครัวเรือน ดำเนินการจัดการขยะ ดังต่อไปนี้

ประเภทขยะ	ตัวอย่างชนิดขยะ	วิธีการจัดการขยะ
ขยะเปียก	เศษอาหาร	ให้แต่ละครัวเรือนจัดการขยะด้วยตนเอง เช่น ให้เป็นอาหารสัตว์ / ทำปุ๋ย / ขุดหลุมฝังในพื้นที่บ้าน/สวนตนเอง
ขยะรีไซเคิล	ขวดพลาสติก, กระป๋อง อลูมิเนียม, กระดาษ, แก้ว ขวด แก้ว ฯลฯ (ขายได้)	แต่ละครัวเรือนสามารถขายให้กับร้าน/รถรับซื้อของเก่าได้ด้วยตนเอง
	ขวดพลาสติกชนิดสกรีนสี, ขวดสีชมพู, สีม่วง, แก้วพลาสติก, แก้วกาแฟ (ขายไม่ได้)	๑. แต่ละครัวเรือนดำเนินการทำความสะอาดถุงพลาสติกก่อน เช่น ล้างน้ำ และผึ่งลม ตากให้แห้ง ก่อนใส่ถังขยะ ๒. นำขยะดังกล่าวที่สะอาดและแห้งแล้ว มารวบรวมไว้ที่จุดรวบรวมบ้านหัวหมวด หรือบริเวณที่แต่ละหมวดตกลงกัน สำหรับเป็นพื้นที่จัดเก็บรวบรวม
ขยะทั่วไป	ถุงพลาสติก เช่น ถุงเย็น(ถุงหิ้ว) PE, ถุงร้อน(ถุงแกง) PP(ขายได้)	๓. ตัวแทน/คณะกรรมการบริหารจัดการขยะชุมชน มีบริการรถมาเก็บรวบรวมขยะของแต่ละหมวด และนำไปเก็บรวบรวมไว้ที่โรงเรียนรวบรวมขยะชุมชน หมู่ที่ ๑ ณ บริเวณป่าช้าของหมู่บ้าน ทุกวันเสาร์ ๔. ตัวแทน/คณะกรรมการบริหารจัดการขยะชุมชน ดำเนินการอัดขยะถุงพลาสติกเป็นก้อน
	ถุงพลาสติกชนิดพอยด์, พลาสติกแรป (ฟิล์มยืด) (ชนิดขายไม่ได้)	

ประเภทขยะ	ตัวอย่างชนิดขยะ	วิธีการจัดการขยะ
		๕. ในกรณีที่ขยะมีปริมาณมาก (ไม่มีพื้นที่เก็บ) แล้ว ให้ตัวแทนชุมชนแจ้งให้กับ อบต. กัดช้าง มารับขยะเพื่อส่งจำหน่าย และ/หรือ ส่งกำจัดอย่างถูกวิธี
ขยะอันตราย	กระป๋องขวดยาฆ่าแมลง/สเปรย์ฉีดมด แมลง ปลวก, ขวดน้ำยาล้างห้องน้ำ น้ำยาเช็ดกระจก, แบตเตอรี่ ถ่านไฟฉาย, ขยะอิเล็กทรอนิกส์ และหลอดไฟ	๑. นำมารวบรวมไว้ที่ถังขยะอันตราย บริเวณหน้าศูนย์ประสานงาน ชรบ. ๒. ในกรณีที่ขยะมีปริมาณมาก (เต็มถัง) ให้ตัวแทนชุมชนแจ้งให้กับ อบต. กัดช้าง มารับขยะอันตราย เพื่อส่งกำจัดอย่างถูกวิธี

๓) จัดทำโรงเรือนรวบรวมขยะชุมชน หมู่ที่ ๑ ณ บริเวณป่าช้าของหมู่บ้าน

๔) ในระยะที่ ๑ ดำเนินการปิดบ่อทิ้งขยะ (บ่อแ่ง)

๕) การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการขยะชุมชน หมู่ที่ ๑ โดยมีหน้าที่

๕.๑ กำหนดนโยบาย จัดทำระเบียบข้อตกลง มาตรการในการบริหารจัดการขยะในชุมชน และให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาให้กับครัวเรือน/สมาชิกในหมู่บ้าน

๕.๒ ดำเนินการจัดทำโรงเรือนรวบรวมขยะชุมชน หมู่ที่ ๑ ณ บริเวณป่าช้าของหมู่บ้าน

๕.๓ ดำเนินการติดตั้งกล่องวงจรปิด เพื่อตรวจตราความเรียบร้อย ป้องกันการทิ้งขยะที่ไม่ถูกต้อง

๕.๔ ดำเนินการจัดเก็บขยะรีไซเคิล (ขายไม่ได้) และขยะทั่วไป (ถุงพลาสติก ขายได้ และขายไม่ได้) จากแต่ละหมวดมารวบรวมไว้ที่โรงเรือนรวบรวมขยะ หมู่ที่ ๑

๕.๕ ดำเนินการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการคัดแยกขยะในแต่ละครัวเรือน

๕.๖ รายงานผลการดำเนินงานต่อทีมบริหารหมู่บ้าน และ/หรือ อบต. กัดช้าง

๑.๓ การศึกษาเรียนรู้นโยบายภาครัฐและผลกระทบต่อการพัฒนาของชุมชน

นโยบายภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านเมืองกีด ตำบลกีดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ คือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งมีจุดเด่นของพื้นที่เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ การคมนาคมสะดวก พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและที่ราบระหว่างหุบเขา มีทรัพยากรป่าไม้อุดมสมบูรณ์ มีประชาชนที่เกี่ยวในช่วงสงกรานต์เป็นจำนวนมากคือ แ่งกีด เป็นพื้นที่ที่มีความพร้อมด้านการท่องเที่ยว มีแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และสวยงามอาทิ ลำน้ำแม่แตง แ่งกีด ปางช้าง น้ำตก หมู่บ้านชนเผ่าลาหู่ ดังนั้นการเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ อบต. กัดช้าง จะเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวแบบ “มวลชน” เป็นการเดินทางท่องเที่ยวตามกระแสความนิยมของนักท่องเที่ยว โดยบริษัททัวร์ให้ความสำคัญกับแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยม จึงก่อให้เกิดการไหลเข้าของนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก สร้างเศรษฐกิจที่ดีให้ชุมชน ทั้งในด้านการประกอบการท่องเที่ยวและการค้าขาย การให้บริการ ร้านอาหารตลอดลำน้ำ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีรายได้จากการท่องเที่ยวโดยเฉพาะผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เช่น ปางช้าง เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีลำห้วยสาขานานหลายแห่ง มีน้ำเพื่อการเกษตรเพียงพอกับการเพาะปลูก ราษฎรประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีต้นทุนการผลิตเรื่องน้ำต่ำ ดินอุดมสมบูรณ์ ความเป็นอยู่ของราษฎรในชุมชนค่อนข้างมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ในขณะที่รัฐส่งเสริมนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดผลกระทบต่อชุมชนบ้านเมืองกีด หลัก ๆ ดังนี้

๑) ด้านสิ่งแวดล้อม การไหลเข้าของนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวหรือตัวแหล่งท่องเที่ยวมีความสามารถในการรองรับอยู่อย่างจำกัดจนทำให้เกิดการรุกราน ทำลายทรัพยากรป่าไม้ และ สร้างความสกปรกในลำน้ำแม่แตง การขยายธุรกิจการท่องเที่ยว อาทิ ปางช้าง รีสอร์ท โฮมสเตย์ เป็นต้น ก่อให้เกิดปัญหาทั้งในด้านการทำลายสภาวะแวดล้อม ปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ

๒) ปัญหาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น เกิดค่านิยมในเรื่องเงินตรา วัตถุนิยม และเปลี่ยนวิถีชีวิตในชุมชน บางส่วนกลายเป็นลูกจ้าง พืชพรรณธัญญาหารตามธรรมชาติของป่า เช่น หน่อไม้ เห็ด ฯลฯ ลดปริมาณลง การกินอยู่ของคนในชุมชนเปลี่ยนไปเป็นการพึ่งพาเงินจนทำให้พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งในตำบลก๊าดข้างตกอยู่ในที่ต้องใช้เวลาในการเยียวยา จึงนับว่าเป็นการสูญเสียโอกาสในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากขาดการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดีของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

๓) รายได้ นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ภาครัฐ ซึ่งได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวต่างประเทศ เมื่อเกิดภาวะโรคระบาด (โควิด - ๑๙) ซึ่งแพร่ระบาดไปทั่วโลก เกิดภาวะไม่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยว ทำให้ชุมชนขาดรายได้จากที่เคยมีรายได้ตามปกติ หรือรายได้ลดลง ส่งผลกระทบเรื่องความเป็นอยู่ในอีกหลายด้านตามมา

ซึ่งเป็นผลกระทบบางส่วนจากนโยบายภาครัฐเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งเป็นการลงพื้นที่สำรวจงานในช่วงเกิดภาวะโรคโควิด - ๑๙ แพร่ระบาด ไม่ใช่ช่วงเวลาปกติซึ่งจะไม่เห็นภาพการท่องเที่ยวที่แท้จริง

ส่วนที่ ๒

ประเด็นการพัฒนาของชุมชน

กลุ่มปฏิบัติการที่ ๑๐ (กป.๑๐) ได้เลือกประเด็นการพัฒนาที่เสนอแนะในหัวข้อเรื่อง การจัดการหารายได้ การเงิน และการลงทุนของครัวเรือนและชุมชน และหัวข้อ การลดรายจ่ายในรายการที่ไม่จำเป็นที่ครัวเรือนและชุมชนสามารถผลิตหรือจัดทำเองได้ เพื่อนำมาประกอบการร่วมคิดร่วมเรียนรู้กับคนยากจนในครัวเรือนและชุมชนบ้านเมืองก๊าด ในการป้องกันความเสี่ยง และแก้ปัญหาการพัฒนา ดังนี้

๒.๑ ความเสี่ยงที่จะไม่มีชีวิตที่มั่นคงของบุคคล ครอบครัวและชุมชน

บ้านเมืองก๊าด หมู่ที่ ๑ มีปัจจัยความเสี่ยง หรือสาเหตุที่จะทำให้ไม่มีชีวิตที่มั่นคงของบุคคล ครอบครัวและชุมชน มีปัจจัยสำคัญ ดังนี้

๑) ที่ดินใช้ประโยชน์บ้านเมืองก๊าด หมู่ที่ ๑ อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่แตง ชาวบ้านอาศัยและทำกินอยู่ในพื้นที่เขตป่า ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ไม่มีความมั่นคงในที่ดินทำกิน ประชาชนส่วนหนึ่งก็อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่ามาหลายชั่วอายุคน ประชาชนบางส่วนก็ขาดแคลนที่ดินทำกิน และเข้ารุกที่ป่าเพื่อทำการเกษตร ดังนั้นการที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในพื้นที่ทำกิน และพื้นที่อยู่อาศัย ทำให้ชาวบ้านมีชีวิตที่ไม่มั่นคง ขาดความเชื่อมั่น เช่นการจัดทำโฮมสเตย์ ก็ไม่ได้รับการจดทะเบียนรับรอง ก็เนื่องมาจากสาเหตุดังกล่าวข้างต้น

๒) น้ำไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตร ซึ่งเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ชาวบ้านมีความเสี่ยง ไม่กล้าลงทุนกับการเกษตร ทำให้สูญเสียรายได้

๓) สถานการณ์โรคระบาดโควิด ๑๙ ทำให้ขาดรายได้ที่มาจากด้านท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งบ้านเมืองก๊าด หมู่ ๑ เป็นหมู่บ้านที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชิงนิเวศและเชิงสุขภาพ เป็นความเสี่ยงที่ทำให้ไม่มีชีวิตมั่นคง ชาวต่างประเทศหยุดการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย

บุคคล ครอบครัว และชุมชน ได้พยายามในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการท่องเที่ยวให้กับคนไทยมากขึ้นได้เริ่มประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ชุมชนผ่านเครือข่ายเฟสบุ๊ก เป็นต้น

๒.๒ ระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน

พิจารณาข้อมูล และแผนพัฒนาชุมชน เป็นตัวกำหนดแนวทาง และทิศทางการพัฒนา จากข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ข้อมูลเฉพาะครัวเรือน เพื่อทราบถึงปัญหาอุปสรรค ข้อจำกัด จุดระวัง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง เพื่อรักษาหรือยกระดับความเป็นอยู่ในการดำรงชีพ บนพื้นฐานของฝีมือและความถนัด ความรู้ และความสามารถของประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน ตัวอย่างเช่น การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ส่งเสริมพัฒนามูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างรายได้นำไปสู่ความความผาสุกของชุมชนอย่างยั่งยืน นอกจากนี้การส่งเสริมสภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน การส่งเสริมรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นับเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริม สนับสนุนระดับความสามารถของชุมชน ในการจัดการปัญหากระดับการพัฒนาตนเอง สามารถแสดงถึงประสิทธิภาพ ในการนํานโยบายของรัฐบาลมาปฏิบัติให้เกิดประสิทธิผล จัดปัญหา ข้อจำกัด และอุปสรรค ในการร่วมคิดร่วมทำให้หมู่บ้าน ชุมชน มีความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืนต่อไป

๒.๓ สัดส่วนจำนวนครัวเรือนที่ไม่พออยู่พอกิน

จากการสำรวจข้อมูลท้องถิ่นในเรื่องของรายได้และรายจ่ายปรากฏว่า รายได้ของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ค่าขายทั่วไป กับจากสวัสดิการของรัฐ และจากบุตรหลาน รายได้รวมทั้งหมดต่อครัวเรือน ไม่เกิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท ต่อปี และข้อมูลด้านรายได้ของแต่ละครัวเรือน โดยแบ่งเป็นค่าใช้จ่าย ด้านอาชีพ ส่วนตัว และภาษีสังคม ปรากฏว่า ค่าใช้จ่ายด้านอาชีพ ประมาณ ๗๐ % ส่วนตัว ๒๐ % และ ภาษีสังคม ๑๐ % โดยมีค่าใช้จ่ายรวมกันประมาณปีละ ๑๐๐,๐๐ - ๒๐๐,๐๐ บาท ต่อ ปี

เมื่อเปรียบเทียบจากข้อมูลรายได้และรายจ่ายจะพบว่ารายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย แสดงให้เห็นว่าวิถีชาวบ้านหรือการดำรงชีพของชาวบ้านและมีภาระหนี้สินทุกปี ซึ่งจะทำให้วิถีชาวบ้านไม่เป็นสุข ต้องดิ้นรนเพื่อให้ครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ดี ทำให้ต้องไปประกอบอาชีพที่ไม่ถูกกฎหมาย หรือ การให้ข้อมูลชาวบ้านมีการปกปิดของรายได้ เนื่องจากความไม่ไว้วางใจในการตอบแบบสำรวจที่เจ้าหน้าที่จักทำ และเกรงว่าจะต้องจ่ายภาษีให้กับรัฐ

แต่จากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลวิถีชาวบ้าน จะพบว่าลักษณะพื้นที่จะเป็นพื้นที่ภูเขา สลับซับซ้อน อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ รายได้จากการท่องเที่ยวเป็นหลัก เมื่อมีสถานการณ์ โควิด-๑๙ ทำให้นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศไม่เดินทางมาท่องเที่ยว ทำให้รายได้หลักจากการท่องเที่ยวหายไป ซึ่งอาจจะไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพของชาวบ้าน เนื่องจากวิถีชาวบ้านจะต้องพึ่งพาตนเอง ในเรื่องอาหาร การเงิน และใช้วิถีชุมชน ซึ่งมีค่าใช้จ่ายน้อย ประกอบกับมีรายได้จากการทำเกษตร และรายได้จากสวัสดิการของรัฐเข้ามาช่วยเหลือ ทำให้ชาวบ้านสามารถดำรงชีพ ได้พอเพียงตามอัตภาพ และเชื่อว่าชาวบ้านไม่ได้แจ้งข้อมูลที่แท้จริง จึงทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสำรวจเป็นไปในแนวทางที่ชาวบ้านมีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายและมีหนี้สิน

๒.๔ กิจกรรมการพัฒนาที่ชุมชนจะทำเองเพื่อให้ทุกชีวิตอยู่ดีมีสุขในปี

จากการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ และสังคม ของบ้านเมืองกีด หมู่ที่ ๑ ตำบลกีดช้าง อำเภอมะแตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าด้านเศรษฐกิจ ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้จากการประกอบอาชีพ ๓ ด้าน คือ

๑) รายได้จากการรับจ้าง ได้แก่ รับจ้างในสถานประกอบการเกี่ยวกับธุรกิจการท่องเที่ยวและบริการ เช่น โรงแรม รีสอร์ท ปางช้าง การล่องแก่ง การเดินป่า เป็นต้น

๒) รายได้จากภาคบริการ ได้แก่ โฮมสเตย์ นวดแผนไทย การจัดประชุมสัมมนา และการศึกษา
ดูงาน

๓) รายได้จากภาคการเกษตร คือการทำสวนผลไม้ เช่น ลำไย ลิ้นจี่ เงาะ

โดยรายได้จากการรับจ้างและการให้บริการกับนักท่องเที่ยวถือเป็นแหล่งรายได้หลักของคนในชุมชน ซึ่งเป็นรายได้ที่เกิดจากปัจจัยที่ต้องพึ่งพิงภายนอกที่มีความเสี่ยง เพราะรายได้ขึ้นอยู่กับจำนวนของนักท่องเที่ยว ที่เดินทางเข้ามาในหมู่บ้านชุมชน แต่เมื่อเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด - ๑๙ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถเดินทางเข้ามาในหมู่บ้านชุมชนได้ ดังนั้นจึงเกิดผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือ ทำให้ประชาชนและผู้ประกอบการที่ประกอบอาชีพด้านบริการและอาชีพรับจ้างในสถานบริการ และแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวข้างต้นขาดรายได้ ในขณะที่ต้องมีค่าใช้จ่ายประจำ เช่น ค่าเล่าเรียนลูก ค่าอาหาร ค่าของใช้ ค่าสาธารณูปโภค ค่าคนเลี้ยงช้าง ค่าอาหารช้าง เป็นต้น ทำให้ผู้ประกอบการและประชาชนได้รับความเดือดร้อนจากการขาดรายได้ดังกล่าว

ด้านสังคม พบว่า ในครัวเรือนส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุ ขาดความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพใหม่ๆ แต่ยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของชุมชน มีความรักความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน นอกจากนั้นคนในหมู่บ้านยังให้ความเคารพและเชื่อมั่นในตัวผู้นำชุมชน คือ ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นอันมาก

ดังนั้น แนวทางการพัฒนาที่ชุมชนจะต้องดำเนินการเพื่อให้ทุกชีวิตอยู่ดีมีสุขในปีนี้ จึงต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิถีดำเนินชีวิตของประชาชน โดยให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเองให้มาก ดังนี้

๑) ลดรายจ่ายในครัวเรือน / ชุมชน โดยการปลูกพืชผักสวนครัว และเลี้ยงสัตว์ไว้บริโภค เพื่อลดรายจ่ายค่าอาหาร

๒) ลดหรือเลิกอบายมุข เช่น การซื้อหวย การดื่มสุรา เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

๓) การส่งเสริมอาชีพ/การรวมกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสร้างรายได้

๔) การส่งเสริมการตลาดออนไลน์สินค้า/บริการชุมชน

๒.๕ บทเรียนที่ได้รับในด้าน

- การบริหารการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

การบริหารจัดการโดยเน้นเฉพาะการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างเดียว ทำให้เกิดปัญหาอย่างอื่นตามมาอีกมากมาย เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ขยะ น้ำเสีย ปัญหาทางด้านสุขภาพ อนามัย และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาในยุคใหม่ต้องทำแบบองค์รวม เน้นความสมดุลและยั่งยืน

- การบริหารการพัฒนาในระดับตำบลและอำเภอ

ต้องดูบริบทและศักยภาพของแต่ละพื้นที่ตลอดจน ภูมิสังคม วัฒนธรรม ประเพณี พัฒนา และแก้ไขปัญหาให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ และควรเป็นการพัฒนาโดยพื้นที่เป็นผู้เสนอโครงการและปัญหาความต้องการขึ้นในแบบ ล่างขึ้นบน

- ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล

การดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาล มีประสิทธิภาพในภาพรวม สามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมายและระยะเวลาที่โครงการอันเป็นนโยบายของรัฐบาลกำหนด แต่ละประสิทธิภาพ อาจไม่เป็นไปตามที่ตั้งเป้าไว้ในระยะยาว สาเหตุที่สำคัญคือ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนเนื่องจากนโยบายบางอย่างไม่ตรงกับปัญหาความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ประกอบกับการกำหนดนโยบายของรัฐบาล มักจะทำแบบบนลงล่าง (TOP DOWN) เป็นแบบเดียวกันโดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมของบริบท พื้นที่ ภูมิประเทศ และภูมิสังคม จึงทำให้ประสิทธิผล ไม่เกิดตามที่คาดหวัง

เข้ารับฟังการบรรยายสรุปจากอำเภอมะแม่ง และ อบต.กุดช้าง

ประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับชุมชนในการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถาม

รายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning)
เรื่อง การเพิ่มศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์
กรณีศึกษา บ้านแม่ใจ หมู่ที่ ๑ ตำบลบ้านเป้า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

จัดทำโดย
กลุ่มปฏิบัติการที่ ๖ (กป.๖)

นางสาวชนนาถ	พรสมผล	ผู้ช่วยผู้อำนวยการการประสานภูมิภาคเขต ๙ เชียงใหม่
นายราชนัน	มีน้อย	หัวหน้าสำนักงานจังหวัดกระบี่
นายสุชาติ	ทอนมณี	นายอำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี
นายสมยศ	ณ นคร	นายอำเภอทุ่งตะโก จังหวัดชุมพร
นายรัฐพล	ธวัชพันธ์	นายอำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
นายอรุณ	เมฆฉาย	นายอำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา
ร.ต.ต.สันธิติ	ธรรมใจ	หัวหน้าสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดนครปฐม
นายพรณรบ	เตชะมงคลาภิวัฒน์	ผู้ตรวจราชการ กรมโยธาธิการและผังเมือง
นายบุญชอบ	วิเศษปรีชา	ผู้อำนวยการกองพัฒนาและบำรุงรักษาอาคารราชพัสดุ
นายชิตชนก	สุขมงคล	ผู้อำนวยการสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๑๕ (เชียงใหม่)

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖
สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๔

คำนำ

รายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) เรื่อง การเพิ่มศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ กรณีศึกษา บ้านแม่โจ้ หมู่ที่ ๑ ตำบลบ้านเป้า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖ สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเพิ่มศักยภาพชุมชนท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในพื้นที่บ้านแม่โจ้ ตำบลบ้านเป้า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำบทเรียนและประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารระดับพื้นที่ต่อไป

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการนี้ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานพื้นที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ยิ่งขึ้นไป หากมีข้อผิดพลาดประการใดคณะผู้จัดทำขอรับไว้ และขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้การสนับสนุนในการศึกษาครั้งนี้ไว้ ณ โอกาสนี้

คณะผู้จัดทำ

นักศึกษาหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ ๗๖
กลุ่มปฏิบัติการที่ ๖ (กป. ๖)

ส่วนที่ ๑

กรอบการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ เพื่อเข้าใจ เข้าถึง วิถีชีวิตชุมชน

๑. ข้อมูลทั่วไปของบ้านแม่ใจ

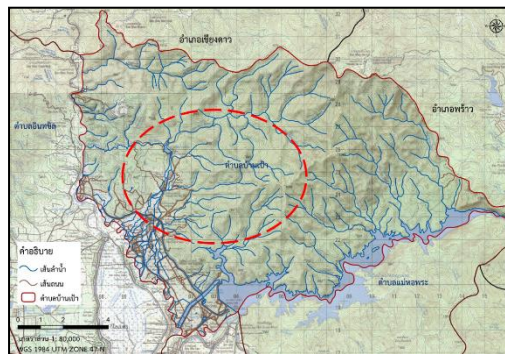
๑.๑ ประวัติความเป็นมา

เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๓๔๙ ราว ๒๐๐ กว่าปี ชาวบ้านจากบ้านเลิมและบ้านห่มดินเสา ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากบ้านแม่ใจได้อพยพมาตั้งถิ่นฐาน บริเวณริมลำห้วยแม่ใจประมาณ ๒๕ หลังคาเรือน เนื่องจากพื้นที่บ้านแม่ใจ เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีลำห้วยไหลผ่านหมู่บ้านตลอดทั้งปี เหมาะสำหรับการทำเกษตรกรรม

ในอดีตการเดินทางจากบ้านแม่ใจไปอำเภอแม่แตง ใช้วิธีการเดินเท้า ใช้เวลาเดินทางประมาณ ครึ่งวัน ระยะทางประมาณ ๒๐ กิโลเมตร

๑) ข้อมูลทั่วไป

(๑) ที่ตั้ง อยู่บริเวณภาคเหนือของประเทศไทย โดยหมู่บ้านบ้านแม่ใจ ตำบลบ้านเป้า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ห่างจากอำเภอแม่แตงประมาณ ๒๐ กิโลเมตร

(๒) อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อเขตตำบลเมืองนะ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่
ทิศใต้	ติดต่อบ้านแม่เลิม ตำบลบ้านเป้า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันออก	ติดต่อเขตตำบลแม่งป๋าง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่
ทิศตะวันตก	ติดต่อบ้านแม่เลิม ตำบลบ้านเป้า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

(๓) ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่เขาสูง ตั้งแต่ ๓๐๐ – ๑,๕๐๐ เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ความสูงเฉลี่ยของพื้นที่โดยประมาณ เท่ากับ ๖๐๐ เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง เป็นต้นกำเนิดของลำห้วยหลายสาย ก่อนจะไหลลงสู่อ่างเก็บน้ำแม่งดสมบูรณ์ชล ซึ่งอยู่บริเวณพื้นที่ตลอดแนวทางด้านทิศใต้ของตำบลบ้านเป้า

(๔) ลักษณะภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศบริเวณตำบลบ้านเป่า แบ่งออกเป็น ๓ ฤดูกาล ดังนี้

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ช่วงกลางวันอุณหภูมิเฉลี่ยระหว่าง ๑๘ – ๒๔ องศาเซลเซียส ช่วงเวลากลางคืน อุณหภูมิเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ๑๐ – ๑๕ องศาเซลเซียส

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม ช่วงกลางวันอุณหภูมิเฉลี่ย ๓๗ องศาเซลเซียส ช่วงเวลากลางคืน อุณหภูมิเฉลี่ย ๓๐ องศาเซลเซียส

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคม ช่วงกลางวันอุณหภูมิเฉลี่ย ๓๖ องศาเซลเซียส ช่วงเวลากลางคืน อุณหภูมิเฉลี่ย ๒๕ องศาเซลเซียส

๑.๒ ข้อมูลการปกครองและประชากร

๑) การปกครอง

บ้านแม่ใจ หมู่ที่ ๑ แบ่งการบริหารจัดการหมู่บ้านเป็น ๔ คຸ່ມ โดยมีประธานคຸ່ມ และคณะกรรมการคຸ່ม ดูแลในแต่ละคຸ່ม ซึ่งบ้านแม่ใจมีประชากรทั้งหมด ๑๒๓ ครอบครัว

๒) โครงสร้างประชากร

ข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเป่า หมู่บ้านแม่ใจ หมู่ที่ ๑ มีจำนวน ประชากรทั้งหมด ๔๓๑ คน แบ่งเป็นเพศชาย ๒๑๗ คน และเพศหญิง ๒๑๔ คน

๑.๓ ด้านภูมิศาสตร์ / แหล่งน้ำสำคัญ

พื้นที่บ้านแม่ใจ มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบ และรายรอบด้วยภูเขาสูงสลับซับซ้อนเป็นแนวเทือกเขาทอดยาว เป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญของตำบลบ้านเป่า และหลาย ๆ แห่ง โดยมีแหล่งน้ำที่สำคัญ ดังนี้

๑) อ่างเก็บน้ำห้วยแม่เริ่ม (โครงการชลประทานขนาดเล็ก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ) รับผิดชอบโดย กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๒) อ่างเก็บน้ำตอนบน (โครงการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก) รับผิดชอบโดย กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

อ่างเก็บน้ำห้วยแม่เริ่ม

๑.๔ ด้านการท่องเที่ยว

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ มีปราชญ์ชาวบ้านท่านหนึ่ง นามว่า “นายโจน จันได” ได้เดินทางเข้ามาสำรวจพื้นที่หมู่บ้านแม่ใจ เพื่อหาสถานที่จัดตั้งศูนย์เก็บเมล็ดพันธุ์พื้นบ้าน เพื่อนำไปแจกจ่ายให้แก่เกษตรกรในหมู่บ้าน และเกษตรกรทั่วโลก ส่งเสริมการเรียนรู้การพึ่งพาตัวเอง เน้นสร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร เนื่องจากเห็นว่าบ้านแม่ใจเป็นหมู่บ้านที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งธรรมชาติ แหล่งน้ำ และดินเหมาะสำหรับการส่งเสริมเป็นแหล่ง

ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและการทำเกษตรอินทรีย์ โดยมีแนวคิด “อยู่บ้านดิน กินอาหารอินทรีย์” ประกอบกับได้นำความรู้ที่ได้ไปศึกษาดูงานในหลายประเทศ และเห็นว่าบ้านแม่โจ้มีศักยภาพที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวบ้านดิน จึงได้ดำเนินการก่อสร้างบ้านดินในที่ดินของตนเองก่อน และชักชวนชาวบ้านที่สนใจเข้ามารวมกลุ่มก่อสร้างบ้านดิน เพื่อเป็นที่พักของนักท่องเที่ยว ซึ่งในช่วงแรกมีสมาชิก ๓๐ ครอบครัว โดยมีนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติเข้ามาพักและท่องเที่ยวในหมู่บ้านแม่โจ้เนื่องจากบ้านดินนั้นมีความสำคัญและมีองค์ประกอบดังนี้

- ๑) แสดงให้เห็นว่าเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ
- ๒) วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างสามารถหาได้ในพื้นที่ ทำให้ใช้งบประมาณที่น้อย
- ๓) แรงงานเกิดจากสมาชิกในกลุ่มมาร่วมดำเนินงาน และศึกษาวิธีการสร้างบ้านดินควบคู่กันไป
- ๔) บ้านดินมีความคงทน อายุการใช้งานมากกว่า ๑๐ ปี

สถานที่สำคัญของบ้านแม่โจ้

ศูนย์บ้านดินแม่โจ้

๑.๕ อาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่ของบ้านแม่โจ้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายละเอียดดังนี้

- ๑) อาชีพเกษตรกรรม ประกอบด้วย พืชสวน สวนลำไย กล้วย และมะม่วงน้ำดอกไม้ พืชเชิงเดี่ยว เช่น พืชไร่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และทำนาปีละครั้ง
- ๒) งานฝีมือแกะสลักไม้ เย็บปักถักร้อย และสมุนไพรพื้นบ้าน
- ๓) การท่องเที่ยวบ้านดิน มีบริการบ้านพักทั้งที่เป็นบ้านดิน และโฮมสเตย์

๒. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ (SWOT)

๒.๑ จุดแข็ง (Strengths)

- ๑) ผู้นำและคณะกรรมการหมู่บ้านมีความเข้มแข็ง
- ๒) มีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์
- ๓) ดินมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับการทำเกษตรกรรม
- ๔) มีพื้นที่ป่าล้อมรอบหมู่บ้าน และเป็นพื้นที่ต้นน้ำ
- ๕) มีวัฒนธรรมและประเพณีที่เก่าแก่
- ๖) ประชาชนดำรงชีวิตตามแนวพระราชดำริ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒.๒ จุดอ่อน (Weaknesses)

- ๑) การเกษตรกรรมเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว
- ๒) มีการใช้สารเคมีในการเกษตร
- ๓) การถือครองที่ดินทำกินมีเอกสารสิทธิน้อย
- ๔) ชาวบ้านขาดความรู้ และทักษะในการบริหารจัดการกลุ่ม

๒.๓ โอกาส (Opportunities)

- ๑) มีนักคิดเป็นปราชญ์ชาวบ้าน
- ๒) มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติเป็นอาชีพรอง
- ๓) พื้นที่หมู่บ้านอยู่ไม่ไกลจากตัวอำเภอ และแหล่งท่องเที่ยวสำคัญอื่น ๆ
- ๔) สามารถพัฒนาวัตถุดิบที่มีอยู่แล้วไปสู่การเพิ่มมูลค่า

๒.๔ ภัยคุกคาม (Threats)

- ๑) พื้นที่การเกษตรมีการใช้สารเคมีเพื่อให้ผลผลิตตรงตามความต้องการของตลาดรับซื้อ
- ๒) การแพร่ระบาดของสารเสพติดในหมู่บ้านโดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน
- ๓) ชาวบ้านที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูงใกล้เคียงหมู่บ้านมีการเผาพื้นที่ป่าเพื่อล่าสัตว์ เป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ๔) สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด – ๑๙ ทำให้ส่งผลกระทบต่อประกอบอาชีพของประชากร เนื่องจากผลผลิตลำไย มะม่วงน้ำดอกไม้ ส่งออกต่างประเทศ
- ๕) ปัญหาการขักรถจักรยานยนต์เร็ว และมีการปรับแต่งเครื่องยนต์ ก่อให้เกิดมลพิษทางเสียงของกลุ่มวัยรุ่น และอาจนำไปสู่ปัญหาความปลอดภัยบนท้องถนน
- ๖) การก่อสร้างโครงการอุโมงค์ระบายน้ำส่งน้ำจากลำน้ำแม่แตงลงเขื่อนแม่งัด – แม่กว้ง ส่งผลให้น้ำที่เกิดจากการก่อสร้างชุดเจาะอุโมงค์ ปนเปื้อนคราบน้ำมัน น้ำในลำห้วยขุน และเกิดมลพิษทางเสียง
- ๗) ผู้ด้อยโอกาส ประชาชนบ้านแม่ใจ มีรายได้ส่วนใหญ่จากการทำเกษตรกรรม ใช้แรงงานจากคนในครอบครัว และจ้างแรงงานจากคนในหมู่บ้าน ทำให้เงินหมุนเวียนและเสริมสร้างเศรษฐกิจในหมู่บ้าน ซึ่งมีรายได้เฉลี่ย ๔๘,๐๐๐ บาท/ คน/ ปี เพียงพอต่อการดำรงชีพ อุปนิสัยของคนท้องถิ่นใช้ชีวิตอย่างพอเพียง แต่ยังคงมีผู้ด้อยโอกาสภายในหมู่บ้านจำนวน ๒ ราย คือ

(๑) เพศชายอายุ ๗๐ ปี ไม่มีญาติ โดยเพื่อนบ้านแบ่งปันที่ดินให้ปลูกบ้านเพื่ออยู่อาศัย ได้รับการช่วยเหลือเบี้ยคนชราจากภาครัฐ หากมีสิ่งของหรือการช่วยเหลือจากภายนอก คณะกรรมการหมู่บ้านจะจัดให้เป็นผู้ได้รับการช่วยเหลือในลำดับต้นๆ และอุปนิสัยเพื่อนบ้านมีความเอื้อเฟื้อ คอยหยิบยื่นให้การช่วยเหลือสม่ำเสมอ

(๒) เพศชายอายุประมาณ ๔๐ ปี ติดสุรา มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ไม่มีครอบครัว ไม่สามารถพัฒนาอาชีพได้ และมีปัญหาด้านสุขภาพ

๓. ขั้นตอนและขอบเขตการศึกษา

๓.๑ ประชุมรับฟังบรรยายสรุปจากนายอำเภอแม่แตง และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเป้า

๓.๒ ประชุมกลุ่ม กป.๖ เพื่อวางกรอบการศึกษา

๓.๓ ประชุมประชาคม ผู้นำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และตัวแทนชาวบ้าน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการลงพื้นที่ศึกษา ตลอดจนรับฟังความคิดเห็นสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่

๓.๔ การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ด้วยแบบสอบถาม จากการสุ่มตัวอย่างของประชาชนในหมู่บ้านแม่ใจ

๓.๕ การเก็บข้อมูลเชิงลึกโดยการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้าน

๓.๖ การสำรวจและศึกษาลักษณะทางภูมิประเทศ

๓.๗ การถอดบทเรียน

๓.๘ การคืนบทเรียน และข้อเสนอแนะแก่หมู่บ้านแม่ใจ

๔. ประเด็นการศึกษาเรียนรู้บ้านแม่ใจ

๔.๑ การบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวบ้านดิน (โฮมสเตย์)

เนื่องจากที่ผ่านมาหมู่บ้านแม่ใจประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ประกอบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (Covid - 19) ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง ส่งผลให้จำนวนสมาชิกส่งเสริมการท่องเที่ยวลดลงจาก ๓๐ ครอบครัว เหลือ ๑๐ ครอบครัว โดยมีการปรับตัวจากที่เน้นเฉพาะการท่องเที่ยวปรับเปลี่ยนเป็นที่พักให้กับกลุ่มคนงานที่เข้ามาก่อสร้างอุโมงค์น้ำขนาดใหญ่ในพื้นที่หมู่บ้านเข้าพักเป็นรายเดือนในราคาที่ไม่สูงมากนัก เนื่องจากสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้ประชากรในหมู่บ้านแม่ใจขาดรายได้ สมาชิกกลุ่มจึงได้หารือและปรับตัวให้สามารถประกอบประกอบให้การท่องเที่ยวอยู่ต่อไปจนกว่าเศรษฐกิจการท่องเที่ยว และสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (Covid - 19) จะดีขึ้น โดยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๑) การบริหารจัดการกลุ่มส่งเสริมการท่องเที่ยวสร้างความเข้มแข็ง รับฟังความคิดเห็นของสมาชิก ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ เพื่อให้กลุ่มสามารถพัฒนาไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

๒) การเชื่อมโยงพื้นที่ท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านและพื้นที่ข้างเคียง ให้นักท่องเที่ยวสามารถท่องเที่ยวได้มากขึ้น และเพื่อเพิ่มระยะเวลาให้นักท่องเที่ยวพักผ่อนในหมู่บ้านมากขึ้น

๓) การพัฒนาสินค้า OTOP เช่น สิ่งทอธรรมชาติ ผลไม้แปรรูป จำพวก ลำไยอบแห้ง มะม่วงอบแห้ง มะม่วงกวน เป็นต้น และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้ดูทันสมัย และเก็บรักษาได้นานยิ่งขึ้น

๔.๒ การทำเกษตรกรรม

บ้านแม่โจ้ มีการทำอาชีพเกษตรกรรม โดยมีการเพาะปลูกตลอดทั้งปี อาศัยแหล่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยแม่เริ่มในการทำเกษตรกรรม โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๑) การทำการเกษตรแบบปลูกพืชเชิงเดี่ยว เมื่อประสบปัญหาภาวะราคาตกต่ำก็จะทำให้ได้รับผลกระทบโดยตรง ควรมีการปลูกพืชกระจายความเสี่ยงให้หลากหลายยิ่งขึ้น เน้นให้พออยู่พอกิน

๒) ปัญหาราคาลำไยตกต่ำ เกิดจากการตลาด ราคานำการผลิต เมื่อผลผลิตออกพร้อมกันย่อมทำให้เกิดภาวะสินค้ามาก ราคาตกต่ำ ผู้ซื้อเป็นผู้กำหนดราคารับซื้อ ขาดอำนาจการต่อรองควรปรับเปลี่ยนเป็นเกษตรอินทรีย์ทำตามกำลังและทุนที่มีอยู่ เกษตรกรบ้านแม่โจ้ ประกอบอาชีพทำนาไม่มากนัก ส่วนใหญ่ซื้อข้าวเพื่อบริโภค ฉะนั้น ควรจับคู่กับอำเภอหรือจังหวัดที่มีการผลิตข้าวที่มีคุณภาพ โดยใช้วิธีการแลกเปลี่ยนผลผลิตทางการเกษตร

๓) การแปรรูปลำไยหรือผลผลิตทางการเกษตร เพื่อเพิ่มมูลค่า และเป็นสินค้า OTOP จำหน่ายให้นักท่องเที่ยวหรือตลาดภายนอก เพื่อแก้ไขปัญหาราคาผลผลิตลำไยตกต่ำ

๔) การส่งเสริมการปลูกพืชผักปลอดสารพิษ โดยรวมกลุ่มทำน้อย แต่ได้มาก เน้นการปลูกเพื่อบริโภคในหมู่บ้าน แบ่งปัน หากเหลือก็จำหน่าย โดยเน้นตลาดนักท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับศูนย์เพาะเมล็ดของปราชญ์ชาวบ้าน นายโจน จันได ซึ่งเป็นเมล็ดพันธุ์พื้นเมืองสามารถเก็บเมล็ดกลับมาใช้ซ้ำได้ และเป็นการอนุรักษ์เมล็ดพันธุ์พื้นเมืองไม่ให้สูญหายไปอีกด้วย

ส่วนที่ ๒

ประเด็นการพัฒนาของชุมชน

๑. วิสัยทัศน์ของบ้านแม่โจ้ หมู่ที่ ๒ ตำบลบ้านเป้า อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

๑.๑ ชุมชนน่าอยู่

- ๑) ชาวบ้านบ้านแม่โจ้ มีความรักสามัคคีและเอื้ออาทร
- ๒) มีโครงสร้างพื้นฐานสมบูรณ์ เช่น ถนน น้ำประปา และไฟฟ้า
- ๓) ไม่มีการลักเล็กขโมยน้อยของชาวบ้าน อยู่ร่วมกันด้วยเหตุและผล มีการแบ่งปันและเอื้ออาทรต่อกัน

๑.๒ หมู่บ้านน่ามอง

- ๑) ถนนในหมู่บ้านทุกสายต้องสะอาด ไม่มีขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล
- ๒) ทุกครัวเรือนต้องทำความสะอาดทั้งภายในบ้านและบริเวณโดยรอบบ้าน มีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับรอบๆบ้าน
- ๓) ทุกครัวเรือนต้องมีป้ายชื่อหัวหน้าครอบครัวและบ้านเลขที่ของครัวเรือนตนเอง

๑.๓ เป็นหมู่บ้านที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง

ชาวบ้านบ้านแม่ใจ หมู่ที่ ๑ มีความเอื้ออาทร และมีความสามัคคี ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น ลดละอบายมุข ลดความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพ มีความขยันอดทน และมีความพอเพียงในชีวิต รู้จักประมาณตน พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ทำให้ชาวบ้านบ้านแม่ใจ หมู่ที่ ๑ ส่งผลให้บ้านแม่ใจมีปัญหาทางสังคมและความยากจนน้อย

๑.๔ ยุทธศาสตร์ของบ้านแม่ใจ

ประกอบด้วย

๑) ยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้านบ้านแม่ใจ

(๑) แนวทางการพัฒนาเส้นทางคมนาคม ถนนในหมู่บ้าน ถนนเข้าพื้นที่เกษตรบางแห่ง

(๒) แนวทางการพัฒนาระบบการระบายน้ำ ชลประทาน และระบบน้ำประปา เพื่อให้ชาวบ้านมีน้ำใช้ในภาคครัวเรือนและภาคการเกษตรอย่างทั่วถึง

(๓) แนวทางการพัฒนาการไฟฟ้าในหมู่บ้านและทางการเกษตร เพื่อให้ชาวบ้านมีไฟฟ้าใช้อย่างทั่วถึงทุกครัวเรือน

๒) ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

(๑) ส่งเสริมให้ประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบ “ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้” มีการเพิ่มศักยภาพให้เกษตรกรในการทำเกษตรกรรมรูปแบบต่างๆ เน้นเพาะปลูกให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และสอดคล้องกับแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

(๒) ส่งเสริมให้ชาวบ้านบ้านแม่ใจ หมู่ที่ ๑ ที่เป็นกลุ่มว่างงานและมีรายได้ต่ำ ให้มีอาชีพเสริมหรือให้มีรายได้ที่พอเลี้ยงชีพ เลี้ยงครอบครัวให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี บนพื้นฐานการพึ่งพาตัวเอง

๓) ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(๑) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เน้นกิจกรรมของนักท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายทรัพยากรควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

(๒) การบำรุงรักษาสีงแวดล้อมของชุมชนน่าอยู่ น่ามอง เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และฟื้นฟูทรัพยากรที่เสื่อมโทรมให้ฟื้นคืนสภาพโดยสมบูรณ์

๔) ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ฟื้นฟูและสืบสานศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาชาวบ้าน

(๑) ฟื้นฟู สืบสานวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิม ส่งต่อให้แก่ประชาชนรุ่นหลัง

(๒) รณรงค์ให้เด็กเยาวชน ให้ตระหนักและหวงแหนวัฒนธรรม ประเพณี อันดีงามของชุมชน

๕) ยุทธศาสตร์ด้านสังคม

(๑) แนวทางการพัฒนา เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เน้นการแสดงความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการทำกิจกรรมต่างๆ และร่วมคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง

๖) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยว

(๑) พัฒนาการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บริการบ้านพักศูนย์บ้านดิน และโฮมสเตย์ ให้เป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับของหมู่บ้านท่องเที่ยว

(๒) ปรับปรุง และพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ บุคคล และสถานที่ เพื่อเตรียมความพร้อมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว

๒. การประเมินประสิทธิภาพการเพิ่มศักยภาพชุมชนท่องเที่ยว ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

บ้านแม่โจ้ มีความพร้อมทางด้านความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ เช่น แหล่งน้ำ ดิน และทรัพยากรป่าไม้ เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ในด้านการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติแบบยั่งยืน ร่วมกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว โดยมีหลักการคือ “อยู่บ้านดิน กินอาหารอินทรีย์” ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นที่สนใจของกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ จากวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (Covid – 19) ถือว่าเป็นช่วงเวลาสำคัญที่ทางผู้นำชุมชน ประชาชน และกลุ่มต่างๆ ภายในบ้านแม่โจ้ จะสามารถระดมความคิดเห็น เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือ สร้างความเข้มแข็งของชุมชนในบ้านแม่โจ้ เช่น การสร้างความเข้มแข็ง การบริหารจัดการของกลุ่ม และทักษะในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ให้เป็นที่น่าสนใจยิ่งขึ้น สร้างจุดขายด้านการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงวิถีชุมชน ให้สอดคล้องกับทุนด้านทรัพยากรเดิมที่มีอยู่ การเกษตรที่ลดการใช้สารเคมี และปรับเปลี่ยนเป็นเกษตรอินทรีย์ ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ลดการปลูกพืชเชิงเดี่ยว มาปลูกพืชหลากหลายชนิดเน้นการพึ่งพาตนเอง และอยู่ร่วมกับธรรมชาติให้มากที่สุด

การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ให้ทุกครัวเรือนมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของชุมชนที่ดี ร่วมต้อนรับนักท่องเที่ยว รักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ รักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ที่เป็นจุดเด่นของภูมิสังคม การจัดการขยะพึ่งวิถีธรรมชาติที่สุด เช่น การทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ การคัดแยกขยะ การรักษาสภาพแวดล้อมให้สะอาด ดูแลพื้นที่ต้นน้ำ และการดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ที่อยู่โดยรอบหมู่บ้าน

๓. การจัดทำแผนพัฒนาของหมู่บ้านแม่โจ้ ประกอบด้วย

๓.๑ แผนพัฒนาของหมู่บ้านแม่โจ้ ระยะสั้น

๑) การส่งเสริมและเชื่อมโยงให้การท่องเที่ยวมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาพักบ้านดิน และมีการประกอบกิจกรรมในหมู่บ้านยาวนานขึ้น เช่น กิจกรรมการเดินป่า ดูนก เส้นทางศึกษาธรรมชาติ การประกอบกิจกรรมใกล้กับธรรมชาติมากที่สุด

๒) การรวมกลุ่มเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พัฒนาปรับเปลี่ยนจากวัตถุดิบที่มี เช่น การทำลำไยอบแห้ง จากเตาอบพลังงานแสงอาทิตย์ และการทำมะม่วงกวน พร้อมทั้งพัฒนาบรรจุภัณฑ์ ให้ดูทันสมัย และมีความน่าสนใจ

๓.๒ แผนพัฒนาของหมู่บ้านแม่โจ้ ระยะกลาง

๑) การวางแผนการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ที่สามารถเดินทางได้ภายใน ๑ วัน โดยพิจารณาจากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย

๒) การจัดทำประวัติของหมู่บ้าน ความเป็นมาของกลุ่มต่างๆ แผนที่แหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน และหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงบริเวณใกล้เคียง

๓) ป้ายบอกเส้นทาง และป้ายแนะนำการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน จุดเด่นของสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถบ่งบอกวัฒนธรรม ประเพณี และประวัติอันยาวนานของหมู่บ้าน และหาจุดเด่นที่นักท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ชักชวนให้นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมในหมู่บ้านแม่โจ้ แห่งนี้

๓.๓ แผนพัฒนาของหมู่บ้านแม่โจ้ ระยะยาว

๑) การปลูกพืชเชิงเดี่ยว อาจมีผลกระทบต่อตลาด เนื่องจากการปลูกลำไย มีการปลูกอย่างแพร่หลายในหลายพื้นที่ อาจทำให้ผลผลิตล้นตลาด ราคาตกต่ำ ควรปรับเปลี่ยนเป็นการศึกษาการเพาะปลูกพืชหลากหลายชนิด โดยศึกษาจากความต้องการของตลาดภายในและภายนอกประเทศ โดยอาศัยศักยภาพพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์เหมาะกับการปลูกพืชได้หลากหลายชนิด รวมไปถึงการศึกษาวีธีการเพาะปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ปลูกพืชแบบประณีต ใช้พื้นที่น้อย แต่ได้ผลตอบแทนที่มาก ส่งเสริมการปลูกพืชเกษตรที่ทำรายได้ ลดปัญหาการบุกรุกทำลายป่า

๒) การสร้างประชาคมหมู่บ้าน โดยมีวิธีการ และเป้าประสงค์ของการพัฒนาที่เป็นที่ยอมรับร่วมกัน มีการระดมความคิดการพัฒนาหมู่บ้านไปข้างหน้าร่วมกัน เพื่อสร้างความแข็งแกร่ง ความรัก และความสามัคคี “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์” หากมุ่งเน้นแต่การพัฒนาเสริมสร้างรายได้เพียงอย่างเดียว หมู่บ้านยังไม่มีความปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยววันั้น จะทำให้การท่องเที่ยวเป็นที่นิยมลดน้อยลง หรืออาจจะล่มสลายได้

๔. สรุปผลการศึกษา

การพัฒนาการท่องเที่ยวตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จะสำเร็จได้ต้องเกิดจากหมู่บ้านหรือชุมชนที่ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน จึงจะเกิดความยั่งยืน เน้นการพัฒนาจากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนของตนเอง การพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ต่างๆ โดยภาครัฐต้องให้การสนับสนุนในเรื่องการให้ความรู้ การแก้ไขปัญหาที่เกินขีดความสามารถของหมู่บ้านหรือชุมชน เช่น การพัฒนาด้านสาธารณูปโภค การให้ความรู้และเพิ่มทักษะในการบริหารกลุ่มท่องเที่ยว และการประกอบอาชีพ โดยหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง เพิ่มการทำเกษตรกรรมแบบประณีต “ทำน้อย แต่ได้มาก” และเกิดความยั่งยืน ลดการใช้สารเคมีที่ทำลายสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์

ภาพการดำเนินงานในพื้นที่ศึกษาของกลุ่มปฏิบัติการที่ ๖ (กป.๖)

อำเภอแม่วาง

รายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Action Learning)
บ้านห้วยตวง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง
จังหวัดเชียงใหม่

จัดทำโดย
กลุ่มปฏิบัติการที่ (กป.) ๘

นางวิลาวัลย์	ใคร่ครวญ	ผู้อำนวยการสำนักคุ้มครองพันธุ์พืช
นางยุพิน	จงจัดกลาง	ธนารักษพื้นที่สุพรรณบุรี
นายรุจติศักดิ์	รังสี	หัวหน้าสำนักงานจังหวัดขอนแก่น
นายเดชธร	เชาว์เลขา	นายอำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
นายคำเคลื่อน	พนะชัย	นายอำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์
นายชายสิทธิ์	สุวรรณโชติ	นายอำเภอนิคมน้ำอ้อม จังหวัดสมุทรสาคร
นายศิริศักดิ์	ร่างเล็ก	ท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายवलันต์	สุภาภา	เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดฉะเชิงเทรา
นายณรงค์ศักดิ์	พิมพ์หนู	ผู้อำนวยการไฟฟ้าเขตบางนา
นายไพฑูรย์	เก่งการช่าง	ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติภาค ๔

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖
สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๔

คำนำ

การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖ ที่ต้องการนำทฤษฎีและประสบการณ์จากการมีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหาจากพื้นที่จริงไปใช้ในการบริหารราชการและสร้างมูลค่าเพิ่มสำหรับประสิทธิภาพการบริหารราชการให้แก่ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานได้กว้างขวางมากขึ้น โดยกำหนดให้กลุ่มปฏิบัติการที่ (กป.) ๘ เข้าปฏิบัติการที่บ้านห้วยตอง หมู่ที่ ๑๐ ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

การที่คณะผู้เข้ารับการฝึกอบรมใน กป.๘ ทั้ง ๑๐ คนจากหลากหลายสังกัดหน่วยงาน ได้รับมอบหมายให้เดินทางไปหมู่บ้านห้วยตอง ระหว่างวันที่ ๕-๙ เมษายน ๒๕๖๔ เพื่อการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการนั้น นอกจากจะได้ทราบถึงสภาพที่แท้จริงของความเป็นอยู่ของราษฎรในหมู่บ้านห้วยตองหมู่ที่ ๑๐ เพื่อนำมาเขียนรายงานแล้ว การเดินทางครั้งนี้ถือเป็นประสบการณ์ที่น่าประทับใจในหลายมิติ เริ่มจากสถานที่ ทุกคนได้มาสัมผัสเป็นครั้งแรก ความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันและสัมพันธ์ภาพอันดีที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ฝึกอบรมด้วยกันและกับราษฎรในหมู่บ้าน การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า การให้เกียรติซึ่งกันและกัน การแบ่งงานกันทำ การพัฒนาการที่เกิดขึ้นตั้งแต่วันแรกจนถึงวันที่ถึงกำหนดจะต้องลงมา.เมืองเชียงใหม่ หากเป็นการลงจุดบนกราฟเส้นกราฟจะมีลักษณะกราฟเป็นแบบ sigmoid curve ที่เส้นตัว S ด้านบนคือระดับความอึดแอ้มและความสุขที่มีร่วมกันของทุกคน ณ เวลานั้น ถึงขนาดที่ว่า ในเช้าวันที่จะต้องเดินทางลงมามีหลายเสียงร่ำฟั่งว่า “ยังไม่อยากลงมาจากดอยเลย”

กป.๘ นปส.รุ่น ๗๖ หวังว่ารายงานฉบับนี้จะปะภาพสะท้อนของเรื่องราวที่พวกเราทุกคนได้พบประสบการณ์ต่าง ๆ แล้วถ่ายทอดสู่ผู้ที่ไม่ได้มีโอกาสเดินทางไปยังหมู่บ้านนี้จะได้เห็นภาพตามไป และสำหรับพวกเราถือเป็นภาพแห่งความทรงจำที่งดงามยิ่ง และคงจะอมยิ้มทุกครั้งที่ได้หยิบขึ้นมาอ่าน

คณะผู้จัดทำ

นักศึกษาหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ ๗๖

กลุ่มปฏิบัติการที่ (กป.) ๘

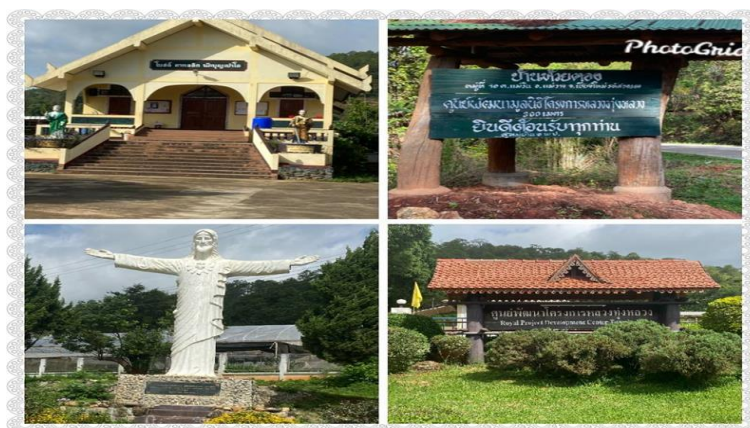
ส่วนที่ ๑

กรอบการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ เพื่อเข้าใจ เข้าถึง วิถีชุมชน

๑. การศึกษาเรียนรู้ภูมิสังคมและวิถีชีวิตของชุมชน

ประวัติความเป็นมา หมู่บ้านห้วยตองก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๐ อพยพมาจากบ้านแม่อุค อําเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นชนเผ่าปะกาเกอญอ จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสในหมู่บ้านชุมชนบ้านห้วยตอง โดยพ่อเผ่ากาโพ ซึ่งได้อพยพมาจากบ้านแม่อุค อ.ขุนยวม จ.แม่ฮ่องสอน กลาโพบ่อยรับจ้างลากไม้ให้กับบริษัทของอังกฤษในช่วงที่กลาโพบ่อยทำงานให้กับบริษัทดังกล่าวได้เดินทางผ่านบริเวณลุ่มน้ำห้วยตอง และเห็นว่าเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เมื่อได้ลาออกจากบริษัทอังกฤษแล้ว จึงได้ชักชวนญาติพี่น้องมาตั้งถิ่นฐานในบริเวณลุ่มน้ำห้วยตองจุดแรกที่มีการตั้งหมู่บ้านคือบริเวณที่นาของนายหม่อเคอในปัจจุบัน โดยมีกลาโพบ่อยเป็นผู้นำของหมู่บ้าน หลังจากนั้นก็มีคนอพยพมาอยู่เพิ่มมากขึ้น ทุกคนในหมู่บ้านนับถือศาสนาคริสต์ นิกายคาทอลิก มีประชากร ๖๐๘ คน เป็นหญิง ๒๘๒ ชาย ๓๒๖ จำนวน ๑๓๕ ครัวเรือน พื้นที่ทั้งหมด ๗.๙๒๒ ตารางกิโลเมตร หรือ ๔,๙๕๑.๒๓๑ ไร่ รายได้ต่อครัวเรือน ๒๐๗,๕๘๓ บาทต่อปี

อาชีพ อาชีพหลัก ของราษฎรบ้านห้วยตองคืออาชีพทำการเกษตร อันประกอบด้วย การผลิตพืชผักแบบอินทรีย์ในโรงเรือน เน้นที่ผักสลัด ผักกวางตุ้ง กระหล่ำปลี การปลูกไม้ผล เช่น พลับ อาโวคาโด เสาวรส สาลี่ สตรอเบอรี่ การเลี้ยงสัตว์ เช่น เลี้ยงไก่ หมู วัว นอกจากนั้นยังเป็นที่ตั้งของโครงการหลวงทุ่งหลวง ซึ่งได้รับการสนับสนุนให้ดำเนินการพัฒนาพื้นที่จากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ ๙ มีการพัฒนาแหล่งน้ำโดย สร้างอ่างเก็บน้ำ เมื่อวันที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๒๒ ในหลวงรัชกาลที่ ๙ ได้เสด็จพื้นที่บ้านห้วยตอง ทรงพระราชดำริให้ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำบ้านห้วยตองเพื่อสนับสนุนการเกษตรและเพื่อการอุปโภคบริโภคของราษฎรบ้านห้วยตองรวมถึงใช้ประโยชน์ในโครงการหลวงทุ่งหลวง โดยมีสันเขื่อนกว้าง ๖ เมตร ยาว ๑๐๓ เมตร สูง ๑๘.๕ เมตร สามารถเก็บกักน้ำได้ ๔๐๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร

ภาพที่ ๑ สถานที่สำคัญของหมู่บ้านห้วยตอง หมู่ ๑๐ ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ที่ตั้ง บ้านห้วยตองตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๑๐ ตั้งอยู่ในตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ห่างจาก
อำเภอแม่วางไปทางทิศตะวันตก ๓๐ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ กับตำบลแม่วิน ทั้ง ๔ ทิศ ดังนี้

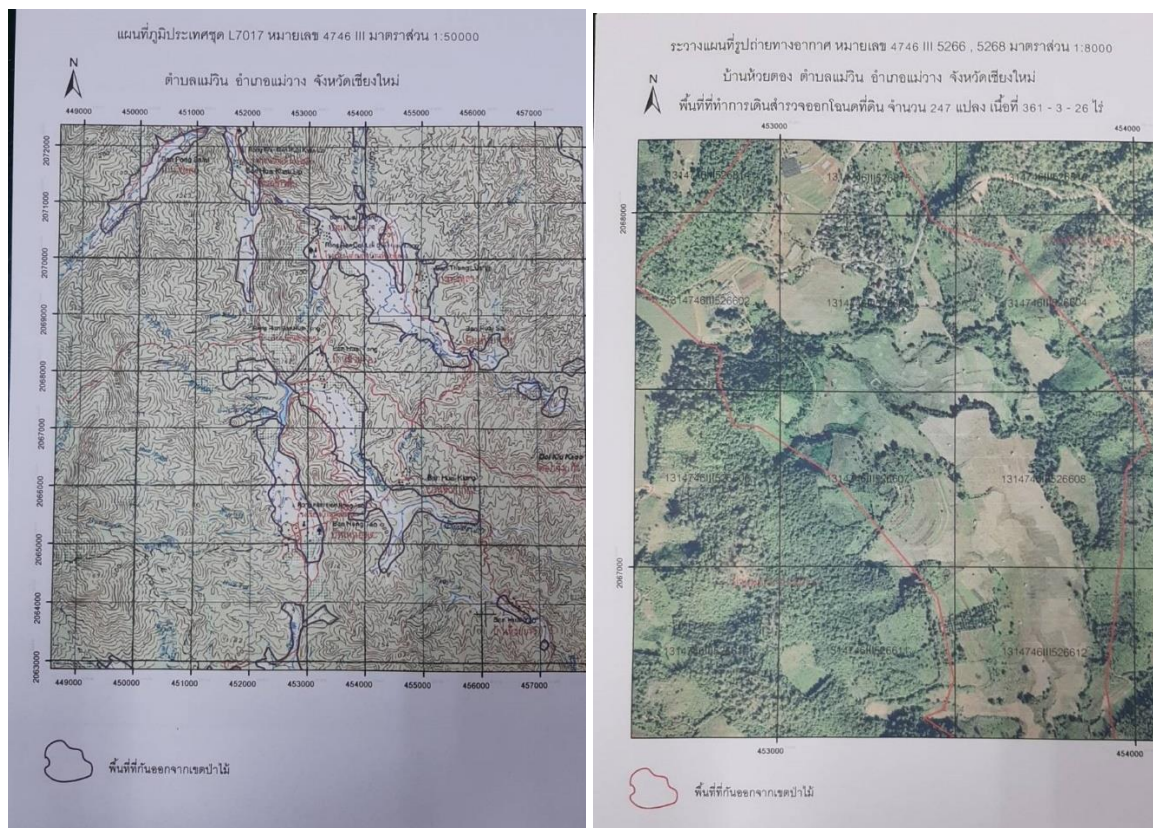
ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านห้วยอีค่าง หมู่ที่ ๑

ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านหนองเต่า หมู่ที่ ๔

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ บ้านทุ่งหลวง หมู่ที่ ๒

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านห้วยข้าวลืบ หมู่ที่ ๘

หมู่บ้านห้วยตองมีลักษณะเป็นที่ราบสูงและพื้นที่สูงต่ำสลับมีแหล่งน้ำในพื้นที่ สภาพพื้นที่เป็นป่าเขา
ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ ดังภาพที่ ๒

ภาพที่ ๒ แผนที่บ้านห้วยตอง หมู่ ๑๐ ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

การใช้ที่ดิน ในพื้นที่ทั้งหมด ๔,๙๕๑.๒๓๑ ไร่ มีมากกว่าครึ่งเป็นพื้นที่ป่า ทั้งป่าอนุรักษ์และป่าที่เป็น
ไม้ใช้สอย รองลงมาเป็นพื้นที่สวนที่ปลูกไม้ยืนต้น ที่เหลือเป็นพื้นที่นา สวนผสมผสาน ที่อยู่อาศัย ขณะที่
พื้นที่แหล่งน้ำราว เปอร์เซ็นต์ ดังตารางที่ ๑

ตารางที่ ๑ ประเภทการใช้ที่ดินบ้านห้วยตอง หมู่ ๑๐ ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

ประเภทการใช้	พื้นที่	
ประโยชน์ที่ดิน	ตร.กม.	ไร่
พื้นที่ป่าอนุรักษ์	๓.๓๐๒	๒,๐๖๓.๕๐๙
พื้นที่ป่าใช้สอย	๒.๐๑๕	๑,๒๕๙.๖๓๘
พื้นที่นา	๐.๗๘๙	๔๙๒.๘๔๙
พื้นที่สวน	๑.๒๘๔	๘๐๒.๕๐๗
พื้นที่สวนผสม	๐.๑๙๗	๑๒๓.๑๕๑
พื้นที่อยู่อาศัย	๐.๒๕๕	๑๕๙.๒๓๒
แหล่งน้ำ	๐.๐๘๑	๕๐.๓๔๕
รวม	๗.๙๒๒	๔,๙๕๑.๒๓๑

ลักษณะนิสัย คนเผ่าปะกาเกอญอ มีความรักสันโดษ จะมีปฏิสัมพันธ์กันเฉพาะในกลุ่ม รักความสงบ ด้านภูมิปัญญา คนเผ่าปะกาเกอญอมีการปลูกข้าวเพื่อบริโภคเองและส่งต่อความรู้ด้านการปลูกข้าว โดยข้าวที่ปลูกตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบันเป็นข้าวพันธุ์พื้นเมือง นอกจากการปลูกข้าวแล้วยังมีการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ วัว ควาย ม้า หมู ไก่ เพื่อใช้ในการบริโภคและพิธีกรรม สืบทอดกันมา ไม่น้อยกว่า ๑๐๐ กว่าปี แต่หลังจากมีการก่อตั้งโครงการหลวงทุ่งหลวงทำให้มีการเพิ่มการประกอบอาชีพเป็นการปลูกผักเพิ่มเข้ามาและให้ความรู้ด้านการเกษตรแนวใหม่พร้อมทั้งจัดหาตลาดเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของราษฎร สำหรับด้านสาธารณสุขเดิมมีการรักษาพยาบาลโดยผู้มีความรู้ด้านสาธารณสุขพื้นบ้าน เดิมคนในเผ่าปะกาเกอญอ จะมีแต่ชื่อ ไม่มีนามสกุล จนกระทั่งปี มีกำหนดให้ราษฎรทุกคนต้องมีนามสกุล จึงทำให้ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ได้ตั้งนามสกุลให้ จะสังเกตได้ว่าจะเป็นนามสกุลที่มีความไพเราะ และมีความหมายที่ดี ในทุกครัวเรือน

๒. การศึกษาเรียนรู้ระบบการบริหารจัดการชุมชน

จุดแข็งที่สำคัญของบ้านห้วยตอง คือ มีภูมิสังคมที่ดี จุดด้อยคือ ปัญหาด้านยาเสพติด และสาธารณสุข พื้นฐาน โอกาส คือ นโยบายของรัฐเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจพื้นฐานราก และกระแสโลกเรื่องความปลอดภัยของอาหารและโรคอุบัติใหม่ ขณะที่ความเสี่ยงที่พบคือ กระแสโลกาภิวัตน์ (ค่านิยมสมัยใหม่) และความผันผวนของราคาสินค้าเกษตร การบริหารจัดการชุมชนของบ้านห้วยตอง ประกอบด้วย

๒.๑ กฎ ระเบียบ และข้อบังคับของภาครัฐ

ภายในหมู่บ้านมีกฎ กติกา ระเบียบ และข้อบังคับที่ชัดเจน ให้คนในพื้นที่ถือปฏิบัติได้ ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติงานในรูปคณะกรรมการ มีผู้นำ หรือผู้บริหารกำหนดกติกาในการปฏิบัติ ประกอบการดำเนินอาชีพที่มีส่วนราชการเข้าไปให้การส่งเสริม และสนับสนุนอาชีพ โดยเฉพาะเรื่องเงินทุนสำหรับการดำเนินชีวิต หากมีความประสงค์จะประกอบอาชีพ ส่วนราชการจะเข้าไปส่งเสริมประกอบกับหาเงินทุนในการประกอบอาชีพให้ อาทิเช่น กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี กองทุนละไมเกิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท (สองแสนบาท) โดยสมาชิกกลุ่มพัฒนาบทบาทสตรีต้องรวมกลุ่มกันอย่างน้อย ๕ คน เพื่อกู้เงินไปในการประกอบอาชีพ สินเชื่อเพื่อ

การเกษตร ธกส. (ดอกเบญจก้าน ล้วนละร้อย) เพื่อส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มอาชีพให้รวมตัวกันประกอบอาชีพ ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก เป็นต้น

๒.๒ การวิเคราะห์ความสามารถในการบริหารจัดการชุมชน มีกระบวนการขั้นตอน การติดตาม และ ประเมินผล

บ้านห้วยตองมีการบริหารจัดการชุมชน ด้วยมีการรวมตัวเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมลงมือทำจริง รวมทั้งหนุนเสริมให้กลุ่มที่มีการรวมตัวอยู่แล้วให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น โดยมีกระบวนการ ขั้นตอน ดังนี้

๒.๒.๑ การรวมตัวเพื่อมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนพัฒนาด้านสังคม วิถีชีวิตประจำวัน อาทิเช่น

๒.๒.๑.๑ ประชาชนในหมู่บ้านห้วยตอง ร่วมกันจัดทำแนวกันไฟ เพื่อป้องกันไฟป่า อันเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาหมอกควันไฟ ปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็ก หรือ PM ๒.๕ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพโดยรวมของ ประชาชน และสังคมโดยรวม

๒.๒.๑.๒ ประชาชนหมู่บ้านห้วยตองร่วมกันสร้างธนาคารน้ำใต้ดินในทุกครัวเรือน เพื่อบำบัดน้ำทิ้ง ให้เป็นน้ำสะอาด และกักเก็บน้ำใต้ดินเพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้แก่ผิวดิน และเพิ่มปริมาณน้ำใต้ดินให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งในอนาคตอันใกล้ก็จะไปดำเนินการต่อบริเวณพื้นที่บนภูเขาในรูปแบบของถาดขนมครก โครงการแก้มลิง เป็นต้น เพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นบนพื้นที่ภูเขา ทำให้ระบบนิเวศมีความสมบูรณ์เพิ่มขึ้น

๒.๒.๑.๓ ประชาชนหมู่บ้านห้วยตอง ได้รวมกลุ่มกันเพื่อจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เครดิต โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนถือหุ้นๆ ละ ๒๐ บาท ไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท/คน มีการปันผลดอกเบญจเป็นรายปี และเงินรายได้ที่เกิดจากการบริหารจัดการ ส่วนหนึ่งจะยืมคืนสู่สังคมในรูปแบบของสวัสดิการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น เป็นสวัสดิการสำหรับ การจัดงานศพ งานแต่งงาน ช่วยค่าคลอดบุตร ช่วยค่าจัดงานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความรัก ความสามัคคี ความเอื้ออาทรต่อกันของคนในหมู่บ้าน/ชุมชน

จากที่กล่าวมาข้างต้นถึงการบริหารจัดการชุมชนว่าจะมีการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่องยั่งยืนหรือไม่นั้น อาจวิเคราะห์และประเมินผลดังนี้

๑. กลุ่มออมทรัพย์เครดิต ขณะนี้มีเงิน ๒๐ ล้านบาท ถือว่าเป็นจำนวนเงินที่มากพอสมควร และมีสมาชิกที่ถือหุ้นเป็นประชาชนภายในหมู่บ้านเกือบร้อยละ ๑๐๐ และมีสมาชิกจากหมู่บ้านข้างเคียง ถือว่าเป็นกลุ่มออมทรัพย์ที่มีความเข้มแข็ง

๒. กรรมการมีการแบบบทบาทหน้าที่ชัดเจนเป็นชนเผ่าปะกาเกอญอ กรรมการซึ่งเป็นชนเผ่า ใช้หลักการบริหารงานที่มีความซื่อสัตย์ และเสียสละรับผิดชอบ วิเคราะห์ความเป็นไปได้ว่าจะไม่มีการทุจริตต่อหน้าที่ สร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ถือหุ้นได้

๓. กองทุนการบริหารจัดการของกลุ่มออมทรัพย์เครดิตมีความเข้มแข็งฝากสัจจะทุกเดือนโดยการระดมหุ้นๆ ละ ๒๐ บาท แต่ไม่เกินร้อยละ ๕,๐๐๐ บาท และในการพัฒนากลุ่มมีความโปร่งใส จะพัฒนาไปสู่กองทุนที่มีขนาดเงินกองทุนที่ใหญ่ขึ้นในอนาคต

๔. กฎ กติกา ระเบียบ คณะกรรมการบริหารกลุ่มออมทรัพย์เครดิตได้จัดทำไว้เป็นระบบเป็นขั้นตอนสามารถตรวจสอบได้ โดยได้จัดการระเบียบการบริหารจัดการกลุ่มเป็นลายลักษณ์อักษร

๕. กิจกรรม ที่ดำเนินการภายในกลุ่ม เช่น การระดมเงินทุน และปล่อยเงินกู้ให้สมาชิกที่เดือดร้อนนำไปประกอบอาชีพเพื่อช่วยเหลือครอบครัว และกำไรรวมมาจัดสวัสดิการช่วยเหลือสมาชิก และ

หมู่บ้าน/ชุมชนตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความรักเอื้ออาทรต่อกันในหมู่บ้าน/ชุมชนเดียวกัน

๒.๒.๒ การรวมตัวกันเพื่อสร้างความมั่นคงด้านเศรษฐกิจชุมชน เน้นการผลิต การบริโภค อย่างพอเพียงในชุมชน และการปล่อยเงินกู้ นำมาประกอบอาชีพ อาทิเช่น การปลูกผักอเนกนิค หากเหลือจากการบริโภคในชุมชนก็สามารถขายให้โครงการหลวง และบริษัทพัฒนาไพศาล ที่ได้เข้ามาส่งเสริมการปลูกผักอินทรีย์ พร้อมรับซื้อในราคาดี รวมทั้งการส่งเสริมบทบาทสตรี ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน เนื่องจากกลุ่มสตรีในพื้นที่จะมีบทบาทในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก หากส่งเสริมบทบาทสตรีก็จะสามารถขับเคลื่อนพัฒนาพื้นที่ในหลากหลายมิติได้

๒.๒.๓ การอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ฟื้นฟู พัฒนา ใช้ประโยชน์ ซึ่งประชาชนบ้านห้วยตอง ได้มีวิธีการบริหารจัดการ ดังนี้

๒.๒.๓.๑ ออกข้อบังคับหมู่บ้าน ห้ามประชาชนตัดไม้ทำลายป่า และร่วมกัน

ดูแลรักษา ฟื้นฟูสภาพป่าให้อุดมสมบูรณ์ และรักษาระบบนิเวศ และนอกจากกติกาที่มีลายลักษณ์อักษรแล้ว ในด้านความเสี่ยงของการเปลี่ยนมือของเจ้าของที่ดิน เนื่องจากกลุ่มของเราประเมินว่าในอนาคตมีความเป็นไปได้ว่าหมู่บ้านนี้จะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีความเป็นไปได้ว่าจะมีการขายที่ดินให้คนนอกหมู่บ้าน แม้ปัจจุบันในหมู่บ้านจะมีการตกลงกันว่าห้ามขายที่ดินให้คนนอก แต่ในทางปฏิบัติจริงอาจไม่เป็นเช่นนั้น

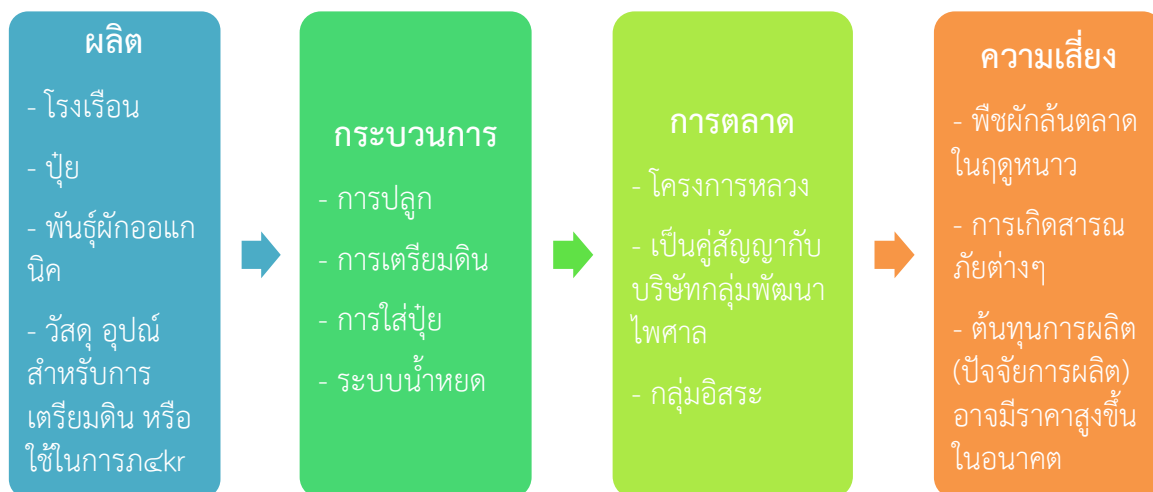
๒.๒.๓.๒ ประชาชนจะมีโครงการดำเนินโครงการแก้มลิง และหลุมขมครกบนพื้นที่รอบภูเขาเพื่อกักเก็บน้ำ และสร้างความชุ่มชื้นให้กับต้นไม้ และระบบชีวภาพ

๒.๒.๓.๓ ประชาชนร่วมกันจัดทำแนวกันไฟ เพื่อเป็นการป้องกันไฟป่าตลอดถึงป้องกันการเกิดฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM ๒.๕

๒.๒.๔ การวิเคราะห์ภาพรวมของการเกษตรในพื้นที่ โดยพิจารณาเป็นห่วงโซ่ วัตถุดิบ ปัจจัยการผลิต ความสะอาด รวมทั้งความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น

จากการสำรวจพื้นที่เชิงปฏิบัติการ ในส่วนของพื้นที่การเกษตรพบว่า โดยส่วนใหญ่เกษตรกรนิยมปลูกผักอินทรีย์ โดยผลผลิตจะถูกจำหน่ายไปยังแหล่งซื้อ ๓ แหล่ง คือ ๑. โครงการหลวงมีสมาชิกจำนวน ๓๐ ครัวเรือน รายได้ ๗,๐๐๐ – ๘,๐๐๐ บาท/เดือน มีลักษณะสัญญาเป็นแบบเกษตรพันธสัญญา (Contract Farming) ๒.เป็นคู่สัญญากับบริษัทกลุ่มพัฒนาไพศาล จำนวน ๑๕ ครัวเรือน มีรายได้ครัวเรือนละ ๑๐,๐๐๐ – ๑๒,๐๐๐ บาท/เดือน มีลักษณะสัญญาเป็นแบบเกษตรพันธสัญญา (Contract Farming) และกลุ่มอิสระจำนวน ๒ ครัวเรือน รายได้ครัวเรือนละ ๖,๐๐๐ – ๗,๐๐๐ บาท/เดือน กลุ่มนี้จะมีปัญหาเรื่องเงินลงทุน โดยเฉพาะไม่มีโรงเรือนสำหรับปลูกผัก และมีปัญหาในด้านปัจจัยการผลิต

ในส่วนของพืชการเกษตรอื่นๆ ก็มีปลูกทั่วไปสำหรับบริโภคในครัวเรือน เช่น ข้าว พริก ข่าตะไคร้หอม พืชผักสวนครัวต่างๆ ในส่วนของไม้ผลก็จะมีการปลูกต้นพลับ ต้นอาโวคาโด กล้วย สตรอเบอร์รี่ มะม่วง แต่ส่วนใหญ่จะปลูกไว้เพื่อการบริโภคในครัวเรือน หากมีเหลือก็จะขายภายในและภายนอกหมู่บ้าน

ภาพที่ ๓ วงจรการผลิตและจำหน่าย และผลกระทบจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผักของบ้านห้วยตอง

จากภาพรวมการเกษตรในพื้นที่บ้านห้วยตอง เน้นการปลูกผักอินทรีย์เพื่อจำหน่ายเป็นหลัก โดยในการปลูกผักอินทรีย์แต่ละรอบจะใช้เวลาปลูกจนเกิดผลผลิตประมาณ ๔๕ วัน จึงจะเตรียมดินและปลูกรอบถัดไป เกษตรกรสามารถปลูกผักได้ประมาณ ๖ – ๗ รอบ/ปี ซึ่งถือว่าเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรได้เป็นอย่างดี จนทำให้หมู่บ้านห้วยตองไม่มีคนตกเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) เลย อย่างไรก็ตาม จากการวิเคราะห์สภาพการดำเนินการปลูกผักอินทรีย์ของเกษตรกรบ้านห้วยตอง ก็พบปัญหาอุปสรรคการดำเนินงานอยู่บ้าง ซึ่งหากมีการสนับสนุนส่งเสริม จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็จะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และลดความเสี่ยงได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะพิจารณาในรายละเอียดในรูปแบบตาราง โดยพิจารณาจากภาพที่ ๓

๓. การศึกษาเรียนรู้นโยบายภาครัฐและผลกระทบต่อการพัฒนาของชุมชน

บทบาทของภาครัฐโดยมีส่วนราชการที่เกี่ยวข้องแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่เพื่อให้เป็นรูปธรรม สัมฤทธิ์ผล เกิดประโยชน์ต่อประชาชนที่สอดคล้องกับพื้นที่ มีดังนี้

๓.๑ นโยบายเศรษฐกิจฐานราก

หนึ่งในนโยบายภายใต้มาตรการฟื้นฟูเศรษฐกิจที่สำคัญคือ การสร้างงานสร้างอาชีพ พัฒนาด้านการเกษตรสมัยใหม่ กระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งคาดว่าจะแรงงานจะหลั่งไหลเข้ามาสู่ภาคการเกษตรมากขึ้น ทำให้เศรษฐกิจการเกษตรเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจระดับชุมชน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยตอง เป็นกลุ่มปลูกพืชผักอินทรีย์ (Organic farming) โดยพืชผักอินทรีย์ที่ปลูกประกอบด้วย กรีนโอ๊ค เรดโอ๊ค บัตเตอร์เฮด กรีนคอส เรดคอส มินิคอส เรดบัตตาเวียร์ กรีนคลอรัล เรดคลอรัล ฟิลเลย์ สลัดแก้ว แครอท หัวไชเท้า กระหล่ำปลี กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีสมาชิกทั้งหมด ๕๓ คน ครัวเรือนผลผลิตที่ได้จากการผลิตจะถูกจำหน่ายไปยังแหล่งรับซื้อ ๓ แหล่ง แต่ละแหล่งรับซื้อมีครัวเรือนที่เข้าร่วม และรายได้ต่อครัวเรือนดังนี้

๓.๑.๑ เป็นสมาชิกของโครงการหลวง จำนวน ๓๐ ครัวเรือน รายได้ครัวเรือนละ ๗,๐๐๐ - ๘,๐๐๐ บาท

๓.๑.๒ เป็นคู่สัญญากับบริษัทกลุ่มพัฒนาไฟศาล จำนวน ๑๕ ครัวเรือน มีรายได้ครัวเรือนละ ๑๐,๐๐๐ - ๑๒,๐๐๐ บาท

๓.๑.๓ เป็นกลุ่มอิสระ จำนวน ๒ ครัวเรือน รายได้ครัวเรือนละ ๖,๐๐๐ - ๗,๐๐๐ บาท

ก.

ข.

ภาพที่ ๔ การผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกรบ้านห้วยตอง ก. ปลุกในโรงเรือนและ ข. แปลงกลางแจ้ง

การปลูกผักอินทรีย์ส่งผลให้ประชาชนมีอาชีพ รายได้ สามารถดำรงชีวิตตามวิถีพอเพียงอย่างมีความสุข ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี อย่างไรก็ตามยังมีเกษตรกรบางส่วนที่ยังขาดวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบอาชีพดังกล่าว อาทิ โรงเรือนปลูกผัก ระบบท่อส่งน้ำ ปัญหาดังกล่าวภาครัฐควรจะเข้ามาสนับสนุนส่งเสริมแก้ไขในปัญหาดังกล่าว

แต่ในระยะเปลี่ยนผ่านต่อไป ต้องมีพัฒนาการในทิศทางที่ดีขึ้นทั้งในด้านประสิทธิภาพ และประสิทธิผลทั้งในเรื่องการเพิ่มทักษะความเชี่ยวชาญของเกษตรกร ยกระดับการผลิต เช่น การเกษตรที่เน้นคุณภาพ เศรษฐกิจชีวภาพ และการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ นอกจากนั้นอาจต้องลงทุนเพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชน และ SMEs เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจฐานราก

๓.๒ ผลกระทบทางสังคมและลดความเหลื่อมล้ำ

๓.๒.๑ ประชาชนสามารถเข้าถึงบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ๓๕๐ คน ได้รับเงินช่วยเหลือจากภาครัฐ ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ บาท

๓.๒.๒ โครงการเราชนะ (กลุ่มที่มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ๓๕๐ คน กลุ่มที่ลงทะเบียนโดยสมาร์ตโฟน ๗๐ คน และกลุ่มที่ไม่มีสมาร์ตโฟน ได้ไปลงทะเบียนที่ว่าการอำเภอแม่อาย จำนวน ๑๕ คน รวม ๔๓๕ คน ได้รับเงินช่วยเหลือจากภาครัฐเป็นเงินทั้งสิ้น ๓,๐๔๕,๐๐๐ บาท ซึ่งเงินจำนวนดังกล่าว ประชาชน

สามารถนำมาใช้จ่ายในการดำรงชีวิตภายในครอบครัว เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก ทำให้มีเงินหมุนเวียนภายในหมู่บ้านและทำให้มีเงินเหลือจ่ายจากการใช้จ่ายในการดำรงชีวิต เก็บเป็นเงินออมในครัวเรือน

๓.๒.๒ นโยบายการป้องกันและแก้ปัญหาเสพติดของรัฐบาล เนื่องจากหมู่บ้านห้วยตอง หมู่ที่ ๑๐ ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่เป็นจุดศูนย์กลางเชื่อมโยงของเส้นทางการคมนาคม ทำให้เป็นเส้นทางการลำเลียงของยาเสพติดเข้าออกหลายจุด ทำให้มีผู้ค้าและผู้เสพในพื้นที่ ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนสามารถเข้าถึงยาเสพติดได้โดยง่าย สำหรับเยาวชนที่ไม่เรียนหนังสือ ทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและชุมชน ประกอบกับหมู่บ้านอยู่ห่างไกลจากสถานีตำรวจ ทำให้การตรวจค้นและป้องกันปัญหาดังกล่าวไม่ทั่วถึง นอกจากนี้ การที่ภูมิประเทศของบ้านห้วยตองตั้งอยู่บนภูเขาสูง และอยู่ห่างจากสถานีตำรวจ ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถออกมาตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อยได้บ่อยเท่าที่ควร ราษฎรจึงต้องใช้การพึ่งพาตนเองเป็นหลัก โดยได้การจัดตั้งชุดรักษาความเรียบร้อยในหมู่บ้าน (ชรก) ขึ้นมาโดยมีการจัดตั้งถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งจะต้องอาศัยอำเภอแม่วางเป็นผู้ออกคำสั่ง จึงจะมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและอาจจะทำให้เกิดการบูรณาการการทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง และควรมีสำนักรงานที่ตั้ง หรือด่านตรวจที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

๓.๓.๓ นโยบายประเทศไทยไร้ขยะ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔

บ้านห้วยตองดำเนินโครงการกำจัดขยะมูลฝอยสิ่งปฏิกูล โดยนำหลักการคัดแยกขยะในครัวเรือน ขยะเปียก ขยะที่นำไปใช้ประโยชน์ได้อีก (recycle) ขยะทั่วไป และขยะอันตราย ไปใช้ในครัวเรือน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลแม่วางได้ชุดหลุมขนาดใหญ่ไว้ให้ราษฎรเป็นสถานที่ทิ้งขยะของหมู่บ้านหรือชุมชน และในส่วนขยะทั่วไป จะมีผู้ประกอบการมารับซื้อถึงหมู่บ้านเป็นรายเดือน ส่วนขยะอันตรายครัวเรือนจะรวบรวมส่งไปทิ้งในสถานที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่วางได้จัดเตรียมสถานที่ไว้

จากผลการดำเนินการตามนโยบายของภาครัฐดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับวิถีชีวิตของประชาชนภายในชุมชนในเชิงบวก เนื่องจากทำให้มีอาชีพตามความถนัดและประสบการณ์ ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้นตลอดถึงการมีสภาพแวดล้อมที่ดีภายในชุมชน ส่งผลให้การพัฒนาหมู่บ้านชุมชนอยู่ในระดับที่พึงตนเองได้ ดังตารางที่ ๒

ตารางที่ ๒ ผลการวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค/ความต้องการ ความเสี่ยง แนวทางการแก้ไข

ประเภท ลำดับที่	ปัญหาอุปสรรค/ ความต้องการ	ความเสี่ยง	แนวทางการแก้ไข
๑	โรงเรือน เกษตรกรต้อง จัดสร้างโรงเรือนเอง โดยการ ซื้อวัสดุ อุปกรณ์จัดทำ ซึ่งต้อง ใช้ต้นทุนค่อนข้างสูง	๑. พืชผักอินทรีย์ล้นตลาดในฤดู หนาว ส่งผลให้ราคาผลิตตกต่ำ อย่างมาก ๒. กรณีอาจภัยธรรมชาติเช่น	๑. ภาครัฐ/หน่วยงานที่ เกี่ยวข้องควรสนับสนุน ส่งเสริม โรงเรือน อาจเป็นในรูปแบบ ของการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ หรือ
๒	ปุ๋ย เป็นต้นทุนการผลิต สำหรับเตรียมดิน และเป็น อาหารของพืชผักอินทรีย์หาก สามารถลดต้นทุนเรื่องปุ๋ยได้ ก็จะเป็นการลดต้นทุนการ ผลิตได้	ฝนตก น้ำท่วม พืชผลการผลิต ได้รับความเสียหาย หรือกรณี การเกิดโรคระบาดพืชขึ้น จะ ส่งผลต่อผลผลิตในภาพรวม ๓. ด้านทุนการผลิตสูงขึ้นใน อนาคต ๔. ระบบเกษตรพันธสัญญา (Contract farming) เกษตรกร จะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่าย ตลอดถึงผลการเสียหายของ ผลผลิต เช่น ค่าใช้จ่ายสร้าง โรงเรือน ค่าปุ๋ย กรณีผลผลิตล้น ตลาด หรือแม้กระทั่งการเกิดส าธารณภัย หรือโรคระบาดต่างๆ	ตามแนวทางสนับสนุนของ หน่วยงานทางราชการ ๒. หน่วยงานภาครัฐควร สนับสนุนส่งเสริมให้มีการผลิต ปุ๋ยหมักชีวภาพ หรือสนับสนุน ส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ใน การผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพด้วย ตนเอง เพื่อลดต้นทุนการผลิต ๓. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจ ะเขามามีส่วนร่วมในการช่วย ตรวจสอบการเป็นคู่สัญญา แบบเกษตรพันธสัญญา (Contract Farming) เพื่อแบ่ง เบาภาระให้แก่เกษตรกรได้บ้าง เช่น กรณีผลิตผลล้นตลาด และ กรณี เกิดสาธารณภัยโรค ระบาดพืช เป็นต้น

๓.๓ ระบบการพัฒนาของบ้านห้วยตอง

จากการประเมินระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน มี ๕ มิติการพัฒนา ประกอบด้วย

มิติที่ ๑ No Poverty บ้านห้วยตองเป็นหมู่บ้านที่มีรายได้ผ่านเกณฑ์ ไม่มีผู้ตกเกณฑ์ข้อมูลความจำเป็น
พื้นฐาน (จปฐ.) แต่จากการได้ศึกษาปัญหาในชุมชนบ้านห้วยตอง มีชีวิตความเป็นอยู่แบบ พออยู่ พอกิน
สำหรับสภาพเศรษฐกิจในชุมชน คนในชุมชนได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการดำเนินชีวิต
ความมั่นคงทางด้านอาหาร ปลูกผักสวนครัวไว้รับประทานเอง และมีการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหาร เลี้ยง

ไก่ เลี้ยงปลาไว้ทานในครัวเรือน และมีการสร้างคน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ โดยการปลูกผักอินทรีย์เพื่อจำหน่าย โดยมีตลาดที่มั่นคง คือบริษัทพัฒนาไพศาล และโครงการหลวง ที่รับซื้อผักปลอดสารพิษอยู่อย่างต่อเนื่อง

มิติที่ ๒ Zero hunger บ้านห้วยตอไม่มีผู้หิวโหยขาดอาหาร แต่มีผู้พิการ จำนวน ๑๕ คน แต่คนในชุมชนดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน

มิติที่ ๓ Decent work and economic growth บ้านห้วยตอมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแบบค่อยเป็นค่อยไป ดำรงชีวิตแบบเรียบง่าย พอเพียงแบบมีความสุขตามฐานานุรูปของตนเอง

มิติที่ ๔ Good health and well being บ้านห้วยตอ มีโรงพยาบาลส่งเสริมประจำตำบล มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน หรือ อสม. ที่ช่วยดูแล ป้องกันรักษาสุขภาพของคนในชุมชนให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง

มิติที่ ๕ Clean water and Sanitation บ้านห้วยตอ ใช้น้ำประปาจากภูเขาในการอุปโภคบริโภค มีระบบน้ำสำหรับใช้เพื่อการเกษตร แต่น้ำสำหรับบริโภคยังไม่สะอาดเพียงพอ และขาดการประเมิน การพัฒนา (UN's SDGs) อยู่ในระดับพออยู่ พอกิน คนในชุมชนบ้านห้วยตอต้องได้รับการพัฒนาระดับให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

ส่วนที่ ๒

ประเด็นการพัฒนาของชุมชน

๑. ความเสี่ยงที่ไม่มีชีวิตที่มั่นคงของบุคคล ครอบครัวและชุมชน

จากการลงพื้นที่บ้านห้วยตองหมู่ที่ ๑๐ ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาและเรียนรู้ในชุมชนถึงโอกาสความเสี่ยงที่จะเกิดในพื้นที่

๑.๑ กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) จะส่งผลให้มีการติดต่อสื่อสารการคมนาคมขนส่งและเทคโนโลยีสารสนเทศ อันแสดงให้เห็นถึงการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี และวัฒนธรรม ที่เชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคลชุมชน อาจส่งผลให้วิถีชีวิต วัฒนธรรมของประชาชนมีความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ อาทิ เช่น การเข้าถึงวัตถุนิยม บริโภคนิยม อันก่อให้เกิดวิถีชีวิตในความสะดวกสบาย แต่จะสร้างภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้มีภาระหนี้สินในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น

๑.๒ ความผันผวนของราคาสินค้าเกษตร โดยเฉพาะการผลิตผักที่อายุสั้น เน้นเสียได้ง่าย ในฤดูร้อนและฤดูฝน ผลผลิตผักจะน้อย ปริมาณผลผลิตจะขาดหรือเพียงพอต่อความต้องการของตลาดทำให้สามารถขายได้ทั้งหมดและได้ราคาดี ขณะที่ในช่วงฤดูหนาวที่มีสภาพอากาศเหมาะสมต่อการเจริญของพืชผัก ผลผลิตจะเพิ่มขึ้นมากกว่าเท่าตัว ทำให้มีผลผลิตเกินความต้องการและล้นตลาด ผลผลิตที่เกินความต้องการขายได้ราคาต่ำ หรือต้องทิ้งไว้คาแปลง นอกจากความผันผวนที่เกิดจากฤดูกาลแล้ว สถานการณ์การระบาดของโรคอุบัติใหม่ ยังมีผลต่อความผันผวนของราคาผลผลิตเช่นเดียวกัน ทำให้ไม่สามารถพยากรณ์ความต้องการผลผลิตได้แม่นยำนัก บางครั้งต้องการมากแต่ผลผลิตไม่เพียงพอ หรือบางครั้งการขนส่งหยุดชะงักทำให้ผลผลิตที่เตรียมไว้ถูกทิ้ง

๑.๓ ปัญหายาเสพติด เนื่องจากหมู่บ้านห้วยตองหมู่ที่ ๑๐ ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่เป็นจุดศูนย์กลางเชื่อมโยงของเส้นทางการคมนาคม ทำให้เป็นเส้นทางการลำเลียงของยาเสพติดเข้าออกหลายจุด ทำให้มีผู้ค้าและผู้เสพในพื้นที่ ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนสามารถเข้าถึงยาเสพติดได้โดยง่าย สำหรับเยาวชนที่ไม่เรียนหนังสือ ทำให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและชุมชน ประกอบกับหมู่บ้านอยู่ห่างไกลจากสถานีตำรวจ ทำให้การตรวจค้นและป้องกันปัญหาดังกล่าวไม่ทั่วถึง

๑.๔ ปัญหาขยะมูลฝอย ขยะมูลฝอยในบ้านห้วยตอง ในปัจจุบันยังไม่ก่อให้เกิดปัญหาที่รุนแรงเพราะมีบ่อขยะที่องค์การบริหารส่วนตำบลแม่วินได้ขุดเอาไว้และในพื้นที่ยังมีการทิ้งขยะไม่มากนัก แต่ในอนาคตขยะชุมชนและขยะในครัวเรือนจะมีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ หากไม่มีการเตรียมการและการวางแผนการบริหารจัดการขยะให้ดีจะมีปัญหาเรื่องขยะมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ สำหรับค่านิยมที่เปลี่ยนไปเนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์ อาจจะต้องใช้การสร้างจิตสำนึกโดยนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ผู้นำในชุมชน (ทั้งสองแบบ) ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเยาวชนหรือลูกบ้าน ไม่ให้อิทธิพลของวัตถุนิยมเป็นสิ่งควบคุมจิตใจ การมีสมดุลระหว่างรายได้และรายจ่าย ส่วนปัญหาความผันผวนของราคาสินค้าเกษตร ควรจะต้องมีการประกันราคาผลผลิตและวางแผนการผลิตสินค้าเกษตรให้

เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของตลาด ซึ่งจะทำให้ลดผลกระทบปัญหาดังกล่าวได้ นอกจากนี้เกษตรกรที่ปลูกผักในบางช่วงเวลา เช่น ฤดูหนาวจะมีผลผลิตที่ล้นตลาด เกษตรกรควรมีองค์ความรู้เรื่องการถนอมอาหาร การแปรรูปผลผลิต ตลอดจนการสร้างตลาดชุมชนเพื่อรองรับผลผลิตล้นตลาด ขณะที่ ปัญหายาเสพติด นั้น หมู่บ้านชุมชนต้องมีการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาดังกล่าวเบื้องต้นด้วยตนเอง เช่น การจัดตั้งด่านหมู่บ้านชุมชน การจัดตั้งชุดรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน (ชรบ.) เป็นกองกำลังอาสาสมัครภาคประชาชนที่เข้ามารักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้านชุมชนในด้านต่างๆ และประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจและฝ่ายปกครองเพื่อบูรณาการร่วมกัน ส่วนปัญหาขยะมูลฝอย ผู้นำและผู้บริหาร ต้องเร่งวางแผนดำเนินการโดยการจัดสร้างเตาเผาขยะไว้ควันทขนาดเล็กหรือวิธีการอื่นใดที่เหมาะสมที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ องค์ความรู้ นวัตกรรมและภูมิปัญญา

การจดวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มแปลงใหญ่ กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษเพื่อให้เข้าถึงงบประมาณของภาครัฐ การเพิ่มชื่อบุคคลสัญชาติไทย (หญิง) ตกหล่น ๑ ราย อายุ ๘๔ ปี ซึ่งมีความพิการ ขาดโอกาสรับสวัสดิการแห่งรัฐ เช่นเบี้ยผู้สูงอายุ เบี้ยผู้พิการ การรักษาพยาบาล

๒. ระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน

ปัจจุบันบ้านห้วยตองมีจุดเด่นด้านบุคลากร ด้านการบริหารจัดการกลุ่มที่มีศักยภาพ ไม่ว่าจะเป็นวิสาหกิจชุมชนปลูกผักออร์แกนิก กลุ่มออมทรัพย์เครดิตชุมชน ซึ่งมีเงินทุนเวียน ๒๐ ล้านบาท ซึ่งเป็นรายได้ที่เกิดจากการออม จากการขายผลผลิตสินค้าเกษตรที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน และใช้เป็นภูมิป้องกันและต่อยอดการพัฒนาเพื่อเตรียมรองรับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ในอดีตบ้านห้วยตองเคยเป็นที่ปลูกฝิ่น เช่นเดียวกับพื้นที่ชาวเขาเผ่าอื่นๆ แต่เมื่อได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ที่มีพระราชดำริให้ก่อตั้งโครงการหลวง ทำให้ราษฎรเปลี่ยนอาชีพมาปลูกพืชผักและไม้ผลเมืองหนาว มีการเรียนรู้และพัฒนาจากการปลูกพืชผักทั่วไป เป็นการปลูกพืชผักในโรงเรือน เพื่อลดผลกระทบของสภาพอากาศ ความเสียหายจากศัตรูพืช คุณภาพที่ดี เป็นพื้นที่ปลูกผักอินทรีย์ที่ตอบสนองความต้องการของตลาดระดับสูง ขายได้ราคาดี นอกจากนี้ยังมีการเรียนรู้วิธีการขยายพันธุ์พืช เพื่อเปลี่ยนยอดพันธุ์ไม้ผลจากพันธุ์พื้นเมืองสู่พันธุ์ดีที่ตลาดต้องการ เช่นพลับหวาน อาโวคาโด อีกทั้งยังมีการนำพันธุ์ไม้ผลพันธุ์ใหม่ เช่นสตรอเบอรี่ พระราชทาน ๘๐ ที่มีความเหมาะสมและปลูกได้ดีมีคุณภาพในประเทศไทยมาปลูกในพื้นที่เพื่อสร้างรายได้

ในการพัฒนาเพื่อให้ได้พลังงานทดแทน แม้ในหมู่บ้านทั้ง ๑๓๕ ครัวเรือน จะมีเพียง ๑ ครัวเรือนที่มีการติดตั้งแผงพลังงานแสงอาทิตย์ หรือโซลาร์เซลล์ (Solar cell) ก็ตาม จากคำบอกเล่าของราษฎรในพื้นที่ตามปกติหากมีฝนตก สิ่งที่มีมักจะเกิดควบคู่กันคือการเกิดไฟดับ ดังนั้นการที่บ้านหลังนี้มีไฟสำรองที่ได้จากการสะสมพลังงานไฟฟ้าจากแผงโซลาร์เซลล์ จะทำให้สามารถดูแลสุขภาพความยากลำบากที่ต้องอยู่ในความมืดมิดได้เป็นอย่างดี (จากประสบการณ์จริงในวันที่มีฝนตกและไฟดับ จะมีผลไปถึงสัญญาณที่ขาดหายไปของระบบโทรศัพท์มือถือไปด้วย)

ในพื้นที่บ้านห้วยตอง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมสำหรับการเจริญเติบโตของเห็ดเหาะ ที่เป็นต้นเหตุหนึ่งของการเผาป่า ประกอบกับราษฎรไม่นิยมการเข้าไปหาของป่านัก ทำให้ไม่มีปัญหาการเผาป่าอันเป็นที่มาของฝุ่นละอองขนาดเล็กมากนัก และยังราษฎรส่วนใหญ่มีอาชีพปลูกผักในโรงเรือน การเผาเศษวัสดุทางการเกษตรไม่มีความจำเป็นต้องเผาหรือรู้ผลกระทบของการเผา นอกจากนั้นจากการพูดคุยกับราษฎร พบว่าเป็นหมู่บ้านที่กำหนดการเผาเป็นช่วงเวลา ไม่เผาตามใจชอบ และนอกเหนือจากการ ในทางอ้อมแต่ได้ผลประโยชน์ที่คาดไม่ถึง จากการวิจัยของสถานศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าสภาพพื้นที่ในพื้นที่สวนผลไม้ โดยเฉพาะใต้โคนต้นพลับป่า หรือต้นกล้วยฤๅษี พบการเติบโตของเห็ดทรัฟเฟิล ซึ่งโดยปกติมักพบเห็ดที่มีราคาสูง (ราคาประมาณ ๑๖๐,๐๐๐ บาทต่อกิโลกรัม) นี้ ในประเทศแถบยุโรปเท่านั้น สาเหตุหลักของการมีอยู่ของเห็ดชนิดนี้เป็นไปได้ที่จะมาจากการที่พื้นที่บริเวณนี้เป็นพื้นที่ที่ไม่มีการใช้สารเคมีสังเคราะห์ที่เป็นอันตรายต่อสรรพชีวิตทั้งหลาย

การพัฒนาที่จนถึงบัดนี้ราษฎรที่เป็นผู้ผลิตเองยังไม่ทราบถึงจุดเด่นของสินค้าของตนเองที่เหนือกว่าผู้ผลิตรายอื่นๆ คือคุณภาพของสินค้าที่เป็นสิ่งที่มีคุณภาพสูง ที่สามารถเทียบเคียงได้กับสินค้าแบรนด์ดังทั่วไป ที่อาจจะมียุทธศาสตร์สูงกว่าด้วยซ้ำไป

๓. สัดส่วนจำนวนครัวเรือนที่ไม่พออยู่พอกิน

แม้จะมีอาหารพอกิน แต่ยังมีราษฎรอีกหลายราย หรือครัวเรือน ต้องการผลิตผักในโรงเรือน แต่ยังขาดเงินทุนสำหรับการสร้างโรงเรือน ที่ต้องใช้เงินทุนพอสมควร

ราษฎรส่วนใหญ่มีหนี้สิน ตั้งแต่ ๑๐,๐๐๐ – ๑๐๐,๐๐๐ บาท เป็นหนี้ที่เกิดกับ ร้านค้าในหมู่บ้าน สหกรณ์ สถาบันการเงิน กองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น มีไม่กี่รายที่มีหนี้สินมากถึง ๕๐๐,๐๐๐ – ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งเป็นหนี้ที่เกิดกับสถาบันการเงิน ซึ่งมีความเสี่ยงน้อยกว่าการการกู้หนั้นนอกระบบ อย่างไรก็ตาม แม้จะมีหนี้ อยู่บ้างแต่ราษฎรเหล่านี้ก็ยังได้เปรียบกว่าคนในเมืองที่ทุกคนยังมีพื้นที่ในการทำการเกษตรทุกครัวเรือนที่จะเป็นแหล่งสร้างอาหารในกรณีที่ไม่ได้มีเงินซื้อ ต้องถือว่ายังดีที่ยังมีปัจจัยสี่ค่อนข้างครบถ้วน มากหรือน้อยขึ้นกับความมานะอุตสาหะของราษฎรแต่ละคน

๔. กิจกรรมการพัฒนาที่ชุมชนจะทำเองเพื่อให้ทุกชีวิตอยู่ดีมีสุขในปี

รอบปีนี้ราษฎรบ้านห้วยตองมีกิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกันเพื่อประโยชน์ร่วมกัน ประกอบด้วย

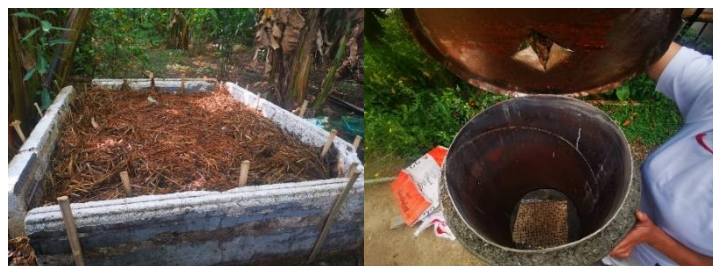
- โครงการหมู่บ้านปลอดการเผา เป็นโครงการที่หมู่บ้านมีความภาคภูมิใจ ซึ่งผลประโยชน์จากโครงการนอกจากส่งผลดีกับหมู่บ้านห้วยตองเองแล้ว ยังส่งผลกระทบในวงกว้างด้วย โดยอาศัยประสบการณ์ของราษฎรที่ได้เสนอแนวคิดเรื่องกำหนดเวลา ดีกว่าการปล่อยให้มีการเผาเศษวัสดุตามอำเภอใจ โครงการนี้ชาวบ้านได้ส่งเข้าร่วมการประกวด และมีแนวโน้มที่จะได้รับรางวัล ซึ่งรางวัลที่ได้รับ ชาวบ้านขอเป็นเตาเผาขยะ ซึ่งจะเป็นการต่อยอดความคิดและเป็นการกำลังใจที่สำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดความคิดในการสร้างสรรค์สิ่งดีๆ ให้กับบ้านเกิดถิ่นที่อยู่ของตนเอง

ธนาคารน้ำใต้ดินระบบเปิด

- โครงการบ่อหมักเห็ดฟางและเตาเผาขยะ บ่อกำจัดขยะขนาดเล็ก
- โครงการทำแนวกันไฟ เพื่อลดปัญหาไฟป่าและการเกิดหมอกควัน
- โครงการปลูกป่าและบวชป่าร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นกุศโลบายในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

ภาพที่ ๕ ลักษณะของธนาคารน้ำใต้ดินระบบเปิด

ภาพที่ ๖ บ่อปุ๋ยหมักเห็ดฟาง และเตาเผาขยะ

ภาพที่ ๗ บ่อกำจัดขยะขนาดเล็ก

ภาพที่ ๘ การทำแนวกันไฟ

ภาพที่ ๙ การปลูกป่าและบวชป่า

๕. บทเรียนที่ได้รับในด้าน

- การบริหารการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

ด้านทรัพยากรมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนและผู้นำ ทำให้เรียนรู้ว่า ในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะจะมีการนับถือศาสนาเดียวกัน มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น มีความรัก ความสามัคคี มีส่วนร่วมกับหมู่บ้าน/ชุมชน และหมู่บ้าน/ชุมชน ให้เจริญ พัฒนาก้าวหน้าได้หรือไม่ มากน้อยอย่างไร ขึ้นกับความเสียสละ กล้าคิด กล้าทำ ของผู้นำ โดยผู้นำในที่นี้จะหมายถึงผู้นำโดยธรรมชาติที่เป็นที่ยอมรับแม้ไม่มีตำแหน่งอย่างเป็นทางการ และผู้นำโดยตำแหน่ง อาทิเช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ฯลฯ

ด้านการบริหารงานในชุมชน ทำให้เห็นว่าบ้านห้วยตอง หมู่ที่ ๑๐ มีการรวมกลุ่มกัน ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนปลูกผักอินทรีย์ กลุ่มออมทรัพย์เครดิต กลุ่มราษฎรพิทักษ์ป่า เป็นต้น ในการรวมกลุ่ม ทำให้ราษฎรร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาชุมชน มองอนาคตของชุมชน วางแผนการพัฒนาชุมชน โดยการร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชนมีการจัดสวัสดิการชุมชนหรือไม่ เช่นจากกองทุนออมทรัพย์เครดิต สำหรับค่าจัดการศพ ค่าคลอดบุตร ค่าจัดงานแต่งงาน จัดงานขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงความรักความสามัคคี ความเอื้ออาทรต่อกัน

แนวทางการพัฒนาพื้นที่หลังการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โควิด -๑๙ เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์และทักษะความชำนาญของราษฎรส่วนใหญ่ที่สามารถผลิตพืชผักและไม้ผลเมืองหนาว มีการเลี้ยงสัตว์เพื่อการบริโภคอยู่แล้ว เพื่อลดผลกระทบหรือเพื่อความเข้มแข็งให้กับชุมชน ควรมุ่งเน้นการผลิตในแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ ปลุกสิ่งที่ยืน กินสิ่งที่ปลูก เพื่อลดผลกระทบจากการพึ่งพาปัจจัยภายนอก และไม่ต้องเสี่ยงกับการเดินออกไปหาเชื้อโรค หรือนำเชื้อโรคเข้ามาให้คนในบ้าน อาหารที่ผลิตปลอดภัยต่อสุขภาพ เพราะมีจุดประสงค์เพื่อใช้บริโภคเอง มีความมั่นใจที่จะแจกจ่ายเพื่อนบ้าน หรือนำไปจำหน่ายเมื่อเหลือจากการบริโภคก็จะมั่นใจได้ว่าผลผลิตเหล่านั้นมาคุณภาพเชื่อถือได้

- การบริหารการพัฒนาระดับตำบลและอำเภอ

การสร้างเครือข่ายการบริหารในระดับตำบล อำเภอ โดยใช้กลไกของ พทต. (คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับตำบล) และ พชอ. (คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ) การจัดเตรียมเสนอโครงการระดับพื้นที่เพื่อเตรียม สำหรับขอรับสนับสนุนงบประมาณ โดยการจัดการการหารายได้ครัวเรือนและชุมชน เพื่อรองรับการท่องเที่ยว โดยการสร้างถนนในหมู่บ้าน ได้แก่ ถนนคลองชลประทานห้วยตอง-ห้วยเกียง (๕กม) ห้วยตอง-ห้วยเค้าย (๔ กม) ห้วยตอง-ต้นน้ำ (๕กม) เดิมถนนทั้งสามสายเป็นถนนหลัก มีสภาพเป็นดินลูกรัง มีหลุม บ่อจำนวนมาก ในฤดูฝนสัญจรลำบาก เป็นการแก้ปัญหาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวชุมชนและขนถ่ายสินค้าเกษตรโดยเฉพาะผลไม้และผัก ที่เป็นรายได้หลักของหมู่บ้าน รวมถึงโครงการน้ำดื่มสะอาดที่จะพัฒนาจากน้ำบ่อธรรมชาติที่ยังไม่มีระบบการกรองที่เหมาะสม

- ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล บ้านห้วยตองได้มีผลการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลในส่วนของ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และ โครงการเราชนะ

ภาพที่ ๑๐ การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์

ตารางผนวกที่ ๒ ผลการประเมิน จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและข้อจำกัดในการจัดการปัญหาของบ้านห้วยตอง หมู่ที่ ๑๐

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weakness)
๑.มีภูมิสังคมที่ดี ทางกายภาพพื้นที่เป็นภูเขา ดินดี เป็นแหล่งต้นน้ำ อากาศดี และเป็นจุดเชื่อมโยงหลายหมู่บ้าน คนในชุมชนมีสัมพันธภาพที่ดี มีวัฒนธรรมและประเพณีเพื่อยึดเป็นหลักดำเนินชีวิต มีปราชญ์ชาวบ้าน ๒.เป็นที่ตั้งของโครงการหลวงทุ่งหลวง ทำให้มีงานมีรายได้และมีองค์ความรู้ด้านการเกษตร ๓.คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และแหล่งต้นน้ำ ๔.มีอ่างเก็บน้ำสำรองในหมู่บ้านรองรับผลกระทบในช่วงขาดแคลนน้ำในฤดูร้อน มีการบริหารจัดการน้ำที่ดีและเป็นระบบ ๕.มีการส่งเสริมการออมเงินภายในหมู่บ้าน และมีคณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ที่เข้มแข็ง ๖.นับถือศาสนาเดียวกันทั้งหมด ๗.มีศูนย์การเรียนรู้ กศน. สำหรับผู้ที่มีรายได้น้อยหรือวัยทำงานได้มีโอกาสทางการศึกษา ๘.กลุ่มสตรี องค์การชุมชน และองค์กรสตรีมีความเข้มแข็ง ๙.ราษฎรในหมู่บ้านมีความสามัคคีช่วยเหลือเกื้อกูลกัน	๑.ปัญหายาเสพติด และมีการมั่วสุมเล่นอบายมุขในชุมชน ๒.ปัญหาการสาธารณสุขพื้นฐาน ๓.การบุกรุกพื้นที่อ่างเก็บน้ำ ๔.ขาดการสื่อสาร และประสานงานอย่างทั่วถึงในชุมชน ๕.เส้นทางลำเลียงพืชผลทางการเกษตรขำรุดในฤดูฝน ๖.ไม่มีรางระบายน้ำในชุมชน ๗.ถึงเก็บน้ำไม่เพียงพอกับครัวเรือนทั้งหมดในหมู่บ้าน ๘.การบริหารจัดการขยะยังไม่มีประสิทธิภาพ เสี่ยงต่อการเกิดปัญหาในอนาคต ๙.ขาดแคลนไฟฟ้าเข้าถึงพื้นที่การเกษตร ๑๐.ปัญหาสุขภาพผู้สูงอายุ(โรคทางเดินหายใจ)
โอกาส (Opportunity)	อันตราย (Threat)
๑.นโยบายรัฐบาลส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก ๒.กระแสโลกในปัจจุบัน ด้าน“อาหารปลอดภัย” “อาหารเพื่อสุขภาพ” ๔.การคมนาคมที่สะดวกเส้นทางผ่านหมู่บ้านเป็นถนนลาดยาง	๑.กระแสโลกาภิวัตน์ ด้าน วัฒนธรรม ๒.ความผันผวนของราคาสินค้าการเกษตร ๓. ผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ เช่น โควิด ๑๙ ๔.บุคคลภายนอกเข้ามาทำการเกษตรทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรม บางคนลักลอบเข้ามาตัดไม้

รายงานการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Action Learning)
บ้านห้วยอีค่าง ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง
จังหวัดเชียงใหม่

จัดทำโดย
กลุ่มปฏิบัติการที่ (กป.) ๑๒

นางสาวสุนิย์รัตน์	ภูขำ	นายอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี
นางสาวบุษณี	แพรววิศวกิจ	โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดปทุมธานี
นายสมาธิวิทย์	สุพรรณไพ	หัวหน้าสำนักงานคณะกรรมการมาตรฐาน
นายจารุวัตร	ภูแก้ว	นายอำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์
นายสุพัชรพงศ์	วรประดิษฐ์	นายอำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
นายเลิศศักดิ์	ทับผึ้ง	นายอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก
นายสาธิต	อ่อนน้อม	ท้องถิ่นจังหวัดปราจีนบุรี
ว่าที่ร้อยตรี ธีรวิทย์	อ่อนแก้ว	เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดสตูล
นายศักดิ์ชัย	จงกิจวิวัฒน์	ผู้อำนวยการสำนักป้องกันปราบปราม และ ควบคุมไฟฟ้า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
นายรติ	ชลาลัย	อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุด

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรมหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖
สถาบันดำรงราชานุภาพ กระทรวงมหาดไทย
พุทธศักราช ๒๕๖๔

คำนำ

“การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรนักปกครองระดับสูง (นปส.) รุ่นที่ ๗๖ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำบทเรียนและประสบการณ์จากการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาจากพื้นที่จริงไปใช้ในการบริหารราชการและสร้างมูลค่าเพิ่มสำหรับประสบการณ์การบริหารราชการให้แก่ผู้เข้าอบรมหลักสูตร สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานได้กว้างขวางมากขึ้น โดยกำหนดพื้นที่การเรียนรู้จากการปฏิบัติการในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้เก็บรวบรวมข้อมูล ณ สถานที่จริง โดยร่วมมือกับประชาชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อวิเคราะห์ให้ทราบถึงปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกของหมู่บ้านที่ส่งผลต่ออุปสรรคหรือความสำเร็จในการประกอบสัมมาอาชีพของคนในชุมชนที่ผู้เข้าอบรมได้เข้าไปศึกษา และทางราชการสามารถนำบทเรียนจากปัจจัยที่ได้วิเคราะห์นำไปปรับใช้กับการทำงานด้านการพัฒนาพื้นที่หรือการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนต่อไป

คณะผู้จัดทำ

นักศึกษาหลักสูตรนักปกครองระดับสูง รุ่นที่ ๗๖

กลุ่มปฏิบัติการที่ (กป.) ๑๒

ส่วนที่ ๑

กรอบการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติ เพื่อเข้าใจ เข้าถึง วิถีชีวิตชุมชน

๑. ภูมิสังคมและวิถีชีวิตของชุมชน

➤ ภูมิสังคม

❖ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของบ้านห้วยอีค่าง

บ้านห้วยอีค่างเคยเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของชนเผ่าลัวะ ภายหลังชนเผ่าลัวะได้ทิ้งถิ่นฐานไป ต่อมาชนเผ่ากะเหรี่ยงได้อพยพเข้ามาอยู่ โดยบางส่วนมาจากแม่ฮอดจ.แม่ฮ่องสอน การเริ่มตั้งถิ่นฐานของบ้านห้วยอีค่างมีอายุประมาณ ๓๒๐ ปี โดยในช่วงแรกๆ ตั้งชุมชนเป็นแนวยาวจากดอยปู่เตาะจนถึงห้วยอีค่างมีชื่อว่า “แคลอพะทอ” หรือบ้านยาว ในขณะที่บ้านห้วยอีค่างกับบ้านทุ่งหลวงยังเป็นหมู่บ้านเดียวกันมีเพียง ๒๐ หลังคาเรือน ต่อมาเกิดโรคระบาดทำให้มีการอพยพโยกย้ายชุมชนโดยส่วนที่ย้ายขึ้นทางเหนือตั้งเป็นชุมชนบ้านห้วยอีค่าง ส่วนที่ย้ายลงทางใต้เป็นชุมชนบ้านทุ่งหลวง และมีการแยกหมู่บ้านเป็นหมู่ที่ ๑ และหมู่ที่ ๒ ตั้งแต่นั้นมา หลังจากนั้นก็ตั้งเป็นชุมชนถาวรไม่ได้อพยพอีก บ้านห้วยอีค่างถือเป็นหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ หมู่บ้านแรกของตำบลแม่วิน เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๒

❖ ข้อมูลพื้นฐาน

บ้านห้วยอีค่าง อยู่ในเขต ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่ ที่ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๕๐๐ – ๑,๔๐๐ เมตร มีดอยสำคัญรอบหมู่บ้านคือ ดอยกะโจะ ดอยม่อนยะ ดอยเต๋อพอเหอ ดอยเตะว่อ ดอยพระบาท ปอกูเต พูโซวตุ ดอยตะเกะยาลู ดอยชนา ดอยช้างน้อย เป็นต้นกำเนิดของลำห้วยสายเล็กหลายสาย ที่ไหลมารวมกันลงสู่ลำห้วยอีค่าง น้ำแม่เตียน น้ำแม่วางตามลำดับ ชุมชนบ้านห้วยอีค่างอยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ ๙๐ กิโลเมตร เส้นทางคมนาคม เป็นถนนลาดยางสลับถนนคอนกรีตตลอดสาย เป็นเส้นทางหลักสำหรับการขนส่งพืชผัก ไม้ดอกเมืองหนาว ที่ได้รับการส่งเสริมจากโครงการหลวง และมีศูนย์ของโครงการหลวงตั้งอยู่หลายแห่ง บ้านห้วยอีค่างมีประชากร ๑๒๒ หลังคาเรือน จำนวน ๕๗๐ คน

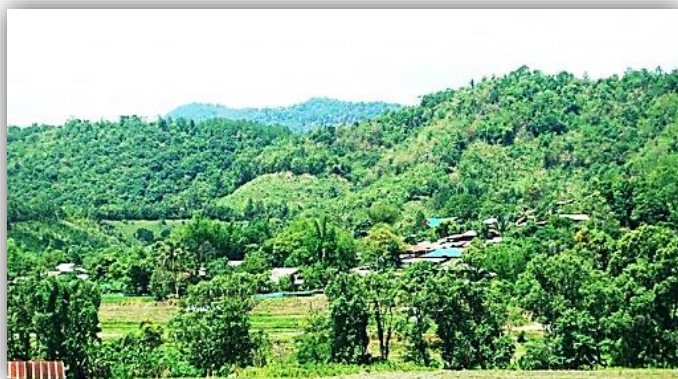
บ้านห้วยอีค่างมีอาณาเขตติดต่อกับชุมชนใกล้เคียง ดังนี้

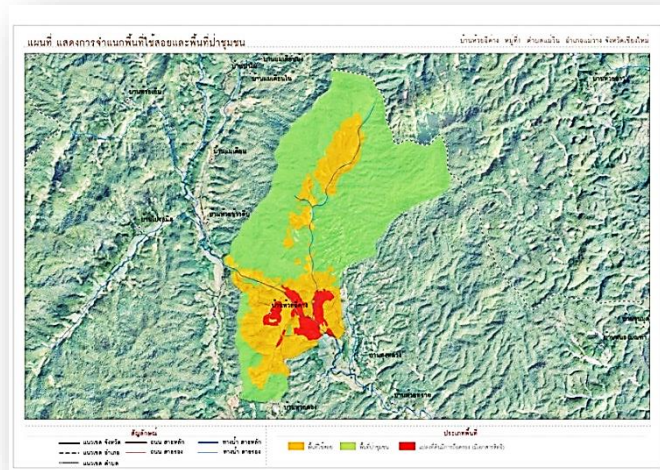
ทิศเหนือ ติดบ้านแม่ชะปู ต.บ่อแก้ว อ.สะเมิง จ.เชียงใหม่

ทิศใต้ ติดบ้านห้วยตอง ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่

ทิศตะวันออก ติดบ้านทุ่งหลวง ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่

ทิศตะวันตก ติดบ้านห้วยข้าวสาลี ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่

วิธีชุมชนและจิตวิญญาณ

ชุมชนห้วยอีค่าง เป็นชนเผ่าปกากะญอ (สกอว์) วิถีชีวิตโดยทั่วไปของชุมชน เดิมทำไร่หมุนเวียนเพื่อปลูกข้าวและพืชผักต่างๆเช่น พริกทอง แตง พริก มะเขือ และบางครั้งจะมีการบุกเบิกพื้นที่ราบทำนาข้าวบ้าง อาศัยผืนป่าเล็กๆใกล้ๆบ้านเป็นแหล่งอาหาร ซึ่งทำให้ชุมชนมีอาหารเพียงพอแก่การดำรงชีพ มีการทอผ้า และทำเครื่องมือเครื่องมือในการเกษตรไว้ใช้เอง วิถีชีวิตดำเนินไปอย่างเรียบง่ายสอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ความเชื่อเรื่อง “ต้นเดปอญ” เมื่อเด็กเกิดใหม่จะนำรกเด็กใส่ในกระบอกไม้ไผ่ แล้วเอาไปผูกไว้กับต้นไม้ที่มีอายุยืน เชื่อว่าจิตวิญญาณของเด็กจะอยู่ที่ต้นไม้ จะดูแลต้นไม้ต้นนั้นและห้ามไม่ให้มีการตัดต้นไม้ดังกล่าวและความเชื่อเรื่อง “มือกำเขล่อ” ให้คนมาเกิด ดังนั้น เวลาเด็กเล็กๆตายจะต้องนำศพไปไว้ใต้ต้นเขล่อหรือต้นโพธิ์ ต้นไทร และตากเปลือกให้น้ำยางไหล เพราะเชื่อว่ายางของต้นโพธิ์ คือ น้ำนมที่จะเลี้ยงดูเด็กต่อไปแสดงให้เห็นถึงความเคารพต่อธรรมชาติและสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ คนในชุมชนยังมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นด้วยระบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือเกื้อกูล เช่น การเอามือเอววันหรือการเอาแรงลงแขกในการผลิต การช่วยกันสร้างบ้าน การช่วยเหลือกันในยามเดือดร้อน

การปฏิสัมพันธ์กับสังคมข้างนอก เช่น ด้านเศรษฐกิจ การศึกษา การรักษาพยาบาล การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ซึ่งชุมชนเองได้มีการปรับตัว ผสมผสานวัฒนธรรมดั้งเดิมกับวัฒนธรรมเมืองได้อย่างเหมาะสม

ต้น “เดปอญ” และกระบอกไม้ไผ่ที่บรรจุสายรกเด็ก

❖ การประกอบอาชีพของชุมชน

- ๑ การทำนาและทำไร่หมุนเวียน
- ๒ การเลี้ยงสัตว์พื้นบ้าน จำพวก หมู เป็ด ไก่ วัว ควาย ไว้ใช้บริโภคภายในชุมชนเป็นหลัก ขายและประกอบพิธีกรรม
- ๓ การเก็บหาของป่าในป่ารอบๆ ชุมชน และยังมีการใช้ประโยชน์จากไม้ในป่า เช่น ไม้ฟืน ไม้สร้างบ้านและซ่อมแซมบ้าน
๔. การปลูกพืช ผัก ไม้ผล ไม้ดอก อาทิ ผักสลัด หอมญี่ปุ่น สาลี่ บัวย พลับ อาโวคาโด ดอกเสตน ดาด ดอกเบญจมาศ ส่งให้โครงการหลวง
๕. การรับจ้าง เมื่อว่างจากการผลิตของครอบครัวจะไปรับจ้างปลูกข้าว ทำสวน ในพื้นที่ใกล้ๆ แถบตัวอำเภอ

❖ วิถีดั้งเดิมและความเชื่อ

ชุมชนบ้านห้วยอีค่างได้รับการส่งต่อคติความเชื่อและครรลองการดำเนินชีวิตจากบรรพชน มีความผูกพันกับธรรมชาติ คน น้ำ ดิน ป่า อาศัยพึ่งพากัน จิตวิญญาณของบรรพชนคือผู้ปกป้องรักษาผืนป่า ดูแลลูกหลานปกากะญอให้มีความสุขอยู่ดีกินดี วิถีดั้งเดิมและความเชื่อของชุมชนเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ มีการยึดถือปฏิบัติสืบทอด ความเชื่อจารีต ประเพณีดั้งเดิมของชุมชน เช่น การเลี้ยงผี การผูกข้อมือเรียกขวัญ การปฏิบัติตามข้อห้ามข้อกำหนดของชุมชน ฯลฯ การแต่งกาย การใช้ภาษา ยังคงยึดถือตามรูปแบบเดิม นับถือศาสนาพุทธควบคู่กับความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ซึ่งมีการผสมผสานกันอย่างเหมาะสม โดยในความเชื่อเกี่ยวกับผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะมี "ฮีโซ" เป็นผู้นำหรือผู้ประกอบพิธีกรรม ส่วนทางศาสนาพุทธจะมีพระเป็นผู้นำและผู้ประกอบพิธีกรรม ซึ่งการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ส่วนใหญ่จะทำควบคู่กันไปทั้งพุทธและผี

❖ การจัดการทรัพยากรภายใต้ระบบวัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตดั้งเดิม

ในอดีตชุมชนมีการจัดการทรัพยากรที่ได้รับการสืบทอดจากคนรุ่นพ่อ แม่ รุ่นปู่ ย่า มีทั้งอยู่ในการดำเนินวิถีชีวิตประจำวัน สอดแทรกอยู่ในคำสอน บทบาท(เพลงพื้นบ้าน) นิทาน เรื่องเล่า สอดแทรกอยู่ในพิธีกรรมต่างๆ เป็นการสอนให้ลูกหลานรู้จักการดำเนินวิถีชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างยาวนาน ภูมิปัญญาองค์ความรู้ของชุมชนที่ข้องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรมีดังนี้

ป่าตามความเชื่อ

ผืนป่าตามความเชื่อของชุมชนเป็นป่าผืนใหญ่เล็กไม่เท่ากัน มีกระจัดกระจายทั่วไปตั้งแต่ใกล้บ้านจนไกลถึงป่าขุนน้ำ แต่ละประเภทล้วนมีความสำคัญในแง่ภูมิคุ้มกันที่แตกต่างกันไป นับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีป่าที่ชุมชนอนุรักษ์ไว้ตามความเชื่อโดยรวมแล้วมีมากกว่า ๓,๐๐๐ ไร่ ดังต่อไปนี้

ประเภท	ลักษณะความเชื่อ /พื้นที่
ตาเตโตะ	เป็นป่าที่มีลักษณะเป็นกึ่งขนาดใหญ่ ชุมชนเชื่อว่าเป็นทางเดินของผี โดยมีอยู่ ๒ จุดใหญ่ คือ บริเวณกึ่งโป่งเกี้ยวจำนวน ๑,๐๐๐ ไร่ และบริเวณบือส่อเตจำนวน ๑๐ ไร่
เดหมือเบอ	เป็นดอยมีน้ำไหลล้อมรอบ ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นที่นาของชาวบ้าน เนื่องจาก มีที่นาไม่เพียงพอ แต่อย่างไรก็ตามชาวบ้านจะทำกินจะต้องขออนุญาต และมีพิธีเลี้ยงผีเจ้าที่เจ้าดินเป็นประจำทุกปี
ทีเป่อถ่อ	เชื่อว่ามีผีน้ำอยู่ที่นั่น มีกระจัดกระจายทั่วไปในผืนป่า เมื่อเข้าป่าห้ามล่วงล้ำโดยเฉพาะการอุจจาระ และปัสสาวะ
ดู่ตะ	บริเวณที่เป็นป่าที่บนดอยสูง เป็นบริเวณที่จะละเว้นไม่มีการทำอะไรโดยเด็ดขาดมีประมาณ ๒๐ จุด
บ่อโชะโอบู	บริเวณถ้ำนอนของเสือ เด็ก ๆ จะกลัวไม่กล้าเข้าไปล่วงล้ำ ปัจจุบัน ไม่มีแล้ว เนื้อที่ประมาณ ๒ – ๓ ไร่
ตาเคอเลาะ	เป็นบริเวณที่มีรอยคน รอยสัตว์อยู่ในก้อนหิน ซึ่งในป่าชุมชนบ้านห้วย อีค่างมีอยู่ ๔ จุด คือ รอยคน รอยแก้ง รอยม้า รอยช้าง บริเวณเหล่านี้จะไม่มีการทำอะไร
ตาวิโตะ	บริเวณป่าที่บตามลำห้วย เวลาคนเจ็บไข้ไม่สบายมีการเลี้ยงส่งผีที่นี่ ถ้าเป็นคนท้องประมาณ ๒ – ๓ เดือน วันศีลห้ามเดินผ่าน มีประมาณ ๓ จุด จุดละประมาณ ๕ ไร่ ตาข้าวไข่ ปากาโลปูหรือป่าข่ามี ๓ จุด
ซิดว้าคี	เป็นป่าขุนห้วยนา มีทั้งที่ดูแลโดยส่วนบุคคล และส่วนรวม รวมทั้งหมดมีประมาณ ๒๐๐ จุด
แต่กั่วอ	บริเวณกึ่งเล็ก ๆ ห้ามทำอะไร มี ๑ จุด
ปอภูเเต	เป็นบริเวณที่พักเวลาชาวบ้านเข้าป่า ไม่มีการทำอะไรหรือทำสวน
มอโพ	หรือโป่งน้อยเป็นบริเวณที่เป็นแหล่งอาหารของสัตว์ป่ามี ๑ จุด เนื้อที่ประมาณ ๑๐ ไร่ ห้ามล่วงล้ำ
มอโตะ	หรือโป่งหลวงเป็นบริเวณที่เป็นแหล่งอาหารของสัตว์ป่า มี ๑ จุด แต่ปัจจุบันไม่มีแล้ว ห้ามล่วงล้ำ
มอบริ	หรือโป่งจอมปลวก ห้ามล่วงล้ำ

ประเภท	ลักษณะความเชื่อ / พื้นที่
ตำวาเวะ	อยู่บนดอยม่อนยะ เป็นดอยที่มีทางเดินชนรอบ ๒ ชั้น ซึ่งเป็นร่องรอยที่ชาวละว้าผู้เคยอยู่มาก่อนขุดไว้ตามความเชื่อของชนเผ่าละว้าเชื่อว่าผีสมบัต้อยู่บนยอดดอย บริเวณนั้นชาวบ้านจะกลัวไม่กล้าทำไร่
เซอเกือะกะ	บริเวณที่เป็นป่าดงมีต้นไม้ใหญ่ เนื้อที่ประมาณ ๑,๐๐๐ ไร่
เดปอ	ป่าที่ผูกสายสะดือเด็กเกิดใหม่ ปัจจุบันเหลือเพียง ๒๐๐ กว่าต้น

ผืนป่าตามความเชื่อเหล่านี้ โดยส่วนใหญ่ยังคงสืบทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบัน มีเพียงไม่กี่แห่งที่ไม่มีแล้ว ซึ่งเป็นเพราะชาวบ้านไม่มีที่ดินทำกินจำเป็นต้องใช้พื้นที่ดังกล่าว และทรัพยากรถูกทำลายไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง

พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรของชุมชน

พิธีกรรม	ลักษณะพื้นที่ / ลักษณะความเชื่อ
ต๋อเก้อะริะ	พิธีกรรมนี้ได้มีการทำกันเป็นประจำทุกปี แต่จะเฉพาะบางปีที่มีคนเจ็บป่วยมากๆ เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมนี้หมู่บ้านอื่นๆ ในบริเวณใกล้เคียงกันก็จะทำเช่นกัน เพราะเชื่อว่าเกิดสิ่งไม่ดีแก่ชุมชนคล้ายโรคระบาด แต่ละชุมชนจะทำกันคนละวัน โดยชาวบ้านจะประกอบพิธีกรรมนี้บริเวณป่า “ต่าเคโดะ” หรือก๊วหลวง คนทั้งบ้านทั้งเด็ก ผู้หญิง ผู้ชายคนแก่จะนำขนม – ข้าวต้ม ไปเซ่นไหว้ต่อเจ้าป่าบริเวณนั้น มีการทำสัญลักษณ์ห้ามเข้าโดยใช้ “ตะแหล่ว” ปักไว้บริเวณนั้น โดยทั้งคนภายใน และนอกชุมชนห้ามเข้าเป็นเวลา ๑ วัน ๑ คืน ระหว่างที่ประกอบพิธีกรรมนี้คนนอกชุมชนห้ามเข้าหมู่บ้าน ถ้าหากบังเอิญเข้ามาจะต้องบอกกันตรง ๆ ให้ออกจากชุมชน
เลบอซี เลียงผีในนา	ก่อนที่จะเริ่มต้นทำนาต้องมีการเลี้ยงผีในนาเชื่อว่าจะทำให้ผลผลิตสมบูรณ์
หลือเส่ปกา เลียงผีในป่า	เวลาที่คนในบ้านเจ็บไข้ไม่สบายต้องมีพิธีเลี้ยงผี
ต่าคะแก็ะ เลียงในไร่	พิธีกรรมเกี่ยวกับไร่มุหนเวียน จะทำพิธีเวลาที่ต้นข้าวโตได้หนึ่งคืบ เวลาประกอบพิธีกรรมนี้ห้ามคนเดินผ่านไร่เป็นไร่เป็นเวลาหนึ่งวัน
หลือนารี การเลี้ยงผีน้ำ	ถ้าหากคนในบ้านเจ็บไข้ไม่สบายเชื่อว่าไปล่วงล้ำผีน้ำ ต้องการผีหลือนารี

ความเป็นจริงในอดีต บรรพชนปกาเกอญอได้มีการสืบทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติมานานหลายชั่วอายุคน บ้านปกาเกอญอโดยทั่วไปจะแวดล้อมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ คนปกาเกอญอรู้อัจฉิกพิชพันธุในป่า รู้จักการใช้การดูแลรักษา เพราะมีการสอนสอดแทรกในนิทาน

เรื่องเล่า พิธีกรรมต่าง ๆ และการดำเนินวิถีชีวิตในแต่ละวัน บ้านห้วยอีค่างก็เช่นกัน แต่การพัฒนาในช่วงเวลาที่ผ่านมา การเข้ามาของคนภายนอก และความเปลี่ยนแปลงในเรื่องค่านิยมความเชื่อของชุมชนก็มีส่วนทำให้ทรัพยากรรอบ ๆ บ้านถูกทำลายไปช่วงเวลาหนึ่ง ประสบการณ์และบทเรียนในอดีตได้ถูกสั่งสมมาหลายยุคสมัยผ่านเวลาบ่มเพาะจนตกผลึกกลายเป็นองค์กรชุมชนป่าเช่นทุกวันนี้

๒. ระบบการบริหารจัดการชุมชน

ชุมชนบ้านห้วยอีค่าง วิถีชุมชนได้ยึดถือแนวปฏิบัติตามครรลองจารีต คติความเชื่อ ประเพณีดั้งเดิมของชุมชนในการอยู่ร่วมกัน คนในสังคมมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในยามเดือดร้อน การดำเนินชีวิตของผู้คนในปัจจุบันมีการปรับตัว ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมกับวัฒนธรรมเมืองได้อย่างเหมาะสม พลวัตรของชุมชนเป็นไปใน ๒ ลักษณะที่ควบคู่กันไป

๑. การสืบทอดในวิถีบรรพชนของชุมชน มี “ผู้นำจิตวิญญาณ” เป็นเจ้าพิธีกรรมเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน

๒. การบริหารจัดการชุมชน มี “ผู้ใหญ่บ้าน” เป็นผู้นำชุมชนด้านการบริหารจัดการ โดยมี “คณะกรรมการหมู่บ้าน(กม.)” เป็นผู้ช่วยเหลือ ยึดหลักการทำงานแบบมีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบออกเป็นด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านอำนวยการ ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน ด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ ด้านสังคม สิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข ด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และด้านอื่นๆ เมื่อเกิดข้อพิพาทหรือมีความขัดแย้งกันของคนในหมู่บ้าน ผู้นำจิตวิญญาณ ผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านจะร่วมกันแก้ไขข้อพิพาทให้แล้วเสร็จและเกิดความเข้าใจอันดีร่วมกันโดยไม่ต้องไปถึงการใช้กระบวนการยุติธรรมนอกหมู่บ้าน

ในการพัฒนาหมู่บ้านมีแผนพัฒนาหมู่บ้านเป็นเครื่องมือดำเนินการ ซึ่งประชาชนทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ โดยใช้ฐานข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน(จปฐ.) ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน(กช.๒๔.) รวมถึงต้นทุนต่างๆที่มีอยู่ในชุมชน ได้แก่ ทุนมนุษย์(ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้มีความรู้ความสามารถ) ทุนสังคม(ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี องค์กรทางสังคม) ทุนทางกายภาพ(สิ่งสาธารณประโยชน์) ทุนทางธรรมชาติ(ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ) การนำปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อชุมชน มาวิเคราะห์และประเมินศักยภาพของหมู่บ้าน เพื่อจัดลำดับความสำคัญของปัญหามาไปสู่แผนงาน โครงการ กิจกรรมในการพัฒนาหมู่บ้านต่อไป

๓. นโยบายภาครัฐและผลกระทบต่อการพัฒนาของชุมชน

การนำนโยบายภาครัฐไปสู่การปฏิบัติ หลายโครงการเกิดผลดีในการยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน แต่บางโครงการก็สร้างความวิตกกังวลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ชุมชนบ้านห้วยอีค่างก็เช่นกัน

การเข้ามาของโครงการหลวงขุนวาง เมื่อ ปี ๒๕๒๘ ทำให้วิถีชีวิตของชาวไทยภูเขา ปกาเกอญอ และม้ง จำนวน ๔ หมู่บ้าน ๗ กลุ่มบ้าน ซึ่งรวมถึงบ้านห้วยอีค่างด้วย มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป โครงการหลวงสนับสนุนส่งเสริมและพัฒนาการปลูกพืชเขตหนาว ปลูกพืชผัก ไม้ผล ไม้ดอก ชาจีน พืชไร่ เห็ด กาแฟ ทดแทนพื้นที่ปลูกฝิ่น ทำให้มีรายได้สู่ครัวเรือนอย่างต่อเนื่อง มีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ มีพื้นที่ทำกินอย่างถาวร ตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่ง ชาวเขาไม่หวนกลับไปทำไร่เลื่อนลอยและบุกรุกทำลายป่าอีก

แนวนโยบายแห่งรัฐตามคำสั่ง คสช.ที่ ๖๔ และ ๖๖/๒๕๕๗ เรื่อง การปราบปรามการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ กลับนำมาซึ่งความหวั่นวิตกกังวลของคนในชุมชน เนื่องจากหมู่บ้านห้วยอีค่างอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและส่วนใหญ่ยังไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดินทำกินและที่พักอาศัย

โครงการหลวงสนับสนุนส่งเสริมการปลูกพืชผักเมืองหนาวภายใต้ระบบอาหารปลอดภัย มีระบบการเพาะปลูกที่ดี (Good agricultural practice: GAP) สร้างรายได้ที่มั่นคงและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแก่เกษตรกร พืชที่สนับสนุนเป็นไปตามที่โครงการหลวงกำหนด ด้วยมาตรฐานอาหารปลอดภัยดังกล่าวทำให้เป็นที่สนใจของผู้บริโภคทั่วไป จึงเกิดการผลิตทั้งในกลุ่มสมาชิกเพื่อส่งโครงการหลวงและกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตส่งผู้ค้าทั่วไป เมล็ดพันธุ์พืชที่นำมาปลูกส่วนมากจะเป็นพืช GMO สายพันธุ์พืชอ่อนแอไม่ทนทานต่อโรค เกษตรกรจำเป็นต้องพึ่งสารเคมีเข้ามาช่วย สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการหลวงมีกระบวนการตรวจสอบการใช้สารเคมีว่าสารตกค้างอยู่ในเกณฑ์อาหารปลอดภัยหรือไม่ ส่วนเกษตรกรที่ไม่เป็นสมาชิกในโครงการหลวงซึ่งขายตรงกับผู้ค้าทั่วไปไม่มีกระบวนการตรวจสอบความปลอดภัย เรื่องนี้จึงเป็นประเด็นปัญหามาซึ่งความวิตกกังวลถึงผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและผู้บริโภคในอนาคตข้างหน้า

หมู่บ้านห้วยอีค่าง เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีความเข้มแข็ง มีกระบวนการบริหารจัดการในชุมชนแบบการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย มีการปรับตัวต่อผลกระทบจากโครงการภาครัฐที่เข้ามาอย่างต่อเนื่อง เวทีของชุมชนจะช่วยกันวิเคราะห์ตัดสินใจเลือกรับ เลือกปฏิเสธหรือเลือกตอบสนองโครงการในลักษณะเช่นไร เช่น โครงการแก้ไขปัญหาน้ำของ สทท. เพื่อแก้ไขปัญหาน้ำภาคการเกษตรโดยการสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ชุมชนห้วยอีค่างมีมติปฏิเสธไม่จัดทำโครงการ มีการวิเคราะห์ว่าโครงการดังกล่าวมีผลกระทบต่อระบบนิเวศของหมู่บ้านทรัพยากรป่าไม้จะถูกทำลายเป็นจำนวนมากซึ่งขัดกับจารีตวิถีชุมชนที่บรรพชนปลูกฝังไว้ คน น้ำ ดิน ป่า ต้องอยู่อาศัยร่วมกัน ปกาเกอญอบ้านห้วยอีค่างส่งเสริมสนับสนุนการปลูกป่าแต่ไม่สนับสนุนการตัดไม้ทำลายป่า รวมถึง การปฏิเสธการเข้าร่วมโครงการกองทุนพัฒนาสตรี โดยเวทีของชุมชนมีความเห็นว่า กองทุนหมู่บ้านที่มีอยู่ (กทบ. ๑ ล้านบาท และ กขคจ. ๒๘๐,๐๐๐ บาท) ที่ได้รับและใช้อยู่มีความเพียงพอแล้ว หากรัฐจะจัดตั้งกองทุนเข้ามาอีกจะทำให้วงจรหนี้สินของประชาชนไม่จบสิ้น เป็นต้น แต่ถึงอย่างไรชุมชนก็ได้ปฏิเสธในโครงการจากภาครัฐที่เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนให้ดีขึ้น

ส่วนที่ ๒

ประเด็นการพัฒนาชุมชน

การประเมินศักยภาพของหมู่บ้าน (SWOT)

(๑.) จุดแข็ง Strengths ศักยภาพของหมู่บ้านที่เป็นข้อเด่นเป็นปัจจัยภายในที่หมู่บ้านสามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้

- วิถีชีวิต จารีต ความเชื่อ “จิตวิญญาณของบรรพชน” ที่ฝังลึกมาอย่างยาวนาน ความสัมพันธ์ระหว่างคน ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ ทำให้ยังคงรักษาสืบต่อวัฒนธรรมให้อยู่
- มีกฎ ระเบียบของชุมชนที่ชัดเจน ทุกคนยอมรับและปฏิบัติตาม
- ผู้นำชุมชนเข้มแข็งและมีวิสัยทัศน์ที่ดี
- ชุมชนเข้มแข็งมีความสามัคคี มีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่อการนำนโยบายของรัฐบาลมาดำเนินการในพื้นที่

- มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์
- การทำเกษตรสมัยใหม่ที่ใช้องค์ความรู้ มีการวางแผนการผลิตบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
- การบริหารจัดการกองทุนที่เข้มแข็งและมีความรับผิดชอบ
- กลุ่มอาชีพเข้มแข็ง
- ชุมชนมีการพึ่งพาตนเองมีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการชีวิตประจำวัน

(๒.) จุดอ่อน Weakness ศักยภาพของหมู่บ้านที่ข้อด้อยเป็นปัจจัยภายในที่หมู่บ้านสามารถเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้

- มีการใช้สารเคมีในภาคการเกษตรเพิ่มมากขึ้น
- ตลาดรองรับผลผลิตด้านการเกษตรยังไม่เพียงพอ
- น้ำอุปโภคบริโภคยังไม่สะอาดและไม่เพียงพอ
- ไฟฟ้าภาคการเกษตรยังไม่ทั่วถึง
- ไฟฟ้าส่องแสงสว่างในชุมชนยังไม่เพียงพอ
- เส้นทางคมนาคมขนถ่ายสินค้าทางการเกษตรยังไม่สะดวกเท่าที่ควร
- การสุขภาพและการจัดการด้านสภาพแวดล้อมชุมชนยังไม่มีดี
- อยู่ห่างไกลการเข้าถึงการบริการด้านสาธารณสุข
- คราวเรือนยากจนจากความด้อยสมรรถภาพที่ไม่สามารถพัฒนาต่อได้
- การแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน
- ขาดความรู้และทักษะในอาชีพเสริมที่ช่วยสร้างรายได้
- ไม่มีสถานที่ฌาปนกิจศพ
- วิถีชีวิต จารีต ความเชื่อ “จิตวิญญาณของบรรพชน” ที่ฝังลึกมาอย่างยาวนานยากต่อการ

เปลี่ยนแปลง

(๓.) โอกาส Opportunities ปัจจัยภายนอกที่เป็นผลบวกที่หมู่บ้านไม่สามารถควบคุมได้

- มีโครงการหลวงสนับสนุนด้านวิชาการเกษตร การตลาด การรับซื้อผลผลิต รวมถึงการส่งเสริมเทคโนโลยีสมัยใหม่
- คนในชุมชนได้รับการส่งเสริมให้มีการศึกษา
- มีหน่วยงาน องค์กรภายนอกมาสนับสนุนในเรื่องการศึกษา อาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิต
- กระแสบริโภคอาหารปลอดภัย
- กระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ เชิงวัฒนธรรม

(๔.) ภัยคุกคาม Threat ปัจจัยภายนอกที่เป็นผลลบที่หมู่บ้านไม่สามารถควบคุมได้

- ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี เด็ก เยาวชน เสพติดมือถือ(สื่อออนไลน์)
- ปัญหาการมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน
- การขาดแคลนน้ำและแหล่งกักเก็บน้ำในภาคการเกษตร
- การสื่อสารและคมนาคมในการเข้าถึงชุมชน
- การเกิดภัยธรรมชาติในพื้นที่
- ผลกระทบจากสถานการณ์โควิด ๑๙ กับระบบเศรษฐกิจชุมชน
- คติความเชื่อต่อการพัฒนา

การวิเคราะห์ความเสี่ยง โอกาส จุดแข็ง จุดอ่อนของหมู่บ้าน/ชุมชน

ชุมชนปากะเกะญอบ้านห้วยอีค่าง เป็นชุมชนที่มีอัตลักษณ์และมีการพึ่งตัวเองสูง วิถีชีวิตชุมชนตามครรลองจารีต ประเพณีจากบรรพชนที่ยึดถือกันมาอย่างยาวนานชุมชนมีความผูกพันแบบเครือญาติ เป็นจุดแข็งในการขับเคลื่อนการพัฒนาต่างๆของชุมชน

คติความเชื่อในเรื่องการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ ทำให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การคงอยู่ของป่าชุมชนในรูปแบบ “ป่าเดปอญ” หรือผืนป่าแห่งจิตวิญญาณของบรรพชน ที่มีความอุดมสมบูรณ์มาจนถึงปัจจุบัน

สิ่งหนึ่งที่ทำให้ชุมชนบ้านห้วยอีค่าง พึ่งพาตนเองได้ คือ การนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในวิถีชุมชน สถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด ๑๙ นับตั้งแต่ปี ๒๕๖๓ จนถึงการแพร่ระบาดในระลอกที่ ๓ ในปี ๒๕๖๔ ชุมชนบ้านห้วยอีค่างได้รับผลกระทบไม่มากนัก ความเป็นอยู่ที่ยึดถือแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต ชุมชนมีความมั่นคงทางอาหาร มีคลังอาหารที่อุดมสมบูรณ์อยู่แวดล้อมทั่วไปของชุมชน มีการปลูกพืชผักสวนครัว เลี้ยงหมูเลี้ยงไก่ไว้บริโภคเพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน

ชุมชนบ้านห้วยอีค่างมีธนาคารข้าวประจำหมู่บ้าน เพื่อดูแลสวัสดิการของชุมชนในยามจำเป็น การปลูกข้าวของที่นี่จะปลูกไว้แต่เพียงพอกินและแบ่งปันในชุมชน เหลือเก็บก็แบ่งปันไว้เป็นกองทุนกลางของหมู่บ้าน

รายได้หลักของชุมชนมาจากการผลิตภาคการเกษตร โดยการสนับสนุนแผนการผลิตและการตลาดจากโครงการหลวง เกษตรกรปลูกพืชผักแบบสมัยใหม่บนหลักวิชาการ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ทิ้งภูมิปัญญาดั้งเดิม มีการรักษาพันธุ์พืชไว้ใช้ในชุมชนเพื่อความยั่งยืนในห่วงโซ่อาหารของชุมชน

ความต้องการของผู้บริโภคจากภายนอกและการตลาดที่กว้างขึ้นทำให้เกษตรกรหลายรายหันไปใช้สารเคมีกับการเพาะปลูกมากขึ้นเพื่อให้ผลผลิตทันกับความต้องการของตลาด ทำให้ละเลยต่อการผลิตอาหารปลอดภัยซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนในวันข้างหน้า

กระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกที่รวดเร็ว ชุมชนบ้านห้วยอีค่างมีความตระหนักรู้ต่อการเปลี่ยนแปลงที่กระทบต่อคติความเชื่อและวิถีดั้งเดิมของชุมชนที่มีความสุขท่ามกลางความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่แวดล้อมของชุมชน

ถึงแม้ชุมชนบ้านห้วยอีค่างจะประกอบอาชีพทางการเกษตรมายาวนาน แต่คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่มีการมีสิทธิในที่ดินทำกิน เนื่องจากอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ชุมชนเองอยากได้รับความเชื่อมั่นจากรัฐในเรื่องเอกสารสิทธิทำกิน เพื่อเป็นหลักประกันด้านที่อยู่อาศัยและการประกอบอาชีพ

ชุมชนบ้านห้วยอีค่าง รู้ที่จะรับหรือเลือกปฏิเสธโครงการจากภาครัฐ ที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและวิถีความเป็นอยู่ของคนในชุมชน โดยใช้เวทีการบริหารจัดการของชุมชนแบบการมีส่วนร่วมตัดสินใจดำเนินการ เช่น การปฏิเสธการเข้าถึงกองทุนพัฒนาสตรีเนื่องจากมีภาระหนี้สินกองทุนอื่นอยู่แล้วไม่ควรสร้างภาระหนี้สินเพิ่มในชุมชน สนับสนุนส่งเสริมให้คนในชุมชนใช้วิธีการออมในการแก้ไขปัญหาเพื่อลดภาระหนี้สินที่มีอยู่ ส่งเสริมการนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เป็นต้น

การพัฒนาชุมชน หมู่บ้านห้วยอีค่างมีกระบวนการตัดสินใจเลือกแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของตนเองไม่ขัดต่อหลักความเชื่อของบรรพชนที่คนและธรรมชาติต้องอยู่ร่วมกัน ชุมชนบ้านห้วยอีค่างมีต้นน้ำทางธรรมชาติที่ส่งมาทำประปาหมู่บ้านและส่งไปตามเหมืองส่งน้ำเพื่อหล่อเลี้ยงในภาคการเกษตรใน ๓ สายหลัก รอบหมู่บ้าน ตอนกลาง และตอนล่าง ถึงแม้ว่าเพื่อการเกษตรจะไม่เพียงพอในช่วงฤดูแล้งระหว่างเดือนมีนาคม-เดือนเมษายน ชุมชนก็ตัดสินใจเลือกที่จะทำฝายทดน้ำเพื่อกักเก็บและชะลอการไหลของน้ำมากกว่าการสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ซึ่งจะต้องมีการตัดต้นไม้ขนาดใหญ่จำนวนมาก กระทบต่อระบบนิเวศน์ของชุมชน ขัดต่อวิถีของปากาเกะญอบ้านห้วยอีค่างที่ให้ความสำคัญกับทรัพยากรป่าไม้ ไม่ส่งเสริมให้มีการตัดต้นไม้ ฝายป่าคือที่อยู่ของจิตวิญญาณบรรพชน คนกับป่าต้องอยู่ร่วมกันอาศัยกันและกัน

ชุมชนบ้านห้วยอีค่างมีต้นทุนแหล่งน้ำจากธรรมชาติมาจากภูเขา นำมาใช้เป็นประปาหมู่บ้านเพื่อการอุปโภคและบริโภค แต่การบริหารจัดการระบบน้ำดังกล่าวยังไม่ได้คุณภาพด้านความสะอาดเท่าที่ควร และปริมาณน้ำสำรองไว้ใช้ในครัวเรือนยังมีไม่พอเพียง ความมั่นคงในเรื่องน้ำต้องได้รับการพัฒนา

การเกษตรคือรายได้หลักของชุมชน พื้นที่ทางการเกษตรยังขาดแคลนน้ำในห้วงฤดูแล้ง รวมถึงความต้องการในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นเพื่อลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพในการขนถ่ายผลผลิตได้แก่ความต้องการขยายไฟฟ้าการเกษตร การทำถนน คสล.ไปยังพื้นที่การเพาะปลูก

แม้ชุมชนบ้านห้วยอีค่างจะถูกรายล้อมด้วยความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติ แต่การบริหารจัดการจัดด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนยังไม่เหมาะสมไม่เป็นไปตามหลักการสุขาภิบาล จึงเห็นภาพบ้านเรือนส่วนใหญ่ยังคงมีสัตว์เลื้อย เช่น หมู ไก่ วัว ควาย ถูกเลี้ยงอยู่ใต้ถุนบ้านพักอาศัย ระบบน้ำทิ้งน้ำเสียยังต้องปรับปรุง

ด้านคุณภาพชีวิตของประชาชน อัตราการเจ็บป่วยของประชาชนกับโรคสมัยใหม่ เช่น โรคมะเร็ง เบาหวาน ความดัน เป็นต้น มีน้อยมาก การเสียชีวิตส่วนมากเป็นไปตามอายุขัย ด้วยวิธีการบริโภคอาหารปลอดภัยการพึ่งพาตนเองปลูกพืชผักไว้บริโภคในครัวเรือนเป็นสิ่งสำคัญ และในขณะเดียวกันชุมชนเองก็เริ่มตระหนักถึงการใช้สารเคมีในภาคการเกษตรที่เริ่มมากขึ้นซึ่งจะมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนในอนาคต

ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ไม่มีสถานการณ์ที่นำมาซึ่งความไม่สงบเรียบร้อยในชุมชน ปัญหาเรื่องการใช้จ่ายเสพติดในชุมชนยังอยู่ในระดับที่ควบคุมได้ คนในชุมชนซึ่งมีพฤติกรรมกระเสพมาจากชุมชนเมืองพื้นล่าง ในชุมชนไม่มีผู้ค้าผู้ขายยาเสพติด

สัดส่วนจำนวนครัวเรือนที่ไม่พอยู่พอกินในชุมชน

จากการประเมินข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านตามฐานข้อมูล จปฐ. และ กชช.๒ ค. ปี ๒๕๖๒ หมู่บ้านห้วยอีค่าง มีค่าระดับการพัฒนาเป็นหมู่บ้านเร่งรัดการพัฒนาอันดับ ๓ มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีอยู่ที่ ๔๑,๑๓๓.๕๙ บาท ในภาพรวมถือว่าผ่านเกณฑ์รายได้ของประเทศที่กำหนดไว้ที่ ๓๘,๐๐๐ บาท

จากการลงพื้นที่ Action Learning ของนักศึกษา นปส.รุ่นที่ ๗๖ กป. ๑๒ ระหว่างวันที่ ๔-๘ เมษายน ๒๕๖๔ ค้นพบครัวเรือนเปราะบางมีฐานะยากจน จำนวน ๖ ครัวเรือน เมื่อวิเคราะห์แล้ว แยกเป็นกลุ่มได้ดังนี้

๑.กลุ่มครัวเรือนยากจนที่มีศักยภาพพัฒนาต่อได้ จำนวน ๓ ครัวเรือน

- เป็นครัวเรือนที่ขาดโอกาสในการประกอบอาชีพเนื่องจากไม่มีที่ดินทำกิน หรือมีแต่จำนวนน้อย (เป็นบุคคลจากพื้นที่อื่นย้ายตามพี่ชายมาอยู่ในชุมชน) จำนวน ๑ ครัวเรือน สมาชิก ๖ คน

- เป็นผู้ไม่มีสถานะเป็นคนไทย(ไม่มีสัญชาติ/ชื่อตกหล่น) ไม่มีเอกสารทางราชการเพื่อรับรองการเข้าทำงาน จำนวน ๒ ครัวเรือน สมาชิก ๓ คน

กลุ่มนี้อยู่ในช่วงวัยแรงงาน มีความขยัน สามารถส่งเสริมอาชีพรองรับด้านอื่นๆได้ เช่น การทำผลิตภัณฑ์ชุมชนจากไม้ไผ่ เป็นต้น

๒.กลุ่มครัวเรือนยากจนที่ไม่มีศักยภาพพัฒนาต่อได้ จำนวน ๓ ครัวเรือน

- เป็นครอบครัวผู้สูงอายุดูแลกันเอง จำนวน ๒ ครัวเรือน สมาชิก ๔ คน

- กลุ่มฐานะยากจนมีข้าวกินไม่เพียงพอตลอดทั้งปี (แม่เป็นโรคกล้ามเนื้ออ่อนแรง ลูกพิการ/ออทิสติก) จำนวน ๑ ครัวเรือน จำนวน ๒ คน

เป็นกลุ่มเปราะบาง ครอบครัวผู้สูงอายุ เกินวัยแรงงาน ต้องได้รับการดูแลจากสวัสดิการของรัฐ และการช่วยเหลือดูแลจากชุมชน ในลักษณะให้การสงเคราะห์

สัดส่วนจำนวนครัวเรือนที่ไม่พอยู่พอกินในชุมชน จำนวน ๖ ครัวเรือนจากครัวเรือนทั้งหมดของหมู่บ้านจำนวน ๑๒๒ หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ ๔.๙๒

การประเมินระดับการพัฒนาของหมู่บ้าน/ชุมชน

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน รวมถึงการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการ Action Learning แล้ว หมู่บ้านห้วยอีค่างถือเป็นชุมชนที่มีการตื่นตัว มีการปรับตัวเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มีการพึ่งพาตนเองของชุมชนในระดับสูง

มิติทางด้านสังคม (No poverty : Zero hunger) ชุมชนบ้านห้วยอีค่างเป็นชุมชนที่มีความเอื้ออาทรต่อกัน ผู้คนในสังคมมีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นแบบเครือญาติ มีจารีตประเพณีกำหนดครองวิถีชีวิตของชุมชนในชุมชน มีต้นทุนทางสังคม ต้นทุนทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ชุมชนมีอำนาจในการตัดสินใจ มีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น ชุมชนมีความสามารถจัดการในกิจกรรมของชุมชนเป็นสังคมเกษตรกรรมที่พึ่งพาตนเองสูง มีกองทุนสวัสดิการในการดูแลผู้ตกทุกข์ได้ยาก มีแผนงานโครงการเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนที่ตกเกณฑ์รายได้ ถือว่าเป็นชุมชนที่ช่วยเหลือตัวเองได้

มิติทางด้านเศรษฐกิจ (Decent work and economic growth) เป็นชุมชนที่มีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ มีรายได้เฉลี่ยเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของประเทศที่กำหนด รายได้ของชุมชนมาจากการเกษตรสมัยใหม่ มีการปลูกพืชที่หลากหลาย มีการวางแผนการผลิต มีวิชาการที่สนับสนุนจากโครงการหลวง มีคลังอาหารจากธรรมชาติในผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการครัวเรือน สร้างความมั่นคงทางอาหาร ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ลดการเป็นหนี้ ปฏิเสธการเข้าถึงแหล่งทุนในการกู้ยืมที่ไม่ได้สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมการออมในชุมชน สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙ ที่เกิดขึ้นจึงไม่ได้รับผลกระทบมากนัก

มิติทางด้านสิ่งแวดล้อม (Clean water and sanitation) ด้วยวิถีของปกาเกอะญอที่เชื่อในกฎธรรมชาติให้ความสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ จิตวิญญาณของบรรพชนอยู่กับป่า คือผู้ดูแลปกป้องรักษาผืนป่าและนำความผาสุกมาสู่ชุมชน การปลูกฝังทัศนคติต่อการหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้ลูกหลานรู้จักการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างยาวนาน ภูมิปัญญา องค์ความรู้ของชุมชน ถูกส่งต่อผ่านพิธีกรรมผูกจิตวิญญาณของผู้คนในสังคมเริ่มจากเด็กผู้เกิดใหม่ต้องนำรกใส่กระบอกไม้ไผ่ไปผูกไว้กับต้นที่พ่อเป็นผู้เลือกไว้เชื่อว่าจิตวิญญาณของบรรพชนจะเป็นผู้คุ้มครองดูแล การนำเอาจารีตคติความเชื่อมาปลูกฝังความรักต่อผืนแผ่นดิน ความผูกพันต่อต้นไม้แห่งจิตวิญญาณของตนเอง ไม่มีการตัดไม้ในผืนป่าของบรรพชน จึงทำให้ชุมชนบ้านห้วยอีค่างมีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ดี มีความอุดมสมบูรณ์ มีอากาศบริสุทธิ์

การบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน การสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อมชุมชนยังไม่เหมาะสมในบางด้าน เช่น บ้านพักอาศัยกับพื้นที่เลี้ยงสัตว์ยังเป็นพื้นที่เดียวกันเป็นส่วนมาก ระบบการจัดการน้ำทิ้งน้ำเสียยังไม่มีเนื่องการใช้ชีวิตกับความเชื่อในวิถีดั้งเดิมก็เป็นส่วนหนึ่งที่มีผลต่อการพัฒนาเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคน

น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ต้องพัฒนาให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ระบบประปาของชุมชน เป็นประปาภูเขาที่มีระบบกรองน้ำที่ถูกสุขอนามัยไม่เพียงพอซึ่งจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

มิติด้านคุณภาพชีวิต (Good health and well-being) คุณภาพชีวิตของประชาชนบ้านห้วยอีค่าง มีอัตราการเจ็บป่วยของประชาชนกับโรคสมัยใหม่น้อยมาก การเสียชีวิตส่วนมากเป็นไปตามอายุขัย ด้วยวิถีชีวิตที่มีความสุขอยู่กับทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และการบริโภคอาหารปลอดภัยในครัวเรือน การมีสุขภาพอนามัยที่ดีเป็นสิ่งสำคัญ และขณะเดียวกันชุมชนเองก็เริ่มตระหนักกับการใช้สารเคมีในภาคการเกษตรที่เริ่มมากขึ้นซึ่งจะมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนในอนาคต

โดยสรุป การประเมินระดับการพัฒนาของหมู่บ้านห้วยอีค่างในภาพรวมอยู่ในระดับพึงตนเองได้ (Sustainability) มีความสามารถพึ่งพาตนเองในระดับสูง แต่ยังมีความจำเป็นต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับผลประเมินจากฐานข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน จปฐ.และ กชช.๒ ค. ปี ๒๕๖๒ ซึ่งประมวลผลหมู่บ้าน/ชุมชนนี้จัดเป็นหมู่บ้าน/ชุมชนเร่งรัดการพัฒนาอันดับ ๓

ความต้องการของชุมชนบ้านห้วยอีค่าง

๑. หนังสือแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน เพื่อสร้างหลักประกันความมั่นคงในถิ่นที่อยู่อาศัยและการประกอบอาชีพ เนื่องจากบ้านห้วยอีค่างอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ประชาชนส่วนใหญ่ที่บ้านเรือนตั้งอยู่บนที่สูงยังไม่เอกสารสิทธิ์ มีบ้านเรือนที่ตั้งในที่ราบลุ่มส่วนน้อยที่ได้รับเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน

๒. ตลาดรองรับผลผลิตทางการเกษตร เนื่องจากรายได้หลักของหมู่บ้านมาจากอาชีพเกษตรกรรมปลูกพืชผัก ไม้ดอก ไม้ผล ส่งโครงการหลวง ในขณะที่สถานการณ์การโควิดระบาด เกษตรกรไม่มีตลาดรองรับผลผลิตซึ่งโครงการหลวงก็รับผลกระทบเช่นเดียวกัน

๓. แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งประสบปัญหาการกระจายน้ำได้ไม่ทั่วถึงในฤดูแล้งช่วงเดือนมีนาคม-เดือนเมษายน โดยชุมชนต้องการฝายทดน้ำขนาดเล็กเพื่อเก็บกักน้ำและทดน้ำไปยังเหมืองส่งน้ำที่มีอยู่ได้อย่างครอบคลุมและพอเพียงต่อการเพาะปลูกในทุกฤดูกาล

๔. ขยายเขตไฟฟ้าภาคการเกษตรให้ครอบคลุมเพื่อลดต้นทุนการผลิต

๕. ก่อสร้างถนน คสล.ไปยังพื้นที่การเกษตรซึ่งยังไม่ทั่วถึงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการขนถ่ายสินค้า

๖. ก่อสร้างถังรับน้ำและระบบประปาอนามัย เนื่องจากน้ำอุปโภคบริโภคยังไม่สะอาดและไม่เพียงพอ

๗. ระบบการสุขาภิบาลและการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน

๘. ไฟฟ้าส่องแสงสว่างในชุมชนยังไม่เพียงพอ

๙. การได้รับบริการจากภาครัฐอย่างเสมอภาคและทั่วถึง เนื่องจากประชากรเป็นชาวไทยภูเขา มีภาษาเป็นของตนเอง สถานบริการหน่วยงานภาครัฐอยู่ห่างไกลและเจ้าหน้าที่ส่วนมากจะเป็นคนเมืองพื้นที่ล่างใช้ภาษากลางทำให้มีปัญหาด้านการสื่อสาร จึงต้องการให้หน่วยงานบริการภาครัฐมีล่ามสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและการเข้าถึงบริการภาครัฐที่รวดเร็ว

๑๐. การส่งเสริมการศึกษาให้มีระดับที่สูงขึ้นซึ่งอัตราการเรียนต่อในระดับมัธยมปลายถึงปริญญาตรียังอยู่ในสัดส่วนที่ต่ำ

๑๑. ขาดความรู้และทักษะในอาชีพเสริมที่ช่วยสร้างรายได้ ประชาชนที่อยู่ในวัยแรงงานแต่ขาดโอกาสในการประกอบอาชีพ เช่น ไม่มีสัญชาติไทย ไม่มีที่ดินทำกิน ไม่มีหลักฐานทางราชการเพื่อประกอบการรับรองการทำงาน กลุ่มคนเหล่านี้อยู่ในช่วงวัยแรงงานมีความขยันสามารถนำมาพัฒนาต่อยอดเพื่อสร้างงานสร้างอาชีพเสริมสร้างรายได้สู่ครัวเรือนได้

ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาของชุมชน

๑. การผลิตสินค้าปลอดภัยเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อลดอัตราการเสียชีวิตของคนไทยด้วยโรคอุบัติใหม่ เช่น โรคมะเร็ง ความดันสูง เบาหวาน ให้อยู่ในอัตราที่ต่ำ ทำให้กระแสบริโภคอาหารปลอดภัยมีมากขึ้น ชุมชนบ้านห้วยอีค่างมีจุดเด่นเป็นพื้นที่อยู่ในโครงการหลวง ได้สนับสนุนด้านวิชาการเกษตร การตลาด การรับซื้อผลผลิต ซึ่งได้มีความได้เปรียบในมาตรฐานการผลิตที่ดี (Good agricultural practice:GAP) อยู่ในกลุ่มประเภทอาหารปลอดภัย การพัฒนาปรับปรุงผลผลิตให้มีคุณภาพเพื่อไปสู่ “Green Market” จะตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภคได้กว้างขึ้นพื้นที่ตลาดของชุมชนก็จะมากขึ้น ชุมชนต้องช่วยกันรณรงค์สร้างความตระหนักลดการใช้สารเคมีในการเพาะปลูกและร่วมกันกำหนดมาตรการให้ผลผลิตทางการเกษตรของชุมชนมีคุณภาพได้รับความเชื่อมั่นในความปลอดภัย และสร้างความเข้มแข็งด้วยการมีส่วนร่วมเพื่อความยั่งยืน บริหาร

จัดการชุมชนร่วมกันไปสู่พื้นที่เกษตรอินทรีย์ในอนาคต “พลังของผู้บริโภคจะเปลี่ยนแปลงผู้ผลิต” โลกที่เปลี่ยนไปเกษตรกรต้องปรับตัวเช่นเดียวกัน

๒. การทำการตลาดเชิงรุก ด้วยการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้เป็นการเพิ่มช่องทางการตลาด เช่น การจำหน่ายสินค้าออนไลน์

๓. กระแสการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ เชิงวัฒนธรรม โดยบริบทของชุมชนบ้านห้วยอีค่าง เป็นชุมชนที่มีชีวิต มีอัตลักษณ์มีตัวตน มีจารีตวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่น่าสนใจ มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีสินค้า มีเรื่องราวความเป็นมาของชาวไทยภูเขาปกากะญอ ต้นทุนเหล่านี้สามารถนำมาจัดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนในเชิงนิเวศน์ เชิงวัฒนธรรม เพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและรายได้แก่ชุมชน

กิจกรรมการพัฒนาที่ชุมชนจะทำเองเพื่อให้ทุกชีวิตอยู่ดีมีสุขในปี

จากการ Action Learning การค้นหาปัญหาความต้องการพัฒนาเพื่อให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดี ในการค้นหาข้อมูลให้กับชุมชนพบว่าปัญหาความต้องการของชุมชนหลายด้านเกินศักยภาพของชุมชนที่ต้องเข้าไปแก้ไขต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานและภาคอื่นๆ ปัญหาความต้องการนั้นถูกกำหนดเป็นแผนงาน โครงการ กิจกรรม อยู่ในแผนพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อนำไปสู่แผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนพัฒนาอำเภอและแผนพัฒนาจังหวัด เพื่อขอรับงบประมาณเพื่อการแก้ไขปัญหาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป สำหรับปัญหาที่ชุมชนสามารถจัดการได้ด้วยตนเองและสามารถเริ่มดำเนินการได้ทันทีนั้นมีความเห็นชอบร่วมกันใน ๓ ประเด็น ดังนี้

๑. มีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมชุมชน สุขอนามัยของครัวเรือนให้น่าอยู่น่ามอง ได้แก่

(๑) นำสัตว์เลี้ยง เช่น สุกร แยกไปเลี้ยงในพื้นที่ที่เหมาะสม

(๒) จัดให้มีระบบสุขาภิบาลน้ำทิ้งน้ำเสียภายในชุมชน

๒. จัดการต่อปัญหาการใช้สารเคมีในภาคการเกษตร เพื่อสร้างคุณค่าผลผลิตที่ปลอดภัยซึ่งมีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้บริโภค กิจกรรมที่สามารถดำเนินการได้

(๑) จัดเวทีสร้างการรับรู้ร่วมกัน

(๒) วิเคราะห์ปัญหา

(๓) สร้างมาตรการของชุมชนลดการใช้สารเคมีให้อยู่ในระดับที่ปลอดภัย

(๔) ในระยะยาวสร้างกลไกเพื่อนำไปสู่พื้นที่เกษตรอินทรีย์อย่างแท้จริงต่อไป

๓. ทำการตลาดเชิงรุก จำหน่ายสินค้าออนไลน์ เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าทางการเกษตร

บทเรียนที่ได้รับ

ด้านการบริหารการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนนั้นต้องอาศัยทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการงานของชุมชน ใช้เวทีร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหาไม่รวมศูนย์ ทำให้การพัฒนาหมู่บ้านเคลื่อนตัวไปได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชนมีแผนเป็นเครื่องมือทำงาน มีการนำต้นทุนที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ร่วมกันอย่างเหมาะสม ชุมชนบ้านห้วยอีค่างจึงเป็นชุมชนต้นแบบอีกแห่งหนึ่งที่สามารถเป็นแหล่งถ่ายทอดองค์ความรู้การบริหารจัดการชุมชนไปสู่ความเข้มแข็งให้กับชุมชนอื่นๆได้

ด้านการบริหารการพัฒนาในระดับตำบลและอำเภอ

ชุมชนบ้านห้วยอีค่างถึงแม้จะเป็นชุมชนที่มีการพึ่งพาตนเองสูง ปัญหาหลายอย่างสามารถแก้ไขโดยชุมชนได้ ปัญหาที่เกินศักยภาพยังต้องอาศัยความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง แผนพัฒนาหมู่บ้านซึ่งมีการทบทวนทุกปีมีการนำเสนอต่อองค์การบริหารส่วนตำบล และอำเภอเพื่อขอรับการแก้ไขปัญหาของชุมชนต่อไป

โจทย์ของชุมชนที่พยายามหาทางออกและแก้ไขปัญหาด้วยกัน

๑. ตำบลแม่วิน สภาพพื้นที่กว้าง หมู่บ้านชุมชนอยู่ห่างไกล การเข้าถึงบริการสาธารณะค่อนข้างช้า ต้องใช้เวลาในการเดินทางนาน โดยเฉพาะการเข้าถึงการบริการด้านสาธารณสุข โรงพยาบาล ควรที่ต้องมีการสร้างกลไกในการดูแลสุขภาพชุมชนในพื้นที่ให้ทั่วถึง

๒. ปัญหาความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นชาวไทยภูเขาชนที่สูงใช้ภาษาของชนเผ่าเป็นหลักทำให้การสื่อสารกับหน่วยงานภาครัฐประสบปัญหาไม่ได้รับความสะดวกในการเข้าถึงบริการ ทำให้เกิดอคติต่อกัน เกิดความรู้สึกว่ามีความเหลื่อมล้ำไม่ได้รับความเสมอภาค ซึ่งควรจะมีการแก้ไขโดยให้หน่วยงานบริการของรัฐจัดให้มีเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรที่มีความรู้ด้านภาษาเป็นล่ามประจำสื่อสารสร้างความเข้าใจเพื่อความสะดวกรวดเร็วในการบริการ ในชุมชนบ้านห้วยอีค่างเองก็มีการตั้งล่ามประจำหมู่บ้านจากลูกหลานเยาวชนที่ไปเรียนหนังสือไว้คอยช่วยเหลือในยามจำเป็น

๓. ปกาเกอญอบ้านห้วยอีค่าง เป็นกลุ่มที่อนุรักษ์รักษาป่าไม้สืบทอดจารีตภูมิปัญญาจากบรรพชน เชื่อในจิตวิญญาณของบรรพชนอยู่ที่ผืนป่าคอยปกป้องรักษาให้ชุมชนมีความร่มเย็นมีอยู่มีกินไม่ขัดสนจึงมีความหวงแหนในผืนป่าที่รักษามาจากบรรพชน การเผาทำลาย การเกิดไฟป่าทุกครั้งจะถูกเหมารวมว่าคนไทยภูเขา คือคนเผาป่าเป็นต้นเหตุของการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสร้างมลพิษทางอากาศ ทำให้มีทัศนคติด้านลบกับภาครัฐ

ด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาล

ชุมชนบ้านห้วยอีค่างเป็นชุมชนที่มีการพึ่งพาตนเองในระดับสูง ชุมชนสามารถนำศักยภาพที่มีอยู่มาร่วมกันคิดวิเคราะห์เหตุผลต่อแนวนโยบายของรัฐว่าจะรับหรือปฏิเสธ หากนโยบายหรือโครงการนั้นๆ กระทบต่อวิถีความเป็นอยู่โดยปกติสุขของชุมชนก็เลือกที่จะไม่ดำเนินการ แต่ก็ไม่ปฏิเสธโครงการที่ยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งนี้การตัดสินใจมาจากการเห็นในเวทีของชุมชน ไม่ใช่การตัดสินใจจากผู้นำแต่ฝ่ายเดียว

หลายโครงการที่ภาครัฐมองกับชุมชนมองไม่ตรงกัน เช่น การแก้ไขปัญหาการเกษตรให้เพียงพอต่อการเพาะปลูก ชุมชนต้องการน้ำแต่โครงการของรัฐไม่สอดคล้องกับจารีตวิถีความเชื่อของชุมชนในการปกป้องรักษาดูแลต้นไม้ ถึงแม้วัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาจะตรงกันแต่โครงการดังกล่าวก็ไม่เกิดขึ้น

โครงการหลวงทำให้ชุมชนมีความอยู่ดีกินดีมีความมั่นคงมากขึ้น คนในชุมชนเลิกแผ้วทางป่าทำอะไรเลื่อนลอย เลิกปลูกฝิ่น ปรับเปลี่ยนมาปลูกพืชผัก ไม้ดอก ไม้ผลเมืองหนาว มีอาชีพมั่นคงมีรายสู่ครัวเรือน ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นโยบายเรื่องการปราบปรามการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติตามคำสั่ง คสช.ที่ ๖๔ และ ๖๖/๒๕๕๗ กลับนำมาซึ่งความหวั่นวิตกของคนในชุมชนต่อหลักประกันความมั่นคงในอาชีพและถิ่นที่อยู่อาศัย เนื่องจากพื้นที่หมู่บ้านตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินเป็นส่วนมาก

นโยบายกองทุนหมู่บ้านซึ่งรัฐมองถึงการเข้าถึงแหล่งทุนของชุมชน แต่ชุมชนมองว่าเป็นต้นเหตุของภาระหนี้สินไม่จบสิ้น จึงไม่ขอรับกองทุนอื่นๆที่รัฐจะจัดสรรให้มาอีก ชุมชนเลือกใช้วิธีส่งเสริมการออมมากกว่าการกู้ยืมเงินกองทุน เป็นต้น

เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนภาครัฐเองควรเพิ่มช่องทางให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนต่อการเสนอปัญหาและกำหนดแผนงานโครงการกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน(Area) ภายใต้กรอบนโยบายของรัฐ(Agenda) ซึ่งมีอำเภอและจังหวัดทำหน้าที่เป็นหน่วยกลั่นกรองประสานแผนงานงบประมาณให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน(Function) ซึ่งจะทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงานตามนโยบายของรัฐบาลมากขึ้น

ภาพกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Action Learning) นปส.๗๖ กป.๑๒

